

Tájkép.

b)

Az

Ország

Könyvtárban

1871.

n. 00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

00.

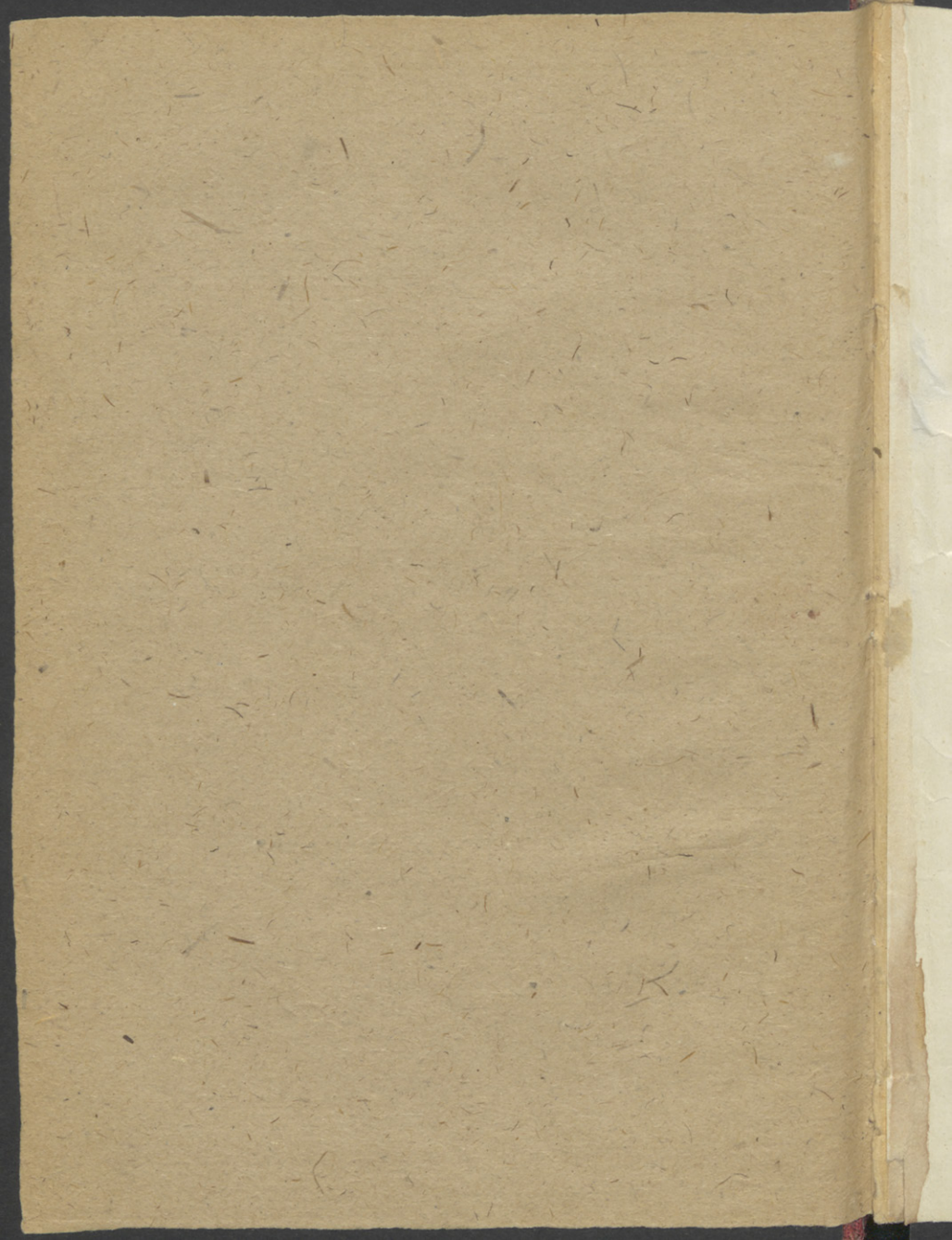
00.

XV.	
XVI.	
XVI.	
XVI.	
XVI.	T
XVI. & XXIX.	Turn
XVI.	Vertue,
XVI.	Vincent
XVI.	Vivares, Th
E. D.	Wagstaff Ch.
XVI.	Walker, A. . .
XVI. & XXIX.	Walker, J. . . . .
XVI.	Walker, J. & Bartolo.
XVI. & E. D.	Walker, W. . . . .
XVI., XXIV. & XXIX.	Ward, J. . . . .
XVI., XXIV. & XXIX.	Ward, W. . . . .

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

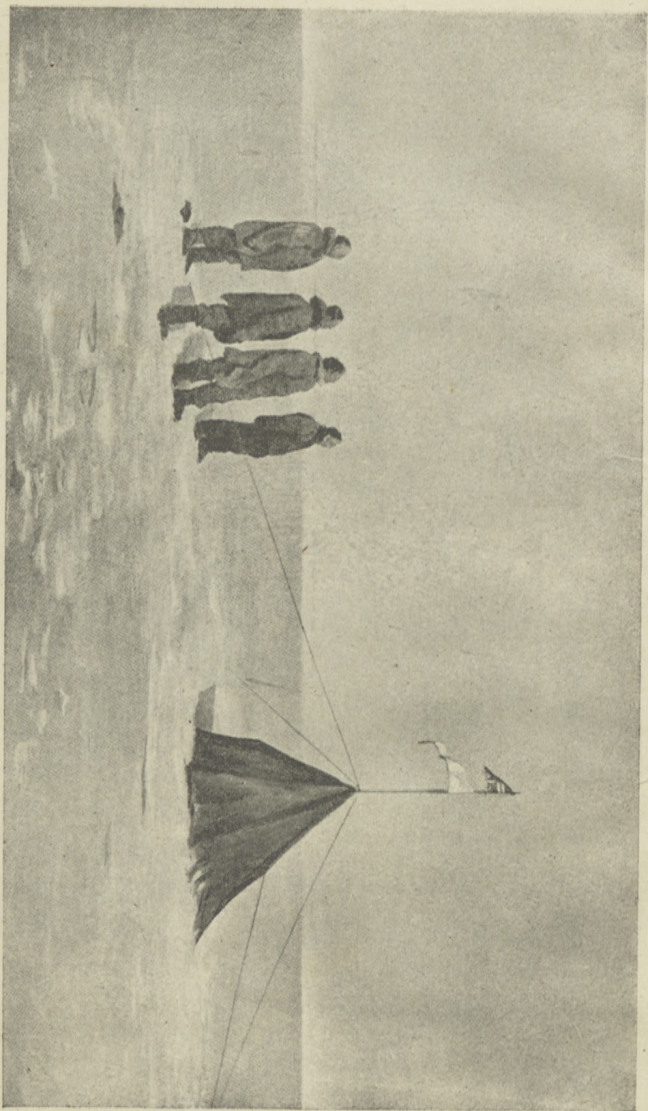

0 000008 401786

24

1. kép. Az első sátor a Déli Sarkon. (Polheim).

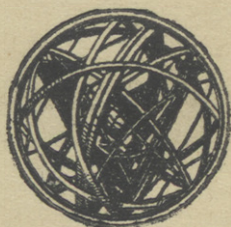

A HAT VILÁGRÉSZ
UTAZÁSOK ÉS FELFEDEZÉSEK

SZERKESZTI: HALÁSZ GYULA

VII.

AMUNDSEN
A DÉLI SARK MEGHÓDÍTÁSA

VILÁGIRODALOM KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
WEILER ÉS TÁRSA KIADÁSA
BUDAPEST

ROALD AMUNDSEN
A DÉLI SARK MEGHÓDÍTÁSA

FORDÍTOTTÁK
TELEKES BÉLA, BAKTAY ERVIN, BALLENEGGER HENRIK

ÉLETRAJZI BEVEZETÉSSSEL, KÉPMELLÉKLETEKKEL ÉS TÉRKEPPEL

VILÁGIRODALOM-KIADÁS

104733/7

MINDEN JOG A SZERKESZTŐÉ

Hetedik hónapja voltam már román hadifogoly, amikor kihirdették a táborban: táviratozhatunk semleges országokba. Elárvultan törtem rajta a fejemet, kiesodám is lehet nekem ezekben a boldog és böles országokban. Eszembe villant egy név — mégsem vagyok hát egészen elhagyatott. Ime, egy szál, amely a civilizált és szabad emberiséghez vezet.

És megcímeztem a táviratomat:

„Amundsen découvreur pôle sud Kristiania.“

Megkértem: küldje el könyveit és adja hírül Budapestben, hogy élek, sőt — Amundsent szeretném fordítani.

Öt hónappal később viaszosvászonba burkolt titokzatos csomag érkezett a fogolytáborba. Két világhírű könyvet hámoztam ki belőle: *Le Passage du Nord-Ouest*, és *Au Pôle Sud. Expedition du Fram 1910—12*.

Fedelükön ez a két szó: *for translation*. Ráismerem: Léon Amundsen kezeírása, a nagy kutató testvéröccsége. Roald Amundsent, úgy lehet, azóta se érték utol leveleim.

Léon Amundsen nemcsak *fivére* — barátja, leghívebb bizalmasa és segítőtársa a modern idők legnagyobb vándorának — már amennyire segítségről szó lehet a földgömb túlsó feléről. Amikor most tizennégy éve Amundsen *északsarki* útjának előkészületei közben végigcikázott a hír a világon, hogy Peary 1909 április 6-án néger kísérelőjével és négy eszkimóval elérte a földnek azt a rejtelmes pontját, amely *nem forog*: Léon Amundsen volt hosszú időn át az egyetlen ember, akit világhírű és világhódító bátyja beavatott pillanatok alatt született *új útitervébe*: abba a tervbe, hogy hajója orrát *délnek* irányítja s ő lesz az első ember, aki *az emberiség lobogóját kitézi a déli póluson*.

A gondolatot — tudjuk — tett követte. Az évszázados versenyben, amely az ötödik világrész felfedezése után megindult a *hatodik* világrészért: Amundsen érkezett meg elsőnek. Ő az egyetlen *élő* emberi lény, aki (néhány társával) valaha rátette lábát a földgolyónak arra a második titokzatos pontjára, amely — *nem forog*.

Azért nincs nappal és éjszaka az északi és déli póluson, mert ott nem forog a föld. *Csak* fél-félévig tartó örök-éjszaka és örök-nappal váltogatja egymást — de ezek már *évszakok* és nem napszakok.

Aki hónapokkal méri a napot és az éjszakát, nem csoda, ha évekig, évtizedekig odamarad csodálatos vándorútjain. Kell, hogy legyen valami megfejthetetlen varázserő azokban a szűzi tájakban, hogy ily ellenállhatatlan ígérettel bűvölik magukhoz „áldozatukat” — mintha csak földünk vonzóerején túllendülve, új csillagzat törvényeinek engedelmesséknék.

Ha Peary huszonnégy év leforgása alatt tizenkét esztendőt töltött nyole expedícióján a sarki tájakon: Amundsen egész életét, egész férfikorát nekik szenteli.

Stefansson, a tudós amerikai sarkutazó bolyongásairól írt könyvének ezt a címet adta: *The Friendly Arctic*. (A barátságos sarkvidék.) Talán itt rejtőzik valahol a titok megfejtése. *Stefansson* ragyogóan bölcs és ötletes elbeszélései valósággal *leleplezi* a rettegett és hirhedt sarkvidéket. Megtudjuk tőle, amit a sarkvidékek félelmetes *presztízse* nem engedett észrevennünk idáig: hogy a sarki tájak sem nem „némák”, sem nem „élettelenek”, sem nem merőben végnélküli fehér jég- és hósvatagok. Mint ahogy a kápráztató verőfényben fürdő forróövi táj sem csupa pálma és andalító oázis: a sarkvidéknek is megvan a maga költészete. Magán a sarkon (de hiszen ilyen nincs is: a sark egy matematikai pont csupán) sem örök a tél. A tenger jege sem a mozdulatlan halált példázza: amikor az utazó megoströmlja a befagyott sarki tenger

„néma“ birodalmát — nyár idején — csillogó víztükörök nyílnak meg előtte s a szánjai elé fogott kutyák meg-megtorpannak ezek előtt az „uccák“ előtt, amelyekből fókák ütik fel fejüket. A déli sark felé törtető utazók olykor már-már azon tűnődnek, *ne feszítsenek-e esernyőt* a „langyosan“ permetező „eső“ ellen. Ingujjra vetkőznek s még így is verejtékezve loholnak ferge kutyáik nyomában. Sokszáz kilométerre a délsarki tenger partjától — sirályok húznak el fejük fölött.

Akármily elriasztó a messze cél: az út, amely ebbe a pokolba visz, nemcsak jószándékkal — szépségek elbűvölő csodáival van kikövezve.

— Mit kerestek ők, annyian, a jégben és a fagyban? — kérdezi Nansen, Amundsen honfitársa, elvonultatva szeme előtt a sarki világ soha nem fogyó vándorcsapatait. — Nansen az *Ismeretlen* bűvös hatalmában keresi a titok megfejtését. És ha valaki, a nagy norvég utazó illetékes rá, hogy megmondja nekünk, miből merítette az ösztönzést világraszóló vándorútjaira. Shackleton is az *Ismeretlen* rejtelmes varázsa csalogatta le csábos hangjával a járt ösvényekről.

Nem a nomádnépek, mi európaiak vagyunk a föld igazi vándorai!

Mégis mi haszna az emberiségnek ebből a sok kóborlásból? Mi közünk nekünk a sarkvidékhez — tér vissza örökké az ünneprontó kérdés.

Amundsen egyetlen mondatban tér napirendre az értetlenek fölött, akiknek semmi sem tetszik érdeknélkül.

— Szegény szűkpoonyájuk ti, akiknek csak az emésztés körül jár minden gondolatotok — mennyire sajnállak benneteket. *Ezt* felelem nekik!

De felelhetett volna mást is. Beszélhetett volna — szájuk íze szerint — a Spitzbergák nagyszerű szénmedencéjéről, a sarki tengerek bálnáiról, fókáiról és halairól. A bálnavadász és a felfedező egymás nyomában jár. Az „élettelen“ sarkvidék tisztességesen meghálálja az évszázados erőfeszítéseket és áldozatokat.

Az északkeleti átjáró keresése közben jut kereskedelmi kapcsolatba Anglia az odáig megközelíthetetlen Oroszországgal. Arhangelszk városát — sarkutazók alapították.

A Spitzbergák szigeteire, amelyekre még nemrégiben gonosztevőket telepítettek kísérletképpen, de ezek is *visszakönyörögték* magukat, hogy inkább *végezzék ki őket* Európában, ma kéjutazó gőzös viszi a vadászni, sportolni és üdülni vágyók ezreit.

Scott is, Peary is megjósolja, hogy nagyszabású sport- és gyógytelepek fognak létesülni azokon a pontokon, ahol valamikor élethalálharcot vívtak az első kutatók a természettel.

A sarkvidék kikutatásából várható *tudományos* eredmények összességükben teljességgel megmérhetetlen kincsrejtegetnek az emberiség számára. A mágneses sarkok fölkutatása és a földmágnességi észlelések eredményei fokozzák az iránytű hasznavehetőségét és vele a hajózás biztonságát; a sarkvidék jégviszonyainak, a jéghegyeknek, pusztító viharoknak, hőmérséknek és tengeráramlásoknak és száz meg száz egyéb jelenségnek a tanulmányozása új távlatokat nyit földünk időjárásának megértésére és távolról sines még kimerítve az a sokféle tanulság, amit a sarkvidéki kutatásoknak köszönhetünk. A *jövő* tanulságait pedig megsejteni sem tudjuk. A svéd *Andrée*, aki 1897-ben felszállott a Spitzbergák legészakibb szigetén, hogy lég-hajón közelítse meg a félelmetes sarkot: az emberi tudomány vértanuja. Ha célját eléri és hazakerül: lég-hajójának zeg-zugos útja egymagában kötetekeket beszélt volna a sarkvidéki magas légrétegek viszonyairól, amelyekről mindezideig majdnem semmit sem tudunk.

És ezzel, íme, megérkeztünk megint Amundsenhez, az északi és déli sarkvidék rajongó hőiséhez, akinek repülőgépe 1923 júniusában — készült felröppenni Alaska kietlen partjairól az északi sarkon át a Spitzbergákra.

A gigászi méretű feladat, amelyet maga elé tűzött,

még megoldásra vár. De bizonyosra vehető, hogy végül is — talán 1924-ben — Amundsen fogja végrehajtani.

De mielőtt elkísérnök őt erre a legújabb és legvakmerőbb útjára, amellyel betetőzni készül nemcsak a maga káprázatos vándorútját, hanem valósággal mindazt, amit a két sarkvidék fölfedezői kivívtak évszázadokon keresztül: tekintsünk vissza ennek a csodálatos embernek háromévtizedes sarkutazói pályafutására.

— Norvégiaszerte emlékezetes nap marad sokak életében — írja Amundsen az *Északnyugati átjáró* kezdő soraiban; — 1887 május harmincadika... Ezen a napon tért vissza Nansen Kristiániába világraszóló útjából, amelyben skí-talpon keresztülszelte Grönlandot kelettől nyugatig... Az ünnepi sokadalomban, az ujjongó lelkesedés mindenkire átragadó lázában rohant meg először az álomszerű ábránd: kutató leszek! Ekkor cikázott át agyamon először az északnyugati átjáró megvalósításának gondolata...

Tizenhétéves volt akkor. Évekig kell várnia, amíg színről-színre megismerkedhetik a sarki tengerekkel. 1894-ben fókavadászhajóval teszi első útját az északi Jeges-tengerben. Három évvel később csatlakozik a belga délsarki expedícióhoz.

Nansen már újabb diadalútjából is régen hazakerkezett, világhírral övezve, amikor Amundsen a Gjøa-expedíció tervével bekapogtatott az ajtaján. Ekkor találkoznak első ízben. Amundsen huszonnyolcéves volt, Nansen harminkilenc.

A következő nyáron próbajáratokat tesz tizenhárom lóerejű parányi hajójával és csak 1903 júniusában indul el Norvégiából — San Francisco-ba, Észak-Amerika megkerülésével. Ismeretes, hogy ő volt az első és mindezidáig egyetlen kutató, akinek sikerült hajóját az amerikai sarki szigettenger sző-

vevényes szorosainak zajgó jegén szerenesesen átvezérelni.*)

Amundsen a nagy célkitűzések, óriási feladatok — és az elmaradhatatlan sikerek és meglepetések embere.

Az északnyugati átjáró és az északi mágneses sark fölkkutatása után Nansen tervének tökéletesebb megvalósítását tűzte maga elé.

Ennek a vakmerő tervnek tudvalevőleg csak kisebb része a Sark elérése. Nagyobb jelentőségű ennél a sarki oceán átszelése, hajón, avagy gyalogszerrel a befagyott jégen keresztül. Már útrakészen áll, amikor híre jár, 1909-ben, hogy Peary kitűzte az amerikai lőbogót az északi sarok jégrégei közé.

„Nanseni“ méretű tervéről nem mond le, de nyomban kész az elhatározása, hogy *előbb a déli sarkra megy*. A *Fram*, Nansen viharedzett hajója, készen áll, az expedíció felszerelése együtt van, a kutyaéknak édesmindegy — legfeljebb majd a bundájuk veszi észre, hogy a délsarki tél márciusban kezdődik. Akiket legközelebbről érdekel a dolog: útitársainak egyelőre nem beszél el, csak a *Fram* első tisztje tudja a titkot.

Madeira szigetéről repül világgá a hír, hogy Amundsen — a déli sarkra készül.

1911 december 14-én a föld legdélibb pontján ezt írja naplójába:

— Amikor szemünket a végtelenbe vesző síkságon körüljártattuk, *egy* gondolat tartott fogva mindnyájunkat: Elsők vagyunk-e itt? Mozdulatlanul és némán terült el előttünk a rettentő sivatag, amelyet még nem látott emberi szem és ember lába nem tapodott soha. Körös-körül semmi de semmi élet jele, csak hó és hó mindenütt. Felemelő volt a pillanat, amint a zászlórudat félkezünkbe fogva, hazánk lobogóját kitűztük Haakon király földjén, a geográfiai déli póluson.

Valóban elsők voltak a célnál. Scott kapitány öt

*) Amundsen északi útja. Az Északnyugati átjáró. Írta Roald Amundsen. Fordította Halász Gyula. (A HAT VILÁGRÉSZ.)

héttel később találta meg a norvégek levelét a déli sarkon hagyott sátorban. A levél eljutott a címzetthez — a norvég királyhoz — de, fájdalom, Scott kapitány és nemes társai sohasem tértek vissza.

A déli sark szerencsés és tragikus sorsú hőseivel szemben elnémult a kételkedés szava, amely négy évvel előbb úgy megtépázta Peary diadalát. Emlékeztünk rá, mily kéjjel vetette rá magát az apró emberek hada Cook agyrém-diktálta győzelmi jelentéseire, abban a reményben, hogy majd csak Pearyról is ki-sül a turpisság. Nansen jegyzi meg erről a kortársi féltékenységről:

— Kőd terjeng az emberi elme körül, a kis embereknek oly jóltevő köd, amelyben minden eltűnik, ami nagy és kimagasló.

A nagyság legfőbb ismertető jele, hogy mit tart nagynek. Amundsennek az egész föld kicsi. Aligha van még egy utazó — ha csak nem Shackleton az — akinek az írásaiból annyira kiérezhető, hogy az ő számára *kicsi* a föld. Ezért vállal örökké olyan gigászi feladatokat. A déli sark ijesztő problémáját szinte ötletszerűen oldja meg, azt hinnők játékos könnyűséggel, új vonalon, amely embernemjárta jégsivatagon, Mont-Blanc-magasságú hegyek gleccserhágóin vezet keresztül — Haakon király platójára.

1918 nyarán, a világháború örjögésének végső szakában új útra indult a déli sark hőse — az *észak-sarki* tájakra. Hajója, a *Maud*, Ázsia legészakibb foka körül esakhamar befagyott a jégbe. Hogy hírt adjon hajója sorsáról, két emberét, Tessen-t és Knudsen-t útnak indította a szibériai szárazföld felé.

1921 nyarán Alaskából küldött hírt szikratáviróval. Táviratát ezzel a kérdéssel végzi: „Érkezett-e valami hír Tessenről és Knudsenről?” A norvég külügyminisztérium kérdezősködésére az orosz szovjetkormány azt a választ küldte, hogy a két szerencsétlen meghalt ugyanazon a héten, amelyen elhagyták a hajót.

Egy orosz kutató évekkal ezelőtt a tenger jegén heverő levélre bukkant. A levél 1919 november 10-én kelt és ez volt benne: „Csak hús napra való élelmünk van. A jegesmedvék kifosztották eleségkészleteinket.“ A kutatócsoport tovább nyomozott s a Jeniszei torkolata közelében egy térképet talált. Nem sokkal később rábukkant a titokzatos vándorra, akié a térkép lehetett. Ott feküdt csontkeményre fagyva az elszenesedett tábornótűz mellett, amely megpörkölte éhségtől kiszáradt tetemét. Amundsen egyik embere volt. Társának nyomaveszett.

Ezt a történetet és Amundsen parányi hajójának évről-évre megújuló harcát a Bering-szoros környékén fölgyülemlett jégtömegekkel, érdekes látogatásait a csukások felszigetén, az utazó legújabb norvég könyve beszéli el. Ebből tudjuk meg, hogy Amundsen a világháború óta újabb győzelmet aratott: *végighajózott az északkeleti átjárón, Nordenskjöld útvonalán*. Ő tehát az egyetlen ember az élők között, aki Európából Ázsia északi partja mentén eljutott hajójával a Bering-szoros vizeire.

1920 augusztus 8-án Nomeból, Alaska nyugati partjáról kelt útra Amundsen hajója újból észak felé. A Bering-szorosban megint befagyott a hajó, de sikerült egérutat lelnie és még ugyanabban a hónapban elérte a Szerdce-kamen fokot az ázsiai parton. Januárban ketten, Sverdrup és Wisting, elindultak délnek tudományos kutatásokra és áprilisban tértek vissza a *Maud*-ra. Maga Amundsen május végén elhagyta a még mindig befagyott hajót, szánon igyekezett tovább a Bering-szoros felé. Amerika földjén áttelelt. 1922 augusztusában érkezett tőle hír Nome-on keresztül, hogy a jégbefagyott *Maud* még mindig az ázsiai partok közelében úszik, a Wrangel-sziget tájékán.

Amíg Amundsen hajója, a *Maud*, tíz utasával a vezér nélkül folytatja vándorútját a sarki tengeráramlással észak felé, mint Nansen *Fram*-ja harminc évvel ezelőtt: Amundsen maga egyetlen útitársával, *Omdal*

pilótával Alaska partvidékén várta a döntő pillanatot, hogy Junkers-típusú, fémből épített egyfedelű repülőgépén fölszállhasson a magasba s azt az utat, amelyen a jébefagyott *Maud* talán öt év alatt vergődik keresztül, 24 óra alatt átrepülje. Wainwright-ben virradt rá 1923 tavasza. Onnan kellett volna június 20-án felröppenni a levegő oceánjába a világ legesodálatosabb felfedező és kutató géniuszának, hogy háromszáz méter magasságban átrepülje a másik oceánt, a nem kevésbé ismeretlen, amelynek jéggé dermedt messze sivatagában ott rejtőzik valahol a láthatatlan cél: *az északi sark*. Lehetetlen arra nem gondolnunk, a természet mily leleményesen védelmezi ezt az évszázadok óta elszánt makacssággal üldözött, rejtelmesen megbúvó, sóvárgott emberi célpontot — akárcsak valami nemes vadat, feltöltötten a környezet „örjítő szürkéségének“ észrevehetetlen tájképi köntösébe.

Nansen hívja fel rá figyelmünket, hogy a sarkok meghódításának dicsőségét nem a jelenkor nagy találmányainak és mindenfajta segítőeszközök nagy sokaságának köszönhetjük: „az eszközök ősrégiek, ugyanazok, amelyeket évezredek óta ismernek a nomád népek... *az emberen, a férfin fordul meg a dolog*.“ Nansen szinte ingerült hévvel utasítja vissza a „vádát“, hogy Amundsennek *szerencséje* volt a déli sark fölfedezésével. „Ne beszéljünk *szerencséről*, — mondja — Amundsen *szerencséje* az erő *szerencséje* és a bölcs előrelátása“.

Ez az erő, fizikai és erkölcsi erő és szellemi éberség Amundsen legfőbb fegyverzete ma is, amikor vállalkozásának végrehajtására az emberi elme legragyogóbb találmányát, a modern repülőgépet készül segítségül hívni.

A *hit* az emberi szellem fejlődésében és az emberiség haladásában — *emlékezet* dolga. Még egy emberöltővel ezelőtt a levegőnél súlyosabb géppel való repülés pusztán lehetőségében is kételkedtek az emberek s ma már oceanokon és kontinenseken szálldos keresztül a gépma-

dár. A szikratáviró gyermekkorát éli és a marconigramok máris egyik világrészből a másikba sisteregnek át, vezeték és kábel nélkül. Soha nem álmodott távlatok és lehetőségek nyílnak a kutatók és fölfedezők messze pillantó szeme előtt.

1923 júniusában, amikor az egész művelt világ lélekzet fojtó aggodalommal, bizakodó reménységgel várta a híreket Amundsen felröppenéséről és szerencsés földetéréséről: a várva-várt hír helyett a következő táv-iratok járták be a világot:

„Az északi sark az én repülőgépemmel *egyelőre* elérhetetlen. Ezért tehát az idei nyáron nem szállok fel.“

„Május 11-én próbarepülést tettem. Az eredmény nagyon kedvezőtlen. Sajnálattal kénytelen vagyok a repülésről letenni.“

A norvég kormány erre táviratot menesztett Hermansen kapitánynak, a Spitzbergák felől felszállani készülő segítő-expedíció parancsnokának:

„Amundsen lemondott repülése tervéről. Az expedícióval sürgősen forduljon vissza.“

Amundsen bizonyára bölcsen cselekedett, hogy értékes életét nem dobta oda az elemek prédájául. Ő reá még szüksége van a világnak s ahogy őt ismerjük, bizonyosra vesszük, hogy még hallatni fog magáról. Az ő sarkutazói pályafutása nem zárult még le a kényszerű elhatározással, annál is kevésbé, mert hajója, a Maüd, tényleg úton van — a sark felé. És hajóját olyan hatalom vezényli, amelyen megtörik minden visszahívó parancs: a jég nagyhatalmassága.

Halász Gyula.

Ha győzelmét a felfedező kivívta, hazatérésekor ujjongva köszöntik mindenek. Valamennyien büszkék vagyunk a végbevitt nagy tetre, hisz népünk dicsősége az, — dicsősége az egész emberiségnek. Úgy vagyunk vele, mintha új tollal ékesítettük volna kalapunkat s mintha olesón jutottunk volna hozzá.

Vajjon azok közül, akik ma versenyt ujjonganak, hányan lelkesedtek az ügyért, amikor a vállalkozás fölszereléséről volt szó, amikor a legszükségesebb dolgok is hiányzottak, amikor az egyesülés, a támogatás legszükségesebb lett volna? Vajjon törtettek-e nyakra-főre akkor az emberek, hogy elsőkül érkezenek a célhoz. Óh, nem, a fölfedező út vezetője akkor többnyire egyedül állt, nagyon is gyakran kellett tapasztalnia, hogy a legnagyobb nehézségeket odahaza kell legyőznie, mielőtt a hajó fölszedhetné horgonyát. Ami egykor Columbus sorsa volt, az bizony azóta számtalan más emberrel is megesett.

És így járt Roald Amundsen is — nemcsak az előző alkalommal, amikor elindult a *Gjøá*-val, hogy az északi mágneses sarkon végezzen kutatásokat és végigvitorlázzon az északnyugati átjárón, hanem ezúttal is, midőn 1910-ben a *Fram*-mal kifutott a Fjordból, hogy keresztülvágjon az északsarkai tengeren. Mennyit kellett ennek a férfúnak oly gondok s nehézségek miatt szenvednie, amelyektől megkimélhető lett volna, ha azokban, akiknek módjában állt könnyíteniök

rajta, a megértés nagyobb. Pedig hát Amundsen bebizonyította volt már, hogy arravaló ember, hiszen a Gjóával végzett útjának mindkét nagy föladatát megoldotta. Mindig elérte azt a célt, amelyet maga elé tűzött ő, aki parányi yachttal Amerikától északnak végighajózott az egész Jeges-tengeren, azon az úton, amelyet évszázadok óta hiába kerestek. Életét, minden tehetségét kockára tette, vajjon mi lett volna természetesebb annál, hogy megtiszteltetésünknek tekintsük, ha ily férfiút támogathatunk?

De mit kellett megélnie.

Nagy ideig bajlódott csak azzal, hogy a fölszerelést megszerezze, a pénz mindig fukaron cseppent és csekély volt az érdeklődés iránta és vállalkozása iránt mindenek részéről — annak a néhány embernek kivételével, aki már kezdettől fogva mindig a java erejéből segítette. Ő maga mindenét odaáldozta, amije csak volt ezen a világon. De épp úgy, mint az előző alkalommal, erre az útjára is gondokkal s adósságokkal megterhelten kellett hazájából elindulnia s épp úgy, mint akkor, most is szinte titkos-csendesen kelt útra a nagy messzeségbe egy nyári éjszakán.

Ősz felé járt az idő s íme, levél érkezik tőle: hogy megszerezhesse azt a pénzt, amit északsarki útra odahaza nem kaphatott meg, most előbb a déli sarkra megy! Az emberek kővé meredtek, nem tudták, mit mondjanak. Így utazni az északi sarkra, a déli sarkon keresztül! Az eredeti tervet ily óriási és mennyire új föladattal tetézni és erre előbb még csak engedélyt sem kérni, — ez hallatlan dolog volt! Némelyek nagy-szerűnek mondták, mások szemében kétségesnek rémlett az egész, sokan azt kiáltották, hogy illetlenség ez, kötelességfelejtés... sőt akadtak, akik azt akarták, hogy forduljon vissza. De egyetlen ily nyilatkozat sem érte el. Ment ő a maga útján, úgy, ahogy meghatározta, hátra már egyetlen pillantást sem vetett.

Aztán lassanként feledésbe merült az ügy, mindenki megint csak a saját dolgával törődött. Köd volt;

napról-napra köd, amelyben minden eltűnik, ami nagy és dicső. S ime, egészen váratlanul a tavasz ragyogó napja keresztültör a ködrétegeken!

Új híradás köszönt be! Az emberek megint kövé merednek — föl kell nézniök a magasba: *magasan fölöttük nagy tett tündököl, nagy férfi...* Ujjongó öröm tölti el a szíveket; a szemekben s az ünneplő lo-bogókon versenyt ragyog a fény.

Miért? A nagyjelentőségű földrajzi fölfedezés okozta tán? Oh dehogy, az ilyesmi csak később jelentkezik és csak ahhoz a néhány szaktudóshoz hat el! De amit mindenek megértettek, ez volt: emberi szellem és emberi erő diadalmaskodott a természet hatalmán, természeti erőkön — ez az, ami az embereket magasabbra emeli, fölébe a szürke mindennapiságnak — ellát szemünk csillogó távolokba, ahol égbenyúlt hegyek sora áll, amelyek fagyos-kék mennyboltól különböznek el, jégár borította vidékre, amely végeláthatatlan terül, rég tovatünt jégkorszakból való meseként, az élő ember diadala ez ott, a halál dermedt birodalmán. Vas-erős, céltudatos férfiakaratot visszhangzik minden, — dermesztő hidegen, hóviharokon, halálön át!

Ezt a diadalt nem a jelenkor nagy találmányainak és minden téren való sok mindenféle segédeszköznek köszönhetjük; ennek az eszközei ősrégiek voltak; ugyanazok, amelyeket a nomád ember már évezredek előtt ismert, midőn Szibéria és Észak európa hómezőin száguldott tova. De *minden*, a nagy s a kis feladatok sora egyaránt jól meg gondolt dolog volt — és a terv megvalósítása ragyogó. A *férfin* fordul meg minden; úgy volt ez itt, ahogy szokott lenni mindenütt.

Mint valamennyi nagy dolog, az ilyen terv is megvalósultan egészen egyszerűnek és magától értetődőnek látszik, az emberek így vélekednek: Természetes, így kellett lennie!

Ha mellőzöm az elődök fölfedezéseit, amelyek természetesen szükséges föltételei voltak a sikernek, — mind a terv mind megvalósítása a régi és újabb idők

norvég életének és norvég tapasztalatainak érett gyümölcsseül mutatkozik. A norvég mindennapi élete hóban, fagyban; parasztjaink szokása, hogy a hegyeket s az erdőségeket mindig hótalpon és szánon járják, tengerészeink dús zsákmányú bálnavadászatai a Jeges-tengeren, kutatóink utazásai a sarki vidékeken, mindez együtt és még kutyáknak tehervonó állatokul való alkalmazása alapjául szolgált a tervnek és lehetővé tette sikerét, — mihelyt eljött az ügy rátermett férfja.

Igy van ez, csak érkezzék el a rátermett férfi s mindjárt keresztültörhet az ügy minden nehézségen, mintha egyetlen-egy sem volna, csupa előrelátott s lélekben már eleve átélt nehézség az mind. Épp azért előállván, senki se beszéljen szerencséről, kedvező véletlenről! Amundsen szerencséje az erős férfi, a böles előrelátás szerencséje volt.

Mennyire rávall az az első távirat, amelyet hazaküldött, ő reá, magára és az egész útra! Oly egyszerű és könnyed, mintha valami húsvéti kirándulásról volna szó, a közeli hegyvidékre. Arról beszél ő, amit elérni sikerült s nem azokról, akik vesződtek e sikerért. Minden egyes szava férfias. Ilyennek kellett lennie a rátermett férfiúnak: nyugodtnak és erősnek.

Korai még az új fölfedezések kiható erejét megmérni akarnunk. De már ez a távirat is megbontotta a ködöt annyira, hogy a körvonalak alakot öltenek, fölmerülnek már a ködhonból, a Jég meseországából, amely minden más országtól oly fölöttébb különbözik.

Ebben a különös jégvilágban Amundsen sajátos, nagyon is rávalló úton ért célt; ő és útítársai kezdettől mindvégig egészen ismeretlen területeket csak hójáró saruikon futottak meg; a világtörténelem vajmi kevés oly felfedező utat ismer, amelyet annyira hosszú vonalon, ahol még soha senki sem járt, embersem még sohasem látta vidéken emberláb végiggyalógolt volna. Az emberek magától értetődőnek gondol-

ták, hogy Amundsen a Shackleton fölfedezte Beardmore-jégár felé fog vitorlázni, ezen az úton igyekezve a Sark körül elterülő magas hómezőket elérni; mert hiszen ott aztán már *biztos* lehetett arról, hogy előre jut majd célja felé. Mink azonban, akik ismertük Amundsent, mindjárt gondoltuk, semmi könnyebben ki nem telik tőle, mint az, hogy éppen onnan fordul el, amerre mások jártak volt már. És szerencsésen igazunk lett. Amundsen útja, amelyen a sark felé ment, egyetlenegy pontján sem vág egybe az angolokéval.

Nagy nyereség ez az eltérés a kutatás számára. Ha Scott kapitány az esztendő folyamán fölfedezéseivel s megfigyeléseivel a másik útvonalról épségben visszatér, Amundsen eredményeinek értéke nagyot fog nőni, mert akkor a viszonyok kétfelől nyernek majd megvilágítást. Éppen hogy ugyanegy időben különböző pontokról indult az előnyomulás a Sark irányába, ez volt a legkedvezőbb előny, amely a tudományt érhetette. A végigkutatott terület e révén annyival megnagyobbodik, a fölfedezések sokkal számosabbak és a megfigyelések jelentősége ezáltal gyakran kétszeresen, sőt sokszorososan megnövekedik.

Tekintsük például a meteorológiai viszonyokat: egy helyen folytatott megfigyelések sorozatának mindenestre megvan a maga értéke; de ha ugyanannak a vidéknek más helyén folytatott megfigyelések sorozatával egészítődik ki, értéke jelentékenyen gyarapodik, a légköri mozgalmakról való ismereteink pedig rendkívül megnövekednek. Ugyanígy van ez egyéb kutatások esetében is. Scott útja bizonyára számos téren fog dús és fontos eredményeket kiaknázni, de az ő megfigyeléseinek értéke is gyarapodhatik az Amundsenéival való egybevetés révén.

Amundsen sarkvidéki útjának egyik fontos függeléke az a szánutazás, amelyet Prestrud hadnagy és két társa keleti irányban VII. Edward Földje, e még 1902-ben Scott által fölfedezett, ismeretlen földdarab felé kockáztattak.

Szinte olybá tűnik, mintha ez a terület azokkal a területrészekkel és hegyláncokkal függne egybe, amelyekre Amundsen a sark közelében akadt; s máris, úgy látjuk, új nagy kérdések merülnek föl.

De nemcsak a hómezőkön és a havasokon való átkelés hősei oldották meg mesterien feladatukat, hálával tartozunk Nilsen kapitánynak és derék embereinek is; kétszer vezették ők végig a Fram-ot*) ezeken a jéggel teli déli vizeken, amelyeket különféle szakértők annyira veszedelmesnek vélték, hogy szerintük lehetetlennek látszott a Fram-nak ott keresztülhatolnia. S mind a két alkalommal mégis oly gyorsan és oly biztosan sikerült megfutni ezt az utat, mintha országútszerű pályán haladt volna a hajó. A Fram építője, a kitűnő Colin Archer, ökkal-joggal büszke lehet arra a módra, ahogy ezt a föladatot is megoldotta az ő „gyermeké” — ez a hajó, amely földünkön legmesszebb hatolt északra és legmesszebb hatolt délre. Ámde Nilsen kapitány és az ő Fram-fedélzeti emberei még többet is végeztek, oly kutató utazás volt az övék, amely tudományos érték dolgában bizvást egy sorba állítható mindazzal, amit hivatásbeli társaik az ismeretlen jégvilág kifürkészése terén elértek, — még ha nagyon sok ember nem is bírja belátni ezt. Amíg Amundsen és bajtársai a telet délen töltötték, Nilsen a Fram-mal Délamerika és Afrika között kutatta át a tengert. Nem kevesebbszer, mint hatvanszor álltak meg, hogy ezen a kevésbé ismert tengervidéken 1000 és ennél is több méteres mélységben hőméréseket, víz- és Plankton-próbákat végezzenek. Ilyesformán ők készítették el a délatlanti ocean első két keresztmetszetét, amivel az ismeretlen tengerfenék új területeit tárták föl az emberiség tudományossága előtt. Ezek a mérőónnal szerzett fölvételek a legteljesebbek és a legterjedelmesebbek a világtenger bármely részéről készült s eddig ismeretessé lett fölvételek sorában.

*) Fram, a hajó neve: „Előre.“

Természetellenes volna-e, ha azok, akik ennyit fáradoztak és ennyit értek, most már pihenni térnének haza? Oh nem; de Amundsen az elértnél is nagyobb célra gondol. Amit előljáró tettnek tervezett, végrehajtotta, most a tulajdonképpeni cél elérésén a sor. A következő évben a Behring-szoróson visz az út *észak felé* a jég, a fagy, a sötétség birodalmába, keresztül az északsarki tengeren. Ez az út öt esztendőre van tervezve. Szinte emberfölötti feladatnak rémlik, de Amundsen ennek is rátermett embere. „Előre“ a hajójának a neve, „előre!“ az ő jelszava és ő „előre“ jut. Kutatásainak főútját, amelyre most akar indulni, épp oly biztosan fogja megfutni, ahogyan ezt futotta meg, amelyről csak imént tért haza.

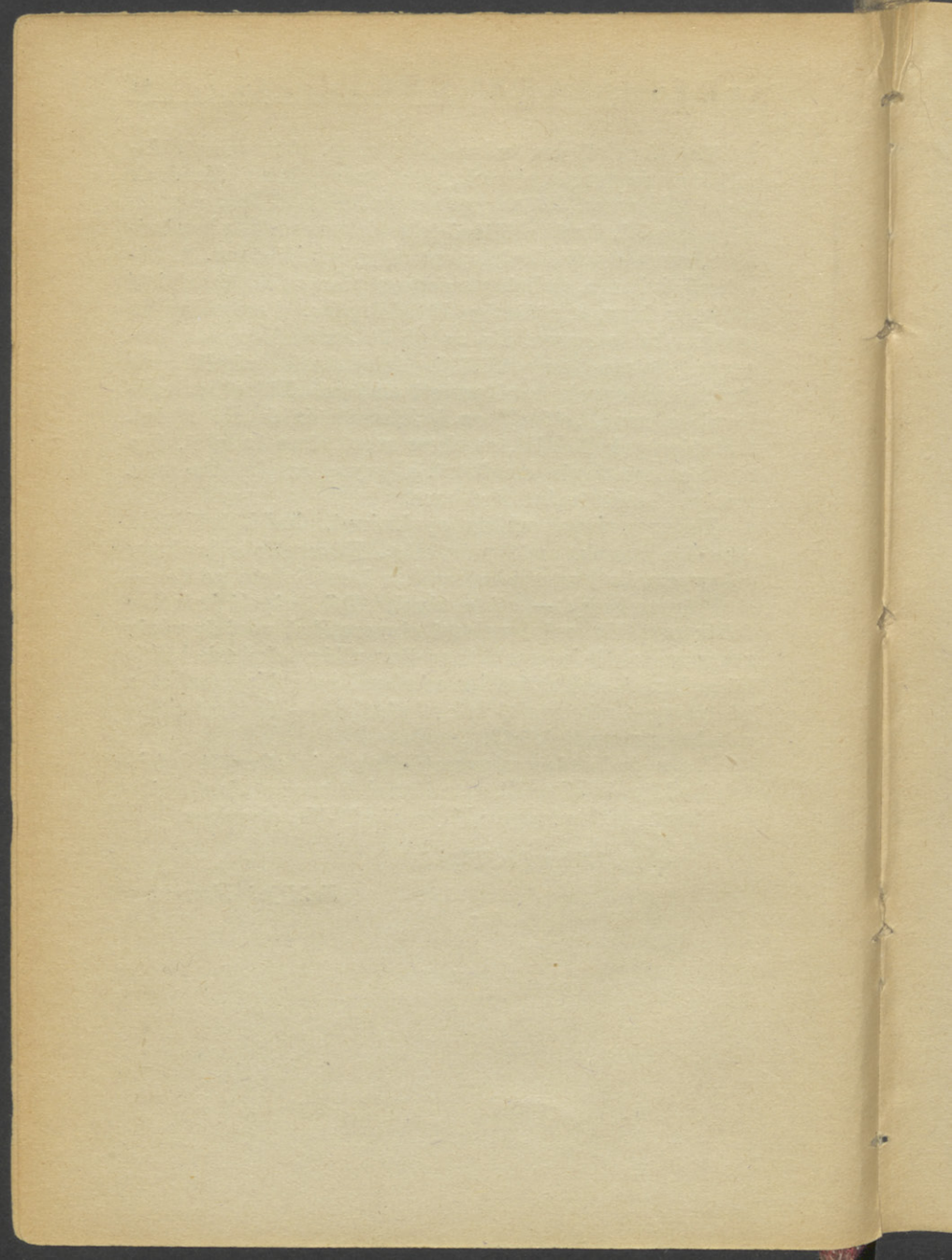
De megvárva ezt az eredményt, hadd örüljünk egyelőre annak, amit már elért. Kövessük a keskeny szánnyomokat, amelyeket azok a kicsi fekete pontok — ebek és emberek — ott a távoli Dél végeláthatatlan fehér mezőjén, mint valami sínvezetékét vontak végig s kapcsoltak bele ama ismeretlen világ szívének kellős közepébe. A szél szüntelen zúgással száguldoz ezeken a hósvatagot végigszelő szánvágásokon — és nemsokára minden nyomot eltöröl.

De a tudomány sínvezetékét mégis sikerült lefektetni odáig és sikerült a tudásunkat meggazdagítani.

S ez a tett minden időkbe tündöklően elragyog.

Lysaker, 1912 május 3.-án

Fridtjof Nansen.

A DÉLI SARK MEGHÓDÍTÁSA

A hősi kis csapatnak, amely akkor este ott, Madeira-szigetén, a funchal-i révben megfogadta, hogy a déli sark meghódítására mellém szegődik, — bajtársaimnak — ajánlom ezt a könyvet.

Uranienburg, 1912 augusztus 15.

Road Amundsen.

ELSŐ FEJEZET.

Utiterv és előkészületek.

„Az Északi Sark a miénk!” — száguldott végig a hír a világon órák alatt. A messze cél, amelyért oly sokan küzdöttek és szenvedtek, sőt életüket áldozták: eléretett!

Abban a pillanatban amikor hírét vettem Peary diadalának, világossá vált előttem, hogy a harmadik Fram-expedíció*) eredeti terve, az Északi Sarkot övező medence kikutatása, holtpontra jutott. Tétovázás nélkül cselekedni kellett, hogy megmentsem a vállalkozást. Elhatározásom pillanatok alatt megszületett: a *Fram* orrát délnek irányítom.

Nyugodt lelkiismerettel odáztam el eredeti tervemet. Ha vállalkozásom iránt ébren akartam tartani az érdeklődést, az Északi Sark fölfedezése után nem maradt más hátra, mint rávetnem magam a még megoldatlan utolsó általános érdekű problémára: a Déli Sark meghódítására.

Tudom, sokan kárhoztattak érte, hogy kibővített új terveimet nem tártam fel nyomban a világnak, hogy az expedíció támogatói, de meg a déli sarkvidékre

*) Az első Fram-expedíció Nansen híres útja (1893—1896), amelyen 86° 14' északi szélességig jutott. A Fram-hajó parancsnoka Otto Svardrup volt. A második Fram-expedíció, ugyancsak Sverdrup parancsnokságával, az amerikai sarki sziget-tengerben jelentékeny földségeket fedezett föl (1898—1901).

készülő kutatók tisztán lássanak. El voltam készülve a szemrehányásokra s azért alaposan megfontoltam a dolgot.

Az expedíció aláírói rendületlenül megbíztak bennem: tudták jól, hogy hozzájárulásuk végül is a meghatározott célra fog fordíthatni. Ami pedig a többi kutatókat illeti, hamarosan megnyugtattam magamat.

Két más délsarki expedíció volt akkoriban tervbe véve: az angol és a japáni.

Az angol expedíció parancsnokát *Scott* kapitányt útnak indulásom után is elég jókor volt értesíteni — nem volt fontos, néhány hónappal előbb, vagy utóbb kapja-e a hírt. Udvariassági kérdés volt az egész — *Scott* tervein mitsem változtathatott. Az *angol* expedíció merőben tudományos célú vállalkozás volt: a Sark elérése mellékcél volt csupán; a *norvég* expedíció elsősorban a déli sarkot vette célba — a mi kis déli elkenyárodásunkon bizony a tudománynak magamagáról kellett gondoskodnia.

Scott felszerelése is merőben más volt, mint a mienk. A déli sarkvidéki kutatásban edzett nagy tapasztalatú utazó aligha engedte volna eltéríteni magát bármiben is a maga meggyőződésétől.

A japáni *Siraze* hadnagyról meg, aki a *Kainan Maru* hajóval készült útrakelni, tudtam jól, hogy tervei az *Edward* király földjére szorítkoztak.

Ha időnek előtte nyilvánosságra hozom elhatározásomat, óhatatlanul olyan ujságpolemia kerekedik, hogy belefussad az egész vállalkozás. Nyugodtan, esőndben kellett mindent előkészítenem. Egyetlen embert avattam be tervembe: testvéröcsémet, *Leont*. Az ő titoktartására mérget vehettem.

Később, amikor 1910 januárjában *Thorvald Nilsen*, a *Fram* első tisztje, majd parancsnoka megérkezett, vele is nyomban közöltem megváltozott tervemet. A mód, ahogyan a nagy ujságot fogadta, megerősített benne, hogy jól választottam meg első munkatársamat. *Nilsen* kapitány megbízhatósága, szolgálatkészsége

megbecsülhetetlen szolgálatot nyújtott az előkészületek fáradalmas munkájában.

Utítervünket a következőkben foglalhatom össze:

Utrakelés Norvégiából legkésőbb 1910 augusztus közepén. Egyetlen kikötőnk: Madeira. Onnan tovább délnek az Atlanti-óceánon, a Jó Reménység foka és Ausztrália közt, a jégzaj övének keresztül a Ross-tengerbe. A Ross-tengerbe 1911 újév táján kellett megérkeznünk.

Szánutazásunkat a hajóval elérhető legdélibb pont-ról voltunk megkezdendők: a Bálna-öbölből. A nagy antarktikus jégperemnek ebben az öblében 1911 január közepe táján szándékoztam partraszállni tíz emberrel, házépítésre való felszereléssel és két esztendőre való készletekkel. A Fram, mihelyt lehet, visszatér Buenos-Airesbe, onnan tengerkutató útra indul, keresztül az Atlanti-óceánon, el egészen Afrika partjáig. 1911 október elsejére vártam vissza a hajót a Bálna-öblbe, hogy hazahozza áttelelt csapatunkat.

Ennyi volt az, amit jóeleve körvonalozhattunk, minden egyébben sorsunkra bíztuk magunkat.

A délsarki jégperemet csupán leírásokból ismer-tem még akkor, de annyi mindent olvastam már róla és oly behatóan tanulmányoztam, hogy amikor a Nagy Jégfal fölbukkant előttem, szinte régi ismerősként üdvözöltem.

Különféle okok játszottak közre, hogy a Bálna-öblöt válasszuk telelő állomásul. Ez a pont teljes egy szélességi fokkal közelebb van a déli sarkhoz, mint a Mc Murdo-átjáró, ahol Scott szándékozott felütni téli szállását. Másik nagy előnye az öblnek, hogy ottan egyenesen a tethelyre léphettünk s hogy úgy mon-
jam, ajtónk küszöbéről áttekinthettük a hadszínteret.

A jég felszíne is biztatóbb volt ott, a szárazföldtől távol, mint a földközben. Mindezekben felül tömérdek a foka, meg a pingvin az öböl tájékán s így számí-
hattunk rá, hogy nem fogyunk ki a friss élelemből.

Meteorológiai megfigyelésekre, a perem mozgásá-
nak, újraképződésének és letöredezésének tanulmányo-

zására is minden másnál kedvezőbb helynek mutatkozott a Bálna-öböl környéke.

Vakmerőségnek tetszett persze, szinte a sors hívását látták benne később, hogy magának a mozgó jégperemnek a hátán ütöttük föl téli tanyánkat. Általában az volt a fölfogás, hogy a jégperem az öbölben is *szabadon lebeg* és szegélye változékony. Shackleton leírása cseppet sem volt bátorító. Ő azt tapasztalta, hogy a jégperem partfala kilométerekre nyúló darabon letöredezett s hálát adott jószerekeségének, hogy nem magán a jégen ütött tanyát. Shackleton azonban, úgy hiszem, mégis tévedett végső következtetésében. Ha Shackleton 1908 januárjában, amikor ott járt hajójával a Bálna-öbölben*), csak néhány órát vár (de legfeljebb néhány napot), a déli sark problémája alighanem még ugyanabban az évben megoldódik. Amilyen élesen látó, kitűnő megfigyelő, bizonyosan fölismerte volna, hogy a Nagy Jégfal a Bálna-öbölben nem lebeg, hanem biztos, szilárd padra támaszkodik. Ha ott száll partra, onnan nyilván eléri a Sarkot.

Alapos tanulmány tárgyává tettem a jégperem képződésének kérdését s arra az eredményre jutottam, hogy a peremnek Bálna-öböl nevű betüremlése ugyanaz az öböl, amelyet még Sir James Clark Ross figyelt meg. Hetven év óta tehát ugyanazon a helyen maradt. Nem véletlen képződés tehát. Megmaradásának alapja okvetlenül a jégperemnél szilárdabb valami kell, hogy legyen: a szilárd földalap. A jégperem ezen a helyen szárazföldre fenekelhetett s így képződött ez az öböl, amelyet Bálna-öböl néven ismerünk. Föltevésemet megfigyeléseim igazolták. Nyugodtan üthettem tehát táborát a jégperemnek ezen a helyén.

Tervem az volt, hogy mihelyt a téli tanyánk elkészül, partra szállítjuk élelmiszerünket s aztán déli irányban, amennyire csak lehet, talán a 80. fokig, több egymástól célszerű távolságra eső állomáson raktá-

*) *Shackleton*: Az Antarktisz szívében. (A HAT VILÁGRÉSZ.)

rozzuk el. A sark felé való szánútjaink kiinduló pontja tulajdonképpen a legdélibb élésraktárunk lesz tehát.

Mire előkészületeinket elvégezzük, gondoltam, beköszönt a tél. Bizonyosra vehettük, hogy igen nagy hideggel s valószínűleg vad viharokkal is kell majd megküzdenünk. De szándékom az volt, hogy mihelyt itt a tél és mihelyt a szállásunk rendben, minden erőnket megfeszítve törtetünk egyetlen célunk, a sark felé.

Erre az útra oly férfiakat óhajtottam megnyerni, akik alkalmasak arra, hogy ily hideg vidéken a szabadban dolgozzanak. Még fontosabb volt, hogy ebfogatos utazások tapasztalataival rendelkezzenek. Egyáltalában tapasztalt embereket kerestem, kiknek más-másfajta tudása kölcsönösen kiegészítse egymást. De hát nincs rózsza tövis nélkül. Az egymást kiegészítő különféle használhatóság előnye mellett ott a hátrány is. Mindegyik „tapasztalt ember“ a maga tapasztalatait, a maga szakmáját tartja a legfontosabbnak. Amde ez a hátrány elenyésző jelentőségű az említett előny mellett. Türelem s okosság mégis hamarosan legyűri az ilyen hátrányból eredő nehézségeket, én tehát elsősorban megfelelő tapasztalatú embereket igyekeztem találni.

Az egész téli időszakot folszerelésünk munkálataira kívántam fölhasználni, hogy minden tekintetben mennél célszerűbb s lehetőleg tökéletes készültséggel indulhassunk majd célunk felé. Vadászatra is kellett időt szánunk, hogy a magunk s a kutyáink számára mindvégig elegendő friss fókahúsunk legyen. A sarkutazók legveszedelmesebb ellensége, a szkorbut ellen föltétlenül azzal akartam védekezni, hogy mindennap friss hús kerüljön asztalunkra. Reméltem, tavasszal jó erőben, egészségben indulhatunk.

A terv az volt, hogy mihelyt tavaszodik, elhagyjuk téli szállásunkat. Ha már vállaltuk a versenyt, sietnünk kellett, hogy elsőkül érjünk a célhoz. Egyenest dél felé, lehetőleg egyre ugyanazon a hosszúsági vonalon a sarkig! Így nemcsak a leggyorsabb teljesít-

mény, hanem a tudományos megfigyelések egészen új lehetősége és sok mindenféle egyéb előny is ígérkezett.

Nagyon csodálkoztam, midőn később tudomásomra jutott, hogy voltak, akik azt hitték, *Shackleton* útján fogunk a Bálna-öböltől a Beardmore-jégár felé hatolni s onnan nyomulunk majd tovább délnek. Sohasem kísértett eszemben ez a gondolat. Hiszen *Scott* kijelentette volt, hogy *Shackleton* útját választja, rám nézve ez hát csak tárgytalan lehetett. Sőt egyikünk sem gondolt ilyesmire.

Nem. A mi tervünk ez volt: egyenest, a délkör vonalán a sarkra! S még ha a mi kiindulásunk pontja nem lett volna is körülbelül 650 kilométernyire *Scott* téli szállásától, a *Mc-Murdo*-szoros tájától, elhíhetik, akik rólam holmi tisztességtelen versenyt tételeztek föl, hogy az ő munkaterületére való behatolásról szó sem lehetett. Meggyanúsítóimat egyébként *Fridtjof Nansen* professzor éles és meggyőző módon némította el, én tehát nem is foglalkozom ezzel tovább.

Tervemet 1909 szeptemberében dolgoztam volt ki a *Krisztiania* melletti *Bunde-fjord*ban, ottani hajlékomban s ezt a tervet legaprólékosabb részleteiben is sikerült végrehajtanunk. Hogy számításaim nem voltak éppen tévesek, annak igazolásául hadd idézzem a tervezet egyik mondatát: „...a sarkról tehát vissza, téli szállásunkra utolsó embereink is legkésőbb 1912 január 25-én fognak megérkezni.“ — És szerencsésen befejezván sarkutazásunkat, 1912 január 25-én vissza is tértünk a *Fram*-tanyára.

De számításaink nemcsak ebben az egy esetben váltak be. *Nilsen* kapitány meg éppenséggel boszorkányos pontosságra törekedett; míg én csak a napok, ő az órák megjóslására vállalkozott. Kiszámította például, hogy a *Jégperemet* 1911 január 15-én fogjuk elérni. Norvégiától a *Jégperemig* körülbelül 50.000 km a távolság. És a *Jégperemet* 1911 január 14-én értük el — nos, ez ellen a számítás ellen aligha lehet kifogása valakinek.

A norvég országgyűlés 1909 február 9-én bocsátotta rendelkezésemre a *Fram*-ot s tatarozására és a szükséges átalakításokra 75.000 norvég koronát engedélyezett.

Élelmiszereinket a legnagyobb gondossággal válogattuk meg s csomagoltuk be. A gyarmatárúkat jól beolmozott bádogdobozokban ládába raktuk. Sarkutazásokon az élelmiszer lelkiismeretes leolmozása rendkívül fontos. Felületesen, gondatlanul kezelt konzervek fogyasztása a nyílt tengeren többnyire a szkorbuteszedelmet idézi fel. Sem a *Gjøa* útján, sem a *Fram*-mal való három utazáson egyetlen szkorbuteset sem fordult elő.

Ebben a tekintetben főképpen *Sophus Torup* professzornak tartozunk hálával; az élelmiszerek beszerzésében mind a négy alkalommal ő gyakorolta a döntő jelentőségű főfelügyeletet.

Nagy dícséret illeti azokat a gyárakat is, amelyek konzerveinket szállították. Egy stavangeri gyár még áldozatkészségével is támogatta a vállalkozásunkat: a megrendelt szállítmányon felül még kétezer korona értékű árut bocsátott rendelkezésünkre. Élelmiszerkészletünk másik felét egy moszi cég szállította s ez készítette pemikán-tápszerünket is, amely emberek s állatok egészségének fönntartására oly fontos a tengeren. Ez a pemikán még az előző útjainkon használt fajtáknál is különb volt: a szokásos hús- és zsírpépen kívül főzelék és zabdara-járulék is fokozta értékét, tette ízesebbé és könnyebben emészthetővé. A hadsereg akkoriban kísérletezett vele; a mi utunkon pompásan bevált.

S a kutyák számára való pemikán, — mert hiszen a szkorbuteszedelme a kutyákat is fenyegeti, — épp oly gondosan készült, mint az embereké. A moszi gyár kétfélet szállított, az egyiknek szárított hal, a másiknak hús és zsír volt a főtartalma s mindkettőbe néhány százaléknyi tejport és hulladéklistet is keverték. A kutyák jókarbantartására, mindvégig kitűnőnek bizonyult. Mindegyik félkilót kapott. De a pemikánt csak

öthónapi utazás után volt szabad használnunk, erre az öt hónapra szárított halról kellett gondoskodnom, ezt Tromsöböl, a Zappfe-cégtől s még két jóhírű halkereskedésből kaptuk. Dús halkészletünk néhány hordó zsírral tetézetten a kutyák egészségét s frissességét pompásan szolgálta ez öt hónap alatt.

Fölkészültségünknek igen jelentős tényezője volt a kutyafalka. Gyors és könnyed szánfogatokra volt szükségünk. A grönlandi királyi kereskedelemügy vezetője, *Rydberg* és az ő engedelmével *Dangaard-Jensen* és *Bentzen* felügyelők a legkészségesebben kezemre jártak. Arra a kérdésemre, vajjon 1910 július hónapjáig kaphatnék-e a grönlandi kutyák legjavából szét, az volt a feleletük, hogy ily kutyafalkát teljesen díjtalanul küldenek majd nekem a *Hans Egede*-hajón Kristiansandba.

Hallottuk volt, hogy Scott a maga és Shackleton tapasztalatai alapján a jégperem síkjára alkalmasabb vontatóállatnak tartja, a sarkvidéki kutyánál a mandzsuri póni-lovat. Ismervén az eszkimó kutyák természetét és Shackleton írásaiból a Jégperem terepviszonyait, fölöttébb különösnek találtam ezt a meggyőződést és épp ellenkezőleg vélekedtem. S ha Peary az északi sarkvidék jegén valóságos versenytüzést végeztetett eszkimó kutyafogatokon, ugyanily minőségű kutyák, gondoltam, a déli sarkvidék jegén is, kell hogy beváljanak. Az angol utazó meggyőződését csak valami tévedésen alapulónak tarthattam. Talán nem értették meg gazdájukat a kutyák? Vagy talán a gazdájuk nem értette meg őket? Bizonyos, hogy ily viszonylatban is kölcsönös megértésre van szükség. A kutyának meg kell értenie, hogy föltétlenül engedelmeskedni tartozik s a kutya gazdája kell, hogy értse a módját, miként tartson tekintélyt a kutyája előtt. Ily kölcsönösség esetén a kutya ezeken az óriási távolságokon vontatónak, az én meggyőződésem szerint, minden más állatnál alkalmasabb.

A szakadékos jégár hóhídjain a kutya könnyebben

jut át. Ha beszakad alatta a jégkéreg, nem nagy a baj; az ember a kutyát nyakoncsípi s visszarántja. A póni-ló, mert súlyosabb és nagyobb, százszorfa nehezebben menthető meg, ha ugyan el nem szakadt az istrángja s a szegény állat lenn nem hever valami esetleg 300 méter mélységű hasadék fenekén.

Másfajta előnye is van a kutyafogatnak. A kutya a kutyahúst is eszi. Szükség esetén a farka hitványabb állatai levághatók. Sőt, mondhatom, nagy utunkon magunk is nem egyszer ettünk kutyapecsenyét; ize a legfinomabb marhasültével vetekedett.

A kutyák előnyösebb volta még szembeszökőbb azon az úton, amelyet a Jégperemről a fensíkra jégárborította meredeken kell megmászni. Ily helyeken magának az embernek kellene a póni-ló szerepét vállalnia, mert a lovacska bizony nem bír ily jégáros meredeken fölkapaszkodni. Föl sem húzható, lenn marad. Már pedig én mégis csak előnyösebben tartok oly vontatóerőt, amelyet nem kell utannak alig negyed részén hátrahagynom, hanem amelyet mindvégig használhatok.

A kutyákra nézve utunk legveszedelmesebb része, mindjárt kezdetben fölismertem, Norvégia és a Jégperem között a délövi forróság tája lesz. Mégis sikerült az állatokat friss jó egészségben megtartani. Sőt utközben jelentékenyen meg is szaporodtak, ami szintén pompás egészségi állapotuk jele. Hogy az eső és a becsapkodó tengervíz meg a perzselőn tűző napfény ellen oltalmazzuk őket, a fedélzet fölé 8 cm. vastagságú gyalult deszkából külön fedélzetet ácsoltunk nekik, amely, az egész hajóra kifeszíthető ponyvafödél alatt, szellős árnyékban mindig száraz és hűs pihenőhelyük volt.

Mosolyognom kell, ha azokra a hírekre gondolok, amelyek „Állatkinzás a Fram fedélzetén“ s hasonló címekkel kerültek forgalomba. Valószínűleg oly lágy-szívű állatvédőktől származtak, akik a kutyájukat lánccon szokták tartani.

Az állatvilág tagjai közül egyébként nemcsak kutyák kísérték utunkon. Volt egy kanári madarunk is.

Ajándék. Fridtjof volt a neve. Két világrész körülhajózásán napról-napra egész utunkon csiesergett nekünk. Sarkutazóként bizonyára túltett összes testvérein.

Kaptunk fedélzetünkre továbbá: malacokat, tyukokat, juhokat, macskákat és — patkányokat. Sajnos ez utóbbi oly undok s oly veszedelmesen kártékony állatokból is kijutott hajónknak; de tudom, istenem, ki kell pusztulniok belőle, mire a *Fram* új útra kél.

Ami fölszerelésünk ruházati részét illeti, beszerzése nagy nehézségekbe ütközött, hiszen garasoskodnom kellett módfelett. Mindenesetre könnyebb lett volna utitársaimtól megkövetelnem, hogy mindegyikük gondoskodjék maga a saját tetszése szerint sarki ruházataról, de nem adhattam föl azt az elvemet, hogy minden ily utazás vezetőjének igen fontos érdeke, utitársait a tulajdonképpeni sarki ruhával a saját követelményei szerint ellátni. Nem szabad kiadnia kezéből azt a jogot, hogy ennek a ruházatnak jókařbantartása iránt mindig szabadon rendelkezessék.

Hála a katonai ruhahivatal vezetőjének, *Pedersen* kapitánynak, aki 200 darab gyapjútakaróhoz juttatott. Oh mily öröm a puha, vastag, habkönnyű fehér gyapjútakaró! Nos, ez a kétszáz ugyan nem volt ilyen. Bizonytalan színű s meglehetősen merev takarók voltak ezek, talán még a tengerek hajdani nagy hőséinek, *Tordenskjold*-nak idejéből valók. De én kelmefestőhöz küldtem őket, ahonnan csakhamar gyönyörű ultramarinkék ruhaszövetül kerültek vissza hozzám, háborus multjuk minden nyoma eltűnt.

Az volt a szándékom, hogy mind a kétszázból sarki gúnyát készíttetek. De hol akad olyan szabó, aki ilyen anyagból is hajlandó ruhát varrni. El nem árulhattam a „kelme“ eredetét.

— Ez hát a kelme? — kérdezte a meghívott szabó a dolgozószobámban, amely valóságos gyapjútakaróraktár volt.

— Ez. Épp most kaptam. Szerencsés véletlen. Próba-küldemény, potom áron jutottam hozzá.

A szabó furesa pillantást vetett ártatlan és közömbös kifejezést ölteni igyekvő ábrázatomra.

— Nagyon sűrű szövésű ez a kelme, — mondta a világosság felé tartva az egyik takarót. — Szinte mérget mernék venni rá, hogy préselt anyag.

De azért mégis csak nekifogott a darabok leszámolásához. Már a 193-nál tartottunk, amikor engem valaki elszólított. A többit, gondoltam, már úgyis ráhagyhatom a szabóra. Néhány pillanat múlva dühödt ordítást hallok. Visszatérve a derék emberhez, látom, ott áll az ultramarinkék takarók halmai közepett s haragosan lobogtat feje fölött egy olyan takarót, amelynek bizonytalan színe senkit sem hagyhat bizonytalanságban a kitünő árú eredete felől.

A szabó a soha viszont nem látás vágyát tükröző megvetés kifejezésével mért végig s hagyott faképnél s én komoran, kétségbeesetten töprengtettem, hol talállok más, kezesebb szabómestert.

Végül mégis csak ruhává alakultak át a takarók és sarkutazóknak erősebb, melegebb ruhája még tán sohasem volt.

Gondoskodnom kellett arról is, hogy minden emberemnek jó olajos vászonruhája és nagyon jó vízálló csizmája legyen. A legjobb hírű gyárhoz fordultam. De a vízálló csizmákkal mégis megjártuk. Nagyrészüik hasznavehetetlen volt, mindegyikünknek vagy nagyon szűk, vagy túlságosan bő. Szerencsénk, hogy embereim magukkal hozták a sajátjukat.

A forró égővi útszakaszra mindegyik emberem három-háromféle alsóruhaneműt kapott sásvászonból valót. A hideg éghajlatra mindegyik emberemnek kézzel varrott, nagyon jó vastag alsóruhája volt, hat pár kötött harisnya, izlandi, meg könnyebb-fajta ujjasa, valamint „fegyházi“ kurta, meg hosszú harisnyája.

Kaptunk még a hadsereg ruhatárából is sok mindenféle holmit. *Keilhan* generálisnak nagy hálával tartozom. Kaptunk onnan köpenyegeket, fehér-

neműt, csizmát, cipőt, vászonkabátokat s mindenféle feldolgozatlan anyagot.

Végül mindegyik emberemnek grönlandi fókabőr ruhát is szereztem s jutott bőven mindenkinek cérna, tű, gomb, mindenféle színű és nagyságú szalag, egy-egy olló; szóval: jól és dúsan felszerelkeztünk mind e szükséges holmival.

Fölszereltségünk kiválóságára vallottak hajónk lakófülkéi s munkahelyiségei is. Hiszen rendkívül fontos, hogy az ember kellemes környezetben élhessen. Én legalább kétszereset bírok dolgozni, ha rend és kényelem környékez. Jóakaróink sok mindenféle szép és kedves szobadísszel ajándékoztak meg. Haakon király és Maud királyné az arcképükkel tüntettek ki. És sok mindenféle csecsebecsét, díszholmit küldtek a horteni nők. Helyiségeinket meg is csodálta minden látogatónk.

A lakófülkék berendezését minden egyes fülketulajdonos saját tetszésére bíztam. Mindegyikük egy darab hazai hajlékot vihetett útjára. Csak az ágyak, a horteni tengerészeti bútorgyár elsőrendű alkotásai és a jó meleg takarók, egy trondhjemi gyapjúárugyár készítményei, csupa remek adomány, voltak minden fülkében egyformák.

Dús papiros- és írószerkészletünket is meg kell említenem. A *Fram* képével és expediciónk nevével ékesített legfinomabb levélpapírosok mindenféle fajtája, acéltollak, tollszárak, ceruzák, tinta, tus-festékek, különféle színű kréták, rajzeszközök, papirostömbök, jegyzőkönyvek oly garmadában voltak hajónkon, csupa ajándék, hogy még jó néhányszor körülhajózhattuk volna a földet, mielőtt minden elhasználódhatnék. Valahányszor levelet vagy naplót írtam, e dolgok adományozóihoz mindig egy-egy hálás gondolatom röpiült.

Konyhaberendezésünket Kristiánia egyik első edényüzlete adta. Minden a legjobb minőségű volt. S minden tányéron, poháron, evőeszközön hajónk neve.

Hajónkon jelentékeny könyvtár is volt. Jóságos adakozók legalább is 3000 kötetet küldtek a *Fram*-ra,

Szórakoztató játékok sem hiányoztak. Kártya-csomagok tucatszám heverték, sőt néhány el is kopott. Legkedvesebb barátunk a fonográf volt. És volt zongoránk, hegedünk, fuvolánk, mandolinunk, szájharmonikánk, sőt egy kis zenélőszelencénk is. Kottával pedig a jó zeneműkereskedők szinte elárasztottak.

Karácsonyi ajándéku mindenféle kedvesség érkezett; legalább is vagy ötszáz csomag. S jóbarátaink karácsonyfát, karácsonyfadísz s temérdek karácsonyi tréfaságot is adtak útunkra.

Kristiania nagy borospincéi borral és egyéb szesz-félével ajándékoztak meg. Egy-egy pohár bor vagy pohárka pálinka a sarkvidéken semmiesetre sem árt; persze, csak, amíg a téli szálláson él az ember; a szánutazásokról a szeszest italt, mint kiki saját tapasztalatából tudja, száműzni kell, nagy bajt okozna, nem mintha az egészségnek ártana, hanem mert az ilyen szállítmány súlyos és helyet foglal el. Szánutazásokra csak a legnékülözhetlenebb dolgok vihetők.

Egyébként nemesak a téli szállásunkon, de már útközben, amikor a nedves hidegek és a zimankós viharok tájain surrant hajónk, bizony nagyon jó szolgálatot tett az alkohol. Átázott, jeges ruhájú emberbe egy-egy pohárka lysholmi rozspálinka új életkedvet önt. S az esti összejöveteleken is egy-egy pohár grog vagy bor, mily pompás hangulatot teremt. És akik napközben összezördültek, mily hirtelen zökkentek vissza a jó barátságba ily alkalommal. Az antialkoholisták hiába berzenkednek s ajánlanak alkohol helyett például forró feketekávé. Némely üdvös hatás, mivel az emberi természet már ilyen, csak egy-egy korty alkohol révén érhető el. Ne tiltsuk el hát az ily kortyot; akinek pedig a feketekávé kedvesebb s üdvösebb, ám igyék feketekávé, ami egyébként néha szívdobogást és más bajt is okoz.

Harmadik utunkon az alkoholfogyasztás ez volt: szerdánként s vasárnaponként egy-egy kupica pálinka ebéd alkalmával, szombat esténként grog, ünnepnapokon különleges töltés.

Dohánnyal hazánk s a külföld dúsan ellátott szivart is annyi dobozzal kaptunk, hogy minden szombat este és vasárnap ebéd után szivarozhattunk.

Kristiania s más városok csemegekereskedői, sőt még külföldiek is, csokoládét, cukrot, teát, kávé, kétszersültet, sajtokat, gyümölcsnedveket küldtek, egy nagykereskedő öt évre való szappannal látott el, mások hajunk és fogunk ápolásának kellékeiről gondoskodtak.

Főlszerelésünk igen fontos része volt a gyógyszerkészlet. Dr. *Roll* és dr. *Holth* támogattak tanáccsal, tehát semmi sem hiányzott. A szükséges gyógyszereket lelkiismeretesen megválogatva jól elrendezetten és csomagoltan egy kristianiai gyógyszerár ajándéku adta. Orvost, sajnos nem vihettem magammal, az egész orvosi felelősséget magamra kellett vállalnom. *Gjertsen* hadnagy, aki határozott tehetséget érzett magában foghúzásra és láblevágásra, a fogászati klinikán s egy kórházban „gyorstanfolyamot” végzett s bebizonyította, hogy az ember sokat tanulhat rövid idő alatt. Bámulatos gyorsasággal s készséggel, hogy ne mondjam kés-séggel intézte el *Gjertsen* hadnagy a legsúlyosabb eseteket is. Hogy a betegek teljes megelégedésére történt-e mindig a dolog, az már más kérdés.

Egy gyufagyár dúsan ellátott gyufával, még pedig oly gondos csomagolásúval, hogy ezeket a ládákat bizvást vontathattuk volna kötélre kötve a *Fram* sodrában, bizonyos, hogy minden szál gyufa akkor is száraz marad. Lövészt és robbantó-anyagot is sokat kaptunk s mert hajónk egész fenékét petroleum-készletünk töltötte meg, a *Fram* nem volt éppen veszedelmes hajó. De minden helyiségében önműködő oltókészülék őrizte biztonságunkat s mindig működésre kész fecskendő állt fedélzetén.

Volt mindenféle jégtörő és jégvágó szerszámunk is, egyebek közt néhány 1—2 méteres fűrészünk.

Tudományos műszerekből egész gyűjteményre valónk volt. *Nansen* professzor és *Helland Hansen* tanár

áldoztak idejükből földrajzi felszerelésünk teljessége érdekében számos órát. Ismereteink kiegészítése végett előadásokat hallgattunk. *Prestrud* hadnagy és *Gjertsen* hadnagy Bergenben, az ottani élettani álmódon *Hellan Hansen* tanár előadásán oceanográfiát tanult. Egy nyáron én is hallgattam ezeket az előadásokat. *Helland Hansen* kitűnő tanár volt, de azt már sajnos, nem állíthatom, hogy tanítványnak én épp oly kitűnő lettem volna.

Mohn professzor teljes meteorológiai felszerelést adott. A *Fram*-nak már eddig is volt ingakészüléke, nagyon jó teodolitja és néhány sextans-a. *Prestrud* hadnagy az ingakészülék kezelését *Schiötz* tanártól tanulta, a csillagászati teodolitét pedig *Geelmuyden* tanártól. S voltak horizontjaink, még pedig néhány üveg-s néhány higanyrendszerű s volt mindenféle messzelátónk, legnagyobb fajtájától a legkisebbig.

Hadd térjek rá most a felszerelésünk legkülönlegesebb részére, a téli szállás dolgaira. A ház, melyet magunkkal vittünk, *Bundefjordban*, saját telkem épült s így készülésének minden mozzanatát szemmel tarthattam. S a legjobb anyagból építtetem. A *Stubberud* testvérek, *Hans* és *Jörgen*, valósággal remekbe készítették. Rendes, csúcsfedeles ház volt, hossza 8 méter, szélessége 4 méter, magassága körülbelül 6 méter. Két helyiségre oszlott a 6 méter hosszúságú nappali-ebédlő-hálószobára és a 2 méter hosszúságú konyhára, amelyben aztán *Lindström* bajtársunk teljesítette tisztét. A konyhából följárás volt a padlásra, ahol a készletek és felszerelésünk egyéb tárgyainak egy részét kívántam elhelyezni. A falak 8 cm. vastagságú deszkázat voltak, belül mindenütt borítással; kifelé a gerendafalig cellulóze-anyaggal kitöltött közzel védelmezetten. A padló és a mennyezet kettős deszkázatú volt, a födél egyszerű. Az ajtók szélesen ráfekvő szegélyűek voltak, szorosán, jól csukódtak. A háznak két ablaka volt, az egyik, a szobánké, az oromfalban, hármask; a másik, a konyháé, kettős.

A háztetőt fődélkéreg borította, a padlót linoleum. A szobából két szellőztető akna nyílt fölfelé, az egyik az elhasznált levegő áramlott ki, a másikon a friss be. A falak mentén kettős sorban 10 hálórekesz magasított, egyik a másik fölé; az egyik oldalon 6, a másikon 4. A szoba közepén asztal, nagy lámpa, mindegyikünk számára egy-egy szék — ennyi volt a szoba berendezése.

A konyha felét takaréktűzhely foglalta el, másik felében a konyhaszekrény állt s polcok sorakoztak a falon.

A házat, mihelyt megépült, többször is megkátáryozták s minden egyes alkotórészét gondosan megjelölték, hogy majd könnyen egybeilleszthető legyen. A ház megrögzítése végett, hogy a délsarki szélviharok el ne sodorhassák, az oromgerenda mindkét végébe s a négy sarokszárfába erős kapocsszemes csapszegeket csavartattam. Még hat ilyen csapszeget vittünk magunkkal, hogy ezeket majd a jégbe erősítsük bele. A ház csapszegeitől ezekhez a csapszegekhez erős acél-sodronyköteleket szándékoztunk feszíteni, amelyek még vastag acélsodronnyal is erősíthetők. Két hosszú lán-cunk is volt, hogy tulságosan vad viharok idején a tetőn átvessük őket s leláncolhassuk a házunkat velök. A két szellőztetőt s a kéményt erős hajókötelek tartották. Természetesen jó sok pótdeszkat és gerendát is vittünk magunkkal.

S vittünk 15 jókora sátrat, hogy házunk felépítéséig is legyen majd hol laknunk. Tíz régi volt, de még egészen jó, ezeket a haditengerészet felszerelő hivatalától kaptuk, ötöt, újat, pedig a haditengerészet raktárából vásároltunk. Az újakat *Rönne* bajtársunk a hajón még útközben jó vastag vitorlavászonból szabott sátorfenékkal szerelte föl.

Tíz szánunk volt, igen erős és bármiféle terepen használható. Beszerzésük idején, sajnos, még nem ismertem volt eléggé a Jégperem-et. A szánok ezért az ottani terepviszonyokhoz képest kissé nehezeknek bizonyultak.

Hójárótalpat (ski-t) 20 párt vittünk, legjobb minőségűt, 2 és fél méter hosszút. A jégár hasadékain át s a hóhidakon mennél hosszabb ily talpak ajánlatosak. S volt sok erős hójáró bambuszbotunk, rajkötő pórázunk s mindenféle szíjfölszerelésünk.

Volt hat darab három embernek való sátorunk is. A haditengerészet műhelyéből valók. Az ilyen kis sátrak a legcélszerűbbek. Egyetlen ember a talajba vert egyetlen pózna köré bármekkora viharban is pere alatt föllállíthatja s a sátor legvadabb fergetegben is bizton áll. Bejárásnak legjobb rajta az úgynevezett zsáknylás. Mindkét végén nyitott zsák kell ehhez, amelyet egyik végével hozzávarrnak a sátor épp akkora részéhez. Az ember aztán a zsákon keresztülbújva bemászik a vászonfenekes sátorba, a zsákot behúzza s végét beköti. Ily sátorba a legrémesebb hófergeteg sem bír behatolni.

Épp oly célszerű nyílásuk volt a szánra való ládánkknak is. Kerék lyuk, amelybe alumínium fedő illeszkedik, olyformán, mint a tejeskannaké. Ha a ládánkknak egész tetejük lejár vagy ha nagyobb a nyílásuk gyorsabban rongálódnak. A mi ládánkknak alumínium fedős kis nyílásai pedig csak a kezelést gyorsították meg, ami nem csekély előny; mennél célszerűbb a szánok felszerelése, az ember annál előbb jut sátrába pihenőre s ez nagy távolságokon igen jelentős dolog.

Ruhakészletünk olyan volt, hogy sarkutazóknak még aligha lehetett külön, dúsabb és teljesebb ruhátárunk. Volt igen nagy hidegre és volt tűrhetőbb hidegre való ruhánk. A Jégperemen még soha ember át nem telett, minden eshetőségre föl kellett készülnünk tehát. Különösen rénszarvasprémből készült ruházatokkal szerelkeztünk föl gondosan. Varratásuk sok gondot és nagy időt követelt. De maguknak a rénszarvasbőröknek beszerzése is nehéz föladat volt. Tromsöben, Karaszjokban és Kaatokeinoban mintegy 250 rénszarvasbőrt szerzett nekünk Zappfe gyógyszerész, akinek fáradságot nem ismerő támogatásáért a leg-

nagyobb hálával tartozom. A Kristianiába érkezett bőrök feldolgozásához hozzáértő szabót találok szintén rendkívül sok utánjárásba került. Végre akad egy s a prémbundák a netesilli eszkimók öltözetének mintájára éjjel-nappal készültek. Vastag és vékony anorakok, nehéz és könnyű nadrágok, téli és nyári harisnyák. Egy tucat egész könnyű alvózsákot is varrattam, betétül a vastag zsákokba arra az esetre, ha a hideg túlságosan borzalmassá fokozódnék. Elkészült minden, igaz ugyan, hogy csak az utolsó pillanatra. A külső prémzsákokat Bergenben *Brandt* szücs készítette remekbe. A prém megóvása végett a legfinomabb anyagból való huzatokat varrattam rájuk, a zsákoknál valamivel nagyobbakat s nagy útjainkon nem árhattak szőrméinknek a hóviharok.

Az alvózsákokat a legfinomabb fekete prémű rénszarvasbőrből szabták, de gondosan mellőzve gyöngerejét, a hasbőrt. Ez ugyanis a nagy hidegben az ember testének melegétől átnyirkosodik, a nyirkosság kimagja s e pusztító hatás, akárcsak a fában a korhadás, átterjed az erősebb bőrrészekre is, a gyönyörű prémű alvózsák egy-kettőre megkopik s szertemálik.

Kevésbé nagy hidegek idejére erős gyapjú alsóruhát varrattam, szánutazásokra könnyebb súlyut, podgyásztalan utakra nehezebb fajtájut.

Kesztyűnek közönséges zsákformájú szőrmekesztyűt használtunk; téliszállásunkon és környékén nem volt szükség másfélére, bár vittünk magunkkal ujjas kesztyűt is.

Legfontosabb volt a lábbeli, hiszen a hideg ellen legnehezebben a láb védhető. A láb megfagy olykor, mielőtt ezt még észrevehetné az ember. A puszta topogás melegítő hatásának érzése csalogó. Már pedig a láb fagyás az egész sarki út sikerét veszélyeztetheti. A lábbelire tehát oly aprólékosságokig menő gondot kellett fordítani, amelyek már szinte nevetségeseknek látszhattak.

Puha lábbeliben a fagyás veszedelme csekélyebb,

mint kemény eszímában. A láb könnyebben mozgathatja ujjait s így maga is melegítheti magát. Csak-hogy nekünk hójárótalpat, még pedig két métereset kellett lábbelink alá kötnünk, okvetlenül nagyon erős, keménytalpú lábbelire volt tehát szükség, hogy a kötés meg ne lazuljon. Olyanformán kívántam megoldani a kérdést, hogy a talp vastag és kemény legyen, a felső bőr ellenben a lehető legpuhább. Sok csizmadiamesterrel tárgyaltam, míg végül az egyik e kettős kívánalomnak megfelelő eszímát alkotott.

Szánütazásunk felszereléséből még néhány tárgyat kell említenem:

Kitűnő főzőkészülékünk volt, az úgynevezett Primus forraló, egy stockholmi cég szállítmánya. Kevés petróleummal nagy hőfokot fejleszt s nem kíván túlságos elővigyázatot. Öt Nansen-főzőedényünk volt; jobbat nem ismerek, de egy hátrányuk mégis van, nagyobb helyet foglalnak el, semhogy tulajdonképpen sarki utunkra, ahol csak kis sátrainkra szorítkozhattunk, a Nansen-edényeket megunkkal vihettük volna. Legdélibb élettárunkig azonban nagyszerű hasznukat láttuk.

Vittünk erre az útra tíz pár hógázoló eszímát is, meg száz darab kutyaszerszámot, amilyenbe az alaskai eszkimók fogják be kutyáikat. Ez jobb a grönlandinál; puhára párnázott karikában végződik, amelyen a kutya feje keresztülfér s a karika szánhúzásközben az állat vállrészére nyomódik; a grönlandi ellenben a mellrészt nyomja, fájdalmat okoz és hamarabb fárasztja ki az állatokat.

Tudományos műszereink és készülékeink sokaságából a következőket vittük utunkra: két sextanst, három mesterséges horizontot, kettőt üvegből, még pedig sötét üvegből valót és egy higanyhorizontot; borszeszes kompasszokat s egy közönséges kis zsebkompasszt, két messzelátót, az egyik Zeiss, a másik Goertz-üveg volt, dr. Schanz-féle szemüvegeket, védelműl a vakító hóvidéki napfény ellen; két fényképező készüléket, hőmérőket és légsúlymérőket.

Szánutunk orvosi fölszerelésével egy londoni cég ajándékozott meg. Remek fölszerelés volt s oly gondos csomagolású, hogy egyetlen orvosi műszeren sem támadt rozsdafolt, pedig a sok mindenféle nedvességben másik orvosi fölszerelésünk, amelyet magunk vettünk volt, bizony hasznavehetetlenné rozsdásodott.

Még szánutunk élelmiszereiről pár szót! Sohsem szerettem egész raktárt hurcolni. Mennél egyszerűbb s mennél táplálóbb, ez volt az elvem. Dús változatosságú étrend csak henye embernek való. Pemikán-on kívül kétszersültet, tejport és csokoládét vittünk magunkkal. Nagy gyarak csupa külön, nekünk készült ajándéka volt ez, amelynek tápláló értékét ily külön készítéssel a legmagasabbra fokozták.

Az adomány oly dús volt, hogy még vissza is hoztunk belőle s hálánk kifejezéseül, hogy szánutunk sikerét oly kiválóan előmozdították, mindegyik gyárnak egy-egy emlékadagot küldtünk kitűnő árujából, amely a déli sarkra s onnan vissza romlatlanul tette meg az utat.

MÁSODIK FEJEZET.

Dél felé.

Elmult a május, 1910 májusa. Szép volt, amilyen szép csak lehet norvég földön a tavasz. De a mi jelszavunk ez volt: El innen, el mielőbb!

A *Fram* már május eleje óta ott horgonyzott Kristiania közelében az ősi *Akerhus* falai előtt. Ragyogón, megfiatalodottan érkezett a horteni hajójavítóból, vidám nyári kirándulások hajójának látszott.

De csak egy napig. Másnap már a leghétköznapiasabbá szürkült a fedélzete: megkezdődött a berakodás.

A történelmi múzeumból hosszú sorban vándoroltak rá a ládák, amelyeket Nilsen hadnagy három emberrel fogadott. Az elraktározás nem volt könnyű munka, mindent olyan rendben kellett elhelyezni, hogy bármikor azonnal hozzáférközhessünk s amellet a hajó sokrekeszű

belsejében a hajófenék petroleumtartályaihoz mindig szabad legyen az út.

Nilsen a segédeivel pompásan oldotta meg a föl-
adatot.

És júniusban, mire az indulás ideje elérkezett, mindenünk, még a legaprólékosabb magánholmink is szép elrendezetten ott volt a hajón.

Útrakelésünk előtt való napon az a megtisztelés ért, hogy Norvégia királyát s királynőjét üdvözölhettük a *Fram* fedélzetén. *Haakon* király búcsúzó szavaira a *Fram* egész személyzete hálásan fog emlékezni mindig.

A királyi pártól ez alkalommal szép ezüst korsót kaptunk ajándékba. Minden ünnepi lakománkon aztán ez volt asztalunk legszebb díszé.

Július 3-án korán reggel hagyta el a *Fram* Kristiániát. Első céloim a *Bundefjord* volt, hogy partjáról, az én ottani kertemből, hajónkra rakassam téli házukat. *Jörgen Stubberud*, az építője, azonnal szétszedte a házat s a gondosan megjelölt számozott részek egy-kettőre fönn voltak a *Fram*-on. Az ujságok akkoriban „pompás megfigyelő ház”-nak emlegették ezt a mi téli szállásunkul épült, hármasszoru, kettős mennyezetű, erős favaracsokunkat, amely csupa csin és kényelem is volt. És *Helmer Hanssen* akkor így szól hozzám:

— Hiszen azt még csak belátom, hogy megfigyelő-állomásunkul ön jó meleg és kellemes fészket óhajt, de hogy az asztalon miért az a viaszos vászon, azt már valóban nem bírom megérteni.

Június 6-án délután jelentették nekem, hogy indulásra kész a hajó. Összes útitársaimat kis búcsúünnepségre hívtam meg kertembe s megragadtam az alkalmat, hogy mindegyiküknek külön-külön is jószerencsét kívánjak. Aztán valamennyien így kiáltottunk:

— Isten áldja, óvja királyunkat, hazánkat!

S következett az útrakelés. Utolsónak a *Fram* első tisztje lépett a fedélzetre. S vajjon mit hozott magával? Szerencsepatkót! Valóban, szerencsepatkót, mert szinte hihetetlen, hogy véleménye szerint mily temérdek sze-

rencsét jelent ily patkó a fedélzeten. S a vasdarabot rászegezték a főárboc tövére, ott van ma is.

A *Fram* fölszedte horgonyát, motora dörmögni kezdett, a láncok csörögtek és pont éjfélkor szabadon rindult a hajó.

Június 7-ének reánkvirradása pillanatában a *Fram* ime harmadszor indul világgá a kristiániai fjordból. Kétszer tért már vissza dicsőségesen és majd csak harmadszor is visszatér: ily gondolatok és érzések töltötték el utasait, midőn most a világos nyári éjben a tükörsíma öböl vizén tovasuhant. Az indulás június 7-ének*) jegyében kedvező előjelűnek tetszett, de azért a honi hegyektől, völgyektől, erdőktől, a fjordtól megválni mégis csak fájt, oly varázslatosan szép volt itt minden, oly meghitt, oly kedves. De a Diesel-motor nem ismert kegyelmet és az a kis csónak, amelyben a legközelebbvaló rokonaim ültek, lassankint elmaradozott. Fehér zsebkendők még egyszer-kétszer meglebbentek a nyári éj félhomályában — Isten veletek!

Délelőtt *Horten* kikötőjébe futott be hajónk. A haditengerészet lövészraktárából féltonna lövőgyapatot és fegyvertöltést hozott nekünk egy kis átrakó hajó, mely e veszedelmes dolgokkal egészen ártatlanul a *Fram* mellé símolt. Itt még vízkészletünket is kiegészítettük. Aztán elhaladtunk a kikötőben horgonyzó hadihajók előtt, a legénység kölcsönösen tisztelgett, a zenekarok a nemzeti dalt játszották. *Vealös* táján alkalmunk volt annak a férfinak, aki iránt a *Fram* nagyszerű ujjáalakításáért mindig nagy hálát fogunk érezni: *Blöm* kapitánynak, a hadihajógyár igazgatójának még egyszer istenhozzádot inteni; vitorlás csónakján közelünkben surrant el.

Most aztán délnek eredtünk, de némi elhajlással, mert Nansennek tett ígéretem szerint bizonyos oceanografiai megfigyelések végett az Atlanti-óceán hajózható

*) Norvégia függetlenségének ünnepe: a Svéd-norvég unió felbontásának emléknapja.

vízét Islandtól nyugat felé, amennyire időnk csak engedti meg akartam vizsgálni.

Váratlan körülmény már július elején utunk irányának megváltoztatására kényszerített: motorunk ugyanis rendetlenkedni kezdett s gépészünk a baj okát nem tudta megállapítani. A motor megjavítása végett rá kellett szánunk magunkat, hogy a leggyorsabban hazavitorlázunk. Bergen felé vettük utunkat s ezen az úton ért a második kellemetlenség: *Pentland Firth**) táján vad északi szél rohant meg, amely ugyancsak próbára tette hajónk viharálló erejét. A *Fram* pompásan haladt, 9 csomónyi sebességgel, de a hatalmas vitorlás iram meglazította az előző árbo c illeszkedését s az én fülkémbe n meg az első tiszt fülkéjében némi árvízveszedelem támadt, amely azonban néhány doboz szivar elázásánál nagyobb bajt nem okozott.

Július 9-én megenyhült a szél s feltűnt Norvégia partja. Hajónk most már csak négy csomónyi sebességgel haladhatott, mert beteg motorunk teljesítő erejéből többre nem futotta. A *Saelbjorns fjord*-tól a part mentén haladva július 10-én este megérkeztünk a *solheimviken*-i hadihajógyár kikötőjébe. Bergeni tartózkodásunk idején éppen országos kiállítás volt Bergenben s a figyelmes rendezőség ennek szabad látogatására hívott meg bennünket.

Nekem különféle ügyek elintézésére Kristiániába kellett mennem. A hajó gondját *Nilsen* hadnagy vette át. A stockolmi Diesel-cég a motor megvizsgálására egyik legkitűnőbb szerelőjét küldte ki s ez megállapította, hogy a bajt az olaj minősége okozta s hogy az eddigi solar-olaj helyett paraffinolajat kell használni. Olajkészletünket a Nyugatnorvégiai Petroleumfinomító Rt. a skaalevik-i telepén a legkészségesebben kicserélte.

Oceanográfiai utunk vízpróbáit átadtuk a biológiai állomásnak s elbúcsúzván német útitársunktól, *Schroer* oceanográfustól, embereim július 23-án elindították a

*) Tengersizoros Skócia északi partja és az Orkney-szigetek között.

Fram-ot *Kristiansand* felé, ahol én már vártam érkezésüket.

Itt még egy s más rakományt kellett hajónkra venniünk; 400 köteg szárított halat, a hójáró talp- és szánkóeszközt, egy fuvar, fát, stb. *Frederiksholm*-ban pedig legfontosabb segítségünk, a kutyafalka várt. A 97 sarkvidéki eb a *Hans Egede* hajón Grönlandból még június közepén odaérkezett. Az állatokat az utazás megviselte, de a kis szigeten aztán *Hansen* és *Lindström* bajársaink gondozása alatt csakhamar megerősödtek. Mindennap friss húst kaptak s ez csodát művelt. *Wisting* bajtársunk pedig nagyszerű állatorvosnak bizonyult.

Ekkor azonban útitársaim nagy része már különös szemmel nézte némely intézkedésemet, hiszen az egy *Nilsen* hadnagy kivételével egyik sem tudta utunk tulajdonképpeni célját. Engem persze nem mertek megkérdezni, de annál inkább ostromolták kíváncsiságukkal *Nilsen* hadnagyot. Hogy helyzetét megkönnyítsem, elhatároztam: egy órával *Kristiansand*ból való elutazásunk előtt *Prestrud* és *Gjertsen* hadnagyokat is beavatom a titokba. Miután élőszóval és írásban is teljes titoktartást fogadtak, közöltem velök dészarki tervemet s megmagyaráztam nekik azt is, hogy mindennek miért kell egyelőre titokban maradnia. Teljesen egyetértettek velem.

Kristiansandi tartózkodásunk idején változás is esett hajónk személyzetében. *Eliassen* gépészünket elbocsátottuk s helyére kitűnő embert kaptunk a Diesel-motorgyár vezetésének szívessége révén, *Knut Sundbeck*-et, a svéd gyárnak éppen azt a gépészt, aki a *Fram* motorját építette volt s aki ezt az alkotását úgy szerette, mintha gyermeke lett volna. Mi mindent végezett, mily óriási munkát aztán ez az ember s mindig mily nyugodt szerény módon cselekedett. Népének és cégének valóban becsületére vált!

Közben teljes erőnkől dolgoztunk, hogy augusztus közepén elindulhassunk tulajdonképpeni célunk felé.

A *Fram*-ot száraz révbe kellett vontatni, hogy törzse

alaposan megvizsgálható legyen: mivel a nagyon meg-
rakott hajó igen súlyos volt, alsó része az alapzaton
kissé megrongálódott, de ezt a sérülést a tatarozók egy-
kettőre kijavították.

Hajónk most már megint teljes épségben indult el
útjára. Első kikötőnk *Friedrichsholm* volt, hogy ott föl-
vegyük a kutyafalkát.

Előbb azonban *Bjaaland* és *Stubberud* majdnem az
egész személyzet segítségével megépítették a már emlí-
tett kutyafedélzetet. A hajó vaskorlátját is körüldesz-
kálták s mivel a kutyákat, legalább az első időben, amíg
új gazdáikat megszokják, semmiesetre sem volt tanácsos
szabadon hagyni a födélyeten, mindenfelé láncokat erő-
sítettek.

Augusztus 9-én este minden elkészült a négylábú
útitársaink fogadására. *Wisting* és *Lindström* pompás
rendben intézték el az átszállítás föladatát, néhány óra
alatt mind a 97 kutya hajónkon volt. A *Fram* fedélzete
persze most már meglehetősen szűknek bizonyult. Az
utolsó szállítmány, számszerint 14 kutya, már csak a
paranesnoki hídon kaphatott helyet. Magának a paranes-
noknak talpalatnyival kellett beérnie. De hát ilyenkor
az ilyesmi legfőljebb — kutyabaj.

Néhány perccel a kutyák elhelyezése után búgni
kezdett a motor s megcsörrentek a horgony láncai. Előre
tehát teljes sebességgel a 30.000 km távolságból intő cél
felé! Észrevétlenül csöndesen siklottunk ki a fjordból, az
alkonyatban csak néhány barátunk kísért csónakján kis
darabon. Oxó és Ridigen táján hazánk felől már csak
sötét éjszaka intett búcsút nekünk.

Szélesöndben indultunk s ez a szélesönd még jó né-
hány napig tartott az Északi tengeren is. Ez a kedvező
idő nagyban megkönnyítette a kutyákkal való dolgun-
kat, amelyről eleve oly sok mindenféle rosszat jósltak
ismerőseink. Szerencsére, ezek a jóslatok meglehetősen
tévesnek bizonyultak. Öt hónapi tengeri út minden-
esetre nagy próba, de a kutya türelmes és megértő
útitárs.

Nekem ez a kutya-ügy kezdettől fogva egész vállalkozásunk sikerének kérdését eldöntő ügyem volt. Egyik legfontosabb feladatunknak tartottam a lehető legjobb gondozásukat. Tizes csoportokba osztottuk a falkát s mindegyik csoport teljes felelősséggel tartozó két-két ember felügyelete alá került. Én a parancsnoki híd 14 kutyájának gondozását vállaltam. Az állatok etetése az egész fedélzeti személyzet sorompóba állását követelte. Mindig őrsváltás idején etettünk. A sarkvidéki kutya rendkívül falánk s valóban ráillik a mondás, hogy a szívhez a gyomron keresztül nyílik az út. Néhány nap alatt a falka összes csoportjai a legkitünőbb barátságra méltatták őrzőiket.

Megláncoltságuk persze nem nagyon tetszett nekik; de bármennyire szívesen engedték volna is szabadon valamennyit, még jóideig nem tehetük; mert hiszen nem elegendő megnyerni a szeretetüket, sok mindenféle kell őket szoktatni, nevelni is, ez pedig már több időt kíván.

Pedig de hálásan örvendeztek, ha foglalkoztunk velük. Reggelenként, mihelyst megpillanthattak, micsoda üdvözlő esaholással, kaffogással, vinyogással fogadtak. Mindegyiküket meg kellett simogatni, egy-egy szóval megjutalmazni, nem nyugodtak, amíg ezt a jussukat meg nem kapták s ha valamelyik véletlenül elkerülte figyelmünket, félreérthetetlenül fölpanaszolta megcsalottságát.

Egyetlen állat sem tudja érzelmeit oly megérthetőn kifejezni, mint a kutya. Öröme, fájdalma, hálája, lelki ismeretfurdalása a leghatározottabban tükröződik egész viselkedésében s főként — szemében. A szem a lélek tükrö, nézzétek, figyeljétek csak a kutya szemét, mily gyakran látható abban számos oly kifejezés, amilyen az emberi szemé s ugyanoly fokozatokban, amelyet ez tükröz; valóban önkéntelenül is „léleknyilvánulás“-ra gondolhatunk. A *Fram*-on száz kutyánk volt. A mindennapos együttlét révén lassankint kiismertük valamennyit s bizony mindegyiknek volt valami külön jellemző

2. kép. A Fram horgonyt vet a Bálnák öblében.

3. kép. Eleséget szállítunk a Framról Framheimbe.

4. kép. Framheim.

5. kép. Téli este Framheimben.
(Amundsen az asztal végén könyököl).

vónása, a többiétől eltérő sajátossága. És ha néha próbára tették is türelmünket, bizonyos, hogy útazásunk sokkal unalmasabbnak rémlett volna, ha ezek az útitársaink nincsenek.

Az első négy-öt nap, amíg a La Manche-csatornában járt hajónk, egészen esőndes, szélmentes volt, de aztán, alighogy a *goodwin-sand*-i jelzőhajó mellett elhaladtunk, délnyugati szélvihar kerekedett s esőt, ködöt, valóban esűf időt zúdított ránk. Hajósípok szüntelen füttyülése, szirénák bűgása hamarosan tudunkra adta, mily nyüzsgő hajósokadalomba jutottunk, s az összeütközés veszedelme ily ködös úton mennyire fenyeget. Nem is annyira az összeütközés borzalmi aggasztottak, attól rettegetem, hogy ily összeütközés esetén akkora idővesztés érne, amely vállalkozásunk minden reményét megsemmisítené.

A szélvihar elülését megvárni, befutottunk a down-i révbe. Előttünk a kis *Deal* falu terült, nagyon látogatott fürdőhely; mit bánták ott az emberek a szélvihart!

Másnap délelőtt már nagyon fogytán volt a türelmünk, de nem a délnyugati szélé. A köd azonban eltűnt, elhatároztuk tehát, hogy tova igyekszünk nyugat felé. Vajmi hiú erőlködés volt, éppen csak *Dungeness*-ig bírtunk elvergődni. Horgonyt vetettünk ott éjszakára s másnap reggel valamivel esőndesebb időben folytattuk utunkat. Egy egész hétbe telt, mire a La Manche-csatornából kijutottunk. Mindössze 550 km.-nyi útra akkora időt fecsérelni, amikor az embert oly óriási távolság várja még, meglehetősen kegyetlen dolog.

Végre hát az Atlanti-óceánon voltunk. És makaes ellenségünk, a délnyugati szél is megúnta hátráltató kísérleteit, elcsöndesedett. Lassanként mégis csak előbbre jutottunk dél felé. Még első földrajzi tanulmányaink idejéből emlékeztünk egy adatra, hogy Portugália partjai mentén gyakori az északi szél. S íme, mily kellemes meglepetés volt, midőn már Biscaya öblének legfelső részén vitorláinkba kapott. Szerencsénkre ez az északi szél is oly makaes volt, akáresak előbb elle-

nünkre a délnyugati, s tiszteletreméltó sebességgel suhantunk ama kedvezőbb égtájak felé, amelyek alatt tengerésznek lenni rendszerint öröm.

A mi munkánk egyébként a nehézségek napjaiban sem volt terhünkre. Még a legkellemetlenebb teendők elvégzésére is örömmel vállalkoztak készséges és gyakorlott kezek. Pedig ily hajón, ahol ráadásul még száz virgonc állat is él, piszkít és akadékoskodik a fedélzeten, nem éppen könnyű a szolgálat. A *Fram* mindig rendes és tiszta volt. Napjában kétszer mosták végig a fedélzetet s közben is akárhányszor csak kellett, hol egyik, hol másik részén dolgozott a súrolókefe. A kutyák pótfedélzetét pedig minden héten szétszedték s minden egyes deszkáját oly tisztára mosták, kefélték, amilyen Kristiansandban volt, frissenácsoltsága idején.

Hajókon általános szokás a négy órai őrszolgálat. Sarkvidéki járatokon azonban hat óránként váltják fel egymást az emberek. Mi is, szavazattöbbség alapján ezt az utóbbi rendszert alkalmaztuk. Hat ébresztés helyett négy mindenestre előnyösebb s evésre, dohánzásra, beszélgetésre is, de főként alvásra jó, ha mennél több egybefüggő idő marad.

Nehéz szolgálat volt a gépészeké. *Sundbeck* főgépészünk és társa *Nödtvedt* gépész mellé tehát kívánatosnak véltem segédgépészt rendelni. Erre a tisztségre *Kristensen* jelentkezett, a fedélzet egyik legderekabb embere, aki azonban aztán még akárhányszor fel-feljött a fedélzeti munkában is segíteni.

A motor, amely eleinte oly súlyos gondot okozott, *Sundbeck* tapasztalt keze alatt mindig a legkitünőbbben működött. A gépházból felzúmmogó neszből ítélve az ember azt hihette volna, hogy a *Fram* bizonyára torpedóhajó sebességével halad s ha nem úgy volt, semmiestre sem mult az csupán a motoron; valószínűleg inkább csak a hajócsavar volt ebben a ludas. Valamivel nagyobb lehetett volna. De erre nézve megoszlik a szakértők véleménye. Annyi bizonyos, hogy a mi csavarunk gyakran lötyögösen forgott a csapágyban. Je-

ges vidékeket járó hajókon ez nem ritka eset, az ilyeneknek emelhetővé szerelt csavarjuk szokott lenni. A bajon legfölbjebb úgy segíthettünk volna, ha az egész csavarkeretet emeljük és a csapágyba új fémbetétet öntünk, ami nyílt tengeren s oly nyugtalan hajón, amilyen a *Fram*, fölöttébb bajos dolog.

Nagy meglepéssel tapasztaltuk, hogy a kutyák napról-napra otthonosabbak már a fedélzetünkön. Hiszen jól tartottuk őket, bőséges és tápláló eledellel. Miko $\ddot{e}$ a szárított halat, véleményünk szerint már megúnhatták, közbe-közbe más-más étellel is kedveskedtünk nekik, Nagyon szerették azt a vagdalt és paskolt húsból faggyúval és kukoricaiszttal kevert eledelt, amelynek hajósnyelven „csihipuhi“*) a neve. Ezt háromszor kaptak hetenkint s végül már tudták a napját is az ilyen csemegézésnek, mihelyt ezeken a napokon a bádogédényeik esőrrenése az etetés megkezdését jelezte, mindig ujjongó csaholással köszöntötték a nagy pillanatot.

A csihipuhi-étel mindenesetre jobb a szárított halnál, bizony kutyáink annyira kedvelték, hogy egyik a másiknak a szájából tépte volna ki, ha másfajta csihipuival nem tanítjuk őket becsületre. Igaz ugyan, hogy az ilyen tolvajlások ősi keletű eredendő vágyát aligha sikerülhetett belőlük kiirtani.

Volt még egy jó szokásuk, azaz meglehetősen rossz szokás volt biz az, amiről négylábú útítársainkat sehogy sem bírtuk leszoktatni: a vonító hangversenyek rögtönzésének szenvedélye. Az egész kutyafalka rendszerint nyugodtan feküdt a fedélzeten, de valamelyik tagja egyszerre csak nagyot vonított, bizonyára afféle előénekesnek képzelte magát s erre az egész banda iszonyú üvöltésbe kezdett, vonított hosszan, irgalmatlanul. Ennek a hangversenynek egyetlen vigasztaló és vidám része a befejezés volt. Hirtelen, mint jól betanított énekkar a karmester pálcájának egyetlen érelyes intésére, valamennyien egyszerre elnémultak. Mi

*) Valószínűleg a vagdalás és paskolás révén.

persze nem bírtuk méltányolni ezeket a hangversenye-
ket s csakhamar hasznosítottuk azt a tapasztalatunkat,
hogy az egész álomriasztó csendháborítás mindjárt
esirájában is elfojtható, ha az előénekest jól irányított
pofonnal még idejekorán sikerül művészi törekvésé-
ből kiábrándítani.

De a kutyák örvendetes eseményekkel is szóra-
koztattak. Az első ily „örvendetes esemény“ már utunk
harmadik hetében elkövetkezett. A jelentés erről így
szólt: Camilla négy egészséges kölyköt hozott a vi-
lagra. Falkánkknak négy nöstény tagja volt s így kutya-
állományunk meglehetősen gyarapodására számíthattunk.
Természetesen csak a hím kölykeket hagytuk meg, de
ezeknek aztán valóban pompás dolguk is volt. Tányé-
rainkról mindig jutott nekik egy s más jóféle maradék
és különösen hajónk első tisztje becézte nagy szeretet-
tel a kis állatokat.

Egyáltalában nagyon sok tekintetben tapasztal-
tam, hogy fedélzetünkön nemcsak a kötelességteljesí-
tés, nemcsak a munkaszeretet, hanem a nagyfokú gyön-
géség is él bajtársaim szívében. Annál inkább nyo-
masztott a tudat, hogy titkolódom velük szemben s
nagyon vágytam már föltárni előttük a helyzetet, an-
nál is inkább, mert, amennyire érzületüket s gondolko-
dásukat eddigi viselkedésükből megítélhettem, szinte
bizonyosnak látszott, hogy hajlandók lesznek tervem
megvalósítását elősegíteni.

Hajónk *Madeira* szigete közelébe érkezett, még pe-
dig jóval előbb, mint ahogy négy csomónyi átlagsebes-
ség alapján eredetileg számítottuk volt az utunkat. Ily
számításbeli tévedés azonban mindig kellemes.

A *Fram* befutott a *funchal*-i kikötőbe s horgonyt
vetett. Fivéremmel Norvégiából való elutazásom előtt
abban állapotodtam meg, hogy ő már Funchal-ban lesz.
Mire mi odaérkezünk. Mivel nem találtuk meg, már-
már azt hittem, hogy sikerül megelőznünk. De egy-
szerre csak megpillantottam a kikötőben egy csónakon.
Már néhány napja Funchal-ban volt s most nagyon

örült, hogy jó erőben, egészségben láthat viszont. Hazánkából sok levelet s hírlapot hozott nekünk. Egy kiesi, mozgékony úr jött vele, valami orvos, hivatalosan küldött személyiség, aki egészségi állapotunkról kívánt meggyőződni, de amint hajónk korlátja táján a sok kutyát megpillantotta, amelyek, a nagy melegtől lihegve, a szájuk rését eléggé fenyegetően mutogatták neki, a tudós férfiú nagy érdeklődése egészségünk állapota iránt hirtelen megcsappant s ő inkább a saját személyének épségét tartván fontosnak, azonnal vissza is vonult.

Funchal lévén utunknak az az állomása, ahol a világ forgalmával utoljára érintkezhetünk, tanácsos volt mindent elkövetnünk, hogy készleteinket újra kiegészítsük. Elsősorban friss ivóvizet kellett mennél többet beszereznünk. Minden e célra alkalmas edényt megtöltöttünk vele, sőt még a hajó főnyílása fölött függő nagy csónakunkat is, melybe 5000 liter fért. A hajó dülöngélése esetén ugyan nagy veszedelem származott volna ebből, de reméltük, hogy egyelőre jó esőndes időnk, síma tengerünk lesz.

A kutyáknak funchali tartózkodásunk négy napja nagy örömet jelentett. Friss húst kaptak s minden nap egész lótestet fogyasztottak el. A magunk részére sok főzelékféléket és gyümölcsöt szereztünk be, ami Madeirán bőviben kapható s aminek frissiben való élvezésére itt utolsó alkalmunk nyílt.

Funchalban egyébként valamivel tovább időztünk, mint ahogy azt eredetileg terveztük. Gépészeink ugyanis a hajócsavar csapágyának megvizsgálásába fogtak s munkájuk veszteglésünket két nappal meghosszabbították. Ezen a két napon a hajó személyzetének fele féléltva félnapi szabadságot kapott. A várós körüli magaslatokon sok kisebb-nagyobb koresma van, a legénység alkalmas kirándulóhelyeket talált. A több száz méteres magaslatokra fogaskerekű visz s ezen a félórás úton a fölséges szépségű sziget rendkívül termékenységeinek képe valóban gyönyörködtetően tárul a szem-

lélő elé. Fönn a vendéglőben jó ételek kaphatók és természetesen még jobb borok s mi persze mind a két tekintetben kitettünk magunkért.

A magaslatról szánon tértünk vissza. Forró égőv alatt szánon utazni: talán fejesóválásra készítő dolgnak látszhatik. Nos, az utak ott nagy síma kőlapokkal burkoltak s a fatalpas szán kifogástalan sebességgel siklik a lejtőn alá. Jó lábú és jó tüdejü barna benszülöttek pompásan bonyolították le ezeket a szánutazásokat.

Még egy különösséget említek: a funchali ujságok a *Fram* útjáról írván egyszerűen a maguk ötletéből a Déli Sarkkal kapcsolatosnak tárgyalták vállalkozásunkat. A benszülött ujságírók persze nem is sejtették, mekkora jelentősége van ennek a „légből kapott koholmány“-uknak. Ők csak úgy okoskodtak: ha sarkjáró hajó Dél felé tart, természetesen, hogy csak a déli sark a célja. A hírlapi kaeca ez alkalommal igazat mondott tehát. Szerencsénkre azonban nem röpönt túl Madeira partjain.

Szeptember 9-én délután indulásra készülődhattünk. A gépészek elkészültek munkájukkal, készleteink kiegészítése véget ért, a kronométerek összehasonlítása megtörtént, az áruikat kínálgató kereskedőket visszazavartuk a hajónk körül nyüzsgő csónakrajra, a fedélzetünkön vendégül már csak fivérem maradt.

Elzárkózván így a világtól, elérkezettnek láttam a pillanatot, amelyben már egy év óta titkolt tervemet bajtársaimmal közölhetem.

Az egész személyzetet a fedélzetre hívtam. Nem tudom, mit gondoltak, de aligha jutott eszükbe akkor a Déli Sark. *Nilsen* hadnagy nagy begöngyölt térképet hozott közéjük s észrevettem, hogy ez a tekerics legtöbbjük figyelmét, kíváncsiságát azonnal magára vonta.

Nem kellett sokat beszélnem, azonnal ráeszméltek, merről fúj a szél s innen merre fut majd hajónk. A főtiszt kiteregette akkor a déli félgömb térképét s én nagy vonásokban eléjük festettem kibővített tervemet s megmagyaráztam nekik, miért kellett mindeddig titkolódz-

nom. Pillanatról-pillanatra lopva figyeltem az arcok kifejezését. Eleinte valamennyin, ahogy várható volt, a legfélreismerhetlenebb elámulás tükröződött, ámde ez a kifejezés csakhamar megváltozott s még be sem fejeztem beszédemet, midőn már minden arcon öröm ragyogott. Semmi kétségem sem volt már, mit fognak felelni, ha megkérdem sorra mindegyiküket, velem jön-e. S amint névszerint nyilatkozásra szólítottam őket, csakugyan mindegyikük tétovázás nélkül s lelkesen mondta ki az igent. Bár, amint mondtam már, nem is vártam egyebet, mégis bajos lenne leírnom, mekkora öröm töltötte el akkor szívemet. De nemcsak én örültem, aznap este oly vidám élet volt a fedélzeten, mintha már szerencsésen megoldottuk volna azt a nagy feladatot, amely pedig még oly rejtelmes jövő távolában várt reánk.

Egyelőre fölösleges volt részletesebben beszélnünk erről, ilyesmire jó sok hónapi időnk volt még. Két órai szabadságot adtam mindenkinek, hogy levelet írhasanak haza, értesíthessék övéiket az eredeti terv megváltoztatásáról. Az egybegyűjtött leveleket átadtam fivéremnek továbbítás végett, aki természetesen a sajtó számára való közleményt is megkapta, hogy mindenekelőtt a nagy nyilvánosság értesülhessen a fordulatról.

Bajtársaimmal könnyű volt közölnöm s elfogadtatnom tervemet, de más kérdésnek rémlett, mit mondanak majd az emberek odahaza. Később volt alkalmunk megtudni, hogy bőven hangzottak el nemcsak jó, de rossz szavak is otthon. De indulásunk órájában nem sokat törődhattünk mi az ügy ily körülményeivel. Úgy indulunk, mintha táncba mentünk volna. S a forró levegőjű funchali kikötőből a nyílt tengerre érvén, a friss levegő is megüdített, még a kutyák is örültek az új utazásnak.

S nagy titkom szellőztetése után most mennyire fől-szabadultak az utóbbi időben már nyomasztó hallgatásba fáradt lelkek. Mennyi minden megbeszélni valónk volt most. Embereim ugyan nagyrészt jártak volt már sarkvidékeken, az Északi Sark tájain, de a déli sarkvidék „ismeretlen tartomány“ volt valamennyinek. Én

Noltam az egyedüli a *Fram-on*, aki az Antarktisz-t láttam, bajtársaim egyike-másika legfőljebb ha a Hoorn-fok közelébe jutó jéghegyek közül láthatott egyet-egyed arra utazván valamikor.

A *Fram* könyvtárában azonban nagyon sok olyan munka volt, amely a Déli Sark vidékét nagyon érdekesen tárgyalja, Cook és Clark Ross útjáról Scott kapitány és Shackleton vállalkozásáig minden ily természetű utazás ismertetése rendelkezésünkre állt.*) Olvasták is ezeket a könyveket buzgón, különösen a két utóbbi kutatónak jól megírt és képekkel is dúsan tarkított, rendkívül tanulságos műveit.

Ez az elméleti felkészülés azonban legkevésbé sem szorította háttérbe a gyakorlati feladatokat. A passzát szél tájaira érvén, ahol e kedvező irányú szélnek ereje és tartóssága a földészeti őrszolgálat munkáinak csökkentését tette lehetővé, a személyzet, kiki a maga mestersége szerint, az áttelelésre való felszerelés óriási anyagának átvizsgálásába s lehetőleg még jobbátételébe fogott.

Kötélverőnk, *Rönne*, egyszerűen szabónak csapott föl. Vitorlatoldozás, cipőfoldozás, nyergesmunka vagy ruhavarrás nagyfürgén siklott ügyes kezén. Beh boldog is volt, hogy annak idején Hortenben mégis csak sikerült nagy rábeszélő művészetének egész latbavetésével varrógépet szereznie a *Fram-ra*. S mikor aztán a Nagy Jégfal alá érkezvén ezt a gépet a mi kutatócsapatunk a téli szállás berendezésének tárgyai közé sorolta, s ő varrógép nélkül maradt a *Fram-on*, amely a mi sarki szárutunk idejére más irányba készült, a derék *Rönne* nem nyugodott addig, míg a *Fram* buenos-airesi tartózkodásakor egy ottani „Singer“-ügynököt meg nem győzött arról, hogy ez a vesztesége föltétlenül pótlásra szorul. Kapott is végül új, szép varrógépet.

Rönne azoknak az embereknek a fajtájából való

*) *Cook*: Világtengereken át. — *Shackleton*: Az Antarktisz szívében. (Mind a kettő *A Hat Világrész* kiadásában.)

volt, akik mennél rövidebb idő alatt mennél többet szeretnek s tudnak alkotni. Alkotásaink nagy sorában talán az a kis sátor, a három emberre való, volt a legnevezetesebb s ő maga is erre a művére volt a legbüszkébb, amelyet aztán ott hagytunk az örök jég birodalmában, a Déli Sarkpont megjelöléséül. És bizony remek mestermunka volt. Vékony selyemszövetből készült s oly kicsivé volt egybehajtható, hogy zsebbe fért, súlya pedig alig volt egy kiló.

Gondolnunk kellett már akkor is oly eshetőségre, hogy a 90. szélességi fokot partraszállt csapatunknak nem valamennyi tagja fogja elérni. Sokan már kisebb-nagyobb előnyomulások után visszatérni lesznek kénytelenek. Ezt a kis sátort arra az esetre szántuk, ha már például, csak két-három ember törtetne a cél felé. Szerencsésen elérkeztünk oda valamennyien s akkor leghelyesebbnek véltük, hogy ottmaradjon emlékjelül.

Nagy elfoglaltságában Rönne még arra is szakított magának időt, hogy bár a kutyákkal nem kellett foglalkoznia, az én tizennégy kutyám gondozásában segítségemre legyen.

Pedig nem mondhatnám, hogy a fedélzetünkön lábatlankodó kutyasokadalom túlságosan kedvére való lett volna. S biztosságban is csak aztán érezte magát, amikor valamennyi kutya szájkosarat kapott.

Fölszerelésünk egyik legfontosabb része a hójárótalp volt. Sehogy sem bírtuk megérteni, hogy Scott és Shackleton miért nem vehették hasznát, hiszen amelyennek a délsarkvidéki területet leírják, úgy vélekedtem, éppen ez az eszköz igen előnyösen volna használható. Persze gondoskodni kell mindenekelőtt arról, hogy mindenki a lábára jól felcsatolható, megfelelően szerelt hójárótalpat kapjon. Norvégiában beszerzett 20 párnai készletünk szerelése mind egyméretű volt, a vaspántokat és a hátulsó szíjazatot tehát most külön-külön minden egyes ember csizmájához mérten kellett módosítani. Szerencsénkre, kítűnő szakembertünk volt e feladatra: Olaf Bjaaland, aki csak néhány hónapja, hogy fölesapott

hajósnak s most, mihelyt a passzát szél vidékére érkezünk, nagy örömmel kezdte újra a hójáró-talpkészítés mesterségét, valamint az asztaloskodást. És így aztán nemcsak partraszálló csapatunk tagjai, hanem a többiek is kaptak hójáró-talpat, hogy amíg a *Fram* a jégperem partjánál tartózkodik, mindenkinek alkalma legyen néhány ször egy-egy ski-kirándulásra.

Tíz szánunkra, valamennyire egy-egy pót szántalpat készített *Bjaaland*, olyanfajta, amelyet az eszkimók használnak. Ez az ősnép, amikor még nem ismerte a vasat, szánjainak talpára vasalás helyett jégréteget fagyasztott. Mindenesetre nagy türelmet kívánó munka; de bizonyos az is, hogy az ilyen talpú szán nagyszerűen suhanhat akármiféle úton. Mi aztán még sem próbáltuk ki, mert kutyáink pompásan röpítették szánjainkat acélpántos, diófatalpas mivoltukban is.

Amíg a kedvező szél a kellő átlagsebességgel hajtotta hajónkat, a gépészek is ráérték rendkívüli munkára. Kedvük szerint tisztogathatták, fényesíthették gépüket. *Nödtvedt* pedig szíve legfőbb vágyát elégíthette ki: fölesaphatott kovácsmesternek. Kovácsolt nyakrafőre mindenfélét: késeket, szántalpvasalást, fókacéjt gerelyt, kampókat, horgokat, stb. Pedig a nagy szélben, a himbálódzó-rázkódó hajón nem valami irigylésreméltó dolga volt: nem mindig találhatta a fején a szegét s paraszába gyakran beleloccsant a víz.

Sebesebben suhantunk mind izzóbb hőségű éghajlat alá. De a nap tüze ellen hajónk egész fődélzetét hatalmas ponyvázat védte. Árnyékban lehattunk mindig, emberek, kutyák egyaránt.

Féltünk ugyan, hogy a forró égöv valami járványos betegséggel tizedeli majd kutyafalkánkat; de szerencsénkre elkerült ez a veszedelem. Az egész úton különben is mindössze csak négy kutyát veszítettünk. Kettő hancurozás közben a tengerbe pottyant, egy nősténykutya a kölykedzésbe pusztult bele, — nyolc kölyke volt, egyetlen kutyánkat vitte csak el betegség.

Az egyenlítő közelében az északkeleti és a délkeleti

passzát szél területei között a szélesend övébe jutnak a hajók. Ennek az övnek a fekvése és kiterjedése évszankonként kissé változó s bár vitorláhajók arrafelé rendszerint nagyon meglassulnak, van oly szerencsésebb eset is, hogy az egyik passzát szél a hajót szinte átröpíti a másik passzát szélnek. Mi meglehetősen kedvezőtlen időszakban értünk oda, sőt az úgynevezett szélesönd övében még csak a motorunk erejének sem vehettük annyira hasznát, ahogy szélesönd idején elvárható: egyáltalában nem tapasztaltunk ott szélesöndöt, ellenkezőleg, heves lökésekkel rohamozó déli szél hátráltatott.

Késedelmünk eléggé jelentékeny volt, de azonfelül még más, komolyabb természetű esalódás is ért. Különös módon egyetlen egyszer sem ért minket záporosó. Pedig ezen a vidéken rendszerint oly hatalmas záporok szoktak szakadni, hogy ily alkalommal a legnagyobb hajó is pár perc alatt megkaphatja a maga édesvízkészletét. A mi édesvízkészletünk már nagyon megesappant s a legszigorúbb takarékosagra kellett szorítkoznunk, ám bár végső szükség esetén csak találtunk volna vizet akár valamely utunkba eső vadon szigeten is.

A kutyák már hetedik hete raboskodtak láncon. Meglehetősen megszeliidültek, s kezesen viselkedtek, úgy gondoltuk hát, itt az ideje, hogy megkíséreljük szabadon bocsátani őket. Hadd mozoghassanak többet, sőt arra is gondoltunk, micsoda pompás multság lesz ez a föl-szabadítás. Előbb azonban le kellett fegyverezni őket, mert különben elkerülhetetlen harcaikban egy-kettő vagy több is bizonyára áldozatul esett volna. Szájkosarat kaptak hát sorra valamennyien. Aztán leoldottuk őket láncukról s vártunk, mi lesz most. Eleinte semmi sem volt, úgy látszott, eszük ágában sincs elhagyni a megszokott helyüket. Végre aztán az egyiknek eszébe jutott, hogy sétálhatna a fedélzeten s elindult. Bár ne tette volna. A szabadon szaladgáló kutya látványa pillanat alatt szilajjá ébresztette szomszédait. Legalább is egy tucat vetette rá magát a szerencsétlenre, hogy elsőnek merte elhagyni a helyét. Hejh, mennyire örültek

már, hogy agyaraikat belemélyeszthetik majd húsába a bűnösnek! De jaj — az az átkozott szájkosár! A letepert hősnek a bőre épségben maradt, legföljebb néhány szőr-pamaocsot sikerült beléle kitépniök. Ámde ez a csinos kis előrsesatározás csak jeladás volt általános rettentő esatára! Micsoda pokoli lármát csaptak ezek a besték fölszabadulásuk első óráiban. Röpködött a szőr, de ép maradt a bőr; ezen a délutánon bizony sok kutya életét mentették meg a szájkosarak.

Az eszkimókutyáknak főgyönyörűsége a marakodás, szenvedélyesen úzik ezt a testgyakorlást, ami egyébként nem volna nagy baj, ha nem egyetlen kiszemelt áldozatra vetnék rá magukat. Nem hagyják békén, míg ki nem szenvedett.

Kutyáink harci kedvét tehát mindjárt kellő módon siettünk lehűteni. Eléggé gyorsan megértették, hogy nem méltányoljuk hősködésüket. Nemsokára már csak etetés idejére láncoltuk meg őket. De esodálatos, mennyire el tudtak bujni mindenfelé ez elől a művelet elől.

Az első heves harcok megvívása után határozottan észrevehető volt a bajnok urakon valami szégyenkezéskéféle, mintha nagyon röstelték volna, hogy minden hősi igyekezetük kudarcot vallott. Látván, hogy véres tusák vívására semmi reményük sem lehet, megszűnt a főinger s megbékéltek.

Ezek után azt hihetné az olvasó, hogy a sarkvidéki kutyák egész élete csupa marakodás. Dehogy. Gyöngéd barátság is gyakori eset. S a mi hajónkon ennek nagyon érdekes bizonyosága akadt. Amíg a kutyák szüntelen lánccon voltak egyikük-másikuk, úgy vettük észre, nem oly friss, egészséges, mint a többi. De nagyobb bajuk nem támadt s így senki sem kutatta a jelenség okát. Azon a napon azonban, amikor a kutyákat szabadon bocsátottuk, vége volt a fejlógatásnak. Kiderült, hogy egyik is másik is azért lógatta úgy a fejét, mert a jóbarátja más csoportban, esetleg a hajó túlsó felén raboskodott. Örömük, amellyel újra viszontlátták egymást, valósággal megható volt. Valahányszor aztán még lán-

con kellett kutyáinkat tartanunk, volt rá gondunk, hogy az egymással barátkozók ugyanegy csoportba kerüljenek.

Az egyenlítőn számításunk szerint október elseje előtt kellett volna áthaladnunk, de hát késleltettek volt a kedvezőtlen szelek, csak október 4-én haladhattunk át. Már az a tudat is, hogy a déli félgömbre jutottunk, annyira megörvendeztetett, hogy hirtelen kis egyszerű ünnepséget rendeztünk. Ősi hajós hit szerint ilyenkor maga Neptun isten jön a hajóra s ha olyan emberre akad a fődélzeten, aki az egyenlítőn először utazik át, azt megragadják darabontjai s el látják a dolgát. A mi hajónkra nem jött el Neptun isten, de lakománk után százféle másfajta móka és zene, meg tánc mulattatott.

Jól esett ez a felfrissülés, mert utúnknak ez a része valóban nagy türelmi próba volt. A délkeleti passzátszél, amelyet napról-napra várva-vártunk, később s mikor aztán valahára megérkezett, sehogysem akart régi jóhírének megfelelően tartóssá szegődni. Sőt oly rendellenességeket is engedett meg magának, hogy szeszélyes irányváltozásai miatt többet haladtunk a szélesség vonalain, mint a hosszúságéin s majdnem neki mentünk Dél-Amerika legészakkeletibb csücskének, a Sao Roque-foknak. Végül aztán mégis kedve-zőbbé vált a szél s bár lassan, de bizton haladtunk egyenest délfelé, azokra a tájakra, ahol a levegő hőfoka északi ember számára már tűrhetőbbé kezd válni. Leszedtük az árnyékadó ponyvát s újra némi felszabadulásfélét élvezhettünk.

Számításaink szerint október 16-án Dél-Trinidadnak, a délatlanti ocean vízsvataga egyik kis oázisának közelébe kellett érkeznünk. Besötétedés előtt azonban nem bírtuk elérni s bár nappal egy-két órára megálltunk volna mellette, a sötétségben tovamentünk, csak gyöngye fény intett felénk partja felől s kronometerünk ellenőrzésére ez is elegendő volt.

A 20. szélességi foktól délre a passzát szél csaknem

egészen megszűnt; eddig 6000 tengeri mérföldet haladtunk, még 10000 volt előttünk — kedvező szél kellett volna, hiszen igen gyorsan mult napra nap.

Október utolján végre friss északi szél jött s most már örvedetesebben haladtunk, október el sem múlt még, elértük a 40. szélességi fokot. Most az úgynevezett „derék nyugati szél“ övébe jutottunk, amely a 40. és 50. szélességi fokok között az egész földet körül övezi. Ez a nyugati szél volt biztató reményünk. Nem is csalatkoztunk benne, pótolhattuk késedelmünket s szinte bizonyosra vettük, hogy két hónappal Madeira-szigetéről való elutazásunk után elérjük a Jóreménység fokát. Azon a napon, amikor a Fok délkörén áthaladtunk, hatalmas vihar zúdult ránk, de hajónk most mutatta meg, mily kitűnő alkotmány, hogy építője, *Colin Archer* mester a Fram-ot nemcsak a világ leghíresebb erejű jegestengeri hajójának alkotta meg, hanem párját ritkító szabadtengeri hajónak is. A leghatalmasabb hullámok rohamát is egy-egy könnyed mozdulattal oly ügyesen tudta mindig legyőzni, hogy a hullám fődélzetünket nem önthette el, kénytelen volt a *Fram* alatt zúdulni tova. Utazásunk ilyenkor természetesen nem volt nyugodt, a Fram szilaj táncot lejtett és minden táncolt rajta; ez a körülmény bizony, különösen a könyhánkban nem volt éppen kellemes. *Lindström* azonban étvágyunkat még ilyenkor is ki tudta elégíteni.

S vajjon mint viselkedtek kutyáink ily viharos időben? Eléggé nyugodtan túrték a szélvihart, csak az esőtől irtóztak nagyon. A vízázta fedélzeten nem feküdtek le, inkább egész éjszaka is talpon voltak, sőt megpróbálták állva aludni, ami persze sehogy sem sikerült.

A szél ebben az övben többnyire ciklon természetű, egyik irányból hirtelen másikba csap át s ilyenkor mindig megváltónk az időjárás. Ha a levegőnyomás csökkenni kezd, bizonyosra vehető, hogy északnyugati szél közeledik. Ezzel rendszerint eső is érkezik, amely

mindaddig egyre erősbül, amíg a levegőnyomás csökkenése tart. Ha a levegőnyomás állandósul, akkor vagy kurta elcsöndesedés következik, vagy pedig hirtelen délnyugatíva fordul a szél s mindaddig egyre növekvő erővel fúj ebből az irányból, míg a levegőnyomás újra gyors emelkedésnek nem indul.

Ezen a tájon már jégheggyekkel találkozhatik a hajó. Az összeütközés valószínűsége ugyan nem nagy, de vigyázni kell. Éber, éles figyelő szem a jéghegy csillogását még sötétben s nagy távolságból is észreveheti. A jéghegyveszedelem jelentkezésétől kezdve a víz hőfokát éjszaka is mértük, még pedig többször is.

Mivel a Kerguelen-sziget utunkba esett, elhatároztuk, hogy ott kikötünk s meglátogatjuk a norvég bálnavadász-tanyát. Zsiradékot kellett ugyanis szerezniünk kutyáinknak, mert az utóbbi időben a soványabb táplálékon bizony nagyrészüik megsoványodott. Ivóvíz-készletünket is ki akartuk egészíteni. De épp oly fontos volt hajónkra még 3—4 embert szerződtetnünk, hiszen mihelyt kutató csapatunk a Jégperemre hurcolkodik, a *Fram* a mi szánutaink idején a jég birodalmából Buenos Airesbe fog kirándulni s oda-vissza való útján mindössze tíz emberből álló személyzete csekélynek bizonyulna. S partraszállásunknak még egy célja volt: néhány kellemes óra a szárazföldön, némi üdülés. A nyugati szél nagyszerűen röpített. Napjában átlag 280 km.-nyit haladtunk, de egyszer húsznégy óra alatt 320 kilométert sikerült megfutnunk. Ez volt egész utazásunk legnagyobb napi útja. Oly hajónak, amilyen az igen fukarul kimért vitorlázatú és súlyosan megterhelt pötrohú *Fram* volt, bizony nem csekély teljesítménye ez.

November 28-án estefelé föld műtatkozott a szemhatáron. De csak kopár sziklahát, amely, úgy vélekedtünk, csak a Kerguelen-től néhány kilométernyire ormosodó *Bligh*-fok lehetett. Mivel azonban köd ereszkedett s a víz járhatóságát nem ismertük, elhatároztuk,

tuk, hōgy majd csak másnap közeledünk. Reggelre kiderült az ég s jól láthattuk a szárazföldet. A *Royal Soñnd* felé indultunk. Arra sejtettük a bálnavadásztanyát. A friss reggeli szél azonban épp az utolsó földnyelv megkerülése előtt hirtelen viharrá vadult. Eső és köd egy-kettőre elfátyolozta a sívár és szinte visszariasztó partvidéket s az elé a kérdés elé állított, várakozzuk-e bizonytalan ideig, vagy pedig folytassuk utunkat a Jégperem felé. Az utóbbit választottuk. Nagyön csábító volt ugyan más emberekkel találkozunk itt, sőt éppen honfitársakkal, de még csábítóbbnak bizonyult az a gondolat, hogy innen a Jégperemig való utunk 7400 kilométerét oly gyorsan fogyasszuk, ahogy csak lehet. S jól választottunk, mint utóbb beigazolódtott. A december a novemberinél is erősebb szelet hozott s a hónap közepén az imént említett távolságnak már csak fele volt előttünk. A kutyákon úgy segítettünk, hogy időnkint jókora vajadagokkal kedveskedtünk nekik; ez esodát mívelt. Könnyen meghozhattuk ezt az áldozatot; mi magunk valamennyien frissek, egészségesek voltunk.

Erönket, amely egész utunkon oly nagyszerűen rotatlan maradt, élelmiszerkészleteink kitünőségének köszönhattük. Norvégiától Madeiráig még számos disznótort is ülhettünk, a konzerveknek csak azután ejtettük sorát, amikor magunkkal hozott sertéseinket már elfogyasztottuk. Étkezésünk egyébként azután is kitünő volt. Reggel 8 óraker reggeliztünk: lángost vagy palaesintát, befőtt gyümölcessel, sajtot friss kenyérrrel s kávé vagy kakaót. Ebédünk többnyire húsétel volt és utóétek. Levest, mint már említettem, édesvízkészletünk szūke miatt csak vasárnaponkint ettünk. Utóéteknek többnyire kaliforniai aszalt gyümölcs került asztalunkra. Gyümölcset, főzeléket, befőttet sokat fogyasztottunk, mert ily hajóutazáson a betegségek távortartásának ez a legjobb módszere. Italunk ebéd után víz helyett is gyakran gyümölcslé volt. Szerdánkint és vasárnaponkint szesz is. Peketekávéf főként éjszakai

szolgálat idején élveztünk. Egy-egy korty forró fekete-kávé a legfáradtabb szervezetet is felüdíti.

Karácsony felé a 150. hosszúságot a déli szélességnek csaknem 56. fokán értük el. Ekkor körülbelül 1700 kilométernyire voltunk attól az égtájtól, ahol jégzajra bukkanhattunk. A nyugati szél, amely pompásan röpített eddig, most már elült. Néhány napig szélescsönddel és kedvezőtlen széllel kellett küzdenünk. A szent este esőt és erős délnyugati szelet hozott. Már-már beletörődtünk, hogy az a kis ünnepséggünk, amelyre oly örömmel készültünk, nem lesz zavartalan. De ime, alighogy termeink valóban kedves karácsonyesti díszítettek s alighogy *Lindström* elkészült süteményével, az idő hirtelen kiszépült s a *Fram* nyugodtan siklott a símává békült vizen. Gyönyörű karácsonyesténk volt.

A *Fram* ragyogóvá tisztogatott helyiségeit mindenféle díszítés, zászlócskák és kokárdák sokasága borította. A nagy munkaterem fölött ott ékeskedett az ősi jókívánság felírása: „Boldog karácsonyt!“ A gramofont az én szobámban egy a mennyezetről függő deszkatartóra helyezték. Zongora-, hegedű-, mandolinzenét nem remélhattunk, mert zongoránk teljesen elhangolódott. Kis társaságunk tagjai egymásután gyülekeztek, még pedig oly ünnepi díszbe öltözöttek, hogy egynémelyikre alig ismertünk rá; a legborostásabb áll is símára borotválódott. Öt órakor a gépészek megállították a motort s a hajó egész személyzete, — egyetlen kormányos kivételével, akinek a fedélzeten kellett maradnia, — együvé gyülekezett a nagy terembe. Kényelmes lakószobánk a sok színes papiroslámpás enyhe fényében szinte mesebeli tanyának látszott, csakhamar ünnepélyes hangulat uralkodott mindeneken és mindenen. Nilsen hadnagyot és Rönne-t, a díszítőmestereket dús dícsérettel halmoztuk el remeklésükért s hálásan emlékeztünk meg karácsonyi ékességeink adományozóiról, akik elutazásunkkor erről az esténkről oly kedvesen gondoskodtak, Schroer asszonyról és

a krisztániái osztrigás pince tulajdonosáról, Ditlev-Hansen úrról.

Aztán asztalhoz ültünk, amely Lindström sütő- és főzőművészetének remekeitől csakúgy roskadozott. S ekkor én fülkém függőnye mögé nyúlva, megszólaltattam a gramofónt. Hallga! Herold, a mi dán hőstörorunk énekel:

„Óh boldogságos, óh üdvösséges
Áldott Karácsonyünnepünk!“

Megható hangulat. Könny csillant nem egy szemben. Szálltak a gondolatok hazafelé, abba a távoli országba, ott a magas északon, szállt a kívánság: ott is oly boldogan ünnepelhessenek a szívek, mint a mi szívünk itt ünnepel. Mert valóban nagy öröm volt ez az esténk s csakhamar általános vidámság, tréfálkozás helye lett szobánk. Alkalmi ujság is jelent meg, mindenkiről tudott oly híreket közölni, hogy hatalmas hahota harsant minduntalan.

A másik nagyszobában kávé párologott az asztalon, Lindström sütemény- és tortaremekeinek halmai között. Azonközben, hogy e pompás terítéket dézsmálgattuk, Lindström kiosont a fedélzetre s midőn aztán kávézás után mi is fölmentünk oda, gyönyörűen díszített karácsonyfácska várt már ott bennünket.

Következett az ajándékok kiosztása, amelyekkel jószágos, nemes szívek még hosszú hónapokkal ezelőtt gondoskodtak a mi sarkvidéki karácsonyunkról; áhítatos hála szállt szívünkből messze hazánkba valamennyiük felé.

Mikor aztán 10 óra táján karácsonyfánk gyertyái kihúnytak s ünnepségünk véget ért, senkinek sem volt oka megbánni azt a pár órai késedelmet, amíg hajónk az ünnepség idején veszteg állt. Másnap pedig, karácsony első ünnepnapján délben még nagyon értékes karácsonyi ajándékkal az a szerencse is megörvendeztetett, hogy friss északnyugati szél kezdte duzzasztani vitorláinkat, ereje egyre fokozódott, szinte bizonyosra

vettük, hogy célunkig röpit. S csakugyan egész úton hűsége segítőnk maradt. December 30-án a keleti hosszúság 170. és a déli szélesség 60. fokára jutottunk. Most már kelet felé eléggé előrehaladtunk, innen már csak dél felé kellett igyekeznünk. S íme, alig hogy a kormányt beigazítottuk, a szél is elérte kívánságunkat, frissen, erősen suhogott észak felől. Az albatroszok, hűséges kísérőink a nyugati szél-öv elérése óta, most elmaradoztak, bizonyosra vehettük, hogy nemsokára szerencsénk lesz az Antarktisz szárnyas lakóihoz.

Elődeink tapasztalatainak figyelembevételével elhatároztuk, hogy a 65. szélességi fokot a 175 fok déli hosszúság vonalán igyekszünk elérni. Arra kellett törekednünk, hogy mennél előbb keresztülhatoljunk a jégzaj övén, amely a tőle délre terülő és nyáron mindig nyílt Ross-tengert ilyenkor elzárja. Bár ez a jégöv kiszámíthatatlan változékonyságú, rendszerint a 175. és a 180. hosszúsági vonal között szokott legkönnyebb előrejutást engedni. Szilveszter napján délben 62 fok 15' déli szélességen voltunk. Az ó év utolsó órái következtek, — mily hihetetlen gyorsasággal suhant el ez az év! Siker és sikertelenség váltakozva kísérte, most azonban nem törődünk a multtal, itt voltunk a földnek azon a helyén, ahova eljutni akartunk — s valamennyien friss, jó egészségben értünk ide! Ebben az örömmel teljes tudatban búcsúztunk el az 1910. esztendőötől s egy-egy pohárka grog-gal koccintva kívántunk egymásnak minden jót 1911-re.

Újévre virradó éjjel már 3 óraker azzal a jelentéssel ébresztett föl éjjeli őrállónk, hogy jéghegy mutatkozik a szemhatáron, az első!

Valóban, ott messze-messze a széloldal távolában a hajnal sugaraiban mint valami mesebeli vár csillogott. Nagy, lapos ormú jéghegy volt, igazi antarktisi alakulat.

Talán különösen hangzik, ha azt mondom, hogy valamennyien nagy örömmel s megelégedéssel köszöntöttük. Hajósok rendszerint nem igen szeretnek jég-

hegyekkel találkozni. De mi most egyelőre a veszedelem gondolatát teljesen kirekesztettük. Ennek a jég-hegy-óriásnak reánk nézve egészen más jelentősége volt: a jégzaj öve már nem lehetett messze s valamennyiünk vágya az volt, hogy a *Fram* mielőbb belemenyulhasson. Már csak az a gondolat is, hogy valamely jéglapon néhány méternyit szaladhatunk, megdobogtatta szívünket s örvendezve reménykedtünk abban is, hogy kutyáinknak nemsokára friss fókahússal kedveskedhetünk, sőt magunk is szívesen látunk némi változatosságot ételrendünk során.

Délután és éjjel egyre több jéghegy jelentkezett s bizony szomszédságukban nagy szerencsénk volt a sarkvidéki nappal szakadatlansága. Időjárást sem kívánhattunk jobbat. A levegő áttetsző, tiszta volt; a szél egyre kedvező. Január 2-án este 8 órakor áthaladtunk a sarkkörön s néhány órával később az árbockosárból lehangzott a jelentés:

— A jégzaj-öv!

Eleinte úgy látszott, nem jelent különösebb akadályt. A jéglapok hosszú pászmákba verődten húzódtak s közben-közben széles vízkarok nyúltak el. A *Fram* egyenest beletörtetett az övbe. Ekkor a keleti hosszúság 176. fokán és a déli szélesség 66. fokán voltunk. A jég a tenger árját nagyszerűen nyugozta, fedélzetünket megint nyugodt, szilárd talajnak érezhettük.

Másnap délelőtt 9 órakor bukkant elénk az első foka. Fölényes nyugodtsággal bámulta közeledésünket. Csak amikor néhány golyónk hatolt a testébe, igyekezett menekülni, de akkor már késő volt, két emberünk idejekorán ott termett a jéglapon. Legalább is 200 kiló friss kutyaeledel került hajónkra s jó pár szelet pompás pecsenye a mi ínyünk számára is. Még aznap háromszor ismétlődött meg vadászszerencsénk s egy tonnánál is több friss húst, meg szalonnát raktározhattunk el.

Mondanom sem kellene, hogy aznap nagy lakoma volt a *Fram*-on. A kutyák domború hassal áldották a

jó szerencsét s bizony élveztük, bár meg nem feledkezve a mértékletesség követelményéről, mi magunk is a jó falatokat valamennyien.

Az első napon a jégzaj oly laza volt, hogy változatlan sebességgel hatolhattunk előre benne. A következő napokon ugyan kissé sűrűbb jégzajba jutottunk, de oly akadályba, mely utunkat állhatta volna, nem ütköztünk. Január 6-án pedig nagy változás lepett meg: a jégpászták egyre keskenyebb sávokká fogyatkoztak, a vízkarok elszélesedtek s este 6 órakor már, ameddig a szem ellátott, jégmentes vízfelület terült előttünk. Megfigyeléseink szerint a déli szélesség 70. fokán s a keleti hosszúság 180. fokán voltunk.

A jégzajfékezte víz nyugalmasságát mindössze négy nap élvezhattuk. Szinte fájdalmas volt elgondolnunk, hogy a Ross-tenger szabad vízének hullámai új himbálódzásba ringatják majd hajónkat.

De utunknak ez az utolsó része is nagyon szerencsés alakult.

Az idő meglepően kedvező maradt. Jéghegyek itt egyáltalában nem fenyegettek, itt-ott csak egy-egy kisebbfajta tömb bukkant elénk.

Január 11-én déltájban az égbolt déli táján egyre erősödő világosság jelezte, hogy nagy célunkhoz, amely felé öt hónapon át oly lankadatlanul törekedtünk, már közel vagyunk. Délután 4 és fél órakor felbukkant a szemhatáron a Nagy Jégfal. Lassan-lassan merült föl a tengerből, míg aztán egész lenyüggő nagyságában elénk meredezett. Gyöngye a toll annak leírására, mit érez e hatalmas jégfalnak a megpillantásakor az a szemlélő, aki először látja. Ezt a magas falat nagy időközön át megmászhatatlan akadálnak tekintették minden déli előrenyomulás útjában.

Mi tudtuk, hogy a Nagy Jégfal megmászhatatlansága már rég megdöntött állítás. A jégfalon túl elterülő ismeretlen tartományba mégis csak megnyílt a kapu. Ez a kapu — a Bálna-öböl — az ismertetések szerint mintegy 180 km-nyire lehetett kelet felé attól a helytől.

ahol most voltunk. Kelet felé indultunk tehát a Jégfal mentén s négy napon csodálhattuk a természetnek ezt az óriási alkotását.

Egyik jégfokot a másik után hagytuk el s élesen fürkésző szemünk még mindig nem fedezhetett föl változást, csak ez a függőleges fal meredt rá szüntelen. Végre január 12-én este felé megnyílt a fal s csakugyan az egész helyszín olyan volt, amilyennek a leírások szerint képzeltük! A 164. hosszúságon voltunk, ennek ugyanazon a pontján, amelyről elődeink is eljutottak volt a Jégfalon túlra.

Nagy öböl terült befelé előttünk oly mélyen, hogy vége az árbockosárból sem volt látható. Az öböl területén nagy, még csak imént letöredezett jégtömbök sokasága torlódzott. Kissé még odább haladtunk kelet felé, hogy megvárjuk a helyzet kialakulását. Másnap reggel azonban visszatértünk az öböl elé s néhány óra múlva a jégrögök kifelé kezdtek úszni. Egyik a másik után jött ki s nemsokára behatolhattunk az öbölbe.

Előre jutván, azonnal láttuk, hogy nagyon kedvező a partraszállás lehetősége; már csak arról volt szó, hogy megtaláljuk a legalkalmasabb helyet.

HARMADIK FEJEZET.

A téliszállás berendezése.

1911 január 14-én, vagyis egy nappal az előre megállapított időpont előtt, megérkeztünk tehát a Nagy Jégfal névvel jelölt csodálatos délsarkövi jégképződmény elé.

Programmunk egyik legkényesebb kérdését ezzel meg is oldottuk: sikerült egész kutyaalkánkat idáig elhozni, még pedig megszaporozott állománnyal. Számuk az időközben született 19 kicsinnyel együtt 116-ra szaporodott. Apraja-nagyja kitünő kondícióban van és két hónap múlva kezdődő nagy vállalkozásunkhoz mind felhasználható lesz.

Legfontosabb most ránk nézve az, hogy megfelelő terepet találjunk telelőállomásunk felállítására. Eredeti szándékom az volt, hogy a tengertől jó messzire telepedjünk le, oly célból, hogy a jégár esetleges megindultával állomásunk ne váljék úszó szigetté, amely aztán a szelek és áramlatok kényén sodródik az Oceánon. Tervem tehát az, hogy a Nagy Jégfaltól körülbelül 18 kilométernyire helyezzük szállásunkat. Azonban már a Bálnák öblébe érve, egy szempillantással meggyőződtem róla, hogy nem kell ily messzire mennünk. Körülöttünk a jégár felülete mindenütt igen szakadozott. Tőlünk egyenesen déli irányban egy körülbelül 150 méter magas kőralakú magaslat rajzolódik a láthatáron, amelynek valószínűleg befelé még folytatása van. Nyilvánvaló, — és ezt előre sejtettem, — hogy a Bálnák öblének mély bevágódása a Nagy Jégperem tömegébe annak köszöni létét, hogy a jégár itt szilárd talajon nyugszik és hogy többé-kevésbé fölvetette annak kontúrjait.

A *Fram*-ot hamarosan lehorgonyozzuk egy, a Jégár szélétől két kilométernyire elterülő szilárd jégmező pereméhez. Aztán éppen olyan gyorsan hozzálátunk előzetes felderítő utunk előkészítéséhez, úgy hogy délután négy órakor már útnak is indulunk. Fontos pillanat! Ennek az első kirándulásunknak az eredményétől függ nagyrésztben expedíciónk sikere.

Az idő a lehető legkedvezőbb, a halványkék égen ragyogó nap, teljes szélesed és valósággal enyhe levegő. Fókák százai hevernek a jégmezőn. Ez is nagyon szerencsés körülmény: kutyáink pompás táplálékkal bőségesen el lesznek látva.

Egy félórával később a rejtelmes legendákba bürkolt Nagy Jégfal lábánál vagyunk. Mióta Sir James Ross 1841-ben felfedezte, a többi kutató mind teljes tisztelettel beszél róla, mint valamely különösen megdöbbentő jelenségről. Magam is aggodalommal gondoltam a reánk itt váró meglepetésekre. Hogy jutunk föl a jégmezőről erre a szárazföldi jégmagaslatra? A Jég-

perem úgy lehet magas sziklaormokban végződik, amelyekre csak jégcsákánnyal tudunk fölkapaszkodni. Úgy lehet, széles és veszedelmes repedés választja el a tengerjégtől és ez bennünket kényelmetlen, hosszas kerülőkre fog kényszeríteni. Szerencsére ez mind csak képzelődés volt. A valóságban egyet ugrunk és már fenn is vagyunk a Jégperemen és ezzel a legendás kőd is egyszerre szertefoszlott.

A rettenetes jégár itt egész egyszerűen egy hat-hét méter magas, hóval borított enyhe lejtőben végződik. Kényelmesebb feljárt már el sem lehet képzelni.

A Nagy Jégperemen keleti irányban haladunk tovább, egy kis völgy hosszában, két, az általa kidudorodása okozta domboeska között. Az egyiket *Mount Nelson*-nak, a másikat *Mount Rönniken*-nek nevezzük el. A két kúpot egymástól elválasztó terület teljesen síma; a jégár megmozdulásától itt tehát nem kell tartanunk; ezenfelül még erről a pontról a *Fram* is látható. Mindez arra indít bennünket, hogy kutyáinkat itt telepítsük le. E helyet megjelölván, kutatásunkat délfelé folytatjuk és a völgyön át elérjük a fölötte uralkodó magaslatot. Ettől a ponttól, mely nem haladja meg a harminc métert, a Jégperem északi irányban húzódik; felülete — a látszat szerint — teljesen síma. Nyugatra a *Manhue*-fok (Emberfej) meredek magaslatában végződik, amely ebben az irányban a Bálnák öblét határolja.

Valamivel északabbra nagy síkságra bukkanunk, melyet minden irányból apró dombocskák vesznek körül; hatalmas mosdótál benyomását teszi a szemlélőre, láttára a nyugalomnak és a biztonságának érzete tölt el bennünket. E síkságon áthaladva, fölérünk annak a szelídlejtőjű magaslatnak a csúcsára, amely azt délfelől határolja. A látvány mindenütt ugyanaz: a látóhatárba olvadó fehér hótakaró. Most még csak keleti irányban nézünk egy kissé szét, de errefelé nem találván telepedésre alkalmas helyet, visszatérünk mosdótálunkhoz, amelyet telelőhelynek egyhangúan

alkalmasnak találunk és elhatározzuk, hogy állomásunkat ott építjük föl. A helyet egy póznával megjelölvé, vidáman térünk vissza *Fram*-unkhoz.

Felderítő utunk sikerét társaink nagy örömmel fogadják. Hogyne, hisz így megmenekültünk a hosszú és fáradságos cipekedéstől, amelyre már mindnyájan el voltunk készülve.

Hajónk körül a jégmezőn a fókák sűrű rajokban tanyáznak. Mindenfelé hatalmas Weddell-fókák és úgynevezett rákfalók; tengeri leopárdot azonban egyet sem látunk. A Bálnák öblében való hosszas tartózkodásunk alatt különben sem láttunk belőlük akárcsak egyet is; ugyanígy jártunk a Ross-féle fókákkal is.

Az este valósággal tündéries. Nagy magasságban az égbolton ragyog a nap, emellett ez a jégborította föld igen erős fehér fényt lövell ki magából, egy kiadud csillag fényéhez hasonlóan. A hajó körül a tenger egészen világos kék; ez a szín észrevétlenül egyre sötétebb és keményebb árnyalatban olvad bele a távolba. Dél felé különös nappali fény dereng, míg északi irányban sötét éj borul a tájra. Ez az álomszerű fény rejtélyes tájak felé világít és mi készek vagyunk életünket feláldozni, hogy a rájuk boruló sűrű kárpitót föllebenthessük.

A következő napon, amely épp oly szép, mint az előbbi, két csoportra oszlunk. Az elsőnek, amely a hajón marad, tagjai: *Nilsen, Gjertsen, Beck, Lundbeck, L. Hansen, Kristensen, Rønne, Nødtvedt, Kucsin* és *Olsen*, összesen tíz ember. A második, a szárazföldi csoport, a következőkből áll: *Prestrød, Johansen, Helmer Hanssen, Hassel, Bjaaland, Stubberud, Wisting, Lindström* és jó magam, összesen kilencen. Heten a Nelson- és Rønniken-dombok között ütöttünk tanyát, ketten pedig — Bjaaland és Stubberud — sátrukat az építkezés helyén állítják fel és nyomban hozzáfognak — nem törődve a vasárnapi munkaszünettel — a ház építéséhez. Lindström néhány napig még a hajón marad. Kutyáinkat befogjuk; a szánon három métermázsza

rakomány: élelmiszer és felszerelés. Még indulás előtt rettenetes kavarodás támad. Állataink iszonyatos üvöltésbe fognak, jobbra-balra vetik magukat, hámlétrángjaikat össze-vissza gabalyítják, végre is, kemény fenyegetések árán egy kis rendet teremtünk közöttük és nagynehezen útnak eredünk. Igen ám, de alig tesznek egy pár lépést, mind a hányan vannak, mintegy jelszóra, lehasalnak és egy tapodtat sem hajlandók tovább menni. Magatartásuk mélységes csodálkozást árul el. Hat hónapon keresztül evésen és iváson kívül egyebet sem tévén, állataink nem tudnak bele-törödni abba a gondolatba, hogy most már munkához kell látni. Ostoraink pattognak, de ahelyett, hogy neki-indulnának, kutyáink most egymást tépik, marják. Hajón maradt társaink ezt látva, a gúnyos megjegyzések özönével árasztanak el bennünket. „Lovasságom“, amelyre mindig olyan büszke voltam, ime most az első alkalommal kínos megszegyenítésnek tesz ki. Nem marad más hátra, mi is nekifekszünk a szánnak és kiáltózással vegyes ütlegeléssel végre megindulásra bírjuk a haszontalanokat. Az bizonyos, hogy első utunk semmikép sem nevezhető diadalútnak.

A Nelson és a Rönniken között, a tenger színe fölött 22 méter magasságban, egy tizenhat embert befogadó nagy sátrat emelünk, falkánkat pedig egy le-cövekelte hosszú kábelhez kötjük. Azután pedig a „mosdótál“-ban kijelölt házhelyen egy második nagy sátrat ütünk. Kitapasztalva a hely fekvését, elhatározzuk, hogy a házat kelet—nyugati irányban állítjuk föl. Amint később bebizonyult, a házat igen jól helyeztük el, mert errefelé a szél majdnem mindig keleti irányból fúj. Dolgunk végeztével visszatérünk a fedélzetre és megállapítjuk, hogy állomásunk a hajó kikötési pontjától négy kilométernyire fekszik.

Január 16. A munka javában halad. Kutyáink két turnusban szállítják az anyagot a kijelölt helyre. A dolog nem megy minden nehézség nélkül. Többször üt

ki lázadás, amit csak nagynehezen tudunk elfojtani. Nem egyszer derekasan beleizzadtunk a munkába, de szegény kutyáink bundáit is alaposan kiporoltuk.

Már öt órakor szól az ébresztő és bizony esti tizenegy is elmúlik, mire az utolsó lámpák kialúsznak. De szívesen végezzük a munkát, mert mindnyájan azon vagyunk, hogy a *Fram* minél hamarabb tengerre szálljon. A hajó helyzete ugyanis meglehetősen bizonytalan; a jég állandó tördelődése miatt folytonosan helyt kell változtatnia, ami a hajón levő társaink türelmét kemény próbára teszi. Ugyanis állandóan éberem kell örködniök, hogy az első megmozdulásra a hajót rögtön odább köthessék ki. Ettől a kellemetlenségtől eltekintve, a hajó elég biztosan himbál kikötőjében. Néha ugyan a kívülről jövő hullámverés következtében neki-nekiütődik a jégmezőnek, de ebből az érintkezésből semmi baj nem származik. A leváló jég-hegyek, az áramlattól hajtva, a szabad tenger felé sodródnak.

A *Fram* személyzete az elszállítandó anyagokat kihordja a hajófenékből a jégmező szélére, a szárazföldi csapat pedig szánokra rakja. A munka oly pontosan vág össze, hogy egyik csoportnak sem kell a másikra várakoznia. A szárazföldiek helyzetét megnehezíti a kutyák makrancoskodása, úgy hogy egyikünk-másikunk a sok kiáltozás folytán egészen bereked, sőt órákra még hangját is egészen elveszti.

A szállító munkát öt ember látja el. Szánjaikba hat kutya van befogva; a rendes tizenkettes fogattal ugyanis nem bírának megbirkózni. Míg mi így kínlódunk, egyik társunknak igen csendes és kellemes munkája van: ellátja a konyhát és közben szemmel tartja a porázon levő kutyákat. Megírigyelve helyzetét, elhatározzuk, hogy a kevésbé fárasztó munkában egymást fogjuk felváltani.

Január 17. Emlékezetes dátum expedícióink történetében: a ház alapjait rakjuk le. A délsarkövi viha-

roknak oly rettenetes a hírük, hogy a legnagyobb körültekintéssel látunk a munkához. A tartó-oszlopokat 1 méter 20-centiméteres gödrökbe ágyazzuk. A munka kinos és nehéz, mert 60 centiméterrel a felszín alatt tiszta jégben dolgozunk, melyet nehéz csákányainkkal alig bírunk kikezdeni. Ehhez járul még az is, hogy a széltől felkavart hó rögtön betemeti gödreinket. De legényeink segítenek magukon; egy pár összerótt deszkát szélfogóként maguk elé állítanak és hála leleményességüknek, munkájukkal estére készen is vannak. Ilyen munkások semmiféle nehézségtől sem riadnak vissza.

Munkánk végeztével éppen hálósájkainkba bujunk, amikor a szomszédban tanyázó pingvinek rettenetes zenebonába fognak. Hát, amint kinézünk sátrunkból, szemben találjuk magunkat egy szép szál császárpingvinnel, lassan közeledik és sűrű jobbra-balra való bólogatással üdvözlő bennünket. Bármennyire meghat is ez a nagy udvariasság, gyomrunk tanácsát követjük és bizony madarunk a sütőben fejezi be földi pályafutását.

Január 18. A kutyák hozzászoknak a munkához, munkánk is gyorsabban halad, annál is inkább, mert házunk összes alkotórészeit megszámoztuk még Norvégiában és a hajón való felhasználásuk sorrendjében raktároztuk el. Különben is egyik ácsunk a házat Norvégiában már egyszer egészen összeállította, úgy, hogy itt most már simán megy a munka.

Január 20. Az építési anyagok után most a felszerelést szállítjuk. Ez a munka igen jókedvűen folyik. A napnak első útja, a táborhelytől a *Fram*-ig, különösen mulatságos. Alig hogy kilépünk sátrunkból, kutyáink örömrivalgással üdvözölnék. A fogatvezetők kutyáikhoz sietnek, mire megkezdődik a versengés, hogy melyik kapjon elébb egy-egy barátságos veregetést. Ezek a megszelídített farkasok épúgy szeretik

gazdájukat, ha nem jobban, mint a legszelidebb házi-állat. Ezután a vezetők előhozzák a hámokat: újabb örömrivalgás. Bármily furcsának is lássék, állataink valósággal megszerették a munkát; igaz ugyan, hogy a hosszú és fáradságos utazások következményeképpen állataink gondolkodásmódja e tekintetben később lényeges módosuláson ment át. A befogás azonban nem megy valami simán; a kipihent, amúgy is jó húsban levő kutyák folytonosan ugrádoznak. Végre útnak indulunk. De alig hogy megpillantják a ház körül felhalmozott üres ládákat és hordókat, uccy neki, játékos kedvükben arrafelé iramodnak és elkezdik azokat maguk előtt görgetni, taszigálni. Csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudjuk őket az útra visszatartani. A jégmezőn is találunk azonban szórakozást: holmi kis fókavadászat mindig akad útközben. Más-különb, ha minden simán megy, alig egy pár perc alatt befutják a két kilométernyi utat.

Január 21. A *Fram* eltűnt! Az éjjel beállt heves szél kényszerítette, hogy szabad vízre fusson. Visszaérkezését azonban nem várjuk tétlenül; addig is állomásunkra szállítjuk a *Nilsen* és *Kristensen* által tegnap ejtett negyven fókát; ezalatt hajónk is szerencsésen visszatér régi helyére.

Ezenközben az építómunka is gyorsan halad. Ma tették föl a tetőt, amelynek védelme alatt ácsaink most már könnyebben fognak dolgozhatni. Bár gyakran szenvednek a hidegtől, sohasem panaszkodnak. Este fölváltva szakácsolnak. A menü mindig ugyanaz: palacsinta és téntafekete kávé. A palacsintasütésben egyik a másikat akarja felülmúlni. Véleményem szerint egyaránt mesterei a serpenyőnek.

Az alsó tábor emberei sem szánalomraméltóak e tekintetben. *Wisting*-ben valóságos szakácsoló művészt fedezünk fel; remekei a pingvín és sirály à la Béchamel.

Január 23, hétfő. Folytatjuk az élelmiszerek szállítását. A talaj az állomás körül nagyon egyenlőtlen

lévén, ládáinkat egy a házikótól 600 méternyire fekvő kis dombocskán helyezük el, úgy tervezve, hogy a *Fram* távozása után azokat mind a ház közelébe szállítjuk. Azonban, kifogyva az időből, élelmiszereink legnagyobb része egész végig ott is maradt. Kutyáink csak nagynehezen szokják meg az új útirányt, és különösen eleinte, meghallván az alsótáborbeli kutyák ugatását, mindenáron arra akarják venni útjukat.

Körülbelül kilencszáz ládánk van; elszállításuk — számításunk szerint — egy hetet fog igénybe venni. Így is történt. Január 28-án, szombaton, e munkával is végeztünk. A raktár valóban impozáns képet nyújt, hosszú sor ládáival, melyek mindegyike gondosan meg van számozva; így mindig könnyen meg fogjuk találni azt, amire szükségünk lesz.

Házunk immár készen áll. Mennyire különbözik a háztáj attól a környéktől, amelyben annakidején elkészült. Amott zúgó patakok és zöld lomb, emitt csak hó és jég!

Amint az első fejezetben már említettem, erős sodronyköteleket is hoztunk magunkkal, hogy azok segítségével házikónkat a Jégperem talajához erősítsük. Ezt az elővigyázatossági rendszabályt azonban most feleslegesnek találjuk; házunk erősen áll biztos talapzatán. Az oldalfalak kátrányozottak, a tetőt pedig kátránypapír fedi. Az egész ház élesen elüt hófehér környezetétől.

Délután felszedjük sátrainkat és elfoglaljuk új lakóhelyünket, mely a *Framheim* (Előre-lak) nevet kapja. A kényelemnek, a meghittségnek és a tisztaságnak kellemes érzete fog el bennünket beléptünkkor. Fénylő linoleum borítja úgy a konyha, mint a lakószoba padlóját.

Programmunk második pontján is túl vagyunk ezzel, még pedig sokkal gyorsabban, semmint reméltem. Mind tisztábban áll előttünk a cél felé vezető út. Már látjuk az elvarázsolt kastélyt. A hercegkisasszony

még alszik ugyan, de esókjaink bizonynal fel fogják ébreszteni!

Vidám hangulatban, gramofónszó mellett poharazgatva, töltjük első esténket *Framheim*-ban.

Kutyafalkánkat a ház köré, attól mindenütt ötven méternyi távolságban kifeszített sodronykötelekhez kötözzük. Gyakran részesítenek bennünket úgy nap-pali, mint éjjeli koncertekben. A jelt egy elszigetelt, magános üvöltés adja meg. Majd több hang csatla-kozik hozzá, a kórus mind tömöttebb lesz, míg végre mind a száz belép a karba. Erősen felfelé szegzett fejjel, ülve üvöltöznek és semmi sem képes őket eme foglalkozásukban megzavarni. Érdekes a koncert vége is. Egyszerre, mintegy adott jelre, mindnyájan hirtelen elhallgatnak. Soha ebben hiba nem esik.

Hogy képesek ezek az állatok ily egybevágóan és pontosan befejezni koncertjüket? Magam részéről hajlandó vagyok azt gondolni, hogy előre betanulják darabjaikat. De vajjon képesek-e gondolataikat egymással közölni? Eszkimó-kutyáinkkal való hosszas együttlét után ebben egyikünk sem kételkedik. Minden tettüket, minden érzésüket megfelelő hanggal kísérik. Más-más hangon üdvözlük urukat, jelzik a veszélyt, fejezik ki örömeiket vagy bánatukat.

A házikutyánál sokkal nagyobb mértékben meg-öríztek ősüktől, a farkastól, a létért való küzdelemnek és az erő tiszteletének ösztönét. A létért való könyörtelen küzdelem már korán megacélozza őket, úgy, hogy a mértékletességnek és a kitartásnak valóságos esodáit művelik. Igaz, hogy nem kapják be parancsszóra két lábra állva a nekik vetett cukrot. Az ilyen cirkuszi produkció az életért folytatott küzdelemben nőtt esz-kimókutya előtt igen komolytalannak tűnhetik fel. Egymásközötti viszonylataikban csak az erősebb jogaát ismerik el. Minden az erősebbé, a gyenge meg-elégszik a morzsákkal. Barátságot könnyen kötnek egymással, de ennek az érzésnek is az erősebb iránti tisztelet az alapja. A létfenntartás ösztönét követve, a

gyengébb védelmet keres az erősnél; ez el is fogadja az oltalmazó szerepét, de védencében, a szükség esetén, mindig hű segítőre talál. Ugyanez az ösztön szabályozza az emberhez való viszonyát is. Megértvén, hogy ura biztosítja neki megélhetését, több tisztelettel veszi őt körül, mint a házikutya, melyet csak az ostortól való félelem tesz engedelmessé, nem pedig a létfenntartás parancsoló ösztöne. Eszkimó-kutyáimnak akár a torkából is kivehettem a falatot, anélkül, hogy akár csak egyszer is, megharaptak volna, mert tudták, hogy elpusztulnak, ha megvonom tőlük az ételmet. Ezt a kísérletet norvég kutyával nem mertem volna megkockáztatni.

Néhány nap múlva *Lindström*, a *Fram* szakácsa, hozzánk csatlakozik. Helyét a *Fram-on Olsen*, expedíciónk legfiatalabb tagja, foglalja el. Tizennégy hónap után a legnagyobb odaadással látta el nem mindig könnyű tisztségét.

Lindström-ben nemcsak kitűnő szakácsot, hanem a világítási és szellőztetési ügyek elsőrendű szakértőjét nyerjük. Megérkezte után rögtön fölszereli és üzembe helyezi a Lux-lámpát és otthonunk éjjel fényes világítást kap. Ezután *Stubberud* segítségével beállítja a szellőztető készüléket. Ennek felszerelése igen nehezen megy és hiába két társunk buzgólkodása, ez a készülék sohasem működik rendszeresen, különösen szélcsendes időben. Valahányszor megáll a ventilátor, két emberünk rögtön hozzálát a munkához. Ilyenkor mindketten, szélben fagyban órákig dolgoznak a tetőn, amíg csak újra meg nem indul a készülék. A jó sarki telelésnek első követelménye a jó szellőztetés. Hogy az expedíciók egész sora annyit szenvedett a hidegtől és a nedvességtől és ha ennek következtében betegségek léptek fel, ennek oka legnagyobbbrészt a hiányos szellőztetésben keresendő.

A Lux-lámpa és a konyhatűzhely kellőleg fölmelegítik lakásunkat; a felső szakaszon alvók inkább a nagy melegre panaszkoznak.

Lakószobánkban tíz fekvőhely van, mi azonban csak kilencen lévén, az üresen álló helyre tesszük a kronométerekeket tartalmazó ládát. Hat kronometerünk van, ugyanannyi torpedó-óránk, járásukat a kronométereken pontosan ellenőrizzük. A meteorológiai műszereknek csak a konyhában jut elég hely. *Lindström* vállalta magára a framheim-i meteorológiai állomás aligazgatói és egyben műszerészi teendőit is.

A padláson vannak mindazok a holmik, amelyek nem tűrik a meleget: gyógyszerek, befőttek, süritett tejszín, mártások stb. Ezenkívül könyvtárunkat és a szánexpediciókhoz való öltönyöket is ott helyezzük el.

Végre január 30-a után az állomáshoz szállítjuk a szenet, a fát, az olajat és szárított halkészletünket.

A nyári időszak alatt a hőmérséklet — 15 és 25 fok között ingadozik.

A fókavadászat sem szünetel ezalatt. Már vagy száz fókát öltünk le; tetemeiket nagy halomba rakjuk házunk bejárója előtt. Egy este, épen vacsora közben, *Lindström* jelenti, hogy ezentúl nem kell a vad után a jégmezőre mennünk, mivelhogy az most már házunknál keres fel bennünket. Erre mindnyájan kimegyünk és látjuk, hogy egy rákfaló fóka egyenesen házunk felé közeledik. Kíváncsisága ránézve gyászos következménnyel jár.

Kutyáinkkal kapcsolatban egy yidám esetet kell följegyezni. *Lassen*, fogatom legderekbab kutyája imádja a szabadságot. Egyszer sikerült neki láncából kibujnia és persze, ahogy illik eszkimó kutyához, rögtön beleköt két társába. A hare hevében ellenfeleinek láncá bal elülső lába köré csavarodik és állatunk e végtagjában a vérkeringést teljesen megakasztja. Hogy mióta van ebben a helyzetben, azt nem tudom, de tény az, hogy amikor rábukkanok, már elfagyott a lába. Hogy a vérkeringést helyreállítsam, egy óránál tovább tartom kezem között a beteg végtagot, mely lassankint visszanyerve érzékenységét, rettenetesen megdagad. Ezzel egyidőben a fájdalomérzet is fellépett és erre a

kutyám mindenáron szabadulni akar tőlem, de a harapást meg sem kísérel. Magam is fáradt lévén, végre elbocsátom. Másnap már kutyabaja sincs, csak éppen hogy egy kissé sántít még.

A munka meglehetősen felhalmozódván, naplómát valóságos telegrammstílusban vezetem. Februári feljegyzéseim a következő mondattal végződnek: „Egy császárpingvin látogatása. Fazék“.

E héten elszállítjuk a *Fram*-ról a még ottmaradt kutyákat, húsz szopóskölyköt. Hajósaink örömmel látják távozásukat, mert nem tudják a hajót tisztántartani tőlük. Meleg ládákban szállítjuk őket az állomásra, ahol egy részükre felállított sátor yárta őket; de hiába, mert semmi áron sem lehet betuszkolni a sátorba. A tél legnagyobb részét a szabadban töltik; egy jó ideig a fókatelemek közelében tanyáznak. A sátor azért nem áll üresen: bölcsöde válik belőle. *Tipser* ott hozza világra nagyszámú kisedét.

A többi sátrat is felállítjuk azután: kutyaólnak nyolcat, kettőt a szárított halnak, egyet a fókahúsnek, egy másodikat az élelmiszereknek és egy harmadikat a tüzelőanyagnak; összesen tizennégy sátrat.

Ezidőben a kutyák befogási módját illetően, egy társunknak szerencsés ötlete támad, sikerül neki az alaska-i istrángot a grönlandival kombinálnia. A módszer kitünőnek találjuk; kutyáink is hasonlóképpen vélekedhetnek, mert ekképpen felszerelve könnyebben és gyorsabban húznak.

Február 4. Nagy esemény! Reggeli fél hétkor, mint rendszeren, szállító utunkra indulunk. A karaván élén haladó emberünk hirtelen eszeveszetten hadonászni kezd. Valami rendkívülit kell, hogy lásson. A kíváncsiságtól üzelve hozzászietek és magam is égnek emelem karjaimat; utánam siető társaim nemkülönben. A *Fram* mögött egy másik hajót pillantok meg. A *Terra Nova* az, *Scott* kapitány hajója. Sokszor beszélgettünk már arról, hogy talán találkozni fogunk vele, amint

VII. Edward király földjének felkutatására indul. De azért amint így hirtelen megpillantjuk, nem tudunk jóvá lenni csodálkozásunkban.

A *Terra Nova* éjfélkor érkezett meg. A *Fram* soőrs őrszeme épp egy pillanatra leugrott volt, hogy egy esésze kávéat kapjon be. Hát amint feljön a fedélzetre, egy másik hajót lát a Jégfal előtt. Megdörzsöli a szemeit, hátha csak káprázat az egész. De nem, valóság kell hogy legyen, mert a hajó még mindig ott áll.

Campbell hadnagy, a VII. Edward király földjének felkutatására kiküldött csapat parancsnoka, már látogatást is tett *Nilsen*-nél. Elmondja neki, hogy miután az említett földön nem sikerült neki kikötnie, a *Mac Murdo Sound* érintésével a *Cape North* felé igyekszik, hogy aztán a *Victoria*-föld északi részén üssön állomást. Alighogy megérkeztem a *Fram* fedélzetére, *Campbell* hadnagy tüstén felkeres és közléseit előttem is ismétli.

A látogatás végeztével felrakodunk és visszatérünk állomásunkra. Itt a legnagyobb örömünkre *Pennell* hadnagy, a *Terra Nova* parancsnoka, *Campbell* hadnagy és az expedició orvosa keresnek fel bennünket. Két igen kellemes órát töltöttünk együtt. Napközben harmadmagammal felkeresem a *Terra Novát*, ahonnan nem tudunk ebéd nélkül szabadulni.

Délután két órakor már el is hagy bennünket a *Terra Nova*. Elindulása után mindnyájunkon heves nátha tör ki. Sajátságos tünet! A krákogás és tüszögés szerencsésen csak egy pár óráig tart; nemsokára rárendes állapotunkba zökkenünk vissza.

Másnap, február 5-én, vasárnap, a *Fram* emberei keresnek fel bennünket. Mivel mindnyájan nem hagyhatják el egyszerre a hajót, négyen ebédre jönnek, hatan pedig vacsorára. Örömmel ragadjuk meg ez alkalmat, hogy megmutogassuk nekik otthonunkat és hogy egyszermind szerencsés utazást kívánjunk nekik.

NEGYEDIK FEJEZET.

Előkészítő expedíciók a Déli Sark felé.

A még hátralevő anyag elszállítása már nem igényelvén teljes létszámunkat, elhatároztuk, hogy míg négyen befejezik a szállítást, addig mi kikutatjuk a terepet dél felé, egyszersmind a 80-ik szélességi foknál egy élelmezőállomást is állítunk fel.

Az indulást február 10-ére tűztük ki. Mire mi visszatérünk, a *Fram* már nem lesz itt; ezért 9-én búcsút veszünk társainktól és köszönetet mondok nekik odaadó buzgalmukért. Mindnyájan sajnálják, hogy nem jöhetnek velünk a Déli Sarkra. Hónapokon át jéggel és viharral fogunk küzdelembe, hogy azután egy év múlva, ugyanilyen nehézségek közepette értünk jöjjenek. Nehéz, kínos munka vár rájuk, de egy sem zúgolódik: csak az expedíció sikere lebeg szemeik előtt. *Nilsen* kapitánynak átadott utasításaim egy mondatba foglalhatók össze: „Folytassa programunk megvalósítását a legjobb belátása szerint“. Helyettesemben vakon bízom. Az ő vezérlete alatt a *Fram* jó kezekben lesz.

Az után *Prestrud* hadnaggyal az öböl tulsó partjára megyünk, hogy kitapasztaljuk, miként lehet a Jégperemre erről az oldalról feljutni.

A jégmező erre felé — egynéhány repedéstől eltekintve — teljesen érintetlen. Beljebb az öbölben, jégterülés okozta kisebb dombsorozat látható. Az öböl itt nem szélesebb öt kilométernél.

A jégár falának megmászása itt sem jár semmi nehézséggel; pár pillanat alatt fenn is vagyunk a kb. 20 méter magas ormon. Bizonyos elfogódottsággal lépünk a hómezőre, eddig ugyanis még nem volt alkalmunk végigpillantani a Jégperemen — a Déli Sark felé. A látvány azonban semmi meglepetést nem okoz: végtelen hómező amíg a szem ellát. Dél felé való utunk azonban bizonynyal el fog vezetni bennünket ama magaslatok

széléig, amelyeket fentebb jeleztem volt. A térszín kitűnő: szilárd alsó rétegen vékony hótakaró; ski-jeinkkel valósággal repülni fogunk itt. E megfigyelő pontunkat utóbb zászlóval jelöljük meg és az „Indulás fóká-nak“ neveztük el.

Ütközben számos fókát látunk, amint rajokban heverve sziesztáznak. Láttunkra a legcsekélyebb meglepetést sem árulják el, bizonyosságául annak, hogy az emberben még nem látják ellenségüket.

Kis felderítő utunkra rénszarvas ruháinkat vesszük fel; s a mostani időjárás mellett túlmelegeknek bizonyultak.

Február 10. Délelőtt féltízkor indulunk. A karaván négy emberből és három szánból áll. Mindegyik szán elé hat kutyát fogunk. Az expedíció úti szükségletein felül, mindegyik szán 250 kiló élelmiszerral van megrakva. Az élelmiszerek a következők: pemmikán a kutyák számára (150 kiló szánonként), fókahús és zsír, szárított hal, csokoládé, margarin és kétszer sült. Az úti felszerelés: két háromszemélyes sátor, négy alvózsák, konyhaeszközök és tíz hosszú, fekete zászlóval ellátott bambuszrúd, az út megjelölésére. Hogy meddig fog tartani expedíciónk, az a Jégperem állapotától függ.

A kutyák jó hangulatban lévén, gyors iramban hagyjuk el *Framheim*-et. Az öblöt borító jégmezőn turolás állja utunkat; minden baj nélkül kapaszkodunk át a torlaszokon. Szánkáink egymásután fordulnak fel a feldúlt területen; szerencsére semmi kár sem esik bennük. Odább fókaraajok tanyáznak. Kutyáinkat elragadja vadászszenvedélyük és feléjük rohannak. De a terhes szánkók nagyon csillapítólag hatnak rájuk és nemsokára önmaguktól is megállnak.

*Framheim*ben maradó társaink elkísérnek egy darabon, hogy a jégárra való kapaszkodásban segítségünkre legyenek. Visszafelé fókavadászatot fognak rendezni.

Távollétem tartamára *Wisting*-et nevezem ki az átlomás parancsnokának. Ez idő alatt társaink feladata

az lesz, hogy a szállítást befejezzék és hogy kunyhónk nyugati fala elé védőgátat emeljenek, olyképp, hogy konyhánk ajtaja ne nyíljék egyenesen a szabadba. Azután még a fókavadászatot kell nagy arányokban üzniök, mert fontos az, hogy sem az állatok, sem az emberek sohase szenvedjenek hiányt friss húsban.

Bár nem minden nehézség nélkül, de azért szerencsésen feljutottunk a Jégperemre. A *Fram* emberei távesövön át figyelik mozdulatainkat és így fogalmat szerezhetnek maguknak azokról az akadályokról, amelyeket a sarkot övező fensík megmászása tartogat számunkra.

Framheim-i társainktól egyszerű kézzszorítással búcsuzunk. Búcsúszavunk „a vizontlátásra!”

Prestrud halad a karaván élén; a kutyák ugyanis sokkal vidámabban húznak, ha van valaki, aki előttük jár. Azután jön a tulajdonképpeni előőr: *Helmer Hanssen*. Ezt a tisztét viselni fogja a következő összes expedíciókban is. Együtt jártuk meg az északnyugati átjárót és e felfedező út folyamán ismertem meg kiváló szakavatottságát és hozzáértését kutyák vezetésében*). Az ő szánján van a nagy iránytű, amelynek útmutatásai nyomán helyesbítheti a *Prestrud* által követett irányt. Utána *Johansen* következik, leghátul pedig e sorok írója halad. Bármily gondosan is rakjuk fel holmijainkat, többször megesik, hogy egy és más fontos és nélkülözhetetlen szerszámunk lepotyog; szánjainkat tehát állandóan szemmel kell tartanunk: e tisztséget — mint hátvéd — én vállalom magamra. Legnehezebb azért mégis csak a vezető szerepe; ő tapossa az utat, nekünk csak követni kell őt. Tisztesség adassék tehát *Helmer Hanssen*-nek, aki nehéz tisztét közmegelégedéssel tölti be. Az előőr szerepe sem valami kellemes: egyedüli szórakozása az, hogy *Hanssen* útbaigazításait lesse: „egy kissé jobbra!” „egy kevés balra!” és így tovább.

*) Lásd: *Admundsen északi útja*. Az északnyugati átjáró. Fordította *Halász Gyula*. (A HAT VILÁGRÉSZ.)

A minden támaszpontot nélkülöző, gyakran ködbeborult síkon nehéz a helyes utat követni. Ahol a csupán csak ösztöneit követő eszkimó biztosan mozog, a civilizált ember bizonytalansággal eltévedne, ha nem találna útmutatót iránytűjében, amelyre mindig biztosan támaszkodhatik.

Ami a kutyafogatok vezetőit illeti, ők sohasem unatkoznak: erről állataik állandóan gondoskodnak. Az utat is folyton szemmel kell tartaniuk, nehogy a szán valamilyen rejtett akadályba ütközve, felboruljon; nem a legkönnyebb dolog ugyanis a kb. 400 kilót nyomó szánt talpraállítani.

Attól a ponttól kezdve, ahol a Jégperemre léptünk, a síkság enyhe lejtőben emelkedik, míg végre egy gyöngye gyűrődés után teljesen elsimul. Ezen a ponton pihenőt tartunk; társaink már eltűntek, de a távolban, csillogó jégtől övezve, még ott látjuk a *Fram*-ot. Viszont fogjuk-e látni társainkat, állomásunk dacolni fog-e az idő viszontagságaival és a *Fram*-le fogja-e győzni a jeges déli Óceánban reá leső veszélyeket? Mind oly kérdések, amelyekre csak a jövő fogja megadni a választ!

Mi már megkezdtük hát délfelé való előnyomulásunkat. Ezt a havat még nem tapodta emberi láb. Mindig ezen a végtelennek látszó síkságon fogunk-e haladni vagy pedig legyőzhetetlen akadályok fognak utunk elé tornyosulni? Helyesen tettük-e, hogy minden bizalmunkat a kutyákba helyeztük és nem lett volna-e jobb rénszarvasokat, ponnikat, automobiloikat vagy repülőgépeket hozni magunkkal?

Tény az, hogy utunk a lehető legjobb. Kutyáink a vékony, puha hótakarón vidáman száguldanak. A légköri állapotok azonban már nem ilyen kedvezőek. A hőmérséklet enyhe és a levegő csendes ugyan, ezzel szemben azonban a világítás igen rossz. A jégár az éggel bizonytalan, ködpárás szürke világításban olvad össze. A párás levegőben nem támadván árnyék, lehetetlen észrevenni a talaj felszíni változásait és így különösen

az előőrssel esik meg gyakran, hogy felbukik, vagy pedig hirtelen előre vagy oldaltbillenve kétségbeesett erőlködésel igyekszik egyensúlyát visszaszerezni. E világitás hátránya még az is, hogy megfájdítja a szemet. Elég egynéhány pillanatra is eltávolítani a szemvédőt s már kész a kínzó szemgyulladás. Hosszas kóborlásaink alatt csak ritkán ért bennünket ez a fájdalmas baj, akkor is csak enyhe eseteink voltak.

28 kilométert minden fáradság nélkül futottunk be.

Két sátrunk van, de a tüzelőszer kimélése oéljából csak az egyikben főzünk; a hideg különben sem olyan, hogy külön fűtést igényelne.

Ez utunk alkalmával, épp úgy mint a többi állomás-felállító expedíciónkon is, a reggeli előkészületek túlontúl sokáig tartanak. Bár négy óraker máj talpon vagyunk, nyolc előtt sohasem indulunk. Most ugyan ennek sem látjuk semmi hátrányát, de délsarkki utunkon majd fürgébben kell mozognunk.

Február 11. Napi 28 kilométerünket hat óra alatt járjuk meg. A talaj enyhén emelkedik déli irányban, de kutyáinkat már ez is kifárasztja kissé.

Körülbelül 46 kilométernyire északi irányban megpillantjuk a Bálnák öblét; tehát aránylag elég magasan vagyunk. Becslésünk szerint mai táborozó helyünk 150 méternyire lehet a tenger színe fölött. E körülmény egynémelyikünket arra indít, hogy a Jégperemet illetően új elméletet állítsunk fel, amely szerint az mendekecs emelkedéssel egészen a sarkig húzódik.

Az idő igen meleg, csak 12 fok a fagyponat alatt! Valósággal nekivetkőzöm és csak a legszükségesebb alsóruhát tartom magamon; azért is az „Alsónadrágdomb“ névvel ruházunk fel a helyet.

Február 12. Sűrű ködben haladunk, amely különös tévedéseknek teszi ki az embert. Előőrünk egyszerre csak földet jelez, melyet hadonászásából következtetve igen terjedelmesnek gondoltunk. Ködgomoly az egész!

Ma 40 kilométert teszünk meg a rendes 28 helyett.

Az idő állandóan enyhe lévén, mindnyájan csak

gyapjúruháinkat tartjuk magunkon; sőt éjszaka hálózsákjainkban majdnem mindnyájan meztláb vagyunk.

Február 13. Tiszta lévén az idő, messzire ellátunk a Jégperemen. Délfelé laposnak és símának látszik; kelet felé azonban, valószínűleg Edward király földjének irányában, láthatóan emelkedik.

Délután haladunk át az első repedés fölött; régóta betemetettnek látszik.

Raktárállító expedíciónkra mindig magunkkal visszük thermosz-palackjainkat. Hála e körülménynek forró csokoládét ihatunk napközben is, anélkül, hogy hosszabb időre megállnánk.

Február 14. 15 és fél kilométernyi út után elérjük a 80-ik szélességi fokot. Theodolitunkon egy kis sérülés esvén, felvételünkbe csekély hiba csúszik. Ez állomásunk, amint később megállapítottuk 79 fok 59 perc alatt fekszik.

Idáig megtett utunkat bambuszrudakra erősített zászlókkal jelöltük. Mivel azonban e „rejték“-ünk fekvését nem tudtuk asztronómiai észlelésekkel pontosan megállapítani, ezeket a jelzéseket elégteleneknek találjuk. Következésképpen, hogy idevezető utunk fellelhető legyen, visszafelé meghatározott távolságokban, száritott halakat fogunk a hóba dugdosni. Kötve hiszem, hogy valaha valakinek eszébe jutott volna száritott halakkal jelölni az utat!

Haladék nélkül hozzáláttunk a raktár felállításához. Négy méter magas, szilárd épületet emelünk.

A Jégperem felülete itt, eltérően eddigi észleleteinktől, igen sűrű puha hóréteggel van borítva. Bizonytal teljes szélesendben esett és ezért halmozódott ily magasra. A környéken tett későbbi útjaink alkalmával is mindig ilyen havat találtunk erre felé.

Munkánkat befejezve, szánjainkra kapunk és vissza Framheim-be!

Egyedüli gondunk most már csak az útnak tőkehalakkal való kipontozása: pontosan félkilométerenkint egy-egy tőkehal. Az útjelzésnek emez eddigelé ismeret-

len módja valóban kitűnő eredményeket adott. Nem egyszer a kiéhezett kutyák különösen értékelték.

Ma 70 kilométert szaladtunk be. Nem is fekszünk le egy óra előtt; másnap már félnyolekor indulunk és 14 óra múlva már Framheim-ban is vagyunk! Célunk nem az, hogy rekordidőt állítsunk fel a Jégperemen, hanem, hogy még a *Fram* elindulta előtt hazaérkezzünk és kezet szoríthassunk még egyszer derék barátainkkal. De hiába! A hajó megérkezésünk előtt pár órával elindult. Milyen üres és szomorú most a kikötő!

E felderítő expediciónk után bizalommal tekinthetünk a jövő elébe. Már ismerjük kutatási területünk térszinét és a vontatásnak általunk választott módja is kiállotta a próbát. Kutyáink teljesítményéről csak a legnagyobb dícséret hangján szólhatok.

Tapasztalataink nyomán felszerelésünket némi módosításnak vetjük alá. Szánkáink, melyek erősen egyenlőtlen talaj számára készültek, igen erősek, de túlságosan nehezek is. Mivel a Jégperem síma felszint mutat, felére redukáljuk szánjaink súlyát. Ski-jeink vitorlavászon cipőjét pedig meg kell puhítanunk és ki kell tágitanunk.

Távollétünk alatt Framheim-ben maradt társaink valóságos csudákat műveltek. Első meglepetésünk a ház nyugati oldalához toldott veranda; két ablak világítja, — igen kellemes tartózkodóhely. Azután a házon köröskörül másfélméteres tornácot vágtak a hóba — fedett tornácot, mert hiszen gondjuk volt rá, hogy a tető meghosszabbításával be is fedjék mindjárt. Jó hely lesz ez a konzerves dobozok és a friss hús elhelyezésére; ezenkívül a tetődeszkák ügyes elhelyezése lehetővé teszi, hogy bármikor friss hóra tegyünk szert a tetőről. Konyhai és házi célokra erre feltétlenül szükségünk lesz, mert a ház körül kóborló 120 kutya a havat ugyanesak bepiszkítja.

A nagy hidegek beállta előtt gondoskodnunk kell még falkánk téli szállásáról is. E célból másfélméteres gödröt ásunk a Jégperem talajába és e mélyedés fölé

sátrat húzunk. A szállás 6 méter magas, alsó átmérője pedig 4 m. 50 cm. A közepén, egymástól egyenlő távolságra 12 karót verünk a talajba: ezekhez kötjük az állatokat. Kutyáink igen jól érzik magukat e tágas és jól szellőzhető szállásokban. Hogy a sátrat tartó nagy cöveket ki ne kezdhesék, embermagasságnyi hóoszlop-pal vettük azt körül.

A *Fram* egyik esolnakját — előre nem látható esetekre — partra tettük volt; azt most fölvo nszoljuk a Jégperemre és az öböl szélétől kb. 100 méterre helyezzük el. Helyét zászló jelzi.

Míg mi távol voltunk, társaink nagy mészárlást vittek végbe a fókák között. A felhalmozott készletet, tekintettel a kutyákra, minél előbb sátor alá kell helyezni. Ideiglenesen két méter magas hóbástyával veszszük körül.

Február 22-én újból nekiindulunk, hogy egy második élelmező-állomást állítsunk fel. Addig is van munkánk bőviben. Először is az élelmiszereket kell előkészítenünk. A pemmikán leolmozott bádogdobozokban van csomagolva. E dobozokat egyenként kinyitogatjuk és tartalmukat faládákban helyezzük el. Igy terhünket is megkönnyítjük és délsarki utunkon, sok időrabló munkától megkíméljük magunkat.

Ruházati felszerelésünket is alapos revízió alá vesszük. Különösen nagy gondot igényelnek a lábbeliek. Némelyikünk a merev eszímát szereti, mások előnyben részesítik a puha formákat. Ennek a kérdésnek különben a délsarki út szempontjából semmi jelentősége sincs, mert akkor sarkatlan eszímát fogunk felvenni, hogy a jégen is biztosan járhassunk. Ami engem illet, erőstalpú, puhaszárú és bő eszímára esik választásom, hogy több harisnyát is felhúzhassak. Szobánk valóságos cipészműhelyé válik. Mivel e művészethez nem értek, *Wisting* vállalja magára lábbelim átalakítását. Kezei alatt eszímáim ugyan kimentek egy kissé a formájukból, amint mondani szokás, de sebaj, erős a sárkuk, meleg a száruk és ami a fő eléggé bővek is.

Ruházatunk többi része is lényeges átalakuláson megy keresztül. Egyik szemellenzőt, másik orrvédőt varr sapkájára, én pedig újfajta nadrágtartót találok ki. Ha ezek a változtatások mind nem is nagyon jelentősek, az a hasznuk azonban megvan, hogy állandó vidámságban tartják kis kolóniánkat. Ötletekben kifogyhatatlanok vagyunk, de mindenki csak a sajátját tartja nagyra, a szomszédjáté ellenben siet lebecsülni.

21-én este az összes előkészületek be vannak fejezve. Kutyaínk erejét túlbecsülve, szánjainkat túlságosan megrakjuk. Ennek káros következményeit mihamar érezni fogjuk.

Másnap félkilenckor útnak indulunk. Karavánunk 8 emberből és 7 szánból áll; összesen 42 kutyát fogtunk be. Valamennyi expedíciónk közül ez zajlott le a legkínosabb körülmények között.

Framheim-et *Lindström* gondjaira bizzuk.

Az ég borus és dél felől gyenge szél fuj. A helyenként frissen felhalmozódott hó az előrehaladást nagyban gátolja, és előző kirándulásunk nyomait is eltünteti. Szerencsére, az állomástól 18 kilométernyire felleljük az első hóbabát. Innen a tőkehalakkal kijelölt utat követjük.

Délután kiderült, este már csillagos az ég. Hat óra-
kor tábort ütünk, 28 km-es út után.

Február 23. Még kinosabban haladunk mint tegnap. Nyolc órai út eredménye: 20 km. Hőmérséklet —15 fok.

Február 24. Délkeleti széllel erős hófúvás. Semmit sem látni, következésképp iránytűvel kell haladnunk. Egész nap sem hóbabát, sem halat nem látunk. Délfelé a hófúvás elül, háromkor az ég is kiderül. Éppen táborozáshoz készülünk, mikor megpillantjuk az 5-ös számú zászlót: tehát 72 km.-nyire vagyunk Framheim-től. A távolságmérő kerekek ennyit mutatnak.

Február 25. A hőmérséklet sülyedőben van. Ma 25 fokot mutat a hőmérő, azonban a szélséendes időben nem érezzük úgy a hideget, mint tegnap. Több útjelzőt

hagytunk el. Mai teljesítmény: 29 kilométer. Az út rossz állapotát tekintve, elég szép eredmény.

A következő napokon köd és erős hideg; a tájból, melyen áthaladunk, alig látunk valamit, de tőkehalnyomot — szerencsére — eleget találunk. Mihelyt vezetőnk egyet észrevesz, rögtön messzire elhajtja az útról, nehogy az éhes kutyák neki essenek. De azért felszedjük őket és esténként odaadjuk nekik vacsorára.

Már a 80. szélességi fok előtt kutyáinkon a fáradtság jeleit észleljük; ez a nagy hidegnek (27 fok) és az út rossz állapotának tudható be. Reggelenként merev lábbal kelnek fel és kelletlenül indulnak útnak.

Február 27. Délelőtt fél tizenegykor megérkezünk a 80. szélességi fok alatt levő raktárunkhoz. Változást nem észleltünk rajta, valamint hótorlasz sem keletkezett körülötte; errefelé tehát csendes idő járt. Csak a hó keményedett meg az erős hidegtől.

Szerencsére a nap szépen süt és így felvehetjük e hely pontos fekvését.

Míg e síma hómezőkön bandukolunk, állandóan azon törjük a fejünket, miként lehetne a raktár-állomásokhoz vezető utakat biztosan megjelölni. Úgyünk sikere teljesen ezektől a rejtekektől függ. Minden azon múlik, hogy sikerül-e kellő mennyiségű élelmet délfelé szállítanunk, úgy hogy azt ott biztosan megtaláljuk. Hosszú viták során arra az eredményre jutottunk, hogy raktáraink helyzetét útunktól jobbra eső irányban kell jelzésekkel ellátnunk, kelet-nyugati irányt követve. Úgy találjuk, hogy az útunk mentén felállított hóbabák, ha csak ninesenek nagyon sűrűn egymás mellett, elégtelenek, mert ködös időben könnyű szem elől téveszteni őket; ha pedig letérünk az útról, végkép eltűnnek előlünk. E raktárunk jelzésére tehát, egy kelet-nyugati vonal hosszában és pedig mindkét irányban, tíz-tíz fekete zászlós bambuszrudat állítunk fel, egymástól 900 méternyi távolságra, úgy hogy a Jégperemen itt, raktárunktól úgy keletre, mint nyugatra, 9—9 km. hosszúságú megjelölt vonal szalad végig. A zászlók

megvannak számozva, következőképpen megpillantásukkor rögtön tisztába jutunk, hogy a raktárak melyik oldalon és mily távolságban vannak elhelyezve. A jelzésnek ez a módja a gyakorlatban teljesen bevált.

Február 28. Folytatjuk utunkat dél felé, A hideg állandóan növekszik; ha ez így folytatódik, rettenetes hidegeket fogunk kiállani, mielőtt még a sarkhoz elérkeznénk.

Bár a Jégperem itt tökéletesen síma és vízszintes, mégis úgy érezzük, mintha fölfelé haladnánk. A repedések eddig semmi nehézséget sem okoztak és úgy látszik, hogy ezentúl sem lesz velük bajunk; föltételezhetjük ugyanis, hogy minél jobban távozzunk a tengertől, a jégár felülete annál egységesebb lesz.

Kutyáink — ámbár az út most jó — csak nehezen húznak. Lábaik merevek és talpuk kisebesedett a keményre fagyott hótól, amely a kutyák súlya alatt beszakadva, megvagdossa talpaikat; a megkeményedett hó ezenkívül még karmaik közét is feldörzsöli. A tavaszi és nyári időszakban még nagyobb veszély fenyegeti a kutyákat a jégmezőkön. A tenger jége, amely sokkal élesebb, mély sebeket ejt és az azokba behatoló só türhetetlen fájdalmat okoz. Szerencsére állataink bőre lassanként hozzáedződik az úthoz.

Március 3. Elérjük a 81. szélességi fokot. A hőmérő 43 fokot mutat. Ez a kemény hideg annál érzékenyebben érint bennünket, mert hirtelen állott be. Három óraker már felállítjuk sátrainkat, hogy védelmet keressünk bennük.

Március 4. A mai napot a raktár felállítására szenteljük. Felébredésünkkor — 45°! Az északi sarköv hőmérsékleti viszonyaihoz mérten, ez a hőmérséklet különösen alacsonynak tűnik föl előttünk. Hisz az északi félgömbön ez az idő szeptember elejének felel meg, tehát ott még a nyár nem is ért véget! Annál meglepőbb ez a kegyetlen fagy, mert *Shackleton* sem észlelt délsarkí útján túlságos hidegeket. Lehetséges,

hogy a Jégperem középső zónájában egy lokális hidegpólus van.

Észleleteink egybevetése *Scott* kapitánynak a *Mac Murdo Soundban* és *Mawson* doktornak az *Adélie-földön* tett észleleteivel, tanulságosnak ígérkezik. Hogy e kérdést telejen tisztázhassuk, az *Edward király-föld* hőmérsékleti viszonyait is ismernünk kell.

A 81. szélességi fokon felállított raktárunkban 560 kilogramm súlyú pemmikánt helyeztünk el a kutyák számára. Raktárunk helyét keleti és nyugati irányban kilenc-kilenc kilométer hosszúságú vonalon megjelöljük. Bambuszrudak hiányában szétvagdosott ládáink darabjait tűzzük le. E tájon keveset havaz, nem kell félnünk, hogy jelzőabláinkat betemeti a hó.

Március 5. Karavánunk ketté válik. *Bjaaland*, *Hasel* és *Stubberud* visszafordulnak, mi pedig négyen folytatjuk utunkat dél felé, hogy a 82. fokon is elégségraktárt állítsunk. Eredeti tervemről, hogy a 83. fokig hatoljunk előre, úgy látszik le kell mondanom. Fogatom kutyái nagyon lesoványodtak és igen kimerültnek látszanak; egyet közülük haza is kellett küldenem, mert a hámiránc felsebezte. Fogatomban tehát csak öt kutya marad.

A 81. fokon túl a Jégperem felülete csekély változást mutat. Szénakupac nagyságú és alakú domborulatok tarkítják símaságát. Egyelőre semmi jelentőséget sem tulajdonítunk nekik. Az út kitűnő. A hideg csak — 23 fok.

Március 6. Ma értjük meg, milyen természetűek az említett hódombocskák; keskeny, de mély repedések közelletét jelzik, tehát a jégnyomás hozta őket létre.

Déltájban *Hanssen* három vezérkutyája egy ilyen repedésbe zuhan. Nagyobb baj azonban nem történik. Társaik rögtön megállnak, mi pedig felhúzzuk a hámiráncokon lógó állatokat.

Március 7. Mai táborhelyünkön egy láda pemmikánt hagyunk. Hogy visszatérő utunkon felleljük, az utat egy kilométeres távolságokban kicövekeljük.

Ma a hőmérséklet szinte ugrásszerűen gyors változását észleljük, amilyeneket *Shackleton* is feljegyzett már.

Derűs ég mellett reggel a hőmérő 40 fokot mutat. Délnyugati szél kerekedik, mely délután viharra fajul. Ezzel egyidejűleg a hőmérséklet rohamosan emelkedik; délután háromkor 18 fokot ér el.

Ma csak húsz kilométert teszünk meg. A kutyák — különösen az enyéme — száználmas állapotban vannak. Nem tudom hogy fogják elérni a 82. fokot és haza kerülnek-e elevenen téliszállításunkra.

A nagy hideg a sátorozás új módjára vezet rá bennünket. Két sátorunkat szorosán egymásmellé állítjuk, a két érintkező homlokfalat kivágjuk, az oldalfalakat összevarrjuk és így a két sátorból egy nagy sátrat mesterkedünk. Így jött létre az öt emberes sátor modellje, amelyet délsarki utunkon használtunk és amely kétségtelenül az eddig ismert legjobb típus.

Március 8. A kutyák kimerültségére való tekintettel semmiesetre sem haladhatunk túl a 82. fokon. A feladat nagysága határozottan meghaladja erejüket. Mentségemre kell megjegyeznem, hogy mi sem kíméljük magunkat és ugyancsak nekifekszünk a nehéz száznaknak, hogy állatainkat indulásra bírjuk. E kínos és nehéz körülmények között valósággal eldurvulunk és irgalmatlanul ostorozzuk szegény kutyáinkat. Ez az eljárás nekünk is nagyon fáj, de nem szabad elérzékenyednünk: utunkat feltétlenül folytatnunk kell.

Délután 3 órakor elérjük a 82. fokot.

Most is, mint már előbb is, állandóan úgy érezzük mintha a Jégperem emelkedőben volna. Egyhangú véleményünk szerint 500 méter magasságban lehetünk. Ezúttal is optikai csalódás áldozatai vagyunk, amint azt későbbi felvételeink igazolják is.

Március 9. Felépítjük a raktárat, melyen, főleg a kutyák számára, 620 kilogrammnyi élelmet helyezünk el; azután a jelzéseket állítjuk fel, a már ismertetett

módon. Szánkómat itthagynom, mert kutyáim már úgysem bírják húzni; talán még jó szolgálatot fog tenni nekünk.

Március 10. Megkezdjük a visszatérést. *Hanssen* kutyái még elég jó kondícióban vannak; *Wisting*-éi, bár rettenetesen soványak, még szintén bírják az utat. *Johansen* állatait tartottuk mindig a leggyöngébbeknek és íme, azok a legszívósabbak. Hiába könnyűek a szánok, most bezzeg nem ülünk fel rájuk!

Mai utunk 48 kilométer. A hideg ismét emelkedőben: —32 fok!

Március 11. Kutyáink képtelenek talpraállni, úgy kell őket felsegíteni. Szerencsére menetközben egy kissé fölmelegszenek; ennek ellenére 40 kilométert futnak be. Hőmérséklet: —36 fok.

Március 12. Elhagyjuk a 81. fokon emelt raktárunkat. Keleti irányban jégtorlaszokat látunk; megjelöljük elhelyeződésüket, hogy majdan útbaigazításul szolgálhassanak. Megtett út: 40 kilométer; hőmérséklet: —39 és fél fok.

Március 13, 14. Dél-délkeleti hóvihár. Megvárjuk a végét, hogy el ne veszítsük a nyomot. A hőmérséklet: —24 fokra ugrik föl.

Március 15. Délelőtt a szél alábbhagy. Kibujunk sátrunkból: kellemetlen meglepetés fogad. A kutyák az ostorokat, a ski-hevedereket és istrángjaikat mind az utolsó szálig fölfalták! Szerencsére van elég köte-lünk; ez a körümeny ránt ki bennünket a hinárból. Nagyon nehezen útnak indulunk. Egyik kutyám, *Thor*, azonban képtelen talpraállni. Leöljük és este társai fogják fölfalni.

Szerencsére megleljük régi nyomainkat. Ködben és friss déli széllel haladunk tovább. Útközben *Wisting* legjobb kutyája is kidől.

Március 16. Ma csak 28 kilométert teszünk meg. Egyik kutyám olyan gyenge, hogy szánra kell raknunk.

Március 17. Csípős hidegre ébredünk. Nem csoda, a

hőmérő 41 fokot mutat és ehhez még erős délkeleti szél is járul!

Egy kutyánk a táborhelyen marad, egy másik pedig útközben dől ki.

Este elérjük a 80. fokon levő raktárunkat; a hófűvás erős hótöréssel vette körül.

35 kilométert futottunk ma be. Állataink dupla adagot kapnak.

Március 18. A hideg növekszik: — 41 fok! Ma két állatunk dől ki.

Tegnapelőtt táborhelyünkön hagyott kutyánk, esodák esodájára ma utolér bennünket. Bizonytalán ráakadt *Thor* tetemére, melyet — mivel felboncolása közben genyes kelést találtunk benne — eredeti terüinktől eltérően, elástunk. Szemmel láthatólag erőre kapott a „lakomától“, be is fogjuk rögtön.

Március 19. Mind hidegebb és hidegebb lesz; mai észleletünk — 43 fok, délkeleti széllal súlyosbítva! Ez már aztán „csíp“.

Alighogy útnak indulunk, az élesszemű *Hanssen* régi nyomainkra bukkan. Az út szabad előttünk: már látni is véljük utazásunk végpontját!

Március 21. A szél nem akarván szünni, a tegnapi napot sátrunkban töltöttük. Ma nagy melegre ébredünk: — 9 fok!

Este már csak 60 km-nyire vagyunk szállásunktól. Tekintettel kutyáink állapotára, úgy határozunk, hogy a távolságot két napra osztjuk be. De nem így történt.

Régi nyomainkat a délelőtt folyamán elvesztvén, egy kissé keletre tértünk el és elértünk a jégárnak ahoz a turolásához, amelyről annak idején már említést tettem. Innen egyszerre csak megpillantjuk a Bálnák öblét, amelyen fekete pontokat veszünk észre. Először azt hisszük, hogy a fókára vadászó társaink azok, de tüzetesebb távcsövezés után kiderül, hogy *Framheim* sátrait látjuk magunk előtt. Most már tisztán felismerjük a tájat. Ott van maga az állomás is, odébb a *Manhūe-fok*, még távolabb a Nyugat-fok.

A látványtól felvillanyozva gyors tempóban térünk a helyes irányba. Most már nem tévedhetünk el; annál kevésbé, mert halainkra is rátalálunk. Este 7-kor szerencsésen meg is érkezőnk: a 60 kilométert egy nap alatt futottuk be!

Ez az expedíció összesen 8 kutyánkba került. Vesztüket a nagy hidegnek tulajdonítjuk; máskülönben összes állataink legyőzték volna e nagy út fáradságait.

Bjaaland, Hassel és Stubberud, akik a 81. fokról visszafordultak, szerencsésen hazaérkeztek. Az utolsó napon élelem és gyufa híjával voltak; a koplalás szerencsére nem ártott meg nekik. Hazatértük óta 50 fókát öltek le és rögtön meg is nyúzták.

Távollétük alatt *Lindström* sem volt tétlen. A ház körüli tornácban valóságos fűszerkereskedést rendezett be. Egyik oldalon a fókahús-szeletek, másik oldalon a konzervek és a só; mind a legtökéletesebb rendben elhelyezve. Óh, *Lindström*, meddig fog ez a rend tartani?

A választ erre a kérdésre július 27-i naplójegyzésem adja meg: „Élelmiszeres tornácunk a legnagyobb rendtelenség képét mutatja. Hol van az azidő, amikor még gyertya nélkül megtaláltuk mindennek a helyét? Valósággal pirulva kell elmondanom következő kalandomat. Abban a téves hitben lévén, hogy minden még a legnagyobb rendben van, lámpás nélkül megyek a raktárba egy csomag gyertyáért. Kinyujtom kezeimet és tudjátok mit húzok ki az előírt helyről? Egy piszkos alsónadrágot! Éppen a vaj és a befőtt közé volt dugva.“

Távollétünk alatt *Lindström* szobánk mennyezetét fehérre festette. Mily derültté teszi ez az üde szín egész lakásunkat. Ugyancsak ő volt az, aki bennünket már messziről megpillantván, nyálánságokkal megrakott asztállal fogadott.

A hidegben és viharban való küzködés után mily jól éreztük magunkat kellemes otthonunkban!

Immár a harmadik expedíció előkészületeihez fogunk. A tél beállta előtt még 1200 kiló fókahúst szándékozunk a 80. fok alá szállítani. Délsarki expedíciónkon kutyáinknak nem szabad koplalni.

Elindulásunk előtt még egy és más módosítást ejtünk felszerelésünkön. *Prestrud* és *Johansen* azt állítják, hogy a kétszemélyes alvózsák jobb, mint az egyszerű. Hosszú vitatkozás indult meg e kérdés fölött, egyöntetű vélemény nem alakult ki. *Hanssen* és *Wisting* a sátor formáját módosítják. Az eszkimó kunyhók mintájára kerekből hosszúkássá formálják. A szél így kevésbé kapaszkodik bele.

A Bálnák öblének belső része — a Manhue-foktól a Nyugat-fokig — jéggel van borítva, odakint szabad a tenger. Házunkat teljesen befödi a hó, még pedig nem annyira a természet, mint inkább *Lindström* foutszkodásából, aki — nagyon helyesen — így akarja a meleget arra kényszeríteni, hogy szobánkban maradjon.

Kutyáink — számszerint 107-en — kitünő kondícióban vannak, még azok is, amelyek utolsó kirándulásunkon annyit szenvedtek. Ez állatok hihetetlen gyorsan összeszedik magukat.

A kutyák az állomásra való visszaérkezés alkalmával semmiféle meglepetést sem árulnak el: mintha sohasem lettek volna távol tőle. Érdekes volt *Lassen* és *Fix* — két elválhatatlan jóbarát — találkozására. Meg kell jegyezni, hogy a gyengébb *Fix* mindig vakon engedelmeskedett erősebb társának; most azonban jól kihívva, sokkal jobb erőben volt, mint lesoványodott barátja. Vajjon nem fogja-e kihasználni — a saját előnyére — a megváltozott helyzetet? Mihelyt megpillantotta *Lassen*-t, feléje rohant és nyájasan végignyalogatta: így nyilvánítván örömét a viszontlátás fölött. Amaz igen mulatságos leereszkedéssel fogadja a baráti ragaszkodás eme jeleit, majd se szó, se beszéd, nekirohan hűbéresének és alaposan meghempergeti a hóban, mintegy jelezvén ezzel, hogy még mindig ő az

úr. Fix szégyenkezve ballag el a porondról. De a helyzet nemsokára gyökeresen megváltozik: észrevevén hűbérura legyöngült állapotát, most már mi sem tartja vissza, hogy hébe-korba alaposan meg ne ráncigálja.

Társaink két hét alatt 62 fókát ölnek le. Most már elegendő friss húsunk van egész télire, úgy magunk, mint kutyáink számára.

Reggelire kávé, kenyeret, vaj, sajtot és gyümölcs-ízest lepényt fogyasztunk. Ez utóbbiak elkészítésében Lindström valósággal remekel. Délre pecsenye, legtöbbször fókahúsból, még egy étel, azután gyümölcs vagy pudding. vacsorára ismét fókahús, vörös áfonya befőttel, kenyér, sajt, vaj és kávé. Szombat-esténként groggal és egy-egy szivarral vendégelem meg embereimet. Mily vonzó látványt nyújt esténként barátságosan kivilágított házikónk, amint a Jégperem rettenetes hőtömegén meglapul.

Fiatal kutyáink egész nap a ház körül kóborolnak, este pedig az ajtó mellett húzódnak meg. Fedett helyet sohasem keresnek fel. Ez aztán az edző életmód! Némelyik olyan kövér, hogy csak kaecázva tud járni.

Március 28-án látjuk először a délsarki fényt. A zöld és halványpiros sugarakból és csíkokból szőtt fénytömeg a zenittől délnyugati és északkeleti irányban terjed szét. Csodásan szép naplementékben van részünk. Kék és fehér ragyogásba borul ilyenkor az egész táj.

Harmadik élelmiszerszállító expedíciónk indulását március 31-ére tűzzük ki.

Néhány nappal az indulás előtt vadászaink hat fókát ejtenek a 80. foknál levő készleteink kiegészítésére. Fölbontjuk és kizsigerezzük őket, hogy kevesebbet nyomjanak. Tiszta húsuk 1100 kiló.

31-én 10 órakor megindul az oszlop: 7 ember, 6 szán. A szánokat 36 kutya vonja. Ez az expedíció nélkülem indul útjára.

Az idő gyönyörű: a tiszta levegőben a legcsekélyebb szél sem lengedez. Hét órakor a látvány feled-

hetetlenül szép. Az állomásnak a keleti magaslattól innen fekvő részeit még homály borítja, míg a Jégperemet a nap aransugarakkal borítja el a ragyogó reggeli világításban. És mindezek felett a szinte hallható, tökéletes, felséges csend.

Lindström és én, akik házörzőnek maradunk vissza, találunk magunknak munkát. Mindenekelőtt meteorológiai állomásunkat állítjuk fel a konyhában. Műszereink a következők: két higanyos légsúlymérő, négy aneroid, egy barográf, egy termográf és egy hőmérő, mindezek védett helyen, a tűzhelytől lehetőleg távol. Lindström még egy védőhelyet készít egy második termográf, több hőmérő és egy magasságmérő számára.

Április 10-én éjjel valami nagy esőrömpöléssel leestt a konyhában. Lindström szerint ez azt jelenti, hogy társaink a következő nap haza fognak érkezni. Valóban így is történt.

Az expedíció elérte eélját; útközben azonban veszélyes kalandokon ment át. Az állomástól 75 kilométernyire társaink egy mély szakadékokkal teli területre tévedtek, két kutyájuk ott is maradt. Ezen a zónán már négyszer is áthaladtunk, anélkül, hogy valami bajunk történt volna, most pedig kevés híja volt, hogy az egész karaván ott nem maradt. A ködben eltévedve, társaink túlságosan nyugatra kanyarodtak és ahelyett, — ahogy mi mindig szoktuk volt, — hogy a magaslatra kerültek volna, a lábánál húzódó völgybe jutottak. Ez a terület, hasonlóan ahhoz, amelyre a 81. foktól délre kerültünk, mély repedéseket borító kis domborulatokkal volt borítva. Társaink egész gyanutlanul haladtak a szilárdnak látszó területen. Elképzelhető megrökönyödésük, mikor rájöttek, hogy rettenetes szakadékok fölött járnak. Hamarosan kelet felé kanyarodva, sikerült nekik e veszélyes területet nagyobb baj nélkül elhagyniok. Jövőben gondunk lesz rá, hogy e vidéket messzire elkerüljük.

A felszerelésünkön ejtett módosítások ez út folya-

mán kitünően beváltak. Az újfajta sátor társaink teljes megelégedését vívta ki.

Őszi programunknak legfontosabb része ezzel le is zajlott. Az előmunkálatok meg lévén téve, most már bátran nekiláthatunk célunk megvalósításához.

Mielőtt e sorokat lezárnám, a következőkben még egyszer összefoglalom január 14-től április 11-ig végrehajtott munkálatainkat: Téli szállásunk felállítása és berendezése. Kilenc ember és 115 kutya számára, hat hónapra szóló fókahús-készlet felhalmozása (a leölt fókák súlya körülbelül 60000 kg.), végre összesen 3000 kiló élelmiszert tartalmazó három raktár felállítása a 80., 81. és 82. szélességi fokon. A 80. fokon a következő készletek vannak elraktározva: fókahús, pemmikán a kutyák számára, kétszersült, vaj, süritett tej, csokoládé, gyufa és petróleum, ezenkívül jó esomó felszerelési holmi, — mindez együtt 1900 kiló. A 81. fok alatt levő raktárunkban 500 kiló pemmikán van a kutyák számára, végre a 82. fokon 620 kiló vegyes pemmikán, kétszersült, süritett tej, csokoládé, petróleum és különféle felszerelési cikk.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A teelés kezdete.

A legtöbb ember szomorúsággal tekint a tél érkezése elé; vajjon nem a viharok s a fagyok évszaka-e ez, a „par excellence“ kellemetlen évszak? Egyedül a társaságbeli összejövetelek kilátása derít örömsugarat sötét horizontjukra. Én éppen ellenkezően, megelégedéssel várom a tél közeledtét. Midőn a Framheim-mel szomszédos kis hódomb felől szemembe tűnik a fény a konyhaablakon át, leírhatatlanul kellemes jólét-érzés fog el. Minél borúsabb lesz az ég, annál jobban fog erősödni bennem ez a benyomás. Nem féltek hát attól, kérdezi talán az olvasó, hogy a jégperem szét-

szakad és egy úszó jégtáblán a szelek és tengeráramlatok prédáivá válnak? Nem bizony; mindnyájan, egyetlen társamon kívül, meg voltunk győződve, hogy a jégperemnek az a része, ahol tanyát ütöttünk, a szárazföldre támaszkodik, s így nincs mit félnünk esetleges tengeri utazástól. Ami azt a társamat illeti, aki úgy tartja, hogy a Jégperem a tenger színén lebeg, ő sem fejezi ki aggodalmát soha, s azt gondolom, idő múltán hovatovább már maga is csatlakozik az általános véleményhez.

Háborúban a győzelem azé a vezéré, aki előre látja a legkülönbözőbb eshetőségeket. Ha ellenfele valami mozdulatot tesz, neki értenie kell hozzá, hogy legott megtegye ellenintézkedéseit. Semmit sem szabad a véletlenre bízni.

Mi ugyanilyen helyzetben vagyunk; gondosan latolgatnunk kell, mit hozhat számunkra a jövő, s ehhez mérten fel kell készülnünk mindenre még idején, amíg tehetjük. Ha egyszer alámerül a Nap és megkezdődik a sarki éjszaka, akkor már késő.

... Még az örök jég hónapban is elsősorban a gyöngébbik nem vonta magára figyelmünket. A nagy délsarki Jégperemen is súlyos gondokat okoz nekünk. Az a tizenegy élőlény, amely e nemet Framheim-ben képviseli, úgynevezett „érdekes“ állapotban van, — jöllehet, mi ezt egyáltalán nem találjuk érdekesnek. Anélkül is éppen elég gondunk van. Mit tegyünk? Tizenegy gyermekágyat berendezni, egy kissé túlzottnak látszik; pedig tapasztalásból tudjuk, hogy hasonló esetben gyors közbelépésre van szükség. Ha az „érdekes“ személyiségek többen együtt maradnak, az borzalmas jelenetekre ad alkalmat, amelyek végül bizonyosan retentő gyermekgyilkosságokra vezetnek. Néhány napja már megesett egy ilyen sajnálatos eset. *Maisa*, derék, nagy szuka-kutyánk, felhasználva egy óvatlan pillanatot, nekiesett egy háromhónapos kicsinynek és egyetlen harapásra fölfalta. Mire az apróság segítségére siettünk, éppen a farka hegye tűnt el az öreg

torkában. Egy sátrat már szülőotthonná alakítottunk át, mint azt fõntebb elbeszeltük; utána még egy másodikat is berendeztünk; késõbb aztán, hogy mind-egyik négy lábú dámának kellemetes menedékhelyet biztosítsunk, tágas hókunyhót építettünk.

Februárban, mialatt mi odajártunk, hogy a szélesség 82. fokánál eleségraktárat állítsunk, *Lindström* kunyhót épített a téli szálláson. Mikor visszatérvén, megpillantottuk az új építményt, elsõ tekintetre felismertük rendeltetését. *Lindström* olyan jószívû! Most már nyugodtan nézhetünk a tél elébe.

... *Camilla*, a ravasz vén róka, bölcsen megtette elõvigyázati rendszabályait; tapasztalásból ismerte a gondokat, amelyeket egy téli szülés okoz, s alighogy a „kórház“ elkészült, azonnal bevonult oda. Most már aztán aggodalom nélkül tekinthet a jövõ elé. Mire a sarki éjszaka beköszönt, kicsinyei már meg tudnak állni a maguk lábán is. Ennek az anyának egészen sajátos nézetei voltak a gyermeknevelésrõl. Mi oka lehetett rá, nem tudom, de sehogysem tudott megbárátkozni a kórházzal, és már igen korán az angol *nursery* elveit alkalmazta kicsinyeivel szemben. Nagyon gyakran, húszfokos hidegben és rettenetes hóviharban is, útnak indult, szájában egyik esemetéjével, hogy más tanyát keressen, mialatt többi utódja nyafogva panaszkolta távollétét. A menedékhelyek, amelyeket ez a különös állat kölykei számára kiválasztott, a legesélyesebb kényelmet sem nyújtották; például valami üresládában helyezte el õket, amely künn a szélben állt, vagy egy deszkarakás közeibe, hol oly erõs légvonat húzott keresztül, akár valami gyárkéményen. Így tartotta kedve, mi tehát nem tehattünk semmiféle ellenvetést. Ha senkisem zavarta *Camillát* az ilyen magaválasztotta lakhelyen, napokon át ott maradt; akkor aztán ismét továbbhurcolkodott. Ha *Johansennek*, aki védnökévé nevezte ki magát, sikerült ráakadnia, irgalmatlanul visszacipelte a kórházba, ha tetszett, ha nem, pártfogoltjának.

... Eddig kipányváltuk a kutyákat, nehogy a maguk szakállára fókavadászatra induljanak. Ebben a sportágban többen kitűnnek köztük, mint például *Major*, ez a félelmet nem ismerő szenvedélyes vadász, vagy *Svarten*. Ezekről a kirándulásokról rendszeren véres orral térnek haza. Most, hogy a vad eltávozott, szabadjára ereszthetjük a falkát. Persze, vissza is élnek ezzel. Miért, miért se, nem tudtuk kideríteni, ez állatok némelyike rettentő gyűlöletre lobbant egymás iránt; és most, hogy módjukban áll egybemérni erejüket, ugyancsak élnek az alkalommal. Lassan-lassan lecsillapult harcias hangulatuk és a csaták egyre ritkábban törtek ki. Természetesen sohasem szűntek meg végkép; voltak kutyák, melyek nem találkozhattak anélkül, hogy egymás torkába ne ragadjanak.

Már reggel szabadon bocsátjuk a társaságot és csak estére, az étkezéshez, gyűjtjük be ismét. Megtanulták szépen, melyik a sátruk, és hol van a helye odabenn mindegyiküknek, úgy, hogy a takarodó nehézség nélkül megy végbe. A nap végeztével, mihelyt meglátják gazdájukat, vidáman csaholva csoportba verődnek körülötte és nagy igyekezettel követik tanójuk felé!

Minden nap vagy fókahúst, vagy szárított halat adunk nekik; egyiket époly mohón nyelik, mint a másikat, de azért úgy látszik, az elsőt jobban kedvelik. A tél folyamán rendszeren a szomszéd dombtetőn felhalmozott foka-tetemek körül gyülekeztek. Ezt a helyet Framheim vásárterének lehetett volna nevezni, csak éppen nem mindig volt olyan békesség. Húskészletünket két méter magas hófallal körülzárt sátorban tartjuk. Jóllehet bőségesen kapnak enni és tudják, hogy e raktárba tilos belépniök, mégsem mehetnek el anélkül előtte, hogy vágyó pillantásokat ne vessenek feléje. Kaparások nyoma a falon bizonyítja a betörési kísérleteket, amelyeket olyankor követnek el, amikor nem figyelnek rájuk. Különösen *Snappesen* nem tágít a sátor mellől; rendkívül ügyes és mozgékony lévén, az ő pró-

balkozásai a legkecsagetőbbek, hogy át fogja ugrani a falat. Két szolgálattévő lovagjának, *Fix*-nek és *Lasse*-nak a társaságában szorgalmasan gyakorolja a magasugrást; a másik két eb kevésbé könnyed, mint szívük hölgye, tehát megelégszenek a néző szerepével. Egyszer kétszer *Snappesen*-nek sikerül is a zárófal tetejére felugrania; ilyenkor a teljesítmény iránti csodálatuk kifejezésére társai legott dühös esaholásban törtek ki. Ennek hallatára valamelyikünk oda is rohan bottal felgyverkezve. Cselhez kell folyamodni, ha tetten akarjuk érni a delikvenseket, mert mihelyst valakit közeledni látnak, a kutyahölgy lovagjai azonnal elhallgatnak, igen jól tudván, miről van szó. Ugyanakkor a fal tetején megjelenik *Snappesen* vörös rókafeje; látszik rajta a nyugtalanság a kikerülhetetlen büntetés előérzetében. Nem is szabadult meg a büntetéstől; utána aztán két cimborájára került a sor; igaz, hogy ezek semmi rosszat nem követtek el, de elkövethettek volna. Tudatában is voltak ennek és kellő távolból nézték végig *Snappesen* bűnhődését. Ezzel szemben, az a sátor, ahol a szárított halat tartottuk, sohasem volt rablási kísérleteknek kitéve, pedig tárva-nyitva állt.

Napról-napra alacsonyabban áll a Nap. Mikor a Jégperemen tett legutóbbi expedieinkből visszatérünk, a napkorongnak csupán egy része emelkedik még a láthatár fölé; április 11-én alighogy fölkel, már le is nyugszik a Nap.

Itt a Husvét. Framheimben az ünnepnapok csak annyiban különböznek a többitől, hogy az étrend kiadósabb. Ünnepi estéken a fonográf működésbe lép, míg mi egy pohár grog és egy cigaretta gyönyöreit éldejük. Ha gyakran játszottuk volna ezt a hangszert, bizonyosan meguntuk volna; nem is vesszük elő, csak ritka alkalmakkor; hála ez okos előrelátásnak, annál több örömünk telik benne.

Mikor aztán elmúlt a Husvét, mindnyájan megkönnyebbülve lélegzünk föl. Az ünnepek még oly országokban is unalmasak, hol bőven akadnak szórakozások;

a mi elszigeteltségünkben tehát még több joggal találjuk egyhangúnak az ünnepnapot.

Most tökéletesen megszervezett az életmódunk. A tél folyamán legfőbb foglalkozásunk abban fog állni, hogy a legtávolabbi Dél felé való utunkra előkészítsük felszereléseinket. Célunk a Sark, semmi egyéb. Eszerint minden törekvésünk ebbe az irányba fordul.

A meteorológiai megfigyelő állomás szabályosan működik. A megfigyelések reggel 8 órakor, 2 órakor és este 8 órakor történnek. Ahoz, hogy éjszakai meteorológiai szolgálatot is tartsunk, túl kevesen vagyunk; különben a mi szűk fedezékünkben a virrasztó járaskelése fölzavarná a szunnyadókat; sohasem lenne többé nyugalmas éjszakánk. Mindenekelőtt ragaszkodom ahhoz, hogy kis kolóniánk tagjai a legteljesebb nyugalmat élvezhessék, hogy aztán tavaszra frissek és tetterkészek legyenek, amikor a nagy vállalkozás ideje érkezik. De azért természetesen nem az a szándékom, hogy tétlenül töltsük a telet; sőt ellenkezőleg. Ha az ember jól akarja érezni magát, folytonos elfoglaltságra van szüksége. Naponta meghatározott ideig dolgozni fogunk; csak a nap végeztével áll majd mindenkinek szabadságában, hogy azt tegye, amit kedve tart.

Fontos, hogy a kunyhót, amennyire csak lehetséges, rendben tartsuk. Eszerint hát mindegyikünk felváltva egy-egy héten át a „köztisztasági szolgálat”-ot látja el. A hetes minden reggel felsöpri a padlót, kiüríti a hamuládát stb. Hogy a jó levegőt biztosítsuk, — különösen a fekvőhelyek környékén, — tilos akármit is az ágy alá helyezni, kivéve a napközben viselt lábbelit. Minden embernek van két málhatáskája, melyben a mindennapi használatra szánt ruhaneműt tartja; a ruhatár további részét zsákokba rakva másutt tartjuk. Ez intézkedések folytán viszonylag elég nagy a tisztaság a közös teremben. Hogy azonban egy szigorú háziasszonyt is kielégített volna, azt erősen kétkellem.

Mindenkinek megvan a maga meghatározott munkaköre. Prestrudnak, kinek Johansen segít, az a dolga,

hogy az asztrológiai és az ingamegfigyeléseket végezze. Hassel a tüzelőanyag intendánsa; az ő feladata ügyelni, nehogy fecséreljék a szenet, a fát, vagy a kőolajat. Ő veszi át a megrendeléseket és intézi el a kiutalásokat. Kiválóan megfelel tisztének. Még legfőbb klientsét, a szakácsot is sikerül rászednie a szállítmányok súlya dolgában, úgyhogy jelentékeny szénkészletet takarított meg. Hanssen az élelmiszerek biztosa, azzal a feladattal, hogy a közösség szükségleteit minden tekintetben fedezze. Wisting a felszerelés gondozója, Bjaaland és Stubberud ügyelnek a házat körülvevő folyosóra és tornácra. Lindström a tűzhely uralkodója; ez a legtöbb körültekintést igénylő és a leghálátlanabb feladat. Csak kozmásodna oda egy nap a leve-se, majd lenne mit hallgatnia! Szerencsére szakácsunk flegmatikus ember. Szeme sem rébben, akárminő szemrehányással illetik is. A legélénkebb megtámadtatásokra is hallgatással felel, ami közönyét bizonyítja.

Április 19-én tűzvészhez fogható lángsugarak fényében végképpen eltűnik a Nap az állomástól északra fekvő magaslat mögött; huszonegyedikétől kezdve láthatárunk alatt maradt.

Házikónk tökéletesen be van rendezve. A sarki éj reánk borulhat, felkészültünk fogadására. A fedett tornác, mely munkahelyiségül szolgál, túlkicsiny, hozzá még sötét is és hideg; azonkívül ott minden pillanatban járás-kelés zavarja az embert. Hogy munkánkat a közös teremben végezzük, az sok alkalmatlansággal járt volna. A ház egyetlen kellemes helyisége így rövidesen a fürtelem tanyájává vált volna. Így hát igen nagy bajban lettünk volna, ha a véletlen nem jön segítségünkre.

Úti készülődésünk idején igen lényeges dologról elfeledkeztünk. Nem hoztunk magunkkal hólapátokat, pedig ezek elsőrendű szükségleti tárgyak egy sarki expedíció számára. Társaim azonban megszokott találegónyságukkal hamarosan segítettek a bajon. Bjaaland pár nap alatt tizenkét elsőrendű lapátot önt,

majd Stubberud nyelet készít hozzá; legelső cégtől sem kerülhet ki külön.

Jólétünkre nézve igen szerencsésnek bizonyult az én feledékenységem. Nem lévén szerszámunk, nem tisztíthattuk el reggelente a ház előtt felgyült havat, mint az rendes háztarásban illik; így aztán a hó nem-sokára egész dombbá növekedett, amely idő multán oly magas lett, mint a kunyhó maga. Mikor aztán a lapátok elkészültek, elhatároztuk, hogy nekifekszünk a hó eltakarításának. Az elhordandó hőtömeg láttára egy pillanatra zavartan álltunk meg. Ekkor egyikünk agyában ragyogó idea születik. Ahelyett, hogy a hó elhordásával esigáznók el magunkat, miért ne vájnánk egy asztalosműhelyt benne, amelyet aztán összeköthetnénk a házzal? Az indítványt mindjárt egyhangúlag elfogadjuk és legott munkához láttunk. Egyszerre bányászokká, jégbeli troglodytokká vedlünk. Ha az asztalosműhely elkészült, más helyiséget fogunk kivájni s meg nem állunk, míg egész hóalatti falvat nem teremtünk; a legkülönlegesebb munka volt ez, amit sarki expedíció valaha véghezvitt.

Április 20-án munkához fogunk. Mialatt hárman nyugati irányban rohanják meg az ajtó előtt feltornyosult hőtömeget, másik három ember folyósót szerkesztett deszkából a tornác és a földalatti helyiség között.

Az építés láza elragad minket s egyik terv követi a másikat. Mikor a műhely elkészült, tovább vágjuk az alagutat a hómagaslat egész hosszában, hogy egy hókunyhóig jussunk vele, melyet gőzfürdőnek szántunk. Gőzfürdő a déli szélesség 79. foka alatt! Hanssen, aki a sarkvidéki építészet mestere, vállalta magára, hogy létrehozza. Kicsiny, de igen vastagfalú és tömör kunyhót emel, melyet belülről tágít ki aztán; mire kész, 3.60 m. magas. Szóval elég tágas hozzá, hogy gőzfürdőt vehessünk benne.

Az alagút, amelynek ezt az új építményt össze kell kötnie az asztalosműhellyel, szépen halad; a túlsó

oldalon dolgozók zaja egyre közeledik. Hanssen nem győzi türelemmel, elkezdí vájni a havat, hogy összetalálkozzék a többivel; nagy igyekezettel dolgozik és nagy tért nyer. A két akna vajjon egyenlő színvonalon találkozik-e majd? Attól fogva egyébről sem esik szó, csak a Simplonról, a Mont-Cenisről és más hatalmas műremekekről, amelyeket a mérnöki tudomány teremtet.

Végre leomlik az utolsó válaszfal. Hurrá! A két alagút találkozik! Csodálatos ez a hosszú, hófehér folyosó, mely mintha a legtisztább márványból készült volna.

Mikor az alagút kész, az asztalosműhely talaját másfél méter mélységre süllyesztjük a Jégperem tömegébe. A műhely elég tágas két munkás és az összes szánok számára. A falakból kivájunk munkaasztalt és egy falmélyedést a szerszámoknak. Hóból vágott, deszkákkal borított széles lépcső vezet a műhelyből az átjáróba. Mihelyt a helyiség készen áll, az asztalosok azonnal elfoglalják és hozzáfognak a szánok átalakításához a déli utazásra. Szemben a folyosó túlsó oldalán még egy helyiséget vágunk az ércöntőműhely számára. Közel a házhoz aztán mély lyukat vágunk a konyhai mosogatóvíz befogadására. Most már csak az van hátra, hogy ezt a troglodyt-lakot elzárjuk a behatoló hideg elől. Kényes probléma. Sok embernek megvan az a kétségbeejtő szokása, hogy soha sem csukja be az ajtókat; két vagy három személy közül legalább egy ebben a hibában leledzik. Hányan ilyenek közülünk? E tekintetben még nem ismertem társaimat; elővigyázatosságból tehát ajánlatos lesz automatikus ajtózárat alkalmazni.

Ez okból Stubberud az ajtófélfát ferdén állítja fel; így aztán az ajtó nem maradhat nyitva. Négy hólépcsőfokon, melyeket deszkák tartanak, lehet az asztalosműhelyből a folyosóba jutni.

Mialatt ezek a bányamunkák veszik minden időnket igénybe, Lindström, aki a szakácsmesterségen kívül

a precíziós műszerek javítását is vállalta, nagyon el van foglalva a termográffal. A készülék óraműve elromlott; ez annál sajnálatosabb, mert ez a hőmérő eddig nagyon pontosan jelezte az alacsony temperatúrát, míg a második hőjelző, amint erős hideg áll be, felmondja a szolgálatot. Nyilván trópusi használatra készült. Lindströmnek valami sajátos eljárása van, amelyet mindenféle műszerre alkalmaz. Mihelyt elromlik a műszer, azonnal a kemencéjébe teszi és felszítja a tüzet. Ezúttal a kísérlet remekül sikerül, amennyiben nyilvánvaló bizonyítékkal szolgál a műszer komisz voltáról. A meteorológus azért nem kevesebb gonddal tisztogatja meg a hőjelzőt és miután rendbehozta, tűzhelye fölé akasztja. Ott talán a meleg újra életre hozza és a trópusok illuzióját kelti benne. Mindenesetre számon fogja tartani a konyha hőmérsékletét; később lehet, hogy ki tudjuk számítani a heti középértéket, mely az ebéd idején uralkodik. Hogy e megállapítások kielégítik-e majd a Norvég Meteorológiai Intézetet? Ez más lapra tartozik; barátunknak kisebb gondja is nagyobb ennél.

Egy jelző nedvességmérőt a szomszédos halmon állítottunk fel; ennek következtében Lindströmnek minden huszonnégy órában ki kellett mennie, hogy leolvassa a megfigyelést. Dacára annak, hogy bajtársunk gondosan tisztogatta és olajozta, egy szép napon mégis végkép megállt a készülék. Ekkor megbíztam ezermesterünket, hogy ebből a nedvességmérőből és az elromlott termográfból szerkesszen egy ön működő hőmérőt. Az ilyesféle feladatok boldoggá teszik; pár nap múlva elém tett egy készüléket, amelyben a hengerek ócska konzervdobozokból voltak csinálva!

De ez nem akadályozta meg a készüléket abban, hogy 40 fokig ne mutasson egész pontosan.

Kis kolóniánk két munkacsoportra oszlik. Az egyik azzal foglalatatoskodik, hogy kiszabadítsa vagy negyven főka holttestét, amelyeket körülbelül másfél mé-

ternyi hó temetett el. Legalább két napi munka ez. A hullák nagyon nehezek és kökemények, nehéz bánni velük. A kutyák szemében ez a legérdekesebb dolog a világon; mind körülállnak bennünket és minden mozdulatunkat kíváncsi tekintettel követik, mialatt a fókák kiásásával foglalkozunk. Az óriási húsmennyiséget aztán két nagy esomóba rakjuk; van miből táplálnunk a falkát télen át. Ezalatt a másik munkacsoport, Hassel vezetésével, pincét ás, hogy elraktározhassuk a kőolajunkat; ez a készletünk eddig ki volt téve az időváltozásoknak. E barlangba felséges boltíves bejárat vezet, *Stubberud* mesterműve. Senkisé tesz túl bajtársunkon a hóból készült boltozatok konstruálásában.

Hassel az építési düh áldozata. Hát most meg nem azt vette a fejébe, hogy a házat földalatti átjáró segítségével összeköti a szán- és faraktárral? Mikor tervét közli velem, szinte eláll a lélegzetem; úgy vélem, hogy ilyen munka túlhaladja erőnket. A szenes sátor legalább tíz méternyire áll a kunyhótól. De mindegy, Hassel, *Stubberud* dologhoz látnak. Miután a hó felszínén vonalat húztak, mely a sátort összeköti a házkörül folyosónak délkeleti sarkával, félúton a kettő közt hatalmas lyukat ásnak, fenekén berendezkednek, hogy onnan két irányban induljanak neki a jégfal átfúrásának, egyrészt a ház felé, másrészt a sátor irányában. Mint rendszeren, a munka vígan folyik. De *Prestrudnak* ideája támad, amíg a lyuk még nyitva áll, fel akarja használni az alkalmat arra, hogy obszervatóriumot létesítsen, hol majd felfüggesztheti ingáját. Tehát merőlegesen a folyosóra, melyet Hassel és *Stubberud* nyitottak, helyiséget váj ki, abban állítja fel műszereit. Mikor a kotralékot eltakarítottuk, a nagy lyuk nyílását betömjük; ettől fogva fődött úton mehetünk a kunyhából egyenesen a szénraktárba. Hogy odajussunk, előbb a ház körül futó folyosón kell végigmenni, hol a konzervek állnak tökéletes rendben; majd, a kunyhó délkeleti sarkához érve, belépünk az új átjáróba. Jobbra az alagút közepén ajtó vezet az

inga szobájába. A folyosó végén igen meredek lépcső vezet föl a szenes sátorhoz és a Jégperem fölszínére. Remek munka, mely nagy tisztességére válik építészeteinek.

Nagy hasznát vettük volna egy tágas teremnek, hogy minden felszerelést elhelyezzünk benne, — nevezetesen rénszarvasbőr-ruháinkat — és hogy legyen hol felmálházni a szánokat, amikor Bjaaland már a hótalpakat rájukszerelte. Elhatározzuk egy újabb kunyhó építését: egy nagyobb hódombba vágjuk, amely a háztól északkeletre, az anyagszertárul szolgáló sátor közelében keletkezett.

Az öltöző-magazin, ahogy ezt a második üreget nevezzük, elkészült és elég nagy volt nemcsak arra, hogy minden felszerelésünket befogadja, hanem még arra is, hogy műhelyt rendezzünk be benne. Oldalt egy kis kamra állt, melyben *Wisting* a varrógépét helyezte el; egész télen itt dolgozott. Tovább menve északkelet felé, nagy helyiségbe érünk, a „*Kristálypalotába*“, ahol a skiket, a szánok eleségtartalékait és a délsarki expedíció élelmiszerkészletét raktározzuk el. Később ezt a termet is összekötöttük a többivel a föld alatt. Ettől fogva egész troglodyt-városunkat bejárhattuk a föld alatt. A különböző alagútakat május első napjaiban fejeztük be.

Az otthonüldögélők azt képzelik, hogy a sarkkutatók édes semmittevésben töltik a telet. Ha látnának minket, megváltoztatnák a véleményüket; nem mintha hosszú munkanapot tartanánk, hanem mert bajtársaim, ha egyszer valamihez nekifognak, nem hanyólnak. *Bjaaland* feladata átalakítani a szánokat, hogy könnyebbek legyenek. Amint ez a munka előrehalad, *Hanssen* és *Wisting* felmálházzák a járműveket. A többinek is megvan a maga speciális munkája. *Prest-rud* a tudományos megfigyeléseket végzi, *Johansen* a délsarki expedíció eleségkészletét csomagolja össze, *Hassel* dolga ellátni a konyhát szénnel, fával és kö-lajjal, ostört is neki kell fonnia, *Stübberrud* a szá-

nokra kerülő ládák súlyát igyekeznek csökkenteni és ezer más dologgal foglalkozik. Nagyon ügyes és a legkülönbözőbb munkát is el tudja végezni.

A hőmérők alapvonása, hogy rendkívül törékenyek és kényesek. Néha megesik, hogy már az út kezdetén minden hőmérő eltörik, akkor aztán a kutatónak semmiféle eszköz nem áll rendelkezésére, hogy a hőmérsékletet megállapíthassa. Igaz, hogy ha már eleve hozzászokott ahhoz, hogy érzés után beesülje meg a hőfokot, akkor a havi középhőmérsék-átlagot megközelítő pontossággal ki tudja számítani. Bizonyos, hogy az ily módon nyert napi adatok egy vagy más értelemben hibásak, de ha összeadjuk őket, a hibák kiegyenlítődnek, úgy hogy a művelet eredménye aránylag megfelelő havi középértéket ad. E gondolattól vezérelve, versenyt rendezek a hőmérséklet megállapításában. Minden reggel rövid séta után mindenkinek meg kell taláalomra beesülnie a levegő hőmérsékletét. A becsléseket följegyezzük és a hónap végén a becslés szerinti hőmérsék-fokokat összehasonlítjuk a megállapított adatokkal. Aki a leggyakrabban találta el a hőfokot, néhány szivart kap jutalmul. Ez a gyakorlat azzal a kettős előnnyel jár, hogy megszokjuk a hőmérsékletet becsléssel megállapítani és hogy a nap kezdetén is van mivel szórakoznunk. A mienkhez hasonló egyhangú életben, hol az egyik nap olyan, mint a másik, a fölkelést követő óra a legkritikusabb. Az említett gyakorlat valóban szerencsésen eltérít bennünket a keserű gondolatoktól, amelyeket a rossz ébredés szokott szülni. Mihelyt megkezdődik az ülés, azok is, akik ballábbal keltek föl, elfelejtik házsártos hangulatukat, hogy résztvegyenek a vitában és meghallgassák a prógnózisokat. Sőt még türelmetlenül is várják egy-egy versenyző visszatértét. Ez úgy megy végbe, mint valami vizsgán, ahol minden jelöltnek ugyanarra a kérdésre kell felelnie. Mindegyikünk sorjában léphet be, hogy az utóbb kikérdezettek megállapításait ne befolyásolják az előzők nézetei.

— Nos, Stubberud, hány fok van ma odakint?

Emberünknek valami különleges becslési módszere volt, amelynek sohasem tudtam a nyitjára jönni. Ma például körülnéz és gondosan vizsgálja a jelenlévők arckifejezését.

— Ma nincs meleg, — állapítja meg végül nagy meggyőződéssel. — Azonnal szerencsét kívánok neki megfigyelése szabatosságához. A hőmérő éppen —56 fokot mutatott.

A verseny havi eredményei igen érdekesek. A győztesnek nyolc megközelítően pontos becslése kell, hogy legyen. Volt olyan is, aki napokon keresztül csaknem pontosan megmondta a hőfokot, akkor aztán egyszerre 15 fokkal tévedett. A győztes középhőmérséklet-becslése néhány tizedfoknyira megközelítette a megállapított havi középhőmérsékletet; az összes versenyzők középeredményeiből kiszámított középérték pedig nagyon közel járt a valósághoz. Ez volt a célom a versennyel. Ha később az a szerencsétlenség talál érne, hogy minden hőmérőnk összetörik, azért mégsem maradunk egészen tanácstalanul.

Sarki expedíciónkra négy hőmérőt vittünk magunkkal. Naponta háromszor olvastuk le őket, mind a négyet hibátlanul hoztuk vissza az állomáshelyre. Meteorológusunk azzal, hogy kutatásunk alatt egyetlen hőmérőt sem tört el, valóban példás művet hajtott végre.

HATODIK FEJEZET.

Egy nap Framheimben.

Hogy az olvasó képet nyerjen mindennapi életünk-ről, tegyünk látogatást együttesen Framheimben.

Június húsznegyedike, reggel. Halotti csönd terül a Jégperemre. A part ama helyétől, melyet a Fram foglalt el, mikor kikötött az öbölben, induljunk fölfelé az útnyomon, amelyen az anyagot szállító szánok jártak. A tájkép nagyszerűsége annyira megragadó, hogy ön bizonyára megáll útközben, hogy cso-

dálhassa. Úgy van, csodálatosabb és rendkívülibb panorámát képzelni sem lehet. E szinte valóságértelmenek tetsző csoda láttára, az értelem kétkedni kezd a szemek tanuságában. Íme, itt a Jégperem szegélye, a Nelson és Rönniken „hegyek”-kel, és mögöttük a tarajos csúcsok és jégtorlaszok egész tömegével, háborgó tenger hirtelen jéggé merevült hullámverésének lehetne tartani. A világítás is különös. Oly világos van, mint fényes nappal, pedig a nap már régen eltűnt a láthatárról. Nem is holdfény ez, mert hiszen nyoma sincs árnyékának. Nem, a furcsa világosság erős déli-fénytől ered. A délsarki természet, mintha vendégei tiszteletére legpompásabb köntösét öltötte volna fel. A levegőben lehelet sem kél, semmi nesz. Egyszerre fénysugár hasít át a csillagokkal telehintett égbolton, valami sivítő hang kíséri, aztán szétterül ragyogó szalaggá váltan, melyet piros és zöld sugárrojtok szegélyeznek. Egy pillanatra mozdulatlan, akkor ismét megmozdul a dicsfény és mozdulatát újabb sivítő hang kíséri. Ezen a felséges reggelen e fantasztikus világ legrendkívülibb és legérthetetlenebb jelenségének lehet ön a tanuja. A zenélő hajnalfény ez. Már most, hazatérve, ön elbeszéli, hogy látta és hallotta a déli fényt. Talán nem látta tulajdon szemével és nem hallotta saját két fülével? Semmi kétsége sincs ezek felől, és mégis, mint oly sokan, ön is téved. Az északi és déli fény hangjai sohasem léteztek. Az egész egyszerűen abban a jelenségben áll, hogy az ön lehellete hirtelen megfagy a hideg léghen, amihez aztán a természetfölöttinek az a kísértő érzése járul, amely minden emberi természet mélyén szunnyad. Isten hozzád, szép ábránd! De vajjon nem lett volna-e helyesebb, ha érintetlenül hagyom e tündéri képzeletvilág misztériumát?

Elhaladva a Nelson és Rönniken mellett, megmásszuk az első dombocskát. Közel ide nagy sátor emelkedik, mely előtt két hosszúkás tömeg sötétlik. Az expedíció főraktáránál vagyunk. Tökéletes rend urál-

kodik itt; a ládák szabályosan egymásra rakva, minden észak felé fordítva. Mirevaló ez? Ha ön kelet felé tekint, ebben az irányban valami bizonytalan világosságot észlelhet a láthatáron. Ez a hajnal az év eme szakában. Most még túl sűrű a sötétség ahhoz, hogy bármit is megkülönböztethessünk; a déli fény nélkül nem lehetne látni a számokat, amelyek a ládának észak felé fordított oldalát jelzik. A keleten látható fehérség fokozatosan emelkedik az égen és fénye is erősbödik. Kilenc órákor északkeleten lesz, és tíz foknyira a láthatár fölé fog emelkedni. Akkor minden nehézség nélkül elolvashatni a málhacsomagok jelzéseit. Még a gyárosoknak némelyik lánán feltüntetett neveit is kibetűzheti ön; mikor majd a világosság eltolódik észak felé, még tisztábban látható lesz az írás. Igaz, hogy e számok és betűk körülbelül 5 centiméter magasak és 3 centiméter szélesek. Mindenesetre azt bizonyítja mindez, hogy még az év legsötétebb szakaszában sem uralkodik teljes homály, mint ahogy gondolnák.

A sátorban bőséges szárított halkészlet van a kutyák számára. De siessünk, ha jelen akarunk lenni Framheim lakóinak reggeli felkelésénél.

Zászlórúd mellett megyünk el. Öt ilyen áll az állomáshely és a raktár közt, hogy a telelők megtalálhassák az utat, mikor a hóvihar elszabadul láncaáról és a hóforgatagokon át, melyeket a szél ver föl, négy lépésnyire sem lehet látni.

— Amott, a halom tetején, — szól vezetőm, — megtalálja Framheimot. Jóllehet közel van az állomás, nem lehet egyebet megkülönböztetni belőle, mint valami sötét foltot a havon. A kerek csúcsok, amelyeket oldalt láthat, a kutyák sátrait jelentik. Innen még a kunyhót sem lehet észrevenni, annyira eltakarja a hó s oly mélyen áll a Jégperemben.

— De kedves látogatóm, — szól közbe társam, — úgy látszik, önnek melege van. Menjünk hát lassabban, nehogy kiverje a veríték. Csak negyvenhat fok

van a fagypont alatt. Ilyen temperatúránál s oly csöndes időben, mint a mai, hamar kiizzad az ember, ha siet.

Teknőszerű mélyedésben vagyunk, amelyet halmok és dombok foglalnak be; ezeket a jég nyomása hozta létre.

— Házikónk, — folytatja ciceróném, — azon a domboldalon áll, amely felé tartunk. Itt építettük fel, mert a hely jól védettnek tetszett; a tapasztalás igazat is adott előzetes véleményünknek. Minthogy a szél csaknem mindig kelet felől fúj, a domb, amelynek oldalához házunk támaszkodik, megvéd bennünket tőle. Ha az állomást ott lenn állítottuk volna fel, ahol a rak-tár van, jóval alaposabb szellőztetésben lett volna résziünk.

— Framheimhez közeledve, ne tessék zajt okozni, nehogy a kutyák megneszeljék. E percben 120 ebünk van; ha ugatni kezdenek, vége szakad e szép reggel nyugalmának.

— Ime, megérkeztünk. Hála a világosságnak, mely most fehérrel vonja be az eget, megkülönböztetheti a legközelebb álló tárgyakat. Nem veszi észre a házat, kedves társam? Ez nem lep meg. Az a kályhacsó, amely a hó fölé emelkedik, ez minden, ami belőle látható. A deszka, amely előtt állunk, nem valami elhagyott fadarab, mint ahogy gondolná, hanem a ház bejárata. Most hajoljon le és vigyázat! Négy meglehetősen magas lépcsőfokon kell lemászni.

— A körfolyosó lámpáját még nem gyújtották meg; annál jobb; Lindström még nem kelt föl. Tehát idejében érkezik, hogy jelen legyen egy framheimi nap kezdetén.

— Fogja meg prémes ujjasom szárnyát és kövesen. Most a hóból kiásott körfolyosón vagyunk, mely a tornáchoz vezet.

— Ó! pardon! Megütötte magát? Bocsásson meg, elfelejtettem figyelmeztetni, hogy vigyázzon a küszöbre. Nem első eset, hogy valaki elvágódik itt.

— Várjon egy pillanatig, gyufát gyujtok, akkor majd láthatja az utat. Lépjen be a konyhába, aztán tegye magát láthatatlanná, akkor majd egész nap a nyomomban lehet és szemügyre veheti életmódunkat.

— Ma Szt. János-nap előestéje van, a nyár ünnepe ez odaát Norvégiában, eszerint csak reggel dolgozunk, este pedig majd meglátja, hogyan szórakozunk így ünnepnapon. Csak arra kérem, ígérje meg, ha majd elbeszéli sétánkat Framheimen át, nem fog tódítani.

Látogatónk megszívlelte e tanácsokat, ime a beszámoló mindarról, amit láthatatlan vendégünk látott és hallott köztünk való rövid tartózkodása alatt:

Brrrr. Ez a reggeli ébresztő. Várok egyideig, semmi sem mozdul. Másutt mihelyt megszólal az ébresztő csengő, az ember két meztelen talp nesztét hallhatja a padlón, amit egy-két ásítás kísér. Itt teljes csönd. Amundsen, mikor magamra hagyott, elfelejtette megmondani, hova álljak, hogy mitsem veszítsek el a látványosságból. Utána akarok sietni, de a szoba küszöbén elfulladva állok meg. Nem is kell szemmemmel látom, hogy elhigyjem, hogy itt kilenc ember alszik hat méter hosszú és négy méter széles helyiségben.

Még mindig egyforma csend. Framheim lakói minden bizonnyal csak azért csöngettetnek reggeli ébresztőt, hogy abban az illúzióban ringatózzanak, mintha valóban fölkelnének. De mégis, várjunk csak egy pillanatra. — „Lindström! Lindström! Föl! Nem hallottad az ébresztőt?” — Rettentő recsegés-ropogás halatszik. Lindström az, aki kibujik vackából. Ha lassan is szállt le ágyáról, öltözködését viszont igazán nem nyújtja el. Három lépéssel kész és máris az ajtó felé tart, kis lámpával a kezében. Hat óra van. Lindström vastag és kövér, a képe szélesre derült. Sötétkék ruhát visel és vastag kötött sipkát. Mindamellett itt nem olyan erős a hideg, hogy a fejét be kellene födni. Sőt, a hőmérséklet még magasabb is, mint reggel odahaza nálunk, a falusi konyhákban. Eltaláltam . . . Lindström

kopasz és mint minden kopaszsággal sujtott egyén, ő sem szereti billiárdgolyóját mutogatni.

Kövessük a főszakácmestert birodalmába, ez nem nagy: két méter hosszú és négy méter széles, ennek is felét elfoglalja a tűzhely. A framheimi főszakácsnak egészen sajátos módszere van a tűzgyújtásra. Ahelyett, hogy a tűzhelybe először holmi aprófát rakna, behajigálja a kezeügyébe kerülő legelső fahasábokat, anélkül, hogy nagyságukkal törődne, akkor aztán megloccsolja petróleummal. Egy szál gyufa és a tűzhely rövidesen süstörög és ropog.

— Lindström a kávéfőző edényt legott a tűzre teszi, ilyen pokoli tűzön nem tart soká és máris forr. De mi az ördögbe siet annyira a szakács? Még csak egynegyed hétre jár, pedig a reggelinek csak nyolc órákor kell készen lennie.

Barátunk ezután nekivadult energiával kávé őrl. Ha a minőség arányban áll a mennyiséggel, felségesnek kell majd lennie. — „Rothadt őrlőmasina!” — üvölt emberünk — „semmi se jó!” — És tényleg, miután bőszülten forgatta az őrlőfogantyút egy negyedóra hosszat, biztos, hogy megvan a megfelelő mérték. Félhét, a kávé kész. Micsoda illatot áraszt! Hol a csodában tudott Amundsen ilyen finom minőségű kávé szerezni? Időközben a konyhafőnök pipára gyújt, még éhgyomorral van, de ő nem néz ilyen kicsiségre. Ha a szakács ennyire idő előtt készíti el a kávé, ennek oka, úgy gondoltam, csak az lehet, hogy a többieket megelőzve, magába diktálhasson belőle egy jókora csészével. Képzeljék el csodálkozásomat, mikor látom, hogy egy sarokból korsót szed elő s abból jókora adag hideg teát tölt magának, amit egy kortyra lenyel.

— Miután végzett a frissítővel, Lindström figyelmesen vizsgálja egy edény tartalmát, mely a tűzhely fölött levő polcon áll. Jóllehet a hőmérő, mely a mennyezetre van erősítve, 29 fokot mutat, a meleg nyilván nem elegendő a fazéknak, mert a szakács asztalkendőkkkel és vászondarabokkal takargatja be. Időről-időre aggódó

szemet vet e becses edényre, majd az órára tekint; látni, hogy gondok nyomják. Egyszerre feldegül ábrázata, elégedetten füttyörészik, fog egy vedret és a tornác felé indul. Pár pillanat mulva ragyogó arccal tér vissza, vedre tele van rakva szénnel. E látványra a szó szoros értelmében megdöbbenek; lóhalálában távolodom el a tűzhelytől és a padlóra telepszem, abban a reményben, hogy ily módon megmenekszem a pokoli gyötrelmek-től. A hőmérséklet ott nem kevésbé tűrhetetlen, mint előző helyemen volt; nem is győzöm eléggé csodálni Lindströmöt, aki nyugodtan ül a tűzhelyén. Már éppen rémült kiáltásra fakadtam, mikor Amundsen belépett.

— Jó reggelt, vastag barátom. Milyen idő van ma? — kérdi barátságosan a főszakácsmestert.

— Keleti szél és köd; de már jó ideje, hogy nem voltam kinn, — felel nyugodt biztonsággal a szakács. Ez a vakmerőség egészen elámit; a fickó az orrát se dugta még ki! Amundsen a titokzatos edényre tekint. Lindström fölemeli róla a takarókat. — No, végre, kezd már színt kapni! — Érdeklődésem megoszlik az edény és Amundsen újabb visszatérése közt, ami bizonyára meteorológiai vitára fog vezetni a két férfiú közt. Valóban, az expedíció főnöke rövidesen visszatér; elég az arcába nézni, már látni, hogy a hőmérséklet odakünn nem lehet éppen kellemetes. — Mondd csak, Lindström, milyen volt az idő reggel? — Keleti szél és tintafekete ég volt hat órakor, amikor kimentem, — felel a másik zavartalanul. — Nohát! Akkor meglepő gyorsasággal kiderült az idő. Most egyetlen felhő sincs, a szél nem is mozdul. — Éppen ahogy magam is gondoltam! — vág vissza Lindström; láttam, hogy a köd lassan szakadozik és hogy az ég derengeni kezd keleten.

— A tudós beszélgetés után ismét a nevezetes edénnyel foglalkoznak. A padra teszik és kinyitják a fedelét. Nem türtőztethetem kíváncsiságomat és fölkelek, hogy egy pillantást vessek tartalmára. Csakugyan, ezt már érdemes megnézni! Az edényt aransárga, remek tészta tölti színig. El kell ismerni, hogy a fram-

heimi szakács elsőrangú konyhaművész. Egyetlen kristianiai cukrász sem csinálhatott volna külön kuglófot.

— Hét óra huszonöt perc. Művére vetett utolsó, gyöngéd pillantás után, Lindström fog egy alkoholla telt üvegcsét és belép a közös terembe. Ez fekete, mint valami kályha és micsoda illatot áraszt... Hogy meg ne fulladjak, a bejáratnál maradok. A szakács sokkal bátrabb, eltökélten tovább megy, minden lépésnél megbotolva és mindent fellökve útjában; azután hallom, amint tapogatódzva gyufát keres; végül borszesz-lámpát gyújt. Ezt az egész manővert üvegcsörömpölés és feldöntött székek dübörgése kíséri. Az alvókat ez a zene-bona legkevésbé sem zavarja; mind tovább hortyog alszik, mint a bunda. Lindström, miután a lámpát ki hagyta aludni, visszatér, hogy ismét felgyujtsa. Most egy vagy két percig akkora a zaj, hogy a holtat is föl lehetne ébreszteni vele; az alvók még csak másik oldalukra sem fordulnak.

... Halk füttyszerű sivítás hallatszik és köölaj-szag tölti be a helyiséget. Robbanástól rettegve, éppen menekülni készülök, midőn hirtelen vakító világosság árasztja el a szobát, fehér, nagyon kellemes világosság. Kétszázgyertyafényes Lux-lámpa ez; Framheim lakói határozottan nem sajnálni valók. Lindström megkísérti most, hogy helyrehozza a rendetlenséget, amit lámpagyújtáskor okozott; fölemeli az eldöntött székeket és kezefejével földre söpri a borszeszt, amelyvel végigöntötte volt az asztalt. Egész zuhatag szakad a ruhákra, melyek egy széken az asztal mellett hevernek, de hasonló dolgok hidegen hagyják a tűzhelyek mesterét. Öt perc múlva visszajön, tányérok-kal, csészékkel, késekkel és villákkal megrakodva. Ha Lindström páratlan szakács, ezzel szemben nem rendelkezik az előkelő házak inasainak nesztelen és síma mozdulataival. Inkább odahajítja a tányérokot, semmint letenné, a csészéket és poharakat összeveri a késekkel és villákkal, röviden, oly rettenetes edénycsörömpölést művel, mintha hajón volnánk, nagy vihar-

ban. A kutatók valóban igen jóindulatúak; akárhány másféle ember, akit ilyen macskazenével zavarnak ál-mában, bizony habozás nélkül a zajtokozó fejéhez vágná a csizmáját.

E jelenet alatt alkalmam nyílik szemügyre venni a helyiséget. A falak mentén kilene fakeret áll, három jobboldalt, hat baloldalt. Az ágynemű csupán hálózsa-kokból áll; eszerint nem kell félni a hidegtől.

A szoba közepének szabad terét asztal foglalja el; melléje kis tábori székek sorakoznak. Bizonyos rend látszik itt uralkodni. A ruhadarabok legnagyobb részét felakasztották; persze egypár a földön is hever, azok, amelyeket székestől feldöntött Lindström, tapogatózó sétájának alkalmával. Az asztalon, közel az ablakhoz, egy fonográf trónol; ezt dohánytartóedények és hamútartók veszik körül. A bútorzat se nem dús, se nem előkelő stílű. Az ablak oldalán lévő falon néhány kép látható; szemközt a királynak, a királynénak és a trónörökösnek képesújságból kivágott és kartónlapra ragasztott arcképei. A sarokban, közel a jobboldali ajtóhoz, fogasok vannak felszerelve, hol a ruhákat lehet szárítani.

Emberi formák kezdenek izegni-mozogni a hálózásokban; nemsokára ezután fejek bujnak elő. Wis-ting az első, aki felébred. Utána Helmer Hanssen ébred, egyike azoknak, akik Amundsent elkísérték az északnyugati átjáró felfedezőútjára; kemény, vidám legény; aztán Olav Olavson Bjaaland, nagy ski-versenyfutó és elsőrangú ugró; skítalpain egyetlen szökeléssel legalább 50 méternyire jutott.

— Ez itt Stubberud, volt könyvvezető, aki sarkkutatóvá vedlett. Azután jönnek Hassel, Johansen és Prestrud. Egyik a másik után lép a konyhába. Lindström egy fazékból forróvizet tölt bádogesészéikbe. Ezután kimennek. Utánuk megyek és mit látok? Ezret egy ellen ajánlok! Az egész sarkkutató társaság sorban áll és fogat mos...

— A konyha nyitvamaradt ajtaján keresztül a me-

leg áthat a közös terembe; a szellőző működik, nem kell már a fulladástól félni.

Toálettjük végeztével az urak visszatérnek. Most kell megbecsülniök a künn uralkodó hőmérsékletet. Ez alkalommal egymást követik a tréfák, majd a reggeli alatt kacagás kacagás után tör ki és élénk vetélkedések mulattatják a társaságot.

A bankettek hevében, mikor megoldódnak a nyelvek, hagyományos szokás sarkutazóinkat a mi nagy őseinkhez, a merész Vikingekhez hasonlítani. A békés megjelenésű, derék polgáremberek láttára, akiket Framheimben találok, ez a hasonlat nem jut azonnal eszembe; de mikor látom, hogyan támadnak rá az ételre, nem kétkedem többé leszármazásuk felől. A „hot-chok“ darabjai meseszerű gyorsasággal tűnnek el, egyik a másik után. A bűvészek eltüntető-mutatványaira emlékeztetett ez. Ha a szakács tudományát az elfogyasztott ételmennyiség alapján lehet megítélni, akkor Lindström valóságos mestere művészetének. Hogy jobban csússzék az egész, modern Vikingjeink hatalmas kávésbögrékből nagyokat kortyintanak rája. De a társalgás sem szünetelt azért. Az utolsó olvasmányt, a „Római expressz“ című regényt, alaposan megvitatják. A tárgy titokzatos. Egy vasúti kocsii ülésén halott embert találtak, vajjon bűntényre vagy öngyilkosságra lehet-e következtetni? Élénk vitatkozás után az utóbbi föltevés győz. Mindig azt hittem, hogy oly emberek közt, akik éveken keresztül ugyanazt az egyhangú életmódot osztják meg egymással, a társalgási témák hiánya erősen érezhetővé válik. Ebben is tévedtem. Mikor az irodalmi témát kimerítették, rendkívül élénk vita következett azok közt, akik pártolják, s akik ellenzik a tájszólásnak nemzeti nyelv gyanánt való elismerését.*)

*) A nyelvi kérdés évek óta előtérben áll Norvégia politikai színterén. A túlzó nacionalisták nem kevesebbet kívánnak, mint hogy a tájszólásokat hivatalos nyelvül ismerjék el. E viták több ízben kerültek a Parlament elé, sőt egy ízben a nyelvkérdés egy minisztérium lemondására is vezetett.

Ezek után rágyűjtanak a pipákra és a napi műnkát vitatják meg. Egyesek aztán kimennek, míg a többiek tovább pipáznak.

Kilenc órakor általános riadó, majd Prestrud összehasonlítja az órákat a kronométerekkel és megvizsgálja állapotukat.

Magára hagyva ezt a fickót, akit túlkomolynak talállok, a többit követem. Künn nagy riadalom; a kutyák üvöltönek sátraikban, amelyek körül lámpások jönnek-mennek. A fogatok felügyelői éppen szabadon készülnek éreszteni falkáikat.

Most már igazán nem állíthatni, hogy éjszaka lenne; könnyű rózsás derengés festi meg az ég egy részét, elhalványítva a déli fény sugárzását.

...A kutyák ugrándozva rohannak ki a sátrakból. Mindenféle színű van köztük, szürke, fekete, vörös, barna, fehér. Mind kicsinyek, vastagok, kövérek és jó formában vannak. Mindjárt rokonszenvi csoportozatokba gyűlnek össze egy-egy kedvelt felügyelő körül, akivel szemben igen nagy respektust tanúsítanak. Viháncolnak és vadulnak, de a fogakra nem kerül a sor. A falka legnagyobb része két közeli domb felé indul, hol állkapcsaikat a fókahullákon óhajtják gyakorolni. Egyszerre mörögés hallatszik, egy-két eb összekap; de általánosan csata még nem tör ki. Különben is, a nyáj pásztora örködik, bottal felfegyverkezve; elég megjelennie s a béke máris helyreáll.

A fiatalok meg az egész kicsinyek különösen érdekesekek. Az előbbieket úgy tízhónaposak, az utóbbiak néhány hetesek. Kifogástalan állapotban vannak és becsületére válnak nevelőapjuknak. Bundájuk rendkívül vastag és sűrű, sokkal inkább, mint az idősebbeké. Ezek a kis állatok hihetetlenül bátrak és meg nem hátrálnak az öregebbek elől sem. Az apró kölyök-kutyák nagyon mulatságosak. Olyanok, mintha pamutgombolyagok gurulnának ide-oda a hóban.

Ezek a fiatal ebek bámulatosan bírják a hideget. Mikor esténként a kutya-anyák és apák sietve igye-

keznek vissza sátraikba, a kutya-gyermekek inkább a szabad ég alatt maradnak éjszakára.

A férfiak, miután eloldották az ebek hámjait, lámpával kezükben különböző irányokban indulnak, majd egyszerre eltűnnek a jégperem mélységeiben. Mi az ördög történt velük?

Eközben odajön Amundsen. Mindjárt felajánlja, hogy megmutatja a kutyákat. Itt vannak először is Fix, Lasse és Snuppesen. „Fixnek, ennek a nagy, farkaskinézésű szürkének, nem egy harapás van a rovásán” — meséli az expedíció főnöke. — „Egy napön Flekkeröben, közel Kristian-sandhoz, ahol a falkát egy hónapon át tartottuk Grönlandból való megérkezésük után, alapösan megharapta Lindströmöt, mikor ez háttatfordított neki. Mi a véleménye ilyen fogsör harapásáról?” Most Fix már megszeliidült; morgás nélkül türi, hogy gazdája kinyissa a száját. Nagy Isten! mi esoda fogak! Örülök, hogy azon a bizonyos napon nem én voltam Lindström helyén.

„Engem is megharapott a bal térdemen — teszi hozzá Amundsen — és úgyszólván minden bajtársam tapasztalhatta jeles segédesapatunk fogainak erejét.

Lasse nevelése sem volt könnyű dolog. Mikor a fedélzetre került, az egész falkában ő volt a legvadabb. Megkötöttük a hajóhidon. Eleinte, folytatja az expedíció vezére, — ügyeltem rá, nehogy közelebe menjek; két óra hösszat állva maradt, vad és fenyegető tartással, hasonlóan valami bikához, amely éppen az emberre készül rohanni. Ha szóltam hozzá, felhúzta felső ínyét s olyan fogsört viesoritott rám, amellyel semmi kedvem sem volt közelebbi ismeretséget kötni! Tizenöt nap mulva úgy látszott, mintha már nem volna harapós kedve; akkor megkockáztatam, hogy megvakarjam a hátát egy bottal; azonnal, egyetlen ugrással megfordult, megragadta a fadarabot és szétmarcangolta. Végre újabb várakozási idő után megpróbáltam végigsimogatni. Gonosz pillantást vetett rám, de nem mozdult; attól kezdve igazi barátok let-

tünk. Snappesen, egy sötétvörös bundájú kutya-hölgy, Fixnek és Lassenek elválhatatlan kísérője. Egyetlen más eb sem oly gyors és ügyes, mint ő. Ez a kutya imád engem és egyenesen kínos, milyen ragaszkodást tanúsít irántam. Mindig belényalna a képembe.“

E trió kíséretében, mely úgrándozva követ bennünket, két hatalmas fehér-fekete kutya felé tartunk, a havon hevernek kissé félrevonulva.

Alighogy meglátják Snappesent és lovagjait, legott talpraugranak és rettenetes ugatásba törnek ki. Sohasem hallottam még ilyen félelmetes hangú kutyákat.

Kevéssel odébb három remek állatot látok, ezek Hanssen fogatához tartoztak és a legjobb vontatók közül valók. Azután Kereniusszal, Sauennel, Schwartzal és Lussival találkozunk; mind igen nagy tekintélynek örvendenek a kutyanépség közt. Bjaaland kutyái óljukban hevernek; öt kistermetű, nagyon erőteljes és élénk eb. Hassel fogatának sátra e percben üres; lakói kivonultak és állást foglaltak a petrólaumraktár bejáratának közelében, ahol gazdájuk szokott tartózkodni. Távolabb Wisting négy kutyájával találkozunk. Egyikük, Colonel, a falka legszebb példánya. Eleinte fékezhetetlen volt, de aztán igen engedelmes lett. Egy szép napon, mikor a falka Flekkeröbe volt internálva s a hajóraszállásra várakozott, elszakította láncát és a tengerbe ugrott, hogy a szárazföldre ússzék, valószínűleg azzal a szándékkal, hogy az útjába kerülő első juhott fogai közé kaparintsa. Már félúton volt a sziget és a szárazföld közt, mikor Wisting és Lindström felfedezték a szökést. Azonnal üldözőbe vették, de csak kemény csata után sikerült elfogniuk a szökevényt.

— Gondolom, már megelégette a kutyákat, — szól Amundsen — ha tetszik, látogassuk meg a földalatti Framheimet.

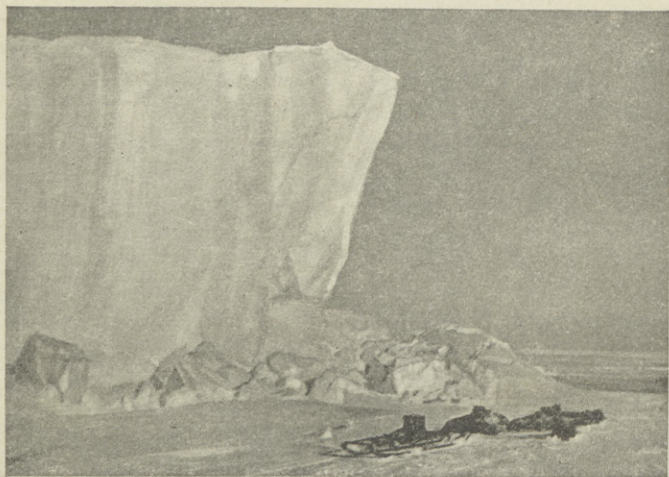
A ház felé indulunk tehát és a nyugati homlokzattal szemben kis dombhoz érkezünk.

6. kép. Adélie-pingvinek.

7. kép. Turolás a jégperem szélén.

8. kép. A Nagy Jégfal egyik kimeredő foka.

9. kép. Eleség raktár a déli szélesség 82. fokán.

— Ime, Hasselnél vagyunk.

Szavamra, azt gondolom, hogy kísérőm félrebeszél.

— Hasselnél? De hiszen a jégperemen állunk!

— Hallja ezt a zajt? — folytatja Amundsen. — Barátunk éppen fát fűrészel.

Egy ágasra erősített csiga segítségével vezetőm fölemel egy csapóajtót, mely a jégbe van illesztve. A nyílásban lépcsőt látok, mely a jégperem mélyébe vezet. Hihetetlen! Négy vagy öt lépcsőfokon lelépde-lünk, aztán függönnyel takart ajtón át nagy jégbarlangba lépünk. Hassel tényleg ott van és javában fűrészel, a mennyezetre függesztett lámpa nem nagy, mégis vakító fényt áraszt ebben az egészen fehér környezetben. A padlón áll egy égő Primus-kályha. Az ettől nem messze felfüggesztett hőmérő 20 fokot mutat a fagypont alatt. Hasselt bizonyára nem zavarja munkájában a hőség. A helyiség egyik falának mentén sorban állnak a kőolajos hordók. Az expedíciónak itt több esztendei fűtésre és világításra elegendő készlet áll rendelkezésére.

Ugyanazon az úton, amelyen jöttünk, visszajutunk a Jégperemre. A bejáró csapóajtó körül összegyülekezve, Hassel fogatának kutyái türelmetlenül várják gazdájukat.

A ház ajtajához közel másik csapóajtó nyílik, ez újabb lépcsőhöz vezet, mely ragyog a világosságtól. A lámpafényt, mely az átjárót megvilágítja, a folyosó falai visszaverik.

— Nézzük meg, mit művel Bjaaland — szól Amundsen — és már le is hajlik és besurran egy baloldalt nyíló sötét sikátorba.

— Vigyázni a lépcsőre!

Ismét a Jégperem mélyébe szállunk alá. Miután lelépkedtünk néhány hóbavágot és deszkával befödött lépcsőfokon, a vezér kinyit egy tolóajtót és bevezet Bjaaland és Stubberud birodalmába. Ez körülbelül 1 m. 80 cm. magas, 2 m. 50 cm. hosszú és 1 m. 20 cm. széles.

Bjaaland azon dolgozik, hogy a szánok különböző alkatrészeit könnyebbekké tegye. Az eredmény, amelylyel beszámol, nagyon kielégítő. A járművek, amelyek eredetileg 75 kilót nyomtak, ezután nem lesznek 53 kilónál nehezebbek; súlyuk eszerint egy harmaddal csökkent. A hófalba fogasokat és polcokat erősítették a szerszámoknak, úgyszintén két gyalupad is áll a helyiségben.

A jég vastagságába vágott műhelyből a folyosó elvezet bennünket a tornácra, amely a konyhát előzi meg. Stubberud éppen tisztogatásával van elfoglalva. A vízgőz, mely a konyhából ered és mikor az ajtó nyitva áll, ebbe a helyiségbe árad, a mennyezeten és a falakon több centiméternyi vastag dérréteggé merevedett. Seprővel fegyverkezve, barátunk éppen ezt a burkolatot távolítja el.

A téli napforduló ünnepének alkalmából az egész ház alapos tisztogatásban részesült. A konyha linóleuma, melyet lelkiismeretesen felmostak, úgy ragyog, mint az új rézpénz. A közös terem szintén nagyon tiszta, a ládák szabályos sorokban állnak, a tábori székek szépen sorakoznak. Ezúttal bátran lélekzetet lehet venni benne.

Amundsen meghív, nézünk körül a padláson. Viszszatérünk tehát a konyhába, majd néhány lépcsőn felhaladunk és egy csapóajtót nyitunk ki. Kézi villamoslámpa fényénél először is a könyvtárra esik a tekintetem; nagyon szép sorokban van. A könyvek megszámozva három polcon sorakoznak. Még katalógus is van, Lindström műve. Szakács, meteorológus, finom kézműves, könyvtáros — ez az ember univerzális! Odébb a befőttes, szirupos, cukros és ugorkás ládák oszlopai állnak. Az egyik sarokban fényképészeti sötétkamrát rendeztek be.

Visszajutva a tornácra, Lindströmmel találkozunk, aki nagy teli veder jeget cipel; ez az ebédhez való vízkészlet.

Vezetőm egy nagy lámpással szerelte föl magát;

eszerint hát folytatjuk földalatti felfedező útunkat. A tornác északi falán nyíló ajtó a körfolyosóra vezet, amely körülfutja a házat; koromsötétség honol itt. Amundsen megáll, hogy a renddel s a tisztasággal dicsekedjék, amit sikerült Framheimben meghonosítania. A folyosón, ahol éppen vagyunk, képtelenség bármit is megkülönböztetni; inkább elhiszem hát neki pusztá szóra. Ezek után folytatjuk utunkat. Minthogy nem ismerem a terepet, óvatosan haladok előre. Minden elővigyázatosságom dacára egyszerre csak elesűszom valami kerek holmin és egész hosszamban elvágódom. Ilyen kiválóan rendbentartott helyiségben ugyan mi a csoda lehet az a padlón? Amundsen mellém siet a lámpával. Képzelmék meglepetésemet. Egy hollandi sajton botlottam keresztül! E kaland után a házigazda véleménye a házában uralkodó rendről kissé túlzottnak tűnik előttem.

A ház keleti oromzatának közelében a folyosót a közös terem egyik ablaka világítja meg. E nyílással szemben a Jégperem tömegében, mely a folyosó déli falát alkotja, nagy kivájas mutatja a helyet, ahonnan Lindström a ház jégzsükségletét szerzi be.

— Most húzza össze magát és kövessen; látogatást teszünk Hanssennél és Wistingnél.

Amundsen eltűnik egy lyukban. Követem és néhány pillanat múlva újabb, meglehetősen nagy, négyszögletes barlangba lépek. Egy asztalon, lámpa és gyertyavilág mellett Helmer Hanssen rakja össze a szánok különböző darabjait, melyeket Bjaaland leszerelt. A hőmérséklet nem nevezhető valami nagyon melegnek: 26° fagypont alatt; mindamellett Hanssen úgy látszik oda se néz neki.

Egyik fal mellett hatalmas oszlopokba halmozva állnak a bőrruházatok; takaró védi a rakásokat a mennyezetről lehulló dér ellen. Szemközt a szánok állnak és az ajtóval átellenben a vászonmellények és alsónadrágok, a kecske- és birkabőr-ujjasok hegyei emelkednek; egyszóval valóságos ruharaktárban vagyunk.

A szánok mellett, ugyanazon a falon függönnyel takart ajtó látható. Ez ajtó mögött Wisting javában dolgozik egy varrógépen. A helyiség nem nagy: szélessége 1 m. 80 cm. Itt igen kellemes hőmérséklet uralkodik: 10° a fagypont fölött, amikor odakünn 51° hideget mutat a hőmérő; mikor belépek e fedezékbe, egyszerre az az érzésem, mintha a trópusokra kerültem volna. Hogyan lehetséges, hogy 10° melegben nem olvad a jég? Vajjon nem úgy tanultuk-e az iskolában, hogy a jég 0° -nál áll össze? Ha ez a fizikai törvény ezen a tájon is ugyancsak érvényes, akkor Wistingnek állandó zuhany alatt kellene ülnie. A falakat szemügyre véve, nyitjára akadtam e csodának. A helyiség mindegyik falán bádogból és vitorlavászonból készült esatornák futnak körül, melyeken át az olvadásból keletkezett víz egy vödörbe csorog alá. Wisting innen szerzi mind a mosdáshoz szükséges vizet.

Ez emberek találékonyosságán nem szünök meglepődni és csodálkozni. Ilyen útitársakkal nem nagy virtust eljutni a sarkra, — gondolom magamban suttogtam.

Ciceróném ama fal felé tart, melynek mentén a prémes holmik halmazai állnak; félretolja őket és eltűnik a kötegek közt. Magam is megmászom a ruhahegyeket és mögöttük újabb nyílást fedezek fel a falban, majd ismét másik folyosót. Amundsen nyomában behatolok a folyosóba. Valamivel magasabb ez az előbbinél, itt már kétrét görnyedve lehet járni. Ezúttal nem tart soká a sötétben való utazás; szinte azonnal egy nagy terembe érek, amelyet „kristálypalotá“-nak neveznek; csakugyan, mindenfelől jégkristályok ragyognak. Az egyik falhoz számos *ski* támaszkodik, mellettük pedig az élelmiszerládák, sárgák, meg feketék. Az előbbieket még nem mentek át az asztalos kezén, aki az átalakításokat végzi, míg az utóbbiak már útrakészen állanak. Itt mindenre gondolnak, még a ládák színére is. Nyilvánvaló, hogy hóval borított tájon fekete ládák alkalmasabbak a sárgáknál, mert

jobban láthatóak. Azonkívül meg, ha a kutatók jelző-táblákkal akarják kijelölni útvonalukat, egyebet sem kell tenniök, mint szétszedni a ládákat.

Minden szán rakománya négy ládából áll.

Johansen a kristálypalota közepén ül és éppen a nagy expedícióra szánt eleségládák egyikét rakja tele. Félcéntiméter vastag és 12 cm. átmérőjű pemmikánkorongok és hurkaalakú, hosszukás zacskók, amelyekben tejpor van, kerülnek bele. A korongokat egymásra rakja és a kerek oszlopok közeibe jutnak a hurkák, amelyek époly hosszúak, mint amilyen magas a láda. A hézagok, amelyek a pemmikán és a ládfalak közt maradnak, félakkorák, mint az oszlopok benső közei; így hát bennük nem férnek el a tejporos zacskók. De azért ne higyjék, hogy ez a hely kárbevész. Johansen csokoládédarabkákkal tölti ki. Minden ládára rá van írva a szán száma, amelyhez tartozik, azonkívül még a saját száma is, és egy címke a tartalmát jelzi. Az egyiket ezt olvasom: 5400 kétszersült. Azt mondják, hogy a türelem az angyalok legfőbb erénye. Johansennek is jókora adag juthatott ebből az erényből, hogy ilyen tökéletes csomagolásra telik belőle.

A pemmikánnal, kétszersülttel, csokoládéval telt ládák és a tejporos zacskók a Kristálypalotát fűszeresholthoz teszik hasonlónak.

Társam a skí-raktárral szemben lévő fal felé indul, fölmege két lépcsőfokon, fölemel egy csapóajtót és ismét a jégperemen állunk.

Ekkor legőszintébb köszönetemet fejezem ki Amundsennek, amiért vezetőm volt az érdekes körutazáson és bámulatomat nyilvánítom ama remek munka iránt, amelyet társai hajtottak végre.

— Még távolról sem láttunk mindent, — felel ő. Feljöttünk a jégár felületére, hogy elkerüljük a sötét folyosót, amelyen odamentünk; most másfelé tekintünk hát. Jóllehet kezdek már betelni ezekkel a földalatti átjárókkal, nem szabadulhatok ez újabb kirándulástól.

Tehát éppen követni akarom, mikor Hanssen előbög hat kutyától vont szánjával.

— Ugorjék fel, — kiált rám Amundsen, — én itt megvárom.

Alighogy helyet foglaltam, a szán iszonyú iramodással nekilődül, örvénylő hófelhőket kavarva. A hajtó alaposan kezében tartja fogatát és feladata igazán nem sinecura. Kettő a kutyák közül, Hök és Togo, mintha szüntelenül valami gonosz csínyen törnék fejüket. Váratlanul meg-megfordulnak és társaikra vetik magukat, nagy zavarodást okozva a fogatban; hanem az ostor hamarosan ismét emlékezteti őket a kötelességre. Két másik eb, amelyeket a dombon láttam, Ring és Mylius, vágatnak az élen; azok is készek lennének kirúgni a hámból, ha nem félnék a büntetést. Hai és Rap egészítik ki a társaságot. A tépettfülű Rap szívesen csatlakozna Hai barátjához, hogy együtt Hökre és Togora rontsanak, csak a félelem tartja vissza; ő is nagyon jól tudja, hogy gazdája nem érti a tréfát. Az ostor szünet nélkül pattog; ez a fejük felett lebegő fenyegetés minden kutyát arra készítet, hogy szép rendesen haladjon. Pár méterrel hátrább Zanko követi társait, mindenképpen kifejezve örömét azon, hogy nincs befogva.

Vágtában nyargalunk fel a dombra, mindjárt a raktárhoz érünk. Tizenegy óra; a világosság sokkal élénkebb, mint reggel volt; a rózsaszínű fény meglehetősen magasságig emelkedik az égen és csaknem északig kiterül. A ládák számozása és felírása most jól kivehető.

A szán megáll, én leugrom, míg Hanssen fölfelé fordítja a járművet, talpaival az égnek, hogy a kutyák meg ne ugorjanak vele, mikor hátat fordít nekik. Leülök egy ládára és várom a bekövetkezendőket. Zanko gondoskodott róla, hogy történjék valami. Mialatt a ládákat vizsgálgatja, összetalálkózik régi barátaival, Ringgel és Myliusszal; a viszontlátás öröme fölszítja Hök dühét és Hök, Togo támogatásával, a többiek

csopórtjára veti magát. Hai és Rap sohasem szalasztanak el hasonló alkalmakat, az első csatakiáltásra beavatkoznak és máris minden vonalon áll a csata.

— Megállj, bitang banda! — ordít Hanssen, — aki lóhalálában visszatér. Zanko észrevette a veszedelmet és legott ellóg Framheim felé. Ugyanakkor a többi csatázó is szétrebben s az egész fogat, mint valami vezényszóra, egyszerre teljes sebességgel az állomáshely felé iramodik. Hogy a szán föl van fordítva, az esőpett sem zavarja őket; vágatva rontanak föl a domboldalon és eltűnnek. Hanssen azonnal üldözőbe veszi fogatát, de bármennyire igyekszik is, nem bírja utolérni. Alig ér fel a halom tetejére, mikor a kutyák befutnak Framheimbe, hol azonnal feltartóztatják őket.

Nem lévén jármű, nyugodtan visszasétálok a ház felé. A domb lábánál találkozom Hanssennel, aki fogatával visszatér a raktárhoz; a kaland feldühítette, az ostor pihenés nélkül pattog kezében.

Visszaérkezve az állomáshelyre, a tornácra sűrűnek és várom az alkalmat, hogy a konyhába jussak. Nem kellett sokáig várakoznom. Lindström rövidesen hazatér, szuszog és fujtat, mint valami mozdony. A házat körülvevő folyósóból jön, jéggel megrakott újabb vödört cipel, szájában pedig egy villamos lámpást tart. Térdével löki be az ajtót és nyomában magam is besiklom.

Eppen senki sem lévén otthon, abban a szórakozásban részesülök tehát, hogy szemtanúja lehetek Lindström tevékenységének és gesztusainak, mikor egyedül van.

A szakács leteszi vödört, majd lassan megtölti jéggel a tűzre tett fazekat, hogy ilymódon vízkészletét pótolja; ezután az órára tekint. Negyedtizenkettőt mutat; rendben van! Az ebéd pontos időre készen lesz. Most bemegy a szobába, pipára gyújt, leül és egy bábut vesz a kezébe, mely egy iratnehezéken foglal helyet. A bábú látása a legmélyebb gyönyörűséggel

tölti el. Felhúzza a gépezetet, aztán az asztalra teszi a játékszerit; alighogy elveszi róla kezét, a bábú egymásután bukfeneket vet. E látványra Lindström hasát fogja nevéttében és így kiabál: „Nagyszerű, Olava, csak tovább!” A kis figura, amelynek ugrándozása annyira mulattatja a szakácsot, valóban nagyon mulatós. Savanyú vénkisasszony ábrázata van, sárga haja és petyhüdtlen lógó pofái. A bukfenektől rendetlenül szédült ruhája megmutatja, hogy ez a bájos személy eredetileg akrobatának készült. A metamorfózis Amundsen zseniális társainak köszönhető. A jókedv rám is átragad és nem bírom elfojtani a nevetést. Lindström, miután vagy tíz percig kisgyerek módjára mulatott vele, visszateszi Olavát a papírnehézekre, majd félig ágyára dül. Rendben van, gondolom, egy kicsit szundikál még ebéd előtt. Nem; zsíros és rongyos kártyacsomagot szed elő rekeszből és patience-ozni kezd. „Kijött! Nagyszerű! Eljutnak a sarkra és ők lesznek az elsők!” — mormog Lindström.

Ezután a főszakácsmester megerít és öt perccel tizenkettő előtt ebédre csönget. Az étrend nem nagyon dús: sűrű és fekete leves, amelyben nagy fókahúsdarabok úszkálnak. Az ital vízzel kevert szörp és szilvabefőtt a dessert. Ebéd közben szakadatlanul folyik a társalgás, úgyszintén ebéd után is, mikor mindenki füstöl.

Félháromkor Bjaaland jelenti, hogy a gőzfürdő kész. Török fürdő a déli sarkvidéken, ezt már látni kell; követem tehát Hasselt, aki a sort megkezdi.

A tornácról a nyugat felé haladó folyosóra térünk és egy nagy jégbarlangba jutunk, melynek falait dér és jégcsapok borítják. A fürdő berendezése époly egyszerű, mint amilyen ötletes. A fürdő maga egy nagy, esukott láda, melynek tetején nyílás van a fej számára. Alul van a fűtőtest, mely vízzel telt bádogládából és két Primus-kályhából áll. A fürdőző maga szabályozza a hőfokot, azzal, hogy a fürdőládát lejjebb bocsátja, vagy följebb emeli a mennyezetre, a ládára erősített csiga segítségével.

Mikor belépek a hőmérő 54 fokot mutat.

A telep mindegyik, vagy majdnem mindegyik tagja megtisztálkodik, majd egynegyedhatkor ismét felöltik prémhüvelyeket és elhagyják a fürdőházat.

Ebéd óta megváltozott az idő: hirtelen délnyugati szél kerekedett, mely sűrű hóförgetegeket hajt maga előtt. A zenithen csillagok ragyognak, míg alant áthatolhatatlan fehér porzás állja útját a szemnek. Mindent eltakar a hóhullás, azonkívül a szemet is elvakítják a pelyhek. A kutyákon nem látszik, mintha ez a hirtelen változás különösen zavarná őket; némelyikük ide-oda nyargal, míg a többi összegömbölyödve fekszik a havon. Az emberek lámpával felszerelve mennek ki. Mindegyiküket azonnal körülveszik fogatának kutyái, melyek vidám vakkantásokkal fejezik ki örömlüket, hogy viszontlátják gazdájukat; akkor aztán mind a sátrak felé tartanak. A falka hazatérése békésen megy; csupán Bjaaland ebei csapnak rettentő zajt. Éji szállásuk bensejében vad esatát vívnek; gazdájuk erélyesen közéjük suhint, mire a rend hamarosan helyreáll.

Mikor a kutyák már be vannak hajtva, mindegyik szánvezető a „mészárszék“-hez megy és onnan kis ládában darabokra vágott fókahúst visz állatainak. Félóra múlva a tábor elesenededik. A hőmérő — 54 fokot mutat, a szél 10 m. másodpercenkénti sebességgel fúj. A sátrak a kutyafalkát jól megvédik a vihar ellen.

A kunyhóban erélyesen haladnak az ünnep előkészületei; alighogy belép az ember, azonnal látja, hogy jó házban van.

A közös helyiség nagyon tiszta s ez alkalomra kis norvég lobogókkal díszítették fel. Hat óraker pa-zar lakomát szolgálnak fel. Ezúttal Lindström felül-múlta önmagát. Először is egy negyed plúm-puddingot szolgál fel minden egyes vendégnek, majd „Napoleon“-t, finom rétestésztát krémmel töltve. Számban összefut a nyál e cukrászredek láttára. Míg Norvégiában egy ilyen sütemény az egész asztalnak elég lett volna, ad-

dig itt minden ember külön kap egyet s ezt nagy gyorsasággal el is tüntetik; e habzsolás láttára azt hinné az ember, hogy tegnap óta nem evett ez a társaság egy falatot se.

Ezután szivarra gyujtanak, majd felszolgálják a kávé. Az embernek kell hogy legalább egy bűne legyen. Ha már meg van fosztva az ivás gyönyörétől, a nyalánkságra adja magát. A hatás nem is késik. A vendégek mintha kissé elnehezdedtek volna. Nyilvánvaló, hogy a rétes nem könnyen csúszik.

Egyszerre felharsan Lindström hangja a konyhában:

— Stubberud! Siess, mielőtt fölmelegszenek!

Rohanok, hogy lássam, mi az. A szakács hason fekszik a padláson és a csapóajtón át lenyújt — találják ki mit! — két üveget, egy Bénédictine-t és egy punchot, mindkettő fehér a dértől! Stubberud mérhetetlen óvatossággal veszi át az értékes palackokat és nem kevesebb vigyázattal viszi az étterembe, hol megjelenésüket zajos üdvivalgás fogadja. Míg a likőröket hörpölgetik, megindítják a fonográfot a társaság tapsainak közepette; Framheim lakói nagy zenekedvelők. A hangszer, így szól a bejelentés, sorra eljátssza mindenkinek a kedvenc zenedarabját; hogy meghálálják a szakács remek közreműködését az ünnep fényének emelésében, az ő kedvenc darabjával kezdik. *Tararabumsztie!* hangzik s utána valcer, melyet kórikus nóta követ. Az előadás alatt Lindström mintegy helyére szögezve áll a küszöbön, egész magatartása elragadtatást fejez ki. Azután a *Hugenották* egy áriája következik, majd *Solveig dala*. Ha *Bryhn* jelen lett volna, a mély hatás, melyet zenéje keltett, még inkább meghatotta volna, mint a lelkes tapsok, amelyek az előbbi darabokat üdvözölték. Amint a recitatív halad, az arcok egyre jobban elkomolyodnak. Mindet meghatja a sok emlék, amelyet ez a dal kelt lelkükben s a mindent magába foglaló költészet, amely kiárad belőle.

E darab végeztével félreteszik a fonográfot, senki sem akarja többet hallani.

Félkilenc. Már azt hittem, hogy a lefekvés ideje közeledik, mikor a sarkutazók egyike elkiáltja magát: „Rajta, most lássuk a nyilakat!” Legott felfüggesztenek egy háncsból készült céltáblát a konyhából a tornácra vezető ajtóra s egy ládából előkerülnek a kis játéknylak. A versenyzők felállnak az asztal végén, körülbelül három méternyire a céltól; most megkezdődik a vetélkedés, kacagás és zaj kíséretében. Stubberud a legügyesebb; öt nyila közül kettő a centrumba talál, a másik három egészen közel ehez csapódik be. Johansen lő utána, elég jól, de nem ér fel az elsővel. Utána Bjaalandon a sor. Miután felállt az asztal végén, mint a többiek, óriási lépést tesz előre, úgy hogy már alig másfél méternyire áll a céltól, mikor fegyverét kilövi. Ennek dacára sem ragyogó az eredmény. Minden nyila jóval a céltábla alá kerül. Hassel sem szerencsésebb. Amünsen és Wisting lövése époly rossz. Prestrudé közepes. Hanssen olyan erővel küldi ki a nyilát, mintha szigonyt löne valami rozmárra. Az elért pontokat gondosan feljegyzik, később aztán kiosztják a díjakat.

A verseny alatt Lindström kipiheni a nap fáradalmait, átadva magát kedvenc időöltésének, a patience-rakásnak; de azért érdeklődéssel kíséri a verseny fordulatait és időnként leteszi a kártyákat, hogy valami tréfás megjegyzést bocsásson szélnek. A helyiségben trópusi hőség uralkodik: +35°. A szakács ekkor félbehagyja játékát, eloltja a mennyezetről függő nagy lámpát és két kisebbet helyettesíti azt, hogy a hőség ne bántsa a felső hálókelyek lakóit, ha majd lefekvésre kerül a sor. Ez a lámpacsere finom célzás arra, hogy a lefekvés ideje közeledik.

Most, jóllehet az új lámpák igen szépen világítanak, a szoba sötétnek tűnik; a szokásos világításához képest nyomorúságos mécskeknek tetszenek.

Ezután a sarkutazók elfoglalják hálókelyeiket.

Lindström becsületbeli kérdésnek tekinti, hogy mindig ő legyen az első, aki lefekszik és minden áldozatra kész, hogy ezt a rekordot megtartsa. Ma pedig kevés hiányzik ahhoz, hogy elveszítse. Stubberud már csaknem levetkőzött; előnyének elbizott tudatában nem is mulasztja el, hogy cimboráját kihívó szóval ne ingerlje. A szakács, ki túlbüszke ahhoz, hogy legyőzetését bevallja, legott visszavág. Stubberud kész éji toalettjével és nekilát, hogy felmásszon hálólhelyére, mely Lindströmé fölött van. Ezen elhatározó mozdulat látára versenytársa megragadja lábát: „Várj csak, öregem, míg magam is levetkőzöm!” — kiált a szakács legsiralmasabb hangján. De Stubberud nem enged; meg akarja nyerni a fogadást. Lindström erre elengedi, letépi magáról a nadrágtartót és vackába fúrja magát. Stubberud protestál: „Ez nem igazság, nem vagy levetkőzve!” — „Bánom is én!” — felel Lindström. „Mégis én vagyok az első!”

Az ügy nem nyert ezzel elintézését. Alig feküdt ágyába a főszakácsmester, rettentő recsegés-ropogás hallatszik. A pole, amely ágykerete mellett állt s amely a legkülönbözőbb tárgyakkal volt telepakva, feldől és egész lövedékszapot zudít Lindströmre; fonográflemezek, mindenféle szerszámok, cukrosdobozok, pipák, dohánycsomagok, hamutartók, gyufaskatulyák, stb. potyognak reá. Nem találván többé helyet ágyában, a szakács kénytelen fölkelni és bevallani, hogy legyőzetett. Ezután a többiek is lefekszenek, némelyek könyvvel, mások pipával a szájukban. Pontban tizenegy órakerol kioltják a lámpákat.

E percben Amundsen kimegy; követem, hogy búcsút vegyek tőle.

— Elkísérem önt a raktárig, — szól Amundsen, — onnan már magától is könnyen megtalálja az utat.

Bár az idő jobbra fordult, azért fekete sötétség uralkodik. „Hogy el ne tévedjünk, magammal viszem triómat.” Az expedíció vezére előhívja három kedvenc kutyáját, amelyeket ez a késői kivonulás bizonyosan

izgat, aztán egy farakásra lámpást állít, hogy ez visszatértében irányítsa. Kísérői nyilván megszokták, hogy arra menjenek, mert azonnal a raktár felé indulnak.

— Nines benne semmi meglepő, ha ismerik az utat, — jegyzi meg társam. Megérkezésünk óta naponta legalább egyszer megteszik. Hármunknak szokása, hogy mindennap félórás sétát tegyünk ebben az irányban, mielőtt munkához látnánk. A tél kezdetén a többiek is erősen elhatározták, hogy így tesznek; mindet lelkesítette a reggeli séta gondolata. De a lelkesedés nem tartott soká.

— Noha a távolság nem nagy — folytatja Amundsen — mégis meggondolatlanság lenne, ha a kutyák s a felállított jelzések nélkül próbálnánk odatalálni a raktárhoz. Némelykor lámpást akasztok ezekre a rudakra; de ha a hőmérő olyan mélyen áll, mint ma, a kőolaj megfagy és a fény kialszik. Eltévedni itten a legszörnyűbb következményekkel járna.

Ime, itt az első jelzés; szerencsénk van, hogy éppen rábukkantunk. Annál inkább ügyelni kell ezekre a jelzésekre, mert az első közelében nagy, hat méter mély gödör tátong egy domb mellett. Ha valaki eltévedne, könnyen beleeshetne és karját vagy lábát törhetné!...

Most mentünk el a második jelzés mellett. A két következő jelzőrúd rövid, tehát nehéz meglátni őket. Itt gyakran tétovázom, hogy merre kell továbbmenni; hasonló esetben a kutyákat hívom, hogy megmutassák az utat. Lám, most is lehetetlen bármit is meglátni, míg rajta nem vagyunk. Tudom, hány lépésre vannak egymástól a jelzések; ha megfelelő számú lépés után sem látok semmit, akkor megállok és szemügyre veszem a terepet. Ha semmit sem találok, füttyentek a kutyáknak, azonnal itt teremnek. Nézze csak, mindjárt meglátja.

Amundsen füttyent; kísérőink legott odafutnak.

— Hogy megértessük velük, hogy a raktárhoz vezető utat keressük, — mondja barátom, — tovább kell mennünk.

Csakugyan, a kutyák útnak erednek, de ezúttal olyan iramban, amelyet követni bírunk. Rövidesen megjelenik az útvonal utolsó jelzőrúdja.

— Zseblámpám mindjárt kialszik, — szól Amundsen; bocsásson meg tehát, ha nem kísérem tovább. Különben is tudja ön az utat.

Ezzel elválunk; ő hazatér Framheimbe, míg én, a láthatatlan vendég, sietek vissza szelidebb yilágtájak felé!

HETEDIK FEJEZET.

A tél vége.

Túl vagyunk a tél derekán, most már gyorsan múlik az idő. A legsötétebb időszak elmúlt; mindennap jobban közeledik a napvilág.

A legsötétebb napok idején Else lebetegszik. Nyolc kölyke közül hat a gyöngébb nemhez tartozik. Haláluk legott elhatároztatik, holttestüket pedig szüleiknek adjuk. Pár harapás és eltűntek. Kétségkívül ízlett a fogás, mert másnapra a másik két újszülött is eltűnt.

Nagyon különösek a meteorológiai viszonyok, amelyek Framheimben uralkodnak. Az antarktikus szárazföld minden részén, ahonnan megfigyelésekkel rendelkezünk, az időjárás feltűnően változó. A *Belgica* fedélzetén, mialatt Graham-Földjétől nyugatra a jégtorlódásba zártan álltunk, a szélrohamok igen gyakoriak voltak. *) Nordenskjöld, ama két tél folyamán, melyet ettől a földtől keletre töltött, ugyanazokat a szélviszonyokat figyelte meg. Végül Scott és Shackleton hosszú sorait állták ki az orkánoknak a Mac Murdo-átjáróban. Viszont Framheimben gyakran teljes szélcsendet vagy gyöngeszeleket tapasztalunk, ugyanabban az időben, mikor 650 kilométerre nyugatfelé az angol expedíció gyakori viharokat észlelt.

Azt gondoltam, hogy állomáshelyünkön a téli tem-

*) Roald Amundsen kapitány résztvett De Gerlache expedíciójában, mint hadnagy. (1897—1899.)

peratúra viszonylag magas marad majd, a tenger szomszédságának következtében. Midőn a légköri viszonyok kedvezőek, északon sötét eget látni, ami azt mutatja, hogy a Ross-tenger nagy terjedelemben szabad a jégtől. Bármint is álljon a dolog, rendkívül nagy hidegeket tapasztalunk. Az évi átlaghőmérséklet, megfigyeléseink alapján számítva, bizonyosan a legalacsonyabb, amelyet valaha megállapítottak. A legnagyobb hideg, amit feljegyeztünk, -59 fok volt, 1911 augusztus 13-án. Öt hónapon át -50 fok körül járt a temperatura alsó határa. Minden szélre emelkedett a hőmérő, kivéve a délnyugati, amely a hőmérő süllyedését vonta maga után.

A déli fény gyakran mutatkozott és sokszor rendkívül erős világossággal. Különböző alakzatai közül az ívek ismétlődtek leggyakrabban, rendszeresen vörös és zöld színeződéssel.

Megfigyeléseink, amelyeket a Nagy Jégperemen való egyéves tartózkodásunk alatt tettünk, igazolják azt a véleményemet, hogy a Jégperem szilárd és a szárazföld felületén terül el. A tél s a tavasz folyamán a jégfelület szegélye, melyet a szelek és tengeráramlatok a Jégperem felé nyomnak, széttöredezik, és szagatott formájú *turolásokká* torlódik, melyek 12 méter magasságig tornyosulnak.*) Hasonló erejű feltorlódások telepüktől csak két kilométernyire mutatkoztak, anélkül, hogy mi legcsekélyebb mozgást is éreztünk volna. Ha a Jégperem a víz felszínén terülne el, akkor az ilyen erőszakos változások nemesak oly távolságra lettek volna észrevehetőek, mint amennyire mi voltunk ama jelenség színhelyétől, hanem még a házat is alapjában megrendítették volna. A ház felállításakor Stubberud és Bjaaland nagy távolságból zűrzavaros zajgást hallottak, de még csak a talaj remegését sem érezték. A telelés alatt sem ilyen zajt, sem rázkódást nem tapasztaltunk. Másik fontos bizo-

*) A jégfelület szegélyének nyomásokoza hegyekbe torlódásai.

nyítékkal szolgált Prestřud nagy teodolitjának változatlan stabilitása. Ha a Jégperem vízen lebegne, a rendkívül finom készülék kilengést mutatott volna.

Aznap, mikor a Bálnák öblébe érkeztünk, a nyugati jégfok egy része levált, tavaszkor pedig a jégár szégyének számos beszögelései közül egy egészen kicsinyt összerombolt a parti jégtorlódás nyomása. E két esettől eltekintve, a Jégperem határvonala Framheim körül egy év alatt semminő változást nem mutatott. Midőn a *Fram* a jégár széléhez közeledett, egyre csekélyebb mélységet észlelt, ami nyilvánvaló bizonyíték volt arra, hogy a part nem lehet messze. Végül pedig miként magyarázhatnók meg a 330 méteres térszínmagasságot, amelyet körülbelül 50 kilométerre alapítottunk meg délfelé lakhelyünkötől, ha nem tételezzük föl, hogy a jég alatt csekély mélységben szilárd föld rejlik.

Nagy igyekezettel dolgoznak a szánokon. Augusztus 15-ére minden előkészülettel készen kell lennünk a sarki expedícióra. Hanssen és Wisting feladata, hogy a járműveket újjáalakítsák. Eszközök elkészítését azokra bízni, kik azokat maguk fogják használni, a leghelyesebb mód arra, hogy lehető legjobb munkát végezzünk vele. Ismervén a célt, amelyet el kell érniük, becsületbeli kérdés számukra, hogy a sikert biztosítsák és mielőtt az expedícióra indulnának, a maguk biztonságára is eleve gondot fordítanak. A szánok különböző alkatrészeit a legkörülményesebb gondnal rótták volt egybe; szétszedésükhöz fejsze vagy kés kellene. És ezt a fontos és finom munkát bajtársaink fagyos, jégből vágott helyiségben végzik! A „ruházati raktár“, amelyben dolgoznak, Framheim leghidegebb helye. Egy oldalról a Jégperemre, másik oldalról a házhoz vezető folyosóra nyílik, tehát légvonat söpör át rajta, ha ez még oly gyenge is, bizony megérzik, amikor a hőmérő odakünn — 60 fokra süllyed. Ebben a barlangban a temperatura mindig jelentékenyen a fagypont alatt áll. Hogy a hosszú bőrszíjak hajlékonyak maradjanak,

amíg szorosra húzzák, munkásaink egy Primust gyűjtőnek meg munkaasztaluk mellett. Türelmük felkelti bámulatomat, gyakorta egy óra hosszat is dolgoznak fűtetlen kézzel, úgy 30 fok hidegben. Ha e munkaközben barátaink keze a szó szoros értelmében megfagy, azért a lábuk sem marad melegen. Hasonló hidegben, mikor az ember nem járkalhat, fatalpú lábbeli a legalkalmasabb.

A szánok felszerelésén kívül ennek a két úrnak egész sereg más foglalatossága is van. Ha a szánok „felépítményé”-nek ezerféle gondja engedi: Wisting varrásba fog, sokszor csak félkilenckor érkezik a vacsorához, mikor a többiek már a célbalövősdinél tartanak. Ha nem ő volna a versenypontok feljegyzője, Isten tudja, mikor hagyná el varrógépét. Előbb két sátorrá alakít át négy darab három emberre való sátrat. Dacára annak, hogy nincs helye a kiszabáshoz és ahhoz, hogy varrás közben a levarrt részt tovasiklani engedje, — munkája mégis tökéletes és olyan, mintha jeles szakmunkás kezéből került volna ki.

Olyan ügyeskező emberek, aminő Wisting, becses segítőtársak egy kutató-utazásban.

Sverdrup expedíciója az amerikai északsarkvidéki szigettengeren kettős borítású sátrakat használt. Az, amink nincs, mindig a legjobbnak tetszik, társaink dizingik is minden hangnemben ennek a modellnek dicséretét. Kettős falú ház természetesen melegebb, mint az egyszerű falú ház, de viszont kétszer olyan súlyos is, olyan esetben, mikor még egy zsebkendő súlyát is figyelembe kell venni, ilyen fontos kérdés ugyancsak mérlegelendő, mielőtt döntenénk. Ha a kettős vászonburkolat megakadályozná, hogy a sátor külsejére derakódjék le, az nagy előny lenne. A vita, mely e kérdésben megindul, bebizonyítja, hogy ez a párasűrűsödési termék mindkét modellen egyforma gyorsan képződne. Ezek után már a kettősborítású sátrat használnak tartom. Néhány Celsius-foknyi hőkülönbség sátrunk belsejében nem jelent elegendő előnyt, hogy a

súly fokozódásáért kárpótolhatna. Különben is, bőségesen rendelkezésünkre álló prémjeinkkel nem kell félnünk éjjel a hidegtől.

Ez a vita más kérdést is vet föl, azt, hogy vajjon milyen színű sátor a legalkalmasabb. Több ok arra mutat, hogy a sötét színű vászon megfelelőbb: első-sorban megnyugtatja a szemet a vakító fehérségű Jégperemen tett hosszabb út után. Másodsor, sötét-színű sátor sokkal melegebb lesz a napos időben, azonkívül pedig messziről látható a jégár felületén. Minden sátrunk fehér volt, kettőt tintával sötétkékre festünk. Vajjon tartós lesz-e ez a színezés? Kétségeink vannak efelől, azért valami jobbon törjük a fejünket. Egyikünk azt indítványozza, hogy sátrainkat fekvőhelyeink vörös függőnyeivel vonjuk be. Az indítvány elfogadatik, szerencsétlenségre az egész kelmemennyiség csupán egyetlen sátorra elegendő. Mikor a vörös sátor készen áll és közszemlére tételik, általános elismerést arat. Nagyon messziről látható és színén megpihen a szem. Az áthuzat azonkívül még azzal a nagy előnyvel jár, hogy a sátorvásznat védi. Sarki expedciónk tartamát százhusz napra teszem, sátrainknak is ki kell tartaniuk addig. Ki kell tehát eszelni, mily módon akadályozhatnók meg a kutyákat, hogy szét ne szakgassák a széleket. E célból Wisting két széles kelmecsíkot varr össze, amelyet majd kifeszítünk a sátrak körül s ez útját állja a kutyáknak. Az utazás alatt mégsem jutott sor alkalmazásukra, sokkal egyszerűbbnek találtuk a sátrakat alacsony hófallyal venni körül.

Wisting azután mindenki számára ujjast és nadrágot készít, könnyű és nagyon sűrű szövésű anyagból, melyen a szél nem hatol át. A magunkkal hozott ruhák nagyon kicsik. Az átszabás után nadrágom olyan bő, hogy még két más ember is beleférne, ámde ezekre a méretekre szükség van, ezen a tájon a bő ruhák melegek és kényelmesek.

Wisting még harisnyát is készít ugyanabból az anyagból, jó lesz szigetelésnek a másik két pár közé.

Nézetem szerint — és ezt teljes mértékben osztja sarki utam négy társa is — ezek a harisnyák nagy szolgálatokat fognak tenni nekünk. Egy kefesimitással el lehet távolítani a rájuk rakódott dérréteget, ha pedig átnedvesednek, hamar száradnak akármilyen időben. És amellett védik a másik két párt, hogy annyival is kevesebbet kopjanak. Tapasztalás alapján melegen ajánlom ezt a ruházati cikket a jövődő sarkutazóknak. Ha viseljük, fontos, hogy minden este levessük lábbelinket és letisztítsuk a dért erről a szigetelő harisnyáról; ha nem tesszük, a dér éjjel elolvad és másnap reggel átázott lábbal ébredünk.

Azután az alsóneművel foglalkozunk. Ez is Wisting hatáskörébe tartozik. Barátunk ki tud állítani teljes kelengyét is. Abból a szép, finom és könnyű flanellből, amely gyógyszertárládánkból került elő, alsó ingeket és alsónadrágokat szab. Azok, amelyeket eddig viseltünk, túlvastagok és attól félünk, túlságosan melegnek lesznek. Az egész úton a sark felé a *Wisting*-készítette alsóneműt viseltem; soha különbet nem kívánok. Mikor a szabással elkészült, bajtársunk a varráshoz lát, azután pedig a hálósákok huzatait hozza rendbe.

Hanssen-re, mint már említettem, a szánok gondja járul. Azonkívül tizennégy ostort rendelék nála, melyekhez Stubberud szállítja a nyeleket.

Hanssen kerek és sűrűn főtt ostorsuhogókat készít arra a mintára, melyet az eszkimók használnak.

Az ostorok, amelyeket sarki utunkra magunkkal vittünk, rendkívül erősek voltak; mindamelllett az út végén nem maradt hibátlan egy sem közülük. Ha az ember csak a suhogót használná, örökéletűek lennének e szerszámok; de komoly esetekben a nyelet is alkalmazni kell. Ezt a büntetési módot „konfirmálás“-nak neveztük.

Aprólékos munka árán Stubberud megkönnyíti a szánok ládáit, legyalulva a deszkáikat. A ládák vastagságuk csökkenésének dacára a leghevesebb zökkenéseknek is ellenálltak.

Bjaaland a skiket igen bő szíjazattal látja el. hogy rengeteg nagyságú lábbelinknek megfeleljen. Különböző rendszerű szíjazatok vannak; mindenkinek megvan a maga kedvence mintája. Az, amelyet ez az elsőrangú skifutó magának készít, oly alkalmasnak látszik, hogy én is ugyanolyan rendelek nála. Ez a szíjazat, mely a norvég parasztioknál hajdan használatos rendszert utánozza és csatokkal és hurkokkal van ellátva, teljes megelégedésemre szolgált. Fontos, hogy a kötelék ne szorítsa a lábat és hogy könnyen fel- és lecsatolható legyen. Útközben minden percben le kell oldani, este a táborban pedig egészen le kell szerelni és bevinni a sátorba. E rendszabály nélkül éjjel felfalnák a kutyák; valóságos nyalánkságnak tartják ezeket a bőrszíjakat.

Johansen ládáiba csomagolja az élelmiszereket és sátorkarókat készít.

Augusztus 6-án mind megmérjük testsúlyunkat. *Lindström* vezet 86.5 kilogrammal.

Míg mi egész odaadással a nagy útazás előkészületeivel foglalkozunk, *Prestrud* térképeket rajzol és képeket másol. Minden szánon van egy jegyzőkönyv, amely a ládában lévő élelmiszerek leltárát és a megfigyeléseknél szükséges tabellákat tartalmazza. E jegyzőkönyvekbe nap-nap után fel fogjuk jegyezni az elfogyasztott eleségmennyiséget; így minden percben megállapíthatjuk, mennyi van a ládában. Aztán feljegyezzük a megfigyeléseket, aminők egy-egy útszakasz alatt megtett távolság, a követett útvonal stb.

Ezek a mi különféle foglalkozásaink a „munka-órak” idején. De van még több is. Kiosztom mindenkinek a maga ruhafelszerelését, hogy ki-ki alakíthasson azon kedve szerint. A rénszarvasprém-ruházatból minden ember két teljes készletet kap, ujjatlan kesztyűkkel és lábszárvédőkkel; az egyik vastag, a másik könnyebb, azonkívül még kutyabőr-lábszárvédőket és *kamik-okat**) is kaptak. Azonfelül mindegyiknek

*) Eszkimó mokasszín fókabőrből.

adtam vászonneműt és szélhatlan ruhát. Elsősorban a prémruházatokat hozzuk rendbe; ez hosszadalmas munka, mert egyiket sem szabták mérték szerint. Egyikünk a csuklyát találja túl hosszúnak *anorak*-ján, a másik túlkicsinek vélte azt; a harmadik a nadrágját rövidíti meg, míg a negyedik meghosszabbítja. Szüntelenül járnak a tűk kezünkben, hol toldás készül, hol felszegünk egy darabot. Reggelente óriási halmaz rongyot söpörnek ki és másnapra megint ugyanannyi gyűl össze.

Alarcokat is gyártunk, hogy arcunkat a fagy csí-
pése ellen óvják; kiszabtam magamnak egyet, amelyet persze minden más használatban lévő mintánál különben tartottam. Első alkalommal, mikor feltettem, félig összefagyott képpel tértem haza.

A legnagyobb gondot hálózásájkainkra fordítjuk. Johansen szívvel-lélekkel dolgozik egyen, amelyet maga talált fel. Isten a megmondhatója, hogy mennyi prémet használ fel hozzá! Bjaalandot sem foglalják el kevésbé a változtatások, amelyeket hálózásán esz-
közöl. A többiek kijelentik, hogy meg vannak elé-
gedve az elfogadott mintájával és csak arra szorít-
koznak, hogy hosszabbra, vagy rövidebbre szabják. Minden hálózásák vékony vászonhuzatban van, amely-
nek rendeltetése, hogy a menetközben a szánokon
összegöngyölt zsákokat megóvja a hótól. A huzat ezen-
kívül megvédi a prémet a lélekzet lecsapódásától is,
míg alszunk. Ahelyett, hogy a szórszálakra rakódna,
a lecsapódás a huzatot vonja be jégréteggel; így aztán
könnyűszerrel el lehet távolítani. A borításnak hosz-
szabbnak kell lennie a zsáknál, hogy a nyak köré
lehessen gyűrni s így megakadályozni, hogy a lélek-
zet a prémet érje. Zsákjaink kettősek, a belső vékony
őzbőrből, vagy nóstény-rénszarvasbőrből való, a külső,
mely sokkal vastagabb, a hím-rénszarvas bőrből ké-
szült. Ez utóbbi körülbelül hat kilogrammot nyom.
E két darabot a nyaknál erős szalagok fűzik egybe.
Ezt a mintát találtam a legkényelmesebbnek, legegyszerű-

rűbbnek és legkellemesebbnek. A sarkvidéki felszerelésben fontos szerepe van a szemüvegnek. Ősszel világosságát hordtam. Most pályázatot hirdettem alkalmasabb mintára. A díjnyertes minta két kerek bőr-darabból állt, közepükön kicsiny hasadék. A délsarki út alatt azt a mintát használtam, amelyet dr. Schanz küldött volt nekem Dresdenből. Hála néki, egyáltalában nem bántott a hóvakság.

Másik dolog, amely rendkívül fontosságú, a lábbeli. Társaimnak, akik velem tartanak a sarki úton, papucsokat kell magukkal vinniök, a glecsereken való kapaszkodásra. Ami magát a lábbelit illeti, szabad választásukra bízom, hogy olyan típust viseljenek, amelyet legmegfelelőbbnek tartanak. Az elindulás előtt Wisting még egyszer átdolgozza csizmáimat. Mikor szétszedi, látjuk, milyen nagy gondot fordított készítésükre kristiániai szállítónk. A boncoláskor két talpat veszünk le róla. Vajjon még mennyi maradt? Lábbelim most mindenesetre elég bő ahhoz, hogy két pár harisnya és egy pár fatalp elférjen benne, most már akármilyen hideg is legyen, védve vagyok.

A kutyafigatok szerszámaikat ugyancsak rendbe kell hoznunk. A Jégperemen tett legutóbbi expedciónk alkalmával két állatunk rianásba zuhant, mert elszakadtak az istrángjaik. Elejét kell vennünk hasonló baleseteknek, ha nem akarjuk, hogy falkánk rövidesen meg-tizedeltessék. Az átalakításra a legnagyobb gondot fordítjuk és ügyelünk, hogy a legjobb anyagot használjuk fel.

Ez a sok részletkérdés, amelyet az olvasó talán sokall is már, mutatja, mily hosszadalmasak az oly expedíció előkészületei, aminőre készülünk. Hasonló kutatások sikere nem csupán az anyagi segélyforrások bőségétől, hanem ezenkívül — és elsősorban — a felszereléstől és az eleve megtett rendszabályoktól függ, amelyek lehetővé teszik, hogy minden bekövetkező nehézséget legyőzhessünk. A diadal azé, aki mindent előre tudott látni s azt éri a vereség, aki elmulasztotta, hogy idejében megtegye a szükséges óvintézkedéseket.

Azért én sikerünk dicsőségét lelkesen odaadó társaimra kell hogy hárítsam, akik türelmükkel és kitartásukkal felszerelésünket a tőkély legmagasabb fokára emelték.

Augusztus 16-án hozzáláttunk a szánok málházásához, a „Kristálypalotá“-ban és a „Ruházati raktár“-ban. Nagy előny, hogy ezt a munkát védett helyen végezhettük, annál is inkább, mert a hőmérséklet 50 és 60 fok közt ingadozik. hatméteres szél kíséretében. Ilyen hidegben szinte lehetetlen lett volna ezt a munkát a szabadban hasonló gonddal végezni. A cinklapokat, amelyek a szántalpakat védik attól, hogy a lágy hóba süppedjenek, leszereljük és egy-egy pár tartalék skivel helyettesítjük.

Augusztus 22-én a málfogatok elindulásra készen állanak.

A kutyak nem szeretik a nagy hidegeket. Mikor a hőmérő 50 és 60 fokra sülyed, látszik rajtuk, hogy szenvednek. Állva maradnak, lábaikat felváltva emelgetik és egyideig a levegőben tartják, mielőtt ismét a hóra tennék. Milyen ravasz állatok! Oly napokon, mikor tudják, hogy vatsorájuk szárított hal, amiért nem nagyon lelkesednek, némelyikük nem akar este visszatérni a sátorukba. Különösen *Stubberud*-nak sokszor meggyűlik a baja növendékeinek egyikével, névszerint *Funcho*-val. Madeirai tartózkodásunk alatt született, 1910 szeptemberében. Esténként, olyan napokon, mikor az ebek húst kapnak, mindegyikük odajárul a főka-húsraktáruól szolgáló sátorhoz a húsadagért, mely ládákból áll. *Funcho* mindig kilesi ezt a pillanatot. Mikor látja, hogy *Stubberud* a nevezetes ládáért megy, nyugodtan hazatér, mint a többi társa. De ha gazdája nem hoz húst, megszökik. Hogy visszaesalja a szökevényt, *Stubberud* cselhez folyamodik. Egy este, mikor a kutya nem akar hazajönni, fog egy üres ládát és az ól-sátor felé indul. *Funcho* minden mozdulatát leste, erre legott visszasiet a sátorba, abban a kecgsetető re-

ményben, hogy két nap egymásután húst ehet. De öröme nem tart soká; azonnal megcsípi, megláncolják és szárított halat tesznek elé vacsorára. Funcho ferde pillantást vet az üres ládára és gazdájára. Azontúl ez a csel nem járt sikerrel többé.

Igen kevés kutya pusztult el a tél folyamán. Kettő megbetegedett s úgy múlt ki. Egyet, amelyik elvesztette bundájának jó részét, agyon kellett ütni, kettő pedig eltűnt, valószínűleg repedésbe zuhantak. Kétszer is láttuk, mikor egy kutya a jégár valamelyik rianásába esett. A hasadék fenekén nyugodtan sétált fel s alá, nem is ugatott. Ezek a repedések nem voltak mélyek, de szegélyük erősen csipkézett volt és falaik öblösen befelé hajoltak, úgyhogy kutyáink nem bírtak a maguk erejéből kimászni.

Az a kettő, amelyik elveszett, kétségkívül éhenvezett valamely hasadék fenekén: lassú halál ez, mert az eszkimó kutya nagyon szívós természetű. Több kutyánk ismételten távol maradt egy időre; minden valószínűség szerint repedésbe zuhantak, de aztán sikerült kimászniok belőle. Mikor kedvük kerekedik, a kutyák, mintha csak ördög bújnék beléjük, elbarangolnak, akármilyen az idő, még 50 fok hidegben is. Így egy szép napon egy szuka *Bjaaland* fogatából három imádójával megszökik, hogy egy parti jégdomb mögött átadják magukat a zavartalan szerelemnek. Nyolc napig maradtak ott étlenül, 50 fok hidegben.

Augusztus 23. Csöndes idő, részletesen borult ég,
— 42 fok.

A szánokat az „Elindulás Teré“-re viszik. Nem kis feladat kifuttatni őket a „Ruházati raktárból“. Először is el kell hordani a bejáratot eltorlaszoló havat. Azután esiga segítségével felvontatjuk a szánokat; mindegyik négyszáz kilót nyom.

Mikor a szánok elkerülnek a raktárból, a hőmérő állomás elé visszük őket. Mindjárt ezután a szánvezetők elmennek, hogy az ólsátrakba zárt fogataikat felszerszámozzák.

Az előkészületek láttára leírhatatlan izgalom fogja el a kutyákat. Egy percig sem maradnak nyugodtan, bármit tegyünk is velük. Némelyik megpróbál szabadulni, hogy barátját keresse fel, míg mások ellenfeleikre szeretnék vetni magukat.

Mikor a kutyák hátsó lábukkal a havat kaparják, ez a küszöbön álló csatának előjele s intelem a vezetőnek, legyen résen. Gyors ostoresapással megakadályozhatja az ütközetet, de nem lehet egyszerre mindenütt és így hiába minden erőlködés, vad viadalok törnek ki. Mily különös állatok! Míg télen át aránylag békésen viselkedtek, most, hogy be vannak fogva, minden áron verekedni akarnak egymással.

Végre minden készen áll, fel hát az útra! Első eset, hogy tizenkettes fogatot hajtunk. Hogyan üt ki majd ez? hamarosan minden erre vonatkozó kételyünk eloszlik. Nem haladunk valami nagy sebességgel; de különben sem lehetne másként ez az út kezdetén. Ha némely túlhizott kutya nehezen is tart lépést, a többi nagyon jól halad. A Jégperem emelkedését gyorsan megmászszuk, bár a fogatok nagyobb része félúton megáll, hogy kiszuszogja magát. A jégár ugyanolyan képet nyújt, mint áprilisban. A jelzőzászló most is ott áll még, ahová tűztük és aránylag elég jó állapotban van. Dél felé vezető régi nyomaink még láthatóak.

Mikor felvontattuk a szánokat, kifogjuk a kutyákat. Legtöbbjük mindjárt ugrándozva indul vissza Framheim felé. A hazatérés elég mozgalmas, ütközben csaták törnek ki. Este tíz kutya hiányzik a gyülekezésnél. Talán repedésbe zuhantak? Másnap korán reggel két ember visszatér az „Elindulás Teré”-re. Ki írhatná le meglepetésüket, mikor a hiányzókat a szánjaik mellett alva találják. A két ember érkezése legkevésbé sem zavarja őket; legföljebb félszemükkel rájuk pislantanak, aztán folytatják az alvást. Hívhatják őket, meg sem mozdulnak; ostor kell, hogy fölkeljenek. Igazán különös állatok! Huszonnégy órája nem ettek, 40 fok a hideg és öt kilométerrel odébb kényelmes tanya

és bőséges falás várakozik reájuk. Ha nyár volna, szép napos idő, még valahogyan meg lehetne érteni, miért maradnak oly csökönyösen szánjaik mellett!

Augusztus 24. A Nap, amely négy hónapon át távol maradt, ma először jelenik meg újra.

Nagy vállalkozásunkra való elindulásunk napját még nem tűzhetjük ki; várnunk kell, míg a hőmérséklet emelkedik. Ma még nem is gondolhatunk útrakelésre. Minden készen. Éppen csak be kell fogni a kutyákat.

Múlnak a napok, legcsekélyebb jele sem mutatkozik a tavasz közeledtének; néha 30 fokig emelkedik a hőmérő, de aztán mindjárt — 50 fokra süllyed vissza. Ez a várakozás kimerít; az az érzésem, hogy a többi expedíció már útban van; társaim is így vannak vele.

— Szeretném tudni, hol jár már *Scott* kapitány, — jegyzi meg az egyik.

— Oh, még el sem indult, — felel egy másik. —

Még nagyon erős a hideg az ő pönnny lovainak.

— Igen, ha a *Mac Murdo* átjáróban is ilyen kegyetlen a hideg! De ott a hegyek közt bizonyosan enyhébb az idő. Százat egy ellen, hogy versenytársaink nem helynének tétlenül. A fickók megmutatták már, hogy mire képesek.

Elhatározom, hogy az első, még oly kevésbé kedvező alkalmat felhasználva útrakelünk. Ha aztán túl erős lesz a hideg, visszatérünk újra.

Megjött a szeptember, — 42 fok hideggel. Jóllehet, ez már elviselhető, mégis úgy döntünk, hogy legyünk még türelemmel. Másodikán a hőmérő — 53 fokra süllyed, majd hatodikán — 29 fokig, hetedikén — 22 fokig, emelkedik. Könnyű keleti szél fúj, egész tavasziasan. Ki is tűzzük az indulást holnapra.

Szeptember 8. Felkelünk s a szokott időben reggelizünk.

Tizenkét kutyát kell befognunk az üres szánokba, melyek majd az „Elindulás Teré”-re szállítanak bennünket. Ez a munka rettentően kínos; két ember kell minden járműnél, hogy a kutyákat előcipeljék és

felszerszámozzák. Az elővigyázatos vezetők szánjait szilárdul egy mélyen a hóba vert cölöphöz kötötték; mások elégnak vélték fölfordítani az övéket; a többi pedig egyáltalán nem csinált semmit a magáéval. Mindenkinék készen kell lenni abban a pillanatban, amikor az élen vezető szán megmozdul, mert egyébként lehetetlen lesz visszatartani a kutyákat.

Abban a pillanatban, mikor az elindulás vezényszava már-már elhangzik, rettentő üvöltés hangzik föl: két fogat kiválik a sorból és elrohan gazdátlanul. Azonnal üldözőbe veszik, de nem lehet utolérni őket.

Ily körülmények közt úgy határozunk, hogy az „Elindulás Tere” felé megyünk és ott bevárjuk az elszökött fogatokat. E sétaút alatt megítélem, hogy jó kézben tartják-e kutyáinkat a vezetők, tényleg, mándegiky fogat azon igyekszik, hogy a szökevények útirányát kövesse. Három társamnak sikerül fogataikat a helyes irányban megtartani, a másik kettő letér a csapásról.

Délben végre a karaván összetalálkozik a Nagy Jégperem magaslati szegélyén. A kutyákat átfogjuk a megrakott szánok elé és 1 óra 30 percekre a menetoszlop megmozdul. Hamarosan elveszítjük a régi nyomainkat, már csak a 2–2 kilométerre felállított zászlókkal jelzett hóbabák mutatják az utat. Az útnyom kitűnő, gyorsan haladunk. A mára kitűzött útszakasz rövid: 19 kilométer; este félnégykor táborot ütünk.

Szeptember 9. A táborban töltött első éjszaka sohasem kellemes; a mai különösen rossz volt. Kilencven kutyánk olyan lármát esap, hogy percre sem tudjuk lehűynyi szemünket. Fel is kelünk már hajnali négy órakor.

Napközben, déli pihenő idején, agyonütünk egy szukát és három fiatal ebet, amelyek utánunk jöttek; jelenlétük alkalmatlanságot okozna.

Kitűnő útnyom.

A hóbabák jelzőzászlai kifogástalan állapotban vannak; azóta, hogy felállítottuk őket, nem eshetett hó. Az útszakasz 25 kilométer. A fogatok még nem jöt-

tek bele az iramba; mindamelllett óráról-órára jobban haladnak.

Szeptember 10. Ugylátszik, kutyáink visszanyerték régi frissességüket; lehetetlen visszatartanom őket. Mindegyik fogat azon igyekszik, hogy az élre kerüljön, amiből pereről-percre összeütközések és hallatlan zűrzavar keletkezik. E gyorsasági versengésekben a kutyák felesleges módon fárasztják magukat és idővesztést jelent, mikor szét kell választanunk a fogatokat. Az egész falka leírhatatlan túlizgatottság állapotában van. *Lassenen*, észrevéve ellenségét *Hans*-ot egy másik fogatban, *Fix* barátjához folyamodik segítségért. Erre mindketten teljes erővel előre rohannak, örült iramban ragadva magukkal társaikat. A vezetőnek minden erőlködése sem bírja visszatartani őket. *Lassenen* és *Fix* rövidesen utólérik *Hans* csoportját s a két fogat rémes kavarodásban veti egymásra magát. Nem bírjuk megfékezni az állatokat, azért a leggarázdábbakat kifogjuk és a szánok mögé kötjük. Idővel és türelemmel viszonylagos békét sikerül teremtenünk.

Ezen a napon 30 kilométert teszünk meg.

Szeptember 11. Ébredéskor 55.5 fok a fagyponthoz alatti! Az idő remek, csöndes és tiszta. Éjjel a kutyák aránylag nyugodtan viselkedtek, ami azt bizonyítja, hogy nem szeretik az ilyen nagy hidegeket. A nagy hideg miatt a hótalaj kevésbé jó, így az előrejutás is lassúbb és nehezebb.

Napközben több rianásra akadunk. *Hanssen* szánja csaknem belezuhant egybe; épen idején rántjuk vissza.

Menetközben nem szenvedünk a hidegtől; időnként még ki is melegsünk.

A kutyák lehellete oly sűrű párafelhőkbe sűrűsödik a szánok felett, hogy a vezető nem látja az előtte nyargaló fogatot, jóllehet egészen közel van hozzá.

Szeptember 12. 52 fok a fagyponthoz alatti, a szél is föltámad. A kutyák szenvednek ettől a kegyetlen időjárástól. Ma reggel számalmas látványt nyújtanak; mind egymáshoz bujik, mint megannyi gombolyag, farkuk

alá dugják az orrukat és percről-percre reszketés járja át testüket; többen közülök szakadatlanul reszketnek. Nem akarnak felkelni és hogy felszerszámozhassuk, fel kell emelnünk őket. Ha ragaszkodnánk az út folytatásához ebben az időben, szerencsétlenséget kockáztatnánk. Elhatározzuk tehát, hogy csak a 80. foknál felülített raktárig nyomulunk és otthagyjuk a szánok rakományát. A nap folyamán alkoholos delejtünk folyadéka megfagy. Ködös ég takarja el a napot. Nem vagyunk többé biztosak az iránytű felől; délelőtt tíz órakor táborot ütünk és várunk, míg az idő kiderül. És derekasan szidjuk az iránytű gyártóját!

Hogy a hosszú várakozás napjára kényelmes tanyánk legyen, két hókunyhót építünk. A közvetlen környéket borító hó nem alkalmas erre; megfelelő anyagot szerzendő elfindulunk jobbra-balra, hótömböket keresni. Hasonló alacsony hőmérsékletnél ezek a tanyák jobbak a sátraknál. Valóságos jóllét-érzés fog el minket bennük, mikor a Primus eléggé felfűtötte bensejük hőfokát.

Következő éjjel különös dörgés ébreszt fel bennünket. Azonnal hálózsákom alá nézek vajjon nem süllyedt-e el valami a hirtelen feltáruuló rianásba. Nem, a talajon semmi változás. A másik kunyhóban semmit sem halottak.

Később rájöttünk, hogy ezt a morajló zajt a hótömegek megüledése okozza. A Jégperemet borító hótakaró felszíne nagy felületen elválik és beszakad. Az embernek az az érzése, hogy a talaj kifordul alóla; a megüledést tompa moraj kíséri, amely gyakran megremíti a kutyákat, de még vezetőiket is. A sarki fensíkon egyszer rázta meg a sarki levegőt olyan erős dördülés, mintha ágyú dőrent volna.

Szeptember 13. Hőfok: — 52; csöndes és nagyon tiszta idő.

30 kilométert teszünk meg, a napról tájékozódva. Mikor táborba szállunk, a hőmérő — 56 fokot mutat.

Szabály ellenére magammal hoztam egy üveg pá-

linkát és egy üveg boroviczkát. Itt az ideje kibontani ezeket, most vagy soha! Kiveszem a ládikából a boroviczkát, hát — jéggé fagyott! Mikor fel próbálom olvasztani, szétpattan az üveg. A pálinka is megfagyott, de azt nagy gonddal sikerül felolvasztanunk. Bebujunk hálózsákunkba; körben jár a nagyszerű ital . . . Ó, mi esoda csalódás: a folyadék szörpszerű, hatása nulla.

Szeptember 14. A hőmérséklet — 56 fokon tartja magát. Szerenesére kitisztult az ég; így tehát biztosan tájékozódhatunk. Alighogy útnak eredünk, a hófehér síkság messzeségében feltűnik egy parányi domb. A látcsövek azonnal előkerülnek tokjaikból. A raktár! Ott van éppen előttünk! *Hanssen*, aki csaknem végig iránytű nélkül vezetett, igazán minden dicséretet megérdemel.

Délelőtt 10 óra 15 perckor a raktárhoz érünk és mindjárt lerakjuk a szánok terhét. Ezalatt *Wisting* egy csésze tejet forral. Soha ennyire forró tej nem izlett.

Ez erősítő után elhelyezkedünk a csaknem üres szánokon és útra fel, *Framheim* felé! Az útnyom rossz; de a kutyák azért nagyszerűen haladnak.

Wisting mellé ülök. Az ő fogata legfrissebbnek látszik.

Alig hihetem, hogy ily nagy hidegben mozdulatlanul ülhet az ember a szánon, anélkül, hogy megfagyna; mindamellett semmi baj sem ért bennünket. Egyik vagy másik „kocsisunk“ egész nap sem került le az ülésről, legtöbbször le-leügranak, hogy gyalog járva egy kissé fölmelegedjenek. Felkötöm ski-jeimet és egy szánhoz erősített kötelet fogva, a *snörekjöring* módján húzatom magam. Ez a sport sohasem vonzott de ma lehetővé teszi, hogy lábaimat fölmelegítsem.

Szeptember 15. Éppen a vacsorát készítettük a sátorban, midőn *Hanssen* bejelenti, hogy egyik sarka elfagyott. Fehér, mint a faggyú. Erősen dörzsöljük, a míg az érzékenység vissza nem tér bele. Utána *Stubberud* következik. Ugyanaz az eljárás, ugyanazzal az eredménnyel.

Kellemes helyzet: két bizonytalan sarkon álló ember 75 kilométernyire Framheim-től!

Szeptember 16. Ma szelidebb az idő, — 40 fok. Szinte nyárias.

E végletes hidegekben nagyon is megérzi az ember, ha pár fokkal több vagy kevesebb van, a különbség —40 fok és —56 fok közt igen tekintélyes.

Négy kutyát, amelyek nem bírnak lépést tartani a többivel, kifogunk; úgy gondoltuk, hogy nyomainkat követve, majd hazatalálnak. Kevéssel odébb *Sara* öszszeesik, vége van. *Kamilla* hazavergődik, a másik kettőt sohse látjuk többé.

Hanssen és *Wisting* járnak elől. A Framheim-től 30 kilométernyire lévő hóbabánál úgy gondoltam, megálunk és bevárjuk az elmaradottakat. De olyan szép az idő s a nyomok annyira tisztán láthatók, hogy továbbmegyünk. Minél hamarább hazaérnek betegeink, annál jobb. Az első két szán este 4 órakor: a karmadik 6 órakor, két további félhétkor, az utolsó éjfélkor érkezik meg a téli szállásra.

A legkeményebb hidegek napjaiban olyan hóalakulást figyeltem meg ezen az utunkon, aminőt sohasem láttam azelőtt. A végtelenül finom, porhanyó hó három centiméter magas és ugyanolyan átmérőjű hengerekbe tömörült. Ezek a parányi hengerek, kerekék módjára gurultak tova a havon, kisebb-nagyobb halmokba sodródtak össze, a halmokból le-leváltak megint és tovább görgedeztek. — 40 fokos hidegben már nem láttuk ezt a jelenséget.

Visszatérésünk után azonnal a hideg rokkantjainak kezeléséhez látunk. *Prestrud*-nak mindkét sarka elfagyott, az egyik könnyebben, a másik komolyabban. *Stubberud*-nak és *Hanssen*-nek is komoly a baja. Felvágjuk a fagyospéseken keletkezett nagy hólyagokat, kítisztogatjuk a bennük felgyült váladékot, borvízes borogatást rakunk a megtámadt részekre.

Hosszadalmas kezelés után lehet csak eltávolítani a régi bőrt. Alatta megjelenik az új, üde és egészséges bőr. A *sark* rendbejött.

Különböző körülmények arra készítetnek, hogy haditervetem megváltoztassam.

Ahelyett, hogy valamennyien együtt ostromolnók meg a Déli Sarkot, két csoportra fogunk oszlani. Az egyik az én vezetésem alatt délnek megy, a másik a VII. Edward földjét és a Bálnák Öblének környékét kutatja át. E második különítmény tagjai *Prestrud*, *Stubberud* és *Johansen*. Ennek a beosztásnak sokféle előnye van.

Először is, öt ember gyorsabban halad, mint egy nagy csapat. A reggeli felcihelődés is annál tovább tart, mennél többen vagyunk. Az élelmiszerekből hosszabb időre futja öt embernek, mint kétannyinak. Végül tudományos szempontból, ez a tervváltozás lehetővé teszi, hogy két különböző területet kutassunk ki.

A déli menetecsoport útrakél, mihelyt kinyílik a tavasz. Ami *Prestrudot* illeti, ő maga állapítja meg, mikor indul el csoportjával.

Két nappal visszatérésünk után *Wisting* és *Bjaaland* elmennek a harmincadik kilométerig, hogy hazahozzák az ott kifogott kutyákat.

Társaink hat óra alatt tették meg a hatvan kilométeres kirándulást. Mikor a szánok odaértek, az állatok egyike sem mutatott kedvet rá, hogy föltápászkodjék. Ugy kellett őket felemelni, hogy fölszerszámozzák őket; egy-kettő közülük, minthogy lábuk kisebesedett, szánon tette meg az utat. Valamennyi szökevényt hazahozták.

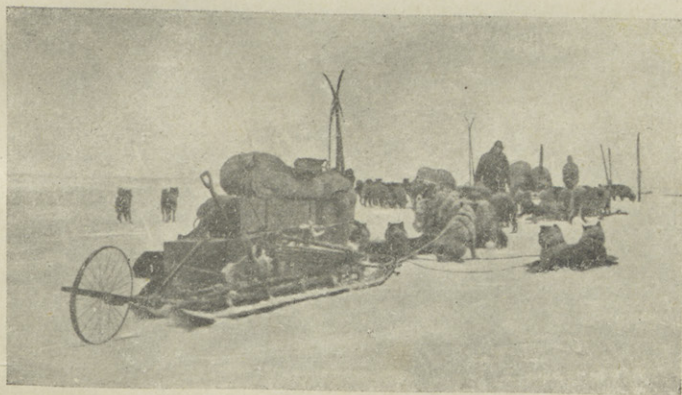
Szeptember 24-én a tavasz első jelei mutatkoznak! *Bjaaland* elejt egy fókát. A fókák megjelenése biztos jele a szép idő közeledtének. Másnap egy újabbat ütünk agyon. A kutyák természetesen alaposan élvezik a vadászat eredményeit és mi magunk is kitünő pecsenyével gazdagítjuk asztalunkat.

Szeptember 27-én leszedjük az ablakunkat elzáró deszkát.

26-án, tíznapos távollét után, *Camilla* hazatér. *Framheimtől* 110 kilométernyire fogtuk volt ki. Jólle-

10. kép. Eleségraktárt építünk a déli szélesség 83. fokán.

11. kép. Útban a Sark felé. — Tábort ütünk.

12. kép. Megérkezés a Déli Sarkra.

kottan, kövéren érkezék, útközben valószínűleg jól élt valamelyik társának hulláján. Számos tisztelője zajos ovációval fogadja érkezését.

Szeptember 29-én egy csapat sarki viharmadarat jeleznek; megjöttük a tavasz beköszöntését hirdeti. E csinos madarak több ízben körülrepülnek a házat, mintha látni akarnák, ott vagyunk-e még. Alacsonyán szállnak, a kutyák teljes erővel nekivetik magukat, hogy elcsipjenek néhányat. Ekkor a madarak egyetlen kecses mozdulattal hirtelen fölemelkednek és eltűnnek, a négy lábú vadászok nagy megrökönyödésére. Mind mozdulatlanul áll, mintha meglepetésükben lábuk gyökeret vert volna, ferde pilantással összenéznek, aztán — egymásra vetik magukat szörnyű harcra kavarodásban.

Itt a tavasz! Mihelyt a fagyásos betegek felépülnek, útrakerülünk — a Déli Sark felé!

NYOLCADIK FEJEZET.

A Nagy Jégperemen.

Október 20-án végre fölkerekedünk, szeszélyes áprilisi időben. Nagysietve fölszerszámozzuk a kutyákat s társainktól kurtán elköszönve, neki vágunk útnak. Ha jól emlékszem, *Lindström* még csak az ajtóig se kísér, hogy tanuja legyen útrakerülésünknek. Az idő nem sok jóval biztat. Reggel az ég borult és ködös; féltíz felé kitisztul és könnyű keleti szél támad.

Öten vagyunk: *Hanssen, Wisting, Hassel, Bjaaland* és jómagam, négy szánkón. Minden szánkó előtt tizenhárom kutya.

A szélesség 80. foka alatt felállított raktárban élelmiszerek várnak; tehát csak annyi útravalót viszünk, amennyire odáig szükségünk lesz: a szánok könnyűek, nem kell félnünk, hogy a kutyafogatokat kifárasztjuk, nyugodtan magunk is felülhetünk.

A jégtorlaszon ott áll *Prestrud* a mozgóképfelvevőkészülékkel, hogy továbbhaladtunkban megörökítsen bennünket. A túlsó oldalon, amikor éppen nekikászó-

lódunk a Jégperem megmászásának, újra elénk kerül. Az operatőr lélekszakadva követ minket. Az állomáshelytől jó messze még egyszer visszatekintek, hogy házikókat köszöntsem, amelyben annyi kellemes órát töltötünk. Szinte leesett az állam meglepetésemben, amikor még itt is megláttam Prestrudot a készülékével! Az utolsó dolog, amit a jégsivatag határán láttam, egy készülékkel, hogy továbbhaladtunkban megörökítsen bennünket. A túlsó oldalon, amikor éppen nekikászolódnak a Jégperem megmászásának, újra elénk kerül. Az mozgóképkészülék volt.

A térszín kitűnő; viszont az idő egyre ködösebb, a mint előrehaladunk. Egy dombocskáról aláereszkedve, kevés híján mindnyájan szakadékba zuhanunk. Nyilván túlságosan keletnek fordultunk; legott nyugat felé irányítom a karavánt. Felkötöm a *ski*-t, aztán megmarkolva egy kötelet, amely valamely száura van erősítve, eipeltetem magam, a *snörekjöring* módján, hogy azzal a norvég kifejezéssel éljek, amely ma már mindenütt ismeretes a sport szótárában. Rövid idő múltán, amikor a köd pillanatokra felszakad, szemünkbe tűnik egyike a kis zászlóknak, amelyek az útvonalat jelzik; azonnal a zászlók irányába fordulunk. Mennyi emlék fűződik ehhez a helyhez! Előző kirándulásunk idején rettentően szenvedtünk itt a hidegtől.

Első napi menet 37 kilométer; kezdetnek elég csinos.

A jelzőzászló mellett üjtük fel tanyánkat. Minthogy most már csak egy sátrunk van, gyorsabban megy a dolog, mint előző expedíciókon. Percek alatt készen áll a sátor és minden hamarosan rendjén és helyén van, mintha régen gyakoroltuk volna magunkat ezekben a dolgokban. A sátor elég tágas, elférünk benne jól a szükséges holmival együtt. A déli út alatt állandóan ugyanazt a módszert követjük táborhelyünk berendezésében. Amint a karaván megáll, elsősorban sátrat verünk. *Wisting* a vászón alá bujik és felállítja a rudat, mi többiek a köteleket feszítjük ki, amikor aztán készen áll a sátor, odahordom a táborozáshoz szükséges holmit,

a konyhaszereket és mindent a szokott helyére rakok. Meggyujtom a Primust és a fazekat megtöltöm hóval. Ezalatt a többiek kiosztják a kutyák járandóságát és aztán szabadon eresztik őket. A ski-k szíjzatatát leszedjük és ládába zárjuk vagy felaggatjuk a hóba tűzött és a szánok elejéhez erősített hótalpakra.

A sátor minden szempontból tökéletes. Tompa színe kellemes a szemnek, benseje pedig igen jóleső benyomást kelt.

Október 21. Éjszaka keleti szélroham; reggel felé alábbhagy a szél; tíz órakor indulunk. Alighogy útrakelünk, a szél újra erőre kap és sűrűn örvénylő tömegekben korbácsolja fel a havat.

De azért nem kevésbé gyorsan haladunk előre a zászlókkal jelzett útnyomon. 31 kilométeres úttal elérkezünk egy tekintélyes hóbabához, amelyet mult április elején állítottunk; még ma is szilárd. A gúlának tehát ellenállnak a hóviharaknak; e tapasztaláson okulva elhatározzuk, hogy útunkat mindvégig, egészen a Sarkig, hasonló hórakásokkal jelöljük meg. A visszatevő útban nagy könnyebbségünkre lesznek.

Napközben a szél délkelet felé fordult; meglehetősen csipős; a hófúvás legalább megszűnt. Hőmérséklet -24.2 fok. Ez nem nagy hideg; de azért jócskán megérezzük, mikor a szélben tovairamlunk.

Este, napi útunk vége felé rábukkanunk régi nyomunkra; most is igen tisztán látható, jóllehet hat hetes már. Miután az utóbbi órákban egyetlen régebbi terepjelzésünket sem vettük észre, szerencsét kívánunk magunknak a nyomratalálás alkalmából, már azért is, mert a „disznólyuk“, mely az állomáshelytől körülbelül 75 km.-nyire fekszik, nem lehet már messze.

Október 22. Sűrű köd; hozzá erős délkeleti szél és hófúvás. Alig látni pár lépésre és mi közeledünk a jégár szakgatott részéhez! Megkísértjük kikerülni ezt a veszedelmes környéket s ezért keletnek térünk.

Egy utolsó pillantás a táborhelyre, hogy lássuk, nem feledünk-e valamit ott és azzal hajrá! Szünte!

nül gyalázatos idő. Az ég hózivattal ver bennünket, míg a szél a felszínről fölragadott hó sűrű forgatagait csapja arcunkba. A menet elejét alig lehet látni a végről. *Bjaaland* jár elől.

Már több nem nagyon széles rianáson átkeltünk, amikor az első szán egyszerre besüpped. Vezetőjének sikerül leszabadulni róla. Pár pillanattal később a szán sülyed és eltűnik. *Bjaaland*nak még éppen annyi ideje van, hogy jó támaszpontot keressen a szilárd havon és kutyafogatával együtt keményen megveti a lábát. Ámde a szán egyre mélyebbre sülyed a szakadékba. Mindez néhány másodperc műve.

— Mindjárt eleresztem az egészet! — kiáltja bajtársunk; abban a pillantásban *Wisting* és én segítségére érkezünk. Még egy másodperc és a szán kutyástól eltűnik a mélységben. Barátunk kétségbeesett kiáltására a másik oldalról *Hanssen* és *Hassel* kötéllel rohannak oda. A kötelet legott a veszélyben forgó szán elé erősítjük; *Bjaaland* és én a szilárd jégen megvetve lábunkat, fenntartjuk, amíg a többiek kifogják a kutyákat. Azután megemeljük a szánt és *Hassel* járművéhez kötjük, amelyet keresztbetaszítottunk a hasadék fölött, ahol a legkeskenyebb volt. Most lélegzetet vehetünk. De lehetetlen kiemelni a szánt, anélkül, hogy előbb le ne szednők a terhét. *Wisting* vállalja ezt a munkát, erős kötelet kötve magára. *Bjaaland* meg én tartjuk az egészet. *Hassel* és *Hanssen* emelik ki a ládákat. Szökásuk ellenére lassan dolgoznak. *Wisting*, aki alulról látja a helyet, mely lábuknak támaszpontul szolgál, óvatosságra inti őket. A jégpárkány, amelyen állnak, alig pár centiméter vastag! Bajtársainkat ez csöppet sem hatja meg; folytatják a munkát, épp oly nyugodtan, mintha a legnagyobb biztonságban végeznék.

Szerencsénk volt, hogy erre jöttünk; ez az egyetlen hely, ahol a szakadék elég keskeny ahhoz, hogy egy szánnal át lehessen hidalni. Odébb nyugatnak mindenestől elnyelte volna a belebukott szánt.

Mikoē a szán megszabadul terhétől, a gleeser jégére emeljük, aztán felhúzzuk Wistinget.

— Nem haragszol, hogy kibujhatsz ebből a lyukból, mi? — szólok hozzá.

— Nem tudom; olyan pompás nyugalom van odalent — felelte nevetve.

Most már a legnagyobb elővigyázat szükséges. A talajt szószerint teleszabdadják a repedések. A Jégperemnek azon a táján járunk, melyet „disznólyuknak“ neveztünk volt el. Amilyen sűrű a köd, örülség lenne továbbmenni ezen a szétrepedezett jégáron. El is határozzuk, hogy várunk, míg a köd felszakad.

A talajt mindenütt üregek aknázzák alá; sehol nincs akkora szilárd térség, hogy felállíthassuk a sátrat és támasztókaróit. Végre hosszas keresés után találunk egy csekélyke területet, amely biztosnak látszik; sátrunkat azonnal felállítjuk ott, a támasztókarókat pedig a körülöttünk lévő repedésekbe verjük be. A kutyákat kipányvázuk, hogy bele ne bukfeneczenek valamelyik szakadékba, aztán a szükséges felszerelést behordjuk a sátorba, ezer óvatossági fenszabály betartásával. Wisting, aki valamit a szánján hagyott, kilép a sátorból. Abban a szempillantásban, nagy rémületünkre elsülyed, mintha valami vadászverembe pottyant volna. Szencsére volt annyi lélekjelenléte, hogy kitarja karjait; így fenntartotta magát. Megjegyzendő, hogy már több ízben jött és ment el ugyanazon a helyen, baj nélkül. Wisting a halál torkából menekült meg: a rianás, amelybe beleesett, feneketlen szakadék volt. Nem lévén okosabb dőlünk, egy jó étkezés örömeit élvezzük. Az ég majd kiderül, ha kedve tartja; addig is éljünk jól.

Délután egy óra tájban a köd kevésbé sűrű és az idő hirtelenül elcsöndesedik. Három óra körül végre részleges tisztulás; azonnal hozzálátunk, hogy a légköri állapotokat megvizsgáljuk. Az időjárás határozottan jobbrafordult; ha délen még mindig nagyon sűrű is a köd, északon feldereng az ég kékje. A szür-

kületen át egy kupolához fogható alakzat halvány körvonalait vehetjük ki. Wisting és Hanssen azonnal elindulnak arrafelé, hogy terepszemlét tartsanak. A kupola egyszerűen csak valami kis jégdomb, amelyet már sokszor láttunk ezen a tájon. A felderítők botjaikkal megdöngetik a jeget; az egész kiemelkedés nem egyéb, mint vékony jégkéreg egy borzalmas szakadék fölött!

Négy óraker az ég kitisztul. Legott terepszemlére indulok két emberrel, hogy rátaláljunk a labirintus kijáratára. Gondosan kötelet kötve magunkra, kelet felé megyünk, amint már azelőtt is ezt az irányt követtük hasonló körülmények között.

A táborhelytől néhány lépésre a szakgatott zóna véget ér. Ugyanekkor fölszakad a köd; most már a kötél végén járó láthatja az élen haladót. A sátor pontosan egy kis dombokkal telehintett terület északkeleti szélén állott. Semmi kétség: a karaván éppen a „disznólyuk“ kállós közepébe jutott. Továbbmentünk kelet felé, míg teljesen nyílt utat nem találtunk, akkor aztán visszatértünk a táborba. A felpakolással elkészülünk és útrakelünk! Milyen jóleső érzés, mikor az ember ismét jó, szilárd talajt tud a lába alatt! A legnagyobb gyorsasággal haladunk Dél felé!

Még nem vagyunk egészen túl minden bajon, útunkat megint repedések keresztezik; keskenyek ugyan, nem akadályoznak bennünket, de mindenesetre figyelmeztetésül szolgálnak. Odébb új domblánc.

— Ha nem kerülnök meg, hanem egyenesen átkel-nénk rajta, időt nyernénk, — ajánlja *Hanssen*.

— Igen, de kockázatos vállalkozás.

— Hadd próbáljuk meg, — felel barátunk, aki mindig kész elől haladni, — ha nem sikerül, hát nem sikerül, akkor körülmegyünk!

Bevallom gyöngeségemet, engedek Hanssen kérésének. Eleinte minden úgy megy, mint a karikacsapás; több halmon átkeltünk már, mikor egyszerre csak Hanssen fogatának első három kuttyája eltűnik egy

repedésben. Bajtársunk kihalássza az állatokat, a karaván aztán baj nélkül átkel. Pár perc múlva az oszlop eleje ismét elsüllyed! Egyre rosszabbá válik a dolog! Belekeveredtünk egy újabb útvesztőbe, amely semmivel sem kevésbé veszélyes, mint az előző. Azonnal megállítom a menetet; megelégettem ezt a testgyakorlatot és elrendelem, hogy forduljunk vissza.

— Várjunk, még csak néhány lépés és túl jutottunk a rossz terepen! — veti ellenem Hanssen, aki nem akar engedni abból, amit egyszer a fejébe vett. Jól van! de addig is menjünk csak vissza.

Összenyomódásból keletkezett jégtorlasz volt: túrolás, amilyen az úszó jégben szokott leggyakrabban előfordulni. Ugy tetszett, mintha négy hatalmas, egymással szemközt állított jégtömbből állna; közbül bizonyosan iszonyú szakadék tátongott.

Hanssen, akinek az ilyen terepben mindig különös gyönyörúsége télt, valószínűleg azért, mert alkalma nyílott rá, hogy kitornázza magát és próbára tegye ügyességét, kedvetlenül csinál hátraarcot és mérges tekintetet vet a jégtömbök felé, melyek nem vetették magukat alá az ő kísérleteinek.

Messzeterjedő kilátás a Jégperemre. Mint már többször megfigyeltük volt előző alkalmakkor, a jégár e része bemélyedésben fekszik. Miután megkerültük a horpadást, a környéken uralkodó magaslatra jutunk. E pillanatban kelet felől kibontakozik egy jelzőrúd zászlóval a csúcán. Eszerint útunk túlságosan nyugatnak tért el. Még néhány rianás, majd egy fengeteg hasadék, aztán végre megint szilárd talajon járunk.

Este két hókunyhó mellett visz el az útunk; még előző expedíciónk idején emeltük őket. A viharok félig telehordták hóval. Fel is állítjuk a sátrat melléjük. Az idő egyébként enyhe és igen kellemes. Csak negyvenkét kilométer van még hátra a raktárig.

Szerencsénknek tarthatjuk, hogy a számos incidens egyike sem járt komoly következményekkel. A repedésektől eltekintve, az útnyom jó s előhaladásunk könnyű volt.

Október 23. Borult időre ébredünk; mitsem látni. Alig kelünk útra, oly sűrű hóföregteg kerekedik, hogy tíz szánhosszúságnyira sem lát el az ember. Estére, török-szakad, el kell érnünk a raktárt. De vajjon rátalálunk-e majd ilyen időben? Addig is gyерünk! Egyelőre nem kell félni, hogy túllövünk a célon, még odáig jó darab út áll előttünk. A zeniten aránylag elég tiszta az ég; reméljük, majd csak elül a hóvihar. Az ám! Ahelyett, hogy szelidülne, még erősebben fúj a szél!

Wisting szánjához van erősítve a legjobb úttávmérőnk. Tapasztalásból tudjuk, hogy jelzései rendkívül pontosak. Délután félkettőkor pontosan akkora távolságot mutat, amekkora reggeli táborhelyünket a raktártól elválasztja. Felszólítjuk hát Hanssent, akinek az egész társaságban legjobb a szeme, vizsgálja csak meg a látóhatárt. Abban a pillanatban néhány szánhossznyira balfelől földereng raktárunk. A ködön át jégpalotához fogható. Az iránytű és a távolságmérő kerék tehát pontos. Rögtön arra fordulunk és vidáman ütünk táborna „rejtekhely“ mellett. A három fontos pont közül, amelyeket dél felé menet érintenünk kell, az elsőt megtaláltuk és négy menetnap elegendőnek bizonyult, hogy megtegyük a 160 kilométert, amely első depónkat a Framheimtől elválasztja. Most a kutyák megpihenhetnek és kedvükre lakmározhatják a fókahúst. Idáig kitűnően tartották magukat. Egyetlenegy kivételével valamennyi láthatólag nagyon jó erőben és kedvben van.

A ládákat s egyéb holmit a szél vastag hólepelrel vonta be. Először is kiszabadítjuk a húst és óriási darabokra vágjuk a falka számára. Kiosztjuk és az állkapcsok szorgalmasan dolgoznak! Kezdetben a legnagyobb nyugalom uralkodik. Mindnek csak az evés a legfőbb gondja. De mikor a gyomrok megtelnek, egyszeribe vége a békességnek és egyetértésnek. *Hai*, alighogy elnyelte adagjának felét, ráveti magát *Rap*-ra, és elragadja ennek húsrészét. A rablás persze zajos kavarodást kelt; mire Hanssen ott terem, hogy rendet csináljon, a vétkes kereket old. Nagyszerű állat, de retten-

tően konok. Ha egyszer valamit a fejébe vett, nincs mód rá, hogy el lehessen téríteni tőle. Egyik pihenőnk alkalmával éppen én osztottam ki az eleséget Hanssen fogatának. *Hai*, miután fölfalta részét, elősettenkedett és leste nem juthatna-e még egy kis pótagához. Éppen az orra előtt nyugodtan evett *Rap*. *Hai* szempillantás alatt ráugrik és kényszeríti, hogy átengedje pemmikánját. Láttam az egészet; mielőtt *Hai* befalhatta volna társa ebédjét, megragadom nyaka bőrénél fogva és a korbács nyelével jót húzok az orrára és erővel igyekszem elvenni tőle a pemmikánt. A dolog nem ment olyan egyszerűen. Valóságos csatát kellett vívnom és többször meghempergöztem a hóban ellenfelemmel. Nem minden baj nélkül kicsikartam a diadalt és *Rap* újra evéshez láthatott. Az első ütésre, amit az orrára mértem, minden más kutya elbocsátotta volna zsákmányát. De *Hai* nem ilyen fából van faragva.

Milyen gyönyör, mikor az ember beléphet a meleg sátorba, miután egész nap a fagyasztó szél verte.

Éjszaka a szél északnak fordul. Másnap reggel megint fürgeteg. Mindaz a sok hó, amelyet tegnap mégénk kergetett a szél, ma visszatér délnek elibénk. Négy lépésnyire sem látni semmit. Ma nem baj! Negyvennyolc órai pihenőt adtunk kutyáinknak.

A nap borzasztó lassan múlik a hálósákban fekve. Nem beszélgethet az ember folyvást, benyomásait sem jegyezheti fel egész nap. Az étkezés meg az olvasmány kellemes időtöltés lenne; de ilyen expedíciókon az étrend se valami változatos, a könyvtár se nagyon gazdag. Egyetlen menedék az alvás. Boldog, aki ilyenkor egész nap aludni tud!

Napközben alábbhagy a szél, mire mi új raktárt emelünk a régi helyén. Három teljes szánfelszerelést hátrahagyunk, nincs szükségünk rájuk. Meglehet, hogy a keleti csoport hasznát veszi majd. Ez a meglehetősen jól felszerelt raktár igen alkalmas lenne egy oly expedíció számára, mely a VII. Edward király földjét akarná kikutatni déli irányban. Aztán felrakodunk.

Mire leszáll az este, minden indulásra készen áll. Pedig nem volt sürgős a készülődés, mivel még a másnapot is pihenőre szántuk. De az ilyen messzi szélességen helyes dolog kihasználni a jó időt, mikor éppen kedvez. Sohasem lehet tudni, meddig tart.

Október 25. Semmi érdekes. Az emberek alusznak, mint a bunda, a kutyák meg fálnak, ahogy csak bírnak. Ezek is, azok is erőt gyűjtenek.

Amíg mindenki alszik, végük szemügyre szánjaink terhét. Hanssené áll legelől, aztán következik Wisting, Bjaaland és Hassel szánja; mind megrakva eleséggel:

Ime, lássuk mi van a ládáiban:

Tartalom:

1. számú láda:	5300 kétszersült	50 kg
2. számú láda:	112 adag pemmikán a kutyák számára, 11 zacskó tejpor, csokoládé és kétszersült	77 „
3. számú láda:	124 adag pemmikán a kutyák számára, 10 zacskó tejpor és kétszersült	73 „
4. számú láda:	39 adag pemmikán a kutyák számára. 86 adag pemmikán az emberek számára. 9 zacskó tejpor és kétszersült	74 „
5. számú láda:	96 adag pemmikán a kutyák számára	55 „

Az élelmiszerek súlya szánonként: 329 kg.

Egyéb anyagokkal és a járművek súlyával együtt egy-egy fogatnak 400 kilogrammot kell cipelnie. Hanssen szánja viszi az úti iránytűt, ezért csupán alumíniumhuzattal van felszerelve; úttávmérő nincs rajta. A három másik szánon egy-egy kisebb iránytű és egy-egy órabeosztású úttávmérő van. Műszerekben még két sextánst és három mesterséges horizontot, kettőt üvegből, egyet higannyal, egy magasságmérőt, két aneroid

légsúlymérőt, négy hőmérőt, két látesövet, öt órát, azonkívül egy kis úti gyógyszertárat és egy dűsan felszerelt készletet apróbb kéziszerszerekből és szükségleti tárgyakból viszünk magunkkal. A sebészeti ládikában nincs egyéb, mint egy foghúzó-fogó, meg egy önborotváló. Van még velünk egy kis tartaléksátor, arra az esetre, ha egy csoportnak hirtelen vissza kellene vonulnia; két Primus és 102 liter kőolaj, elosztva a három szánon. Minden embernek van egy kis tarisznyája a váltó alsónemű és a jegyzőkönyvecske számára. Kezdetben kettős hálósákat vittünk.

A távot a déli szélesség 80. és 82. foka között napi 28 kilométeres szakaszokban tesszük meg. Kétszer ilyen gyorsan is mehetnénk, de nem versenyfutásról van itt szó.

Hogyan haladnak majd a kutyák most, hogy a szánok súlyosan meg vannak rakva?! Nem aggódtunk, hogy ne bírnák el a terhet, de legkevésbé sem számítottunk arra, ami bekövetkezett.

Október 26. Elindulás a 80. szélességi foknál lévő raktártól, tiszta és enyhe időben, könnyű északnyugati széllel.

Mielőtt elindulnék az élen, mint felderítő, néhány lépéssel Hanssen szánja elé állok. Még egy utolsó pillantás a táborhelyre, melyet elhagytunk.

— Minden kész; előre, indulj! — kiáltom és teljes sebességgel elindulunk. Még jóformán rá sem eszmélek, máris föl vagyok döntve! Az élen haladó fogat egy szempillantás alatt utolért. A felfordulásban, amit pottyánásom okozott, szerenésére megállnak a kutyák; így baj nélkül szabadulok. Dühöm határtalan; persze azért őrizkedem megmutatni, úgysem lenne egyéb eredménye, mint hogy az általános vígságot fokozná! Különben is csak magamat okolhatom szégyenletes balesetemért. Miért nem indultam elegendő előnnyel? Helyet változtatok hát és a menet végére állok.

Mihelyt a rend helyreállt, Hanssen fogata nekiiramlik, mint a nyíl; nyomában a másik három.

Társaim *skí*-talpakon vontatják magukat járműveik után.

Iszonyúan küzködöm, hogy el ne maradjak; abban a reményben, hogy a kutyák heve rövidesen alább-hagy, keményen tartom magam. A kutyák egy óra alatt tíz kilométert futnak meg. Megelégettem az iramot, elhelyezkedem *Wisting* szánján. Meg is tartom ezt a helyet a 85. fok déli szélességig; így 550 kilométert tettem meg a szánon ülve a legcsekélyebb fáradság nélkül. Nem, igazán nem, soha azelőtt nem képzeltem volna, hogy a délsark felé vezető út ily tekintélyes részét ily kényelmesen végigszánkázhatom. Ez az eredmény Hanssen páratlan szakértelmének köszönhető. Bámulatos módon kezében tartja a kutyafalkát; állatai fenntartás nélkül elismerik tekintélyét, tudva, hogy a legkisebb hibát is nyomon követi a büntetés.

Az ősi természet persze ki-kitör időről-időre e félvad állatokból, de a szigorú megtorlás, mely sohasem várat magára, azonnyomban helyreállítja a fegyelmet.

Szinte faljuk a távolságot; így aztán esténként már igen korán táborni ütünk.

Már másnap, október 7-én, keleten meglátjuk azokat a hatalmas jégtorlaszokat, amelyeket második raktár-elhelyező expedíciónkból ismerünk, a szélesség 81. és 82. foka közt.

A tapasztalás megtanított rá, hogy milyen hasznos dolog hóbabákat állítani útközben, így könnyen eligazodhatunk e nagy fehér sivatag mélyén. További útunkat is megjelöljük hasonló órákásokkal. Ilyképpen a visszatérő útban könnyű lesz eligazodnunk s annál gyorsabban haladhatunk. Összesen 150 ilyen két méter magas hóbabát állítottunk, nem kevesebb, mint 9000 tömböt faragtunk, melyeket nagy késeink segítségével vágtunk a hóból. Minden ilyen rakásba egy „dokumentumot“-t zártunk, mely a hóbaba sorszámát, helyzetét, az észak felé legközelebbi órákástól való távolságát s annak irányát tüntette fel. Meglehető óvatosságom túlzottnak tűnik? Nézetem szerint semminő

óvatossági rendszabály sem lehet felesleges a folytonos egyformaság mérhetetlen területein. Ha valaki eltévedne ebben a sivatagban, mely láthatártól láthatárig egészen egyenlő, igen nehéz lenne visszatalálnia a helyes útvonalra. Egyébként a hóbabák felállítása több becses előnyt biztosított számunkra. Így minden megállás, mikor e jelzőpontokat létesítettük, hasznos pihenőül szolgált a kutyáknak. Az elsőt 80°23' déli szélesség alatt állítottuk. Innen kezdve minden 13 vagy 15 kilométerre építettünk egyet-egyét.

30-án, ez az első eset, lelövíünk Hanssen fogatából egy kutyát, amely túl öreg ahhoz, hogy lépést tartasson velünk. Hulláját egy hóbabára tesszük; visszajövet jó lesz a falkának. Aznap még az útvonal egy másik fontos pontjához érünk, a szélesség 81. fokánál elhelyezett raktárhoz. E ponttól kezdve útirányunk egy kissé kelet felé tér el. Miután átkeltünk két elég jelentékeny repedésen, melyeket szerencsére betöltött a hó, délután két órakor a raktárhoz érkezünk. Mindent tökéletes rendben találunk. A zászlócska fennen lobog; semmi el nem árulja, — ha csak nem a ládákat borító félméteres hólepel, — hogy már nyolc hónapja tűzték ki a lobogót s azóta nem járt ember ezen a tájon.

Másnap pompás idő; leheletnyi szél sincs, a nap ragyogóan süt. A hálósákokat ki tesszük a napra, hogy megszabadítsuk az aljára tapadt jégrétegtől. Azonkívül felhasználjuk a tiszta időt arra, hogy meghatározzuk a raktár helyzetét, ellenőrizzük az iránytűt, és pótoljuk az útközből elfogyasztott élelmiszereket.

November 1. Sűrű köd. A tegnapi remek napsütés után különösen kínosan hat reánk. Porhanyós hó teszi küzdelmessé az előrejutást. Hébehóba egy-egy keskeny rianás, de ez szót sem érdemel.

A huszonkettedik kilométerig legcsekélyebb baleset sem ért bennünket; nem messze onnan aztán igen súlyos baj szakad reánk. Átkelve egy repedésen, Hanssen skijének hegye beleakad kutyáinak iстрáng-

jába, eloukik és a szakadékba gürül; szerencséjére megakad estében egy kiálló jégdarabon. A fogat, alíghogy észreveszi urának távollétét, felhasználja a kedvező alkalmat és a kutyák közt vad csata tör ki. A szán, melyet nem tartanak többé, kezd visszacsúszni; ha az ütközet még néhány pillanatig tart, a szán mindenestől eltűnik a szakadékban. Egyikünk rohanvást átszökik a rianáson és éppen idejében ér oda, hogy a szánt megmentse a pusztulástól; ezalatt Wisting kötelet dob le Hansennek és szerencsésen fel is húzza őt a mélységből.

A szokásos 28 kilométer után táborot ütünk.

A 81. szélességi foktól kezdve minden kilométerre egyegy-hóbabát állítunk.

November 2. — 35.5 Celsius-fok! Egész utunk alatt ez a legmélyebb temperatúra. Gyöngye délkeleti szél.

Innen kezdve mindennapos gyakorlat, hogy akkor esszük meg a „lunch“-öt, mikor a napi útszakasz közepén hóbabát állítottunk fel. Ez az étkezés nem éppen valami bőséges: két vagy három darab tengerész-kétszersült. Akik frissítőre vágnak, kétszersültjükét hóval keverhetik. Ennek hallatára a nyál alígha fut össze az olvasó szájában; mi szívesen megettünk volna kétszerannyit is ebből a frugális eledelből. Ez árnyékvilágban minden a szélességi fokoktól függ. Ami az egyik égövön silánynak tűnik, az kitünő lehet a másikon.

Ez útszakasz folyamán átkelünk az utolsó repedésen; soká nem találkozunk többel; ez is alig néhány ujnyi széles. A térszín kitünő. A gleccser alig észrevehetően, hosszú hullámok alakjában emelkedik. Ezeket a térszínváltozásokat is csak arról vesszük észre, hogy a hóbabák gyakran egyszerre eltűnnek a látóhatárunkról.

November 3. Déli szélroham, heves hófúvás kíséretében. Hőmérséklet: —10 fok. Valahányszor a szél délről fúj, a hőmérő mindig emelkedik. Valóságos élvezet ilyen időben utazni. A hó felszíne lágy; mindamellett a kutyák bámulatosan haladnak.

November 4. Könnyű déli szél. A felszín ismét megszilárdult, a kutyák veszettül vágatnak rajta.

Ma kell elérnünk a szélesség 82. fokánál elhelyezett raktárat; a sűrű köd miatt erős kilátásaink vannak rá, hogy észrevétlen elmellőzzük. Délután megteesszük az odáig még hátralévő utat, de nem látunk semmit; igaz, hogy tíz szánkóhossznyira se lehet látni. Ilyen körülmények közt legokosabb táborot ütni és várni, míg felszakad a köd.

November 5. Reggeli négy óraker már megjelenik a Nap. Mikorra kissé megsuhintja a talajt és felfalja a ködöt, elindulunk. Remek szép idő, tiszta és enyhe. Előttünk, ameddig a szem ellát, a nagy fehér sivatag, mindenütt egészen egyenlő és síma; csupán egyetlen pont emelkedik ki belőle, a raktárunk! A harmadik fontos útszakaszt is legyűrtük tehát. Elértük legtávolabbi előretolt állásunkat dél felé. Van is nagy öröm; úgy érezzük, mitha már csaknem kezünkben volna a győzelem. A ködben öt kilométerre eltértünk nyugatnak a raktártól. Ha tegnap folytattuk volna útunkat, elértük volna a zászlócskával megjegyzett vonalat, mely a raktár környékét jelzi.

Mint a déli szélesség 81. foka alatt álló raktárnál, itt sem történt semmi változás előző ottjártunk óta. A hótakaró, amelyet a szél a ládákra hordott, legkevesebb 45 centiméter.

A raktárbeli pemmikánnal jól tartjuk a kutyákat; a maradékot elvisszük magunkkal. Ami az egyéb élelmiszereket illeti, azokból annyi van, hogy egy részüket otthagyjuk, míg visszajövünk. Két rosszindulatú kutyát lelövünk. Tetemüket az eleségraktár tetejébe tesszük; visszajövet sor kerül rájuk.

Másnap pihenőt adunk a kutyáknak. Ez az utolsó hosszabb pihenőjük odafelé. Az idő remek; fel is használjuk arra, hogy holminkat megszáruítsuk és a műszereket ellenőrizzük. Estére minden kész. Elégedetten tekinthetünk a múlt ősszel véghezvitt munkára. Bertartottuk és végrehajtottuk a tervbevett programot;

hadműveleti bázisunkat a 78 fok 38 perc déli szélességről áttettük a 82. fokra.

Innen kezdve minden ötödik km-en hóbabát állítunk és minden fokon eleségraktárt hagyunk hátra. A fogatok vígan húzzák terhüket; de végtére mégis ki fognak merülni. Eszerint ajánlatos minél előbb könnyíteni a terhen.

November 7. Reggel nyolc órakor indulás. Most már az Ismeretlen áll előttünk. A jégperem most is a végtelen síkság képét nyújtja, az útnyom is épp oly jó, mint idáig. A 82. fokon túl fölállított első hóbabánál feláldozunk egy szuka kutyát. Igazán fáj megválnunk ettől a kiváló állattól, de szükség törvényt bont. Három szerelmese vontatott üvöltéssel gyászolja, mikor elmennek a hóbaba előtt, hol szerelmük tárgya pihen; látszik rajtuk, hogy végtelenül fáj elhagyniuk; de mindegy, a kötelesség szólítja őket és az ostor mindent feledtet.

Mostantól kezdve naponta 37 kilométeres útszakaszokat teszünk meg; egy szélességi fokot így három nap alatt járunk be; negyedik napon aztán pihenünk. A kutyák csodákat művelnek; igyekezetük legmagasabb fokát érték el; a legnagyobb könnyűséggel teszik meg a napi távolságokat 7.5 kilométeres óránkénti sebességgel. Ami minket illet, nem kell erőlködnünk; *skítal*painkon állva vontattatjuk magunkat, a *snörekjöring* módján.

Estére újabb áldozat. Elzán van a sor, a falka utolsó szakáján. Hassel fogatának egyik legremekebb példánya, de semmiféle tekintet sem menthette meg. Az utóbbi időben súlyos vétket követett el; ezzel a végső bűnhődéssel megfizeti viselkedésének minden eltévelyedését. Testét egy hóbaba tetejére tesszük.

A 82 fok 20 perc alatt felállított tábortól a láthatárig, délnyugat felé, nagy fehérlő felhők láthatók, olyanok, mint aminők a szárazföld felett szoktak lebegni. Este nem birunk semminő helyet megkülönböztetni. Ellenben másnap ébredéskor a reggeli tiszta napsütésben

látcsővel kivehető a föld: a magaslat-sor, mely délkeleten nyúlik el, túl a *Beardmore*-jégáron, amelytől körülbelül 400 kilométernyire távolodtunk el nyugatnak. Folytatjuk a világ déli vége felé vezető útunkat.

Este nyolekora becslésünk szerint a szélesség 83. fokához jutottunk; másnap, 10-én délben megállapítjuk, hogy a 83°1' szélességen vagyunk.

Az itt hátrahagyott raktárban öt ember és tizenkét kutya négy napra való elesége van. Két méter magas, szilárd hótömbökből rakott kockaalakú építménybe falazzuk be a készleteket; tetejébe lobogót tűzünk.

Három kutyánk megszökött és visszafordult észak felé. A tegnap kivégzett szuka szerelmesei azok; bizonyára viszont akarták látni kegyesüket. E három elsőrangú állat eltünésével súlyos csapás érte a karavánt, különösen pedig *Bjaaland* fogatát, amelybe tartoztak. *Hanssen* odakölesönözi társának egyik kutyáját. Ezzel az erősítéssel aztán követni bírja a többi fogatot.

November 11. A hegylánc dél-délnyugat felé terjed tova a láthatáron. Most már sokkal közelebb vagyunk a szárazföldhöz, napról-napra jobban felismerhetők részletei. Magaslatai közül nem egy eléri a 4500 métert. Ami leginkább meglep bennünket, az a magaslatok jégképződésének viszonylagos gyenge volta. Számos hegy sziklás bordákat mutat, melyeket nem takar hó. Azt vártuk volna, hogy e hegytömeget sokkal több jég borítja. Így a *Fridtjof Nansen*-hegylánc mély kék színben sötétlik, egyedül a csúcsát koronázza vastag jégkupola, mely 4500 méter magasra emelkedik. Messzebb délre a *Don Pedro Christophersen*-hegyláncot jobban beborítja a hó; hosszú gerincének legmagasabb részéről mégis nagy darabon leszakította a szél a fehér takarót. Még messzebbre délnek az *Alice Wedel Jarlsberg*, az *Alice Gade* és a *Ruth Gade* csúcsai tündökölnek, mindegyik lábától tetejéig hóval borítva. Sohasem láttam ily nagyszerű panorámát. Onnan, ahol állunk, számos hágót különböztetünk meg, melyeken át meg-

mászhatjuk majd a hegyláncot. Ha nem fekédné túl messze északnak, a *Liv*-glecsér, bizonyosan kiválóan alkalmasnak bizonyulna, hogy feljussunk rajta; érdekes lenne kikutatni ezt a tájat. Az *Olav* herceg hegylánc kevésbé biztató; ez is túlságosan északnak emelkedik. Ezzel szemben jobbra, délen, egy kissé nyugat felé, úgylátszik más kitünő átkelés kínálkozik. Úgy tetszik, ezen az oldalon a Jégperemhez legközelebb álló hegyeket nem nagyon nehéz megmászni. Mi van ott a Don Pedro Christophersen-hegylánc és a Fridtjof Nansen csúcsa közt? Lehetetlen tisztán kivenni.

November 13. Elérjük a déli szélesség 84. fokát. Ezen a napon felfedezünk egy kelet felé nyúló magaslatot, mely úgylátszik délen mélyen beszögel s aztán a Victoria-föld hegységeihez csatlakozik.

A szélesség 84. fokánál létesített eleségraktárban, mint az előbbieken, öt napra való élelmet hagyunk öt ember és tizenkét kutya számára, azonkívül 17 liter kőolajat. Minden raktárban elegendő gyújtókészlet is van; ennek a nagyfontosságú szükségleti cikknek bővében vagyunk.

A Jégperem továbbra is mindig egyenletes és síma, az útnyom szilárd. Egészen felesleges egy napig pihentetni a kutyákat minden újabb foktávolság után, amelyet dél felé haladtunkban magunk mögött hagyunk. Egyikükön sem látszik legesekélyebb nyoma sem a fáradtságnak. Sőt ellenkezőleg, a falka egyre frissebbnek tetszik. A kutyák is érdeklődve nézik a szárazföldet; a sötéten kéklő Fridtjof Nansen hegyláncot különösen vonzónak találják. Nem is gyerekláték Hanssen feladata, hogy tanítványait megtartsa a helyes irányban.

14-én, egyenes út az öböl mélye felé, melyet a hegyek zárnak körül. 37 kilométeres útszakasz sűrű ködben. Milyen csalódás ily közel járni egy ismeretlen földrészhez, anélkül, hogy legesekélyebb részletét is megkülönböztethetnők!

Tegnap váratlan esemény szakította meg egyhangú

életünket a jégáron. Egyszerre valami zajt hallunk, mely egy katonai csapat sortüzére emlékeztet. Ezt a zajt nyilván a jég megmozdulása okozza, s ez minden valószínűség szerint a kis gleccserek nyomására vezethető vissza, melyek a parti hegyláncról nyomulnak alá a Jégperemre. Annyi bizonyos, hogy onnan kezdve sok rianásra bukkantunk, melyekről látni lehetett, hogy újonnan keletkeztek.

November 15-én elérünk a 84. fok 40 perc szélességig. Most nagy léptekkel közeledünk a szárazföldhöz. A keleti hegylánc mintha északkeletnek hajolna. A pont, ahol neki szándékozunk fogni a megmászásnak, az észak-déli vonaltól kissé nyugatra van; a kerülő tehát, amit kénytelenek vagyunk tenni, rövid lesz. A délnek fekvő öböl nagyon szakgatottnak és nehezen járható-nak látszik.

November 16. A térszín megváltozik. A jégár hatalmas hullámokban egyre magasabbra emelkedik, ugyanoly mértékben, amint a szárazföldhöz közeledünk s a hullámok közti teknőkben a jég erősen felszakgatott területet mutat. Hatalmas rianások barázdálják át, de mind telve van hóval; máskülönben lehetetlen lett volna átkelni rajtuk.

Este elérjük a 85. fokot és egy jég hullám tetőpontján ütünk tábornak. A széles völgy, amelyen holnap át kell kelni, elég meredek. Nyugat felé, vagyis abban az irányban, amerre a szárazföldhöz legközelebb vagyunk, a gleccser egyik kidomborodása oly magas, hogy a kilátás legnagyobb részét eltakarja előlünk.

Miután raktárat állítottunk, másnap reggel ismét útrakerülünk. A jég hullám, melyet meg kell másznunk, valósággal óriási; a feljutás teljes napsütésben nem éppen kellemes szórakozás. Pedig, az aneroid jelzése szerint, magassága nem is haladja meg a 100 métert. Túl rajta a Jégperem ismét sík; odább aztán megint rianások vonalai láthatók. A partrajutás nyilván nem lesz könnyű dolog, a Jégperem itt minden oldalról hegységek közé szorul és a nyomás alaposan felforgatta.

Szerencsére a repedések, amelyeket észrevettünk, mind hóval teltek, így az átkelés sem támaszt nehézséget. Azután meredeken alászálló lejtő, majd újabb emelkedés következik. Ezen a terephullámon könnyű szerrel átkelünk, viszont az emelkedőt annál nehezebben másszuk meg. Vajjon mit fedezünk fel odafönn? Kíváncsiságomban megnyújtom lépteimet, amennyire csak tudom. Végre fenn vagyunk! Milyen látvány! Egyetlen repedés, egyetlen jégtorlódás sincs! A jégárnak ez a része minden valószínűség szerint már a szárazföldön fekszik. A nagy repedések, amelyeket lejjebb megkerültünk, nyilván a határvonalat jelzik a Nagy Jégperem és a szárazföldet borító jégfelület közt. A magasságmérő 300 méternyi magasságot mutat.

Eljutottunk tehát oda, ahol a hegymászás kezdődik. Megtesszük utolsó előkészületeinket e nagy vállalkozáshoz. Jóllehet, még korán van, felütjük a tábort; nem lesz hiány munkában holnap reggelig. Elsősorban át kell néznünk eleségkészleteinket, nehogy többet vigyünk magunkkal, mint amennyi feltétlenül szükséges. Mihelyt a sátor áll, meghatározzuk a hely fekvését, azután ellátjuk a kutyákat; könnyű étkezés után leltározáshoz fogunk. Útunk egyik döntő pillanatához értünk. Mindent gondosan ki kell számítani és minden lehetőséget fontolóra kell venni. Mint súlyos körülmények közt szoktuk, tanácskozást tartunk és mindenki véleményét nyilvánít.

Innen a sarkig és vissza 1100 kilométernyi út áll előttünk. Tekintetbe véve a hegymászás nehézségeit és a fogatok előrelátható, fokozatos kimerülését, közös megegyezéssel hatvan napra tesszük az út tartamát. Ehhez képest tehát kéthavi eleséget viszünk magunkkal, a többit — vagy egy hónapra való készletét — elraktározzuk. Tapasztalásunk szerint a lejtőn való leereszkedéshez 12 kutya elegendő lesz. Jelenleg 42 ebünk van; mintlet munkába fogjuk, hogy megmásszuk a fennsíkot; ha majd felértünk, huszonnégyet feláldozunk és útunkat tizennyolc kutyával és három szánnal foly-

tatjuk. Ebből a tizennyolcból hat a többi tizenkettőnek táplálékul fog szolgálni. Ugyanoly mértékben, ahogy a fogatok száma csökken, a teher is egyre könnyebb lesz az elfogyasztott eleséggel, úgy hogy mire a fogat tizenkét kutyából fog állni, elég lesz két szán is. A bekövetkezendők bebizonyították számításaink tökéletes pontosságát, egyetlen ponttól eltekintve. *Ötvenkét* nap alatt jártuk meg a Sarkot az előírányzott *hatvan* nap helyett. Ezzel szemben pontosan tizenkét kutyával térünk vissza, mint ahogy feltettük volt.

Hoszas vita után, amelynek folyamán mindenki véleményét nyilvánít, málházához látunk. Szerencsére szép az idő; máskülönben ez a készletszemle nem lenne valami nagyon kellemes. Különböző szükségleti cikkeink csomagjai mind egyenlő súlyúak, úgy hogy ha megszámláljuk őket, már összsúlyukat is tudjuk. Így a pemmikán 500 grammos adagokra, a zacskókba rakott tejpor 300 grammos adagokra van elosztva. A csokoládé, mint rendesen, szeletekre osztható, melyek súlyát ismerjük; hasonlóképpen kétszersültjeink is egyenlő alakban és súlyban készültek. Eleségkészletünk csupán e négyféle cikkből áll. A befőttet, cukrozott gyümölcsöt, sajtot és minden egyéb ingyenséget Framheimben hagyunk. Az egyedüli fényűzés, amelyet nem tagadtunk meg magunktól, az volt, hogy felpakoltuk prémruháinkat, amelyek odáig feleslegesek voltak. De vajjon ez fényűzésnek nevezhető-e? Ha feljutottunk a hegyek tetejére, nem lehet-e szükségünk rájuk? Vajjon nem észlelt-e *Shackleton* —40 hőfokot a déli szélesség 88. foka alatt? Hasonló hideg esetén a prémek nagyon jó szolgálatot fognak tenni. Egyéb ruházatból csak igen keveset viszünk magunkkal. Itt megszavazzuk magunknak a gyönyört, hogy vászonujjast, inget és alsónadrágot váltsunk. Szennyesünket felfüggesztjük a szabad levegőn, míg visszatérünk. Ez a két-havi alapos szellőzés fogja pótolni a mosást. Mikor befejeztük az előkészületeket, elindulunk, hogy megéjtsük a terepszemlét a holnapi útvonal fölött.

A táborhoz legközelebb eső sziklás csúcs, a Betty-hegy felé irányítjuk lépteinket. Ez a 300 méteres magasságot három kilométernyire van tőlünk. Nagyon elszoktunk a *ski* használatától; igaz ugyan, hogy 620 kilométert tettünk meg e hótalpakon, de a *snörekjöring* módján, ami nem egészen ugyanaz. A lejtők megmászásakor tapasztaljuk is ezt. A Betty-hegyen túl a térszín viszonylag szakgatott, de igen egyenletes, az útnyom pedig kitünő. Hála a kedvező körülményeknek, gyorsan feljutunk egy körülbelül 400 méter magas dombra, amely után kis síkság következik. Odébb az előbbihez hasonló újabb domb emelkedik, azután hosszasan alászálló, egyenletes lejtő, mely kisterjedelmű gleccserekben végződik. Ott véget vetünk a terepszemlének. Az egész hegytömeg, amit önnan áttekinthetünk, könnyű lesz átkelni. A pont, ahonnan visszaindulunk, a tábortól körülbelül 9 kilométerre és 600 méter magasságban van.

A leereszkedés pompásan megy; a Jégperem előtti utolsó két lejtőn teljes sebességgel siklunk alá. Mielőtt bevonulnánk, *Bjaaland* és én kitérőt teszünk a *Betty*-csúcsra. Madeirából való elindulásunk, vagyis 1910 szeptember óta örökké csak havon és jégen jártunk-keltünk; jól esett már szilárd talajra tenni lábunkat.

A *Betty*-hegy közvetlenül a Jégperem fölött emelkedik, csúcsát szerteszét heverő kövek borítják. Nehány próbát veszünk a sziklából, aztán leszállunk, hogy visszatérjünk bajtársainkhoz. Isten bocsáss! még azt hallom, hogy megvető hangon ilyesmit morognak:

— No, kő van éppen elég Norvégiában is!

A kűtyák, amelyek már nem kapnak annyi fókahúst, amennyi beléjük fér, rendkívül falánkak lettek. Mindent felfalnak, amihez csak hozzájutnak, a skikötelékeit, a szijjakat, a kötélvégeket, sőt még ürüléküket is. Tanácsos tehát kikötni ez állatokat, hogy az anyagokat és a málhákat megkíméljük püsztitásaitól.

KILENCEDIK FEJEZET.

Elérjük a Sarkot.

November 18. Ma fogunk hozzá a sarkot övező hegység megmászásához.

Minden eshetőséggel számolva, írást hagyunk a raktárban; feljegyezzük benne, minő útirányt szándékozunk venni, mik a segélyforrásaink.

Az idő pompás az út kitűnő és a kutyák nagy-szerűen húznak, bár eleinte igen meredek lejtőket kell megmászunk. Később már meg kell kettőztetni a fogatokat, úgy, hogy csak két-két szánnal haladhatuak egyszerre. A jégár itt igen régi képződményűnek látszik. A repedések széle letompult és majdnem mind színültig tele van hóval. Hogy visszafelé bele ne esünk ezek egyikébe, hóbabákkal jelöljük meg utunkat.

A nap oly erősen tűz, hogy ingujjra vetkőzünk. Ezeröttszáz méter magas csúcsok mellett haladunk el. Az egyik hegyesúcsot borító hó egészen vörösésbarna színezetű. Tizennyole és fél kilométernyi út után hétszáz méter magasságban ütünk tanyát két széles szakadék között.

Wisting és *Hanssen*, a terepet megvizsgálandók, felfelé hatolnak a jégáron, amely hirtelen 1300 méter magasságra emelkedik, hogy azután délnyugati irányban két gerinc közt eltűnjék. *Bjaaland* más irányt vesz és egy meredek hegyoldalnak vág neki, nem sokára visszajön és jelenti, hogy a másik oldalon kitűnő utat talált a leszállásra. Pár perc múlva megérkeznek *Wistingék* is: természetes, hogy az ő észleleteik nem egyeznek *Bjaalandéival*, azonban mind-egyik göresösen ragaszkodik a magáéhoz. Egy ponton — sajnos — nincs eltérés közöttük, t. i. hogy a kapaszkodó után megint le kell majd ereszkednünk egy kelet-nyugati irányú jégárra.

Az előttünk levő jégár nagyon meredek: rövid távolságon 600 métert emelkedik; derék kutyáink minden nagyobb nehézség nélkül teszik meg az utat a hágóig. Ott megpihennek, mi pedig az előttünk elterülő vidéket tanulmányozzuk. A lábunknál levő lejtő meredek völgybe száll alá. Egyenesen délre tőlünk a hatalmas *Fridtjof Nansen*-hegylánc emelkedik, azon túl pedig a *Don Pedro Christophersen*-hegygerinc. E két magaslat között hatalmas, lépcsőzetesen emelkedő jégár tölti ki. Rettenetesen feldúlt képet mutat, de azért a repedések között lehetséges lesz áthaladni. E völgyön jó messzire haladhatunk előre, de célunkig még sem fog elvinni bennünket. Az első és második lépcsőzet között a jégtorlaszok valóságos zuhataga állja útunkat. Szerencsére a hegység hosszában húzódó kiugrón megkerülhetjük ezt az akadályt. Nagy hóbabát állítunk itt és a főbb pontokat föl vesszük térképünkbe.

Még egy utolsó pillantást vetünk a Jégperemre. Az általunk felfedezett hegylánc, amely ezt a jégmezőt bezárja, kelet-északkeleti irányban húzódik, és a 84. fok szélességnél északkeleti irányban tűnik el. Hágónk 1200 méter magasságban van.

A lejtő, amelyen most leereszkedünk, igen meredek. A legnagyobb elővigyázattal haladunk és 240 méterrel alább lejutunk a völgybe: innen megint két igen meredek jéglejtőt kell megmászunk: kínos munka után végre feljutunk. 1320 méter magasságban vagyunk. Mind jobban és jobban áttekintjük az utat, amelyet követnünk kell. Kitárul előttünk a *Fridtjof Nansen*-gerinc és a *Don Pedro Christophersen*-hegylánc között húzódó hatalmas jégár, amely egész a Jégperemig nyomul lefelé. Ezt a nagyszerű glecsert, amelyen át útunk a fensík felé vezet, *Axel Heiberg*-ről nevezzük el. De addig is, amíg a főglecsert elérjük, kénytelenek vagyunk még egyszer leszállni. A közbeeső repedéses zónán baj nélkül áthaladva, estére elérjük az *Axel Heiberg*-jégárt, amelynek völgyén egészen a két hegylánc összeszűkülése folytán létrejött jégzuhatagig fo-

gunk fölhatolni. Ez az út nehezebb, semmint gondoltuk: eredeti becslésünknél háromszorta hosszabb és oly süppedő hó borítja, hogy a kutyák alig tudnak haladni. A völgy oldalait kiugró jég borítja. A Don Pedro Christophersen aljában, valóságos jégnyelvek alatt ütünk tanyát. Szemben velünk a Fridtjof Nansen emelkedik. Déli lejtője nem annyira jégmentes, mint keleti oldala, amely a Jégperemre tekint. A hegység kiálló jégnyúlványairól gyakran szétporló hófelhőszerű görgetegek válnak le.

A —15 foknyi hideg mellett a nap valósággal éget: különös jelenség ez a jég és hó végtelen birodalmában!

Hírnökeink jelentik, hogy az első platóig könnyű útunk lesz: azután már az ismeretlen következik!

A másnapi út igen kínos. Igaz, hogy a megteendő útszakasz elég rövid, de annál meredekebb és szakadékosabb: a szánkókat csak felváltva vontathatjuk fel. A meleg oly nagy, hogy ámbár csak könnyen vagyunk öltözve, a verejték nagy cseppekben hull rólunk. Ezzel szemben, jóllehet igen gyorsan emelkedünk, semmiféle rosszulletet, fulladást, fejfájást nem érzünk, pedig el vagyunk rá készülve: *Shackleton* tapasztalatainak leírása még élénken emlékezetünkben van.

Aránylag elég gyorsan elérjük a gleccser-lépcsőzetet és megállunk. A jégár itt a két hegylány között összeszűkül és egész hosszában, tekintélyes magasságig teljesen fel van dülva. A Fridtjof Nansen felé eső oldalt meredek jégfal zárja el. Nem marad más hátra, mint a Don Pedro Christophersen oldalán kísérni meg az átjutást. E hegylány hosszában a jégár egy havas gerincben folytatódik. Rövid pihenő után nekivágunk.

A lejtő oly meredek, hogy ismét csak felváltott fogatokkal haladhatunk. Fölvergődünk egy dombtetőre. Úgy látjuk, hogy nyugati irányban, bár nem egykönnyen, de átjuthatunk. Mivel azonban a meredek lejtő ott szakadéokban végződik, előbb másfelé próbálunk szerencsét. Hárman a hegység déli lejtőjét kutat-

juk ki. Mi vár ránk az előttünk emelkedő gerinc mögött? Oly fontos ránk nézve, hogy járható utat találjunk! Végre fent vagyunk. Fáradságunkat siker koronázza! Felfedezzük a rést, a melyen át megkerülhetjük a sarkot védő hatalmas jégbástyát. Semmi kétség: rátaláltunk a jó útra. A Don Pedro Christophersen szakgatott gerince alatt egy jégárral párhuzamosan haladó keskeny híd fog bennünket átvezetni a jégzuhatagon. Feljebb ugyan az Axel Heiberg még eléggé szakadékos, de úgy látjuk, leküzdhetetlen akadállyal mégsem fogunk ott találkozni. Felderítő útunkat tovább folytatjuk. Nemsokára hatalmas repedésekre bukkanunk; szerencsére, elég távol vannak egymástól: átsurranhatunk közöttük.

Az *Axel Heiberg*-jégár mindjebb összeszűkül: el vagyok rá készülve, hogy a hegylánca tövénél rettenetesen feldúlt jeget fogunk találni. Szerencsére nem úgy történt. A Don Pedro lábánál járható a térszín és nemsokára szerencsésen magunk mögött hagyjuk a jégzuhatagot, amely útunkat állta. A hegy lejtője és a jégár itt valóságos kis síkságban egyesül. E ponttól teljesen végig látunk az Axel Heiberg-en; megállapíthatjuk, hogy a *Wilhelm Christophersen* és az *Ole Engelstad* gerince között végződik. Odább, a két hegycsoport elhajlásánál, emelkedik a következő lépcsőzet. De vajjon az út, amelyet követünk, elvezet-e odáig bennünket? A Don Pedro hegylánca és a Wilhelm Christophersen csoportja között egy másik járhatatlanul szaggatott jégár ereszkedik alá. Arra tehát nem mehetünk. A Wilhelm Christophersen és az Ole Engelstad között szintén lehetetlen áthaladni. Ezzel szemben az Ole Engelstad és a Fridtjof Nansen között elterülő jégterület járhatónak látszik. Közelebb menve, megállapítjuk, hogy ez a felső platóra vezető legjobb út.

De most már aztán vissza! 2400 méter magasságban vagyunk. 750 métert kell ereszkednünk, míg leérünk sátrainkhoz. Helyenként meredek lejtőkön, ha-

talmas csusszanások közben szállunk alá. Közben megbámuljuk a szinte lenyűgöző panorámát: mindenfelé hatalmas repedések, mély szakadékok, csudásnál csudásabb jégképződmények, melyeket mennydörgető robajjal szántanak végig a lerohanó hógörgetegek.

A táborhelyen mindnyájan örömben úszunk. Hogyne! Hiszen a plató megmászását tíz napra terveztük, és most kiderül, hogy elég lesz a fele idő is.

November 21. Gyönyörű időben indulunk útnak. A lejtő megmászása ugyancsak igénybeveszi kutyáinkat: de a derék állatok ezúttal is pompásan dolgoznak. Egyre jobban izgat a kérdés, járható lesz-e az út az Engelstad- és a Nansen-hegy között lekanyargó jégáron? Sorsunk itt fog eldőlni. Az Ole Engelstad-ot elhagyva, a jégár teljes szélességében előttünk áll. A felkapaszkodás — most már látjuk, — bármily kinosan is, de végrehajtható.

A nekiindulás előtt *Hanssen* forró csokoládéval kedveskedik. Habár ez a híg folyadék alig érdemli meg a csokoládé elnevezést, örömmel kapjuk be és újult erővel fogunk hozzá a nehéz munkához.

Különösen az indulásnál kell teljes erővel neki-feküdnünk a szánoknak, míg a kutyák bele nem jönnek a tempóba. De se baj, fő az, hogy feljussunk a platóra, amelyet képzeletünkben a sarkig terjedő végtelen hósvatagnak gondolunk. Amikor feljutunk, nagy csalódás vár reánk. Délnyugatra ugyan eléggé síma és egyenletes a jégmező, ámde utunk, fájdalom, nem arra vezet. Délfelé, keletnyugati irányban, domborulatok szeldelik keresztül annak a gerinének a nyúlványait, amely a platót a délkeleti irányban emelkedő hegylánccal köti össze. Sietünk feljebb jutni, hogy minél előbb áttekinthessük az egész környéket. Egy nagy jég hullám fogja el a kilátást; talán a jégárnak egy utolsó dűdora ez, amelyet a Don Pedro-hegy sarkantyúja hozott létre?

A puha hó egészen eltűnt, helyette éles tarajú hótorlaszok húzódnak délkelet—északnyugati irányban.

A kutyák ezt az akadályt is legyőzik és végre este 8 órakor feljutunk a platóra. Végtelen fehérség mindenfelé; messze-messze délnyugatnak hegycsúcsok sziporkáznak. 3220 méter magasságban vagyunk. Kutyáink a mai napon 1600 méteres emelkedéssel 31 kilométert tettek meg.

Az esti táborozásnál mindnyájan igen nyomott hangulatban vagyunk: mára tüztük ki huszonnégy derék kutyánk kivégzését. Bármennyire fáj nekünk e kegyetlen cselekedet, nem tehetünk másképp: célunkat mindenáron el akarjuk érni. Ahányszor eldőrdült egy-egy lövés, összerázkódtam. Kutyáink egyáltalán nem csinálnak lelkiismereti kérdést a dologból: azon melegiben falják fel a bundájuktól megfosztott társaik véres tetemeinek hulladékait; a jobb falatokat — bár egyik-másik társunk nagyon fintorgatja az orrát, — magunknak tesszük félre.

Rohamos emelkedésünk már kezdi éreztetni hatását: nehezen szedjük a lélekzetet. Még a hálósákunkban való megfordulást is több részletben kell elvégezni.

Másnap reggel egy pillanatra kisüt a nap: gyorsan megejtem a felvételt 85°36' déli szélességen vagyunk. Azután ismét beborul és a folyton erősbödő szél valóságos viharrá fajul. Hadd fujjon, ma úgyis pihenőnapot tartunk. Délben meglepetés fogad az ebédnél: pompás kutyahús-leves, utána bordászelet. Oh, emberi állhatatlanság: undorról már szó sincs, a szeletek csudálatos gyorsasággal tűnnek egymásután.

Délután hozzáfogunk élelmiszereink számbavételéhez; e művelet végeztével fogjuk őket a három szánra rakni. A negyedik itt marad.

Egy-egy szánrakomány a következőképpen alakul: 3700 darab kétszersült (a legkisebbikfajta kétszersültből 40 darab egy ember napi adagja), 126 kilogram pemmikán a kutyák számára, 27 kilogram pemmikán magunknak, 5,8 kilogram csokoládé, 6 kilogram tejporalakban. Összesen hatvan napra való élelem. Megmaradó tizennyolc kutyánkat három fogatra osztjuk.

November 24. A szél északkeleti irányt vesz. Élelmiszereink jegyzékelése és felrakása kemény munka a csipős hidegben; csak holnap indulhatunk. Élelmiszereink érintetlenek maradnak: az egész étlapot kutyahús tölti be.

November 26. A szép idő csak nem akar megjönni. Viharos északi szél kavarja fel a havat. A hideg —27 fok. Nagy tanácskozás indul meg: menjünk-e, maradjunk-e? Végre is — alaposan ráúnva a hosszas pihe-nőre, — az indulás mellett szavazunk. Kutyáink más véleményen vannak: ők még szívesen maradnának.

Ami még a leölt kutyák tetemeiből megmaradt, a hátramaradó szánra rakjuk a fölöslegessé vált istrángokkal és kötelekkel együtt. A halom tetejébe egy törött ski-t tűzünk tájékoztató pontul. Elővigyázatoságunknak — amint látni fogjuk, — visszafelé nagy hasznát vettük.

Az előhaladás lassú és kínos: minduntalan nagy hőtörlasszokon kell keresztülverekedni magunkat. A szánok veszedelmesen billegnek: ugyancsak vigyáznunk kell, hogy fel ne boruljanak. Később a hőtörlasszok ellaposodnak és az út járhatóbbá válik, de a szél még erősen hördja a havat; ehhez később még frissen hulló hó is járul, úgy, hogy alig látunk valamit a körülöttünk képződő sűrű fátyoltól. A talaj szintje is megváltozott, haladásunk mind gyorsabb és gyorsabb. Szánjaink száguldó iramba fognak: ilyen időben ez már szinte aggasztóvá kezd válni; ki tudja, hová rohanunk? Talán bizony elértük a plató déli lejtőjét? Az is lehet, hogy csak egy erősen hullámos területre kerültünk. Nagynehezen megállítjuk száguldó kutyáinkat és táborát ütünk.

Ma csak 19 kilométert tettünk meg. A magasságmérő 3030 métert mutat; tehát reggel óta 190 métert ereszkedtünk.

Alig várjuk a reggelt, hogy tájékozódhassunk. Már hajnali 3 órakor kiugrunk alvósákjainkból és a még alig derengő napvilágnál megállapítjuk, hogy valóban

jéghullámra kerültünk, mely erősen lejt dél felé. Dél-keleti irányban a lejtő sokkal enyhébb és távolabb hatalmas síkságba olvad bele. A hegyek teljesen eltűntek: a Don Pedro csak úgy, mint a Fridtjof Nansen. E megállapítás után visszabújunk zsákjainkba és folytatjuk megszakított alvásunkat.

Reggel 6 órakor minden baj nélkül leereszkedünk a síkságra. Itt délfelé fordulunk és heves északkeleti széllel folytatjuk utunkat az ismeretlen felé!

A térszín kitűnő: egyenletes és síma. Sem repedés, sem hótorlasz nem állja útunkat. Sokkal gyorsabban haladhatnánk, ha a hó nem volna olyan süppedékeny, tapadó, mintha homokban járnánk.

Újból elfoglalom helyemet a karaván élén. Most már egészen a sarkig, *Hassel*-lel együtt, én leszek az úttörő.

Ma harminc kilométert tettünk meg: a kedvezőtlen viszonyokhoz képest elég szép eredmény. Magasságunk 2800 méter: tehát 230 métert ereszkedtünk. Ez a körülmény gondolkodóba ejt bennünket. Bizonytal valami különös meglepetés vár ránk. Vajjon mi lesz az?

Beeslésünk szerint a 86. foknál lehetünk.

November 28. Sűrű ködben indulunk. Havaz. Igen kemény hótorlaszokra bukkanunk: szerencsére a frissen hullott hó kitölti a közöket; ez megkönnyíti az előhaladást.

16 kilométernyi út után a köd egy kissé szétfoszlik és közel hozzánk két hosszú, de igen keskeny, észak-déli irányban húzódó gerincet pillantunk meg, amelyeket *Holland Hansen*-ről nevezünk el. A platón más hegységet nem is látunk nyugati irányban. Magasságuk 2700—3000 méter és a keleti irányban emelkedő hegycsoporttal semmiféle összeköttetésben sincsenek.

Ma 30 kilométerrel jutottunk közelebb célunkhoz.

November 29. Köd és köd mindenütt! Kelet-délekeleten egy pillanatra hatalmas hegytömeg emeli fel fejét a ködtenger fölé. A hegyről — utunkra merőle-

gesen — szakgatott jégár vonul alá. Sajnos, a köd ismét leereszkedik és így csak az első repedésig hatolhatunk. A jégáron való átvonulás nehéz feladat; könnyíteni kell szánjainkon. Öt ember hat napi eleségét és tizenyole kutya öt napra való élelmét hátrahagyjuk itten, valamint a nélkülözhető eszközöket is.

A ködfátyol időnként föllebben és így lassan-lassan áttekinthetjük a tájat. Hatalmas hegytömeg, — négy hegyorom — mered a magasba: a *Helmer Hanssen*-hegy a többitől kissé elszigetelten; az *Oscar Wisting*, a *Sverre Hassel* és az *Ole Bjaaland*-hegy. E csúcsok mögött fekete felhők boronganak, jeléül annak, hogy arrafelé is szárazföldnek kell lennie. Valóban, kevés idő múlva hatalmas hegytömeg körvonalait pillantjuk meg, a *Thorvald Nilsen*-hegyet. Kevéssel rá ismét ködbe borul minden. Raktárunk a 86. fok 21. perc alatt fekszik. Hóbabát állítunk.

Utunk csupa repedés között vezet. Napsütés mellett a peremük által reájuk vetett árnyék felismerhetővé teszi őket, de ködös időben egybeolvadnak a térszínnel. Alig teszünk meg vagy száz lépést, máris egy szakadék-labirintusban találjuk magunkat: tábort kell ütnünk.

Hanssent magamhoz kötözve, felderítő útra indulunk. Kelet felé erősen összeszabdalt jeget találunk. Nem marad más hátra, mint délfelé fordulni, jóllehet a sűrű ködben semmit sem látunk. Egy keskeny hóhídon áthaladva, mindkét oldalról mély szakadékkal szegélyezett gerinre kapaszkodunk fel és ezen az úton egy nyolcméteres jég hullámra jutunk. A szánokat ide felvontatni rettenetes nehéz munka lesz. A dombról való leszállás a lehető legkínosabb: csak legnagyobb elővigyázatossággal kerülhetjük ki a szakadékokat. Bosszúból „Ördög-jégár“-nak nevezzük el e vidéket.

Ezután egy újabb hat méter magas jég hullámra kerülünk, amelyen egy két méter széles kaput fedezünk fel: a „Pokol kapu“-ját.

Ma este a magasságmérő 2520 métert mutat, tehát

a jégár aljától 60 méternyire emelkedtünk, s a „Mészárlás tanyá”-jától 700 métert ereszkedtünk lefelé.

Ezen a feldúlt területen nehéz lesz utunkat visszafelé megtalálni. Aggodalmaim — amint később látni fogjuk, alaposaknak bizonyultak.

November 30. Ma végre kitisztult. Fölfedezzük, hogy a 86. foknál egyesülő két gerine hatalmas hegyláncként vonul tovább délkeletnek. Magassága 3000—4500 méter között váltakozik. A Thorvald Nilsen-hegy a hegylánc innen látható legdélibb kiemelkedése. A Hanssen-, Wisting-, Bjaaland- és Hassel-hegyek teljesen különálló csoportot alkotnak, amint azt már tegnap is megállapítottuk.

Bármily kockázatos is az út, gyorsan és baj nélkül eljutunk a „Pokol kapujá”-hoz.

Mai utunk egyenes vonalban 15 kilométer; tengerszintfeletti magasság 2610 méter.

A nap nyugati irányban hatalmas gerincekre veti sugarait és esudás színekkel borítja be azokat, különös vegyülékét hozza létre a kék, fehér, vörös és fekete színárnyalatoknak. A Nilsen-hegy déli sarkantyúját sűrű felhők borítják, jelölve annak, hogy a hegység abban az irányban tovább folytatódik.

A csúcsok majdnem mind kúpban végződnek. A legcsudásabb Helmer Hanssen hegye: egy szakadozott felületű hatalmas jégkupola. Visszafelé tévedhetetlen tájékozató pont lesz.

Lefekvés előtt egy kis felderítő utat teszünk. A látvány mindig ugyanaz: jéggerincek között tátongó szakadékok. Nem vittünk magunkkal köteleket. Kevés híjja, hogy Hanssen meg nem adta az árát ennek az elővigyázatlanságnak: egy nagy jégtábla éppen háta mögött szakadt be, csak ski-je menthette őt meg a lezuhanástól. A ski nélkülözhetetlen. Kétségtelen, hogy ski nélkül sohasem jutottunk volna célhoz.

A magaslatról, amelyre feljutottunk, az utat dél felé járhatóbbnak látjuk. Néhány órai kapaszkodó után visszafordulunk.

December 1. Az éjszaka támadt heves délkeleti szél elsöpörte a havat a jégről. Szánjaink rettenetesen csúsznak. Sajnos, csomós köteleinket, melyeket a szántalpak alá fékként szoktunk volt csavarni, a legutóbbi depónkban hagytuk. Soha még a jégár felülete nem volt ennyire szakadozott. Már-már úgy látszik, hogy a körülöttünk tátongó feneketlen szakadékok teljesen elzárják útunkat. Végre egy keskeny hidat találunk, amelyen éppen csak hogy átsiklunk.

Nyugatnak esapó mély jégvölgybe kerülünk, amelyből kijutva, végre sík vidéket látunk magunk előtt. Az „Ördög jégáron“ való haladtunkban sohasem tudtuk betartani a déli irányt, végre most ez is lehetséges lesz. A síkságot kis domborulatok tarkítják: ilyen tereppel a Jégperemen már találkoztunk volt.

Vidáman haladunk előre: nem kell már hosszas kerülöket tennünk. Repedések itt is vannak ugyan a jégen, de oda se nézünk nekik, mert alig ujnyi szélességűek.

Este egy síma jéglaapon ütünk tanyát. Amikor *Hassel* csákányát a jégbe vágja kiderül, hogy e síma lap feneketlen mélységet takar!

December 2. A mai nap ismét igen kínos. A hó teljesen eltűnt: utunk tiszta jég. A repedések is mind szélesebbekké válnak. Minduntalan tolni kell szánjainkat: különösen nehéz a domború „hidakra“ való fölkapaszkodás.

A csipős hidegben arcunk állandóan ki van téve a fagyás veszélyének. Ezen úgy segítünk, hogy kezünket addig tartjuk a megtámadott részen, míg az ismét vissza nem nyeri érzékenységét. De azután sietünk kesztyűinket újból felhúzni, mert különben ujjaink fagnának le.

A kedvezőtlen viszonyok ellenére 25 kilométert teszünk meg.

Sátrunk berendezése eléggé kényelmes. Három alvózsák a bejáróval szemben, kettő pedig mellette van kiterítve. Itt áll a kályha is. Vacsoráig pihenünk.

vagyis útinaplónkat írjuk. Amint a hívó szózat elhangzik, mindent félreteszünk és csészével, kanállal felszerelve a tűzhely köré sereglünk. A leves, bármily forró is, hamarosan eltűnik. Azután a főétel következik: a pemmikan. Végül a csemege: vízbe mártogatott kétszersült. A vacsora alatt a kislángra állított Primus kellemes meleget áraszt a sátorban.

Szombat este lévén, szakállnyírással fejezzük be a napot.

December 3. A délkeleti szélviharban nem indulhatunk neki az előttünk elterülő szakadékos területnek. Délfelé kisüt a nap: gyorsan elő a műszerekkel! Felvételünk eredménye 86 fok, 47 perc.

Bundára nem lévén szükségünk, a táborhelyen hagyjuk.

Alig megyünk négy kilométert; a kavargó hóviharban nem kockáztathatjuk meg a további előnyomulást. Tábort ütünk. Hőmérséklet -21 fok. Magasság 2850 méter.

December 4. Ma igen változatos terepen járunk. Előbb síma jég és repedések. Később síma hófelület. Majd egy dombot pillantunk meg, amelyhez jeges völgy vezet. Vígán siklunk lefelé, amikor Wisting szánja beszakad és felborul. Míg Wisting Hassel-lel a szán megmentésén buzgólkodik, *Bjaaland* rohan a fényképező gépért, hogy megörökítse a kényes jelenetet.

Wistinghez fordulok:

— Nos, hogy vagyunk?

— Köszönöm, jól. Mindjárt megleszünk.

— Hogy fest a hasadék?

Ime, jellemző példája annak, hogy mindent meg lehet szokni. Később, amikor barátságosan megszidom őket könnyelműségükért, se vége se hossza a tréfálgatásnak, nevetgélésnek.

A jégárnak arra a területére érünk, amelyet az „Ördög tánetermének“ nevezünk el. Ezen a valóban ördöngös területen többrendbeli ijedelmet álltunk ki.

Először Hanssen vezérkutyái zuhannak egy szakadékba. Szerencsére az istrángok nem szakadnak el és így felhúzzuk őket. A mélyedésben egy második „hidat” pillantunk meg: a helyzet tehát nem is olyan veszélyes. Bjaaland az ellenkezőjéről győz meg bennünket. Kevéssel odébb egy szakadékba esve az a bizonyos alsó „híd” is beszakad lábai alatt. Szerencséjére el tudja kapni a szánjáról lelógó kötelet: különben elnyelte volna a mélység. Ugyancsak sietünk „kitáncolni” erről a veszélyes területről! Túljutottunk a 87. fokon. Megtett út 40 km. Magasság 2940 méter.

December 5. Hóvihar, bőséges hóeséssel. A változatról ezúttal igen meredek hótörleszok gondoskodnak. Szánkáinkkal valóságos egyensúlyozó mutatványokat végzünk. Ennek ellenére 40 km-t futunk be. Tengerszínfeletti magasság 3225 méter. Tehát magasabban vagyunk a „Mészárlás” táborhelyénél.

December 7. Sűrű köd és hó. Kárpótlásul a hótörleszok lassanként elmaradnak és végre síma területre jutunk. Magasság ugyanaz, mint a tegnapi: úgy látszik, az emelkedés végére érteztünk. Táborhelyünket 88 fok és 9 perc alatt ütjük föl.

December 8. A nap úgy kezdődik, mint a tegnapi. Az orrnkig se látunk. De „nyugtával dícsérd a napot”, ha ugyan szabad ezt a szólást használni, itt, ahol hetek óta nem ment le a Nap. Akárhogy is: bizonyos, hogy végre kiderült az idő. 11-kor megállunk és a kibukkanó nap fölhasználásával pontos fölvételt eszközölünk. Eredmény: 88 fok 16 perc.

Izgalmas perceket élünk át. Nemsokára elérjük a 88 fok, 23 perc szélességet. Idáig jutott el Shackleton expedíciója. Ennél délebbre még ember nem tette lábát! Megilletődésemet nem tudom leküzdeni, könnyekre fakadok, akárcsak egy gyermek. Hevesen szorongatjuk egymás kezét, aztán pedig kitűzzük a norvég lobogót. De nem feledkezünk meg arról a nagyszerű férfúról, aki hazája lobogóját minden elődjénél oly igen sokkal messzebb vitte délnek. A bátorság és akaraterő szob-

rát róla mintázhatnók legméltóbban, róla, akinek a neve örök időken lángbetűkkel marad bevésve a déli sark fölfedezésének történetébe. *Sir Ernest Shackleton* ez a férfiú.

88 fok, 25 perc déli szélesség alatt ütjük föl sátrünket ezen a napon.

Wisting és Bjaaland szánját 50—50 kiló pemmikánal és kétszersülttel könnyítjük. Depónkat a szokottnál is gondosabban jelöljük meg. Ebben a munkában telik el december 9. napja.

Szánkáinkon még egy hónapra való élelmiszer van velünk. Ha tehát ezt a raktárat visszafelé nem is talál-nánk meg, még mindig elérhetjük a 85 fok 21 perc alatti „rejték-“ünket, anélkül, hogy az éhség veszélye fenyegetne.

A viszonylagosan meleg időben kiujulnak fagyás-okoza sebeink. Orcáink gennyes pörkökkel vannak borítva, amelyek csak nagyon lassan gyógyulnak. *Hansen* utolsó pörkét csak három hónappal később, Tasmániába való érkezésünkkor vesztette el.

A nap gyönyörűen süt: élünk az alkalommal és több tetőpontszög (azimut) felvételt eszközölünk.

December 10. Az idő derült, a hőmérséklet —28 fok. A jégmező teljesen sík, úgyhogy hóbabáinkat már megszűröl fölismerjük. A hó itt igen laza, a beszúrt rúd még két méter mélységben sem talál ellenállásra. Hótorlasznak errefelé hire sincs.

Már nem vagyunk messze a sarktól: úgy számítjuk, december 15-én célnál leszünk.

A 88 fok 25 perctől kezdve a térszin állandóan lejt dél felé. A legmagasabb ponton tehát túl vagyunk már.

A tényleg észlelt szélességi fok becslésünkkel csaknem pontosan megegyezik. Két kilométer a különbség — a mi rovásunkra.

December 11. Becslésünk ma is két kilométerrel kedvezőbb a valóságnál. Az ég derült, gyenge délkeleti szél fúj. Hőmérséklet —28 fok. A hó laza, de a ski-talp és a szán derekasan siklik.

December 12. Az idő állandóan szép. A hideg csak -25 fok. Az észlelet és becslés egyaránt 89 fok 15 perccel ad.

December 13. Becslésünk szerint a 89 fok 29 perc szélességen vagyunk. Valósággal egy perccel délebbre. Az út a hómezőn kitünő.

December 14. Az észlelt szélesség délben: 89 fok 37 perc; a becslés szerint 89 fok 38 perc 5 másodperc. Még 14.8 km.-t futunk be, aztán tábort ütünk a 89 fok 45 perc déli szélességen. Délután sűrű hózápor délkeleti irányból.

Este derü és boldogság tölti be a sátort: nagy esemény előestéjén vagyunk. A zászlót ismét kihúzzuk tokjából és a rúdra erősítjük: csak ki kell bontani. Éjjel többször felébredek: ilyen érzések között vártam gyermekkoromban az ajándékot hozó Karácsonyt.

December 15. Az idő gyönyörű. A reggelit a szokottnál is mohóbban fogyasztjuk; az úti előkészületek hihetetlen gyorsan megtörténnek: ugyanaz a türelmetlen vágy hajt bennünket.

Tíz óra felé gyenge köd ereszkedik alá délkeleti irányból és az ég beborul: a déli észleletet ezúttal tehát nem ejtethjük meg. Becslésünk szerint 89 fok 53 perc alatt vagyunk. A hátralevő részt egy iramban szándékszunk befutni.

Délután három órakor megállunk. A távolságmérő kerék szerint dél óta éppen 7 tengeri mérföldet (12.985 méter) tettünk meg: tehát megérkeztünk célunkhoz.

Azt, hogy életem misszióját betöltöttem, nem mondhatom, mert hisz gyermekkorom óta mindig az Északi Sarkra vágytam és most íme a Déli Sarkot hódítottam meg!

Nem állíthatjuk, hogy *pontosan* azon a matematikai ponton állunk, amelyen a Föld tengelye keresztülhalad. A jelenlegi időjárás mellett és a rendelkezésünkre álló eszközökkel lehetetlen a sarkpont fekvését pontosan megállapítanunk. De bizonyos, hogy a Déli sark itt van valahol, néhány kilométeres körzeten belül. Ennek a

kérdésnek különben sincs semmi jelentősége. Hogy azonban visszatértünkkor semmit se vethessenek ellenünk, táborhelyünk körül egy 18.5 km. sugarú kört szándékozunk befutni.

Kölesönösen szerencsét kívánunk egymásnak, azután következik az egész út legünnepélyesebb pillanata: kitűzzük a norvég lobogót. A kiállott nehéz küzdelemben társaim mind ugyanazzal a kitartással küzdöttek és ugyanazzal az áldozatkészséggel kockáztatták életüket, illő tehát, hogy a diadal percében is egyek legyünk. Azért is a zászlót nem egy ember tűzi le, hanem mind az öten egyszerre. Így akarom munkatársaim iránt érzett hálámat külsőleg is kifejezésre juttatni. Egyszerre ragadjuk meg a zászló nyelét, egyszerre emeljük a magasba és egyszerre tűzzük bele a déli sark örök havába, ezekkel a szavakkal: „Letűzünk téged, kedves lobogónk, a Déli sarkon és a körülöttünk elterülő fennsíkot ezennel elnevezzük *VII. Haakon király fennsíkjának.*“

Ez ünnepélyes, de rövid szertartás végeztével teendőinkhöz látunk: felállítjuk a sátort és Hanssen leöli egyik kutyáját. E derék állat kitűnő vontató volt, de az utolsó hetekben nagyon legyöngült, úgyhogy már semmi hasznát nem vehettük. Itt érte el tragikus végezte: társai falták fel még meleg tetemét.

Most már csak 16 kutyánk van, egy ugyanis elmaradt a 88 fok 25 perc alatti táborozóhely körül A 16 kutyát két szánba fogjuk majd, a harmadikat itten hátrahagyjuk.

Mondanom sem kell, hogy ezt az estét is a legjobb hangulatban töltjük sátrunkban. Délben nem vehetvén föl, most éjfélkor vesszük fel a délköri magasságot; eredmény: 89 fok 56 perc. Táborozóhelyünk körül egy 20 kilométeres küllőjú kört kellene befutnunk, hogy abba a sarkpont biztosan beleessék. Ez a hosszú körút azonban napokba telnék, ezért tehát úgy határozunk, hogy egyikünk 20 km.-t halad előre eddigi utunk meghosszabbításában, két más társunk pedig utunk irá-

nyára merőlegesen jobbra és balra ugyanilyen távolságra hatol. E terv végrehajtásával Wistinget, Bjaalandot és Hasselt bízom meg. *Bjaaland* megszólal:

— Szeretnék most mindjárt útnak indulni. Ráérünk aludni, ha majd hazajöttünk.

Hassel és *Wisting* ugyanúgy gondolkodnak. A szót tett követi. Jellemző példa társaim fáradhatatlanságára és odaadására. 30 kilométeres napi útjuk után nem riadnak vissza újabb 40 kilométeres út fáradalmaitól! Azonnal hozzálátnak az előkészületek megtételéhez. Mindhármán magukkal visznek egy-egy vízhatlan zacskót a táborhely pontos fekvését tartalmazó feljegyzéssel, ezenkívül egy 3 m. 60 centiméteres szántalpat, amelyből sötét szövetből való zászlót erősítünk. Az okmányt és a zászlót utuk végpontján fogják elhelyezni.

A vállalkozás éppenséggel nem veszélytelen. A szánokon levő irányítúket nagyságukra való tekintettel, nem vihetik magukkal, tehát csak egy irányítójuk marad: a Nap. Amíg az látható lesz, nem is lesz baj; de erre számítani egyáltalában nem lehet. Visszatértükkor még ski-nyomaikra sem támaszkodhatnak: egy szélroham és a nyomokat már is befújta a hó. Sátrunkra rátalálni nem sokkal kisebb feladat, mintha egy tűt keresnének a szénakazalban. Társaink teljesen tisztában vannak a súlyos kockázattal, de nyugodtak, mintha csak sétatúra indulnának.

Reggel félháromkor eserkészeink útnak indulnak. Távollétükben Hanssen és én óránként megmérjük a Nap magasságát.

Délelőtt 10 órakor társaink — feladatukat megoldva — szerencsésen visszaérkeznek.

Megfigyeléseink hozzávetőleges eredménye: 89 fok 54 perc 30 másodperc alatt vagyunk. Elhatározom, hogy 10 km.-rel odébb haladva még egy sor megfigyelést ejtünk meg.

Délután élelmiszerkészletünket leltározzuk: még 18 napi étellemmel rendelkezünk. *Bjaaland* szánját függőlegesen letűzzük a hóba és itt hátrahagyjuk, kutyáit Hans-

sen és Wisting fogatai közt osztjuk meg. Ezenkívül még üres ládákat is hagyunk itt hátra; ezek egyikén feljegyzem, hogy sátrunk a *Polheim*, ettől a letűzött szántól 10 km.-nyire van északnyugat $\frac{1}{4}$ nyugatra.

December 17. Korán kelünk és rögtön útnak indulunk.

Az oszlop elején ski-bajnokunk, Bjaaland halad. Ő lesz az első, aki ráteszi lábát a Déli Sarkra. Utána Hassel, majd Hanssen és Wisting következnek a szánokkal. Magam leghátul ballagok, hogy könnyebben ellenőrizhessem az útirányt és ügyeljek arra, hogy a karaván lehetőleg a délkör irányában haladjon.

Déli 11 órára megtesszük a 10 km.-t. Innen a hátrahagyott szán még egész tisztán kivehető.

Haladék nélkül hozzáfogunk megfigyeléseinkhez. Mindenekelőtt két hőmelményt állítunk fel: egy magassabbat a mesterséges horizont, egy alacsonyabbat a szextáns megfelelő beállítására. Azután két csoportra osztunk: Hanssen és én alkotjuk az elsőt; Hassel és Wisting a másodikat. Felváltva észlelünk, hat-hat óra hosszáig.

Az idő gyönyörű, bár nem marad állandóan tiszta: időnként könnyű pára vonja be az eget; mindamellet 24 órán keresztül óránként sikerül megfigyelést tennünk.

Megfigyeléseink eredményét a kristianiai egyetemen számították ki. Megállapították, hogy a *Polheim* 89°57'nél *délebbre* s a Déli Sarktól legfeljebb 5.5 km-re van.

18-án délben lezárjuk csillagászati műveleteinket. Az bizonyos, hogy nem állunk a matematikai sarkponton, de pontosabb eredményt a rendelkezésünkre álló műszerekkel nem tudunk elérni. *Hanssen* és *Bjaaland* még további hét kilométerre nyomul előre, hogy a sarkot még tökéletesebben megközelítsék. Ebédkor Bjaaland talpraesett alkalmi beszédet vág ki és szivarral kínál meg bennünket. Szivarok a sarkon, kicsoda fényűzés! Miután mindnyájan rágyujtottunk még négy szivar maradt a tárcában. Mennyire meg kell büszkélkedni, amikor Bjaaland át-

nyújtja a tárcát, a négy szivarral a Déli Sark emlékezetére!

A tárcát máig őrizem még — a szivarokat karácsony estéjén szétosztottam.

Az ebéd végeztével felállítjuk kis selyemsátrunkat, melyet ügyes vitorlamesterünk készített Madeira és a Nagy-Jégperem közötti útunkon. Sötétszínű lévén, igen messziről szembeötlik. Tartórúdját a sátorkarót egy második karóval toldjuk meg; tetején a norvég lobogót lengeti a szél, alatta a *Fram* négy betűje. A sátorban zacskóba helyezve két levelet hagyok: az egyik a norvég királynak van címezve és utazásunk rövid foglalátját tartalmazza, a másik *Scott* kapitánynak szól, — bizonyára ő lesz az első ember, aki eljut ide miutánunk.*) Egy sextánst, egy mesterséges horizontot, egy hipszometer-tokot, három hálósáskot, néhány érmelegítőt és kesztyűt hagyunk a sátorban. Egy rúdra erősített tábláskára még mindnyájan felírjuk neveinket. A nyílást gondosan elzárva, üdvözljük „Polheim“-et és levett kalappal búcsúzzunk a zászlótól és legdélibb otthonunktól. Aztán gyorsan megrakjuk a szánokat és elindulunk — hazafelé!

TIZEDIK FEJEZET

A Déli Sarktól Framheim-ig

Az út kitűnő; gyorsan haladunk. Mintha a kutyák is éreznék, hogy hazafelé vezet az út.

Enyhe, szinte nyárias szellő lengedez, — a Déli sark búcsúüdvözlete. Hőmérséklet —19°.

Elérjük utolsó táborhelyünket, ahol egyik szánunkat hátrahagytuk volt. Rövid pihenő után folytatjuk útunkat. A hóbabák kitűnő útjelzőknek bizonyulnak:

*) Úgy is lett. *Scott* kapitány negyedmagával elérte a sarkot 1912 januárjában, megtalálta Amundsen sátrát, magához vette a leveleket. A norvég királyhoz címzett levél is eljutott céljához. (*Scott* utolsó útja. — Átdolg. Halász Gyula).

jóllehet magasságuk nem haladja meg az egy métert, már messziről láthatók. Ha a nap rájuk süt, villamoslámpa módjára szikráznak, ha pedig árnyékban vannak, fekete sziklatömbökként hatnak.

Új útibeosztást léptetünk életbe: éjjel menetelünk. Így hátbakapjuk a napot, ami nagy áldás a szemre. Ha szembe süt a nap a hósvatagon, az erős fény könnyen gyuladást okoz, még ha hőszemüveggel védekezik is az ember. A nappali meleg órákat a sátorban töltjük és így ruháinkat megszárázhatjuk. Nagy jótétemény, hogy a déli szél a hátunkba fúj, segít haladásunkban és nem marja tovább arcunkat.

Szeretnénk már lejutni a Jégperemre, lélekzetünk a magas fensíkon állandóan el-elszorul — nyomasztó érzés.

A napi utat 28 km.-ben állapítottuk meg, hogy kíméljük kutyáinkat. Ez talán túlzott elővigyázatosság, mert állataink öt óra alatt befutják ezt a távolságot.

December 20. Lasse kutyámat megölgük és feldaraboljuk. Társai új erőre kapnak a friss kutyahústól.

December 21. A fokozódó meleg kényszerít, hogy egy újabb ruharéteget lehántsunk magunkról; még így is izzadunk.

A hóbabák egymásután bukkannak fel a hómezőn: rohamosan közeledtünk a 88 fok 25 perc alatti raktárunkhoz. A térszín észak felé észrevétlenül emelkedik.

Az utóbbi napokban étvágyunk ijesztő mértékben gyarapodik. Mi, akik skí-talpon járunk, különösen falánkak vagyunk. Szerencsére bőviben vagyunk az élelemnek és a nagy étvágyat nagy adagokkal ellensúlyozzuk.

Ütirendünk a következő: Este hatkor kelünk, nyolc órára útrakészen állunk. Éjfél után egy órára lemorzsoljuk a 28 kilométert, tanyát ütünk. Ebéd után 12, 14, sőt néha 16 órát pihenünk egyfolytában. Ez a hosszú pihenő roppantul próbára teszi türelmünket. Főlöszleges is, de azért megmaradunk szokásunk mellett, amíg itt a nagy tengerszínfeletti magasságban járunk.

A meleg szinte túlságos: gyakran még hálósájkainkat sem bírjuk ki és minden takaró nélkül fekszünk a sátorban.

Wisting legjobb kutyája, a derék, hűséges Perkidól. Egy gyenge baltaütés a fejsze fokával és megszabadul minden szenvedéstől.

Közeledik a karácsony. Elhatározzuk, hogy a tőlünk telhető legnagyobb pompával fogjuk megülni. Hogy az ünnepi lakoma étlapját változatosabbá tegyük, sietünk elérni a raktárt.

December 24. Minden pompásan összevág: éjfél előtt elérjük eleségraktárunkat. Wisting a napos szakács gondosan összegyűjti a kétszersült minden morzsáját, apróra zúzza és ebből készíti el, tejjel vegyítve, a legpompásabb karácsonyi „tejbedarát”. Kétlem, hogy odahaza, Norvégiában valakinek is jobban ízlett az ő karácsonyi tejbedarája, mint nekünk a mienk a Déli Sark magas fensíkján. *Bjaaland* szivarjai tökéletessé varázsolják az ünnepi hangulatot. Örömünk kettős: ma értük el a fensík tetőpontját, két-három nap múlva megkezdjük a leszállást a Jégperemre. Útközben idáig naponta tartottunk egy-két pihenőt, a jövőben ezeket ki fogjuk küszöbölni és egyfolytában járjuk meg a 28 kilométert. Jobb ez így, mert a pihenők alatt a láb megmerevedik és időbe kerül, amíg az ízületek hajlékonyakká válnak, de meg el is lustul az ember, no meg a kutyák is.

29-én áthaladunk a 88. fokön. A jégmező az erős napsütés következtében tükör síma. Már a 88. fokról megállapítjuk azt a hatalmas északnyugat-délkeleti irányú hegyláncot, amelyet a déli sark felé menet megcsodáltunk. Véleményem szerint ez a hatalmas hegylánc végigszeli az egész délsarki kontinenst.

Ily nagy távolságról látva, nem is gondoltuk, hogy ez a hegytömeg maga a Thorvald Nilsen: csak akkor tudtuk magunkat tájékozni amikor a Helmer Hanssen orma felbukkant a sík fölött.

December 29. Ma megkezdődik a leereszkedés. Ha

szabadszemmel nem is vehető észre a lejtő, fogataink gyors suhanása félreismerhetetlenül elárulja, hogy lefelé siklunk. *Wisting* hozzákötözi a szánját *Hanssen*-éhez s vígan halad nyomában.

A szelet és a napot állandóan hátunkba kapjuk. Ostorainkra semmi szükség. *Hassel* és én — a két hátvéd — alig győzzük az iramot. Szerencsére a jégár felülete teljesen síma: ski-jeink csakúgy repülnek rajta.

Kutyáink — mióta a sarkot elhagytuk — szemlátomást gyarapodnak. Kétségtelenül onnan ered ez, hogy időnként kimuló társaik „jóvoltából“ friss húshoz jutnak. Mi magunk 450 gramm pemmikánt eszünk napjában. Többel már meg sem tudnánk birkózni.

December 30. *Hassel* és én csak a legnagyobb kinnal tudjuk a szánokat követni. Bezzeg a skibajnok, *Bjaaland* fittyet hány a nehézségeknek: különb terepeken száguldott ő már, keresztül. *Hassel* a legkétségbeesettebb kapkodásokat végzi, hogy egyensúlyát fenntarthassa. Jó, hogy magamat nem látom.

A jégárat itt hullámos domborulatok szelik át, amelyek nagyon megnehezítik a tájékozódást. A *Helmer Hanssen*-hegyet jégtorlasznak nézzük. Később ismerünk csak rá és akkor nyugszunk meg, hogy helyes úton járunk.

December 31. — Átszeljük a 87. szélességi fokot. Gyorsan az ördögös zónához, — az *Ördög táncterme* felé.

1912 január 1. Ragyogó szép idő. —19°. A szelet még mindig hátba kapjuk. Már látjuk a „Mészárlás“ tanyájával szomszédos hegyeket. Nem remélt szerencse ér bennünket: sikerül a „Tánctermet“ kikerülnünk.

Január 2. — Ma érjük el az „Ördög-jégárt“. A legnagyobb meglepetésünkre két feldult terület között sík területet találunk. Először azt hittük, hogy most közelebb vagyunk a hegységhez, mint menőben, később kiderül, hogy éppen ellenkezőleg, távolabb vagyunk tőle és

éppen ezért rövidebb a feldult zóna is, amelyen át kell haladnunk.

Január 3. Kedvező véletlen folytán elkerültük a veszedelmes szakaszt, amellyel annyi bajunk volt, sík felületen tanyázunk a gleccser alatt.

Az indulás idején, esti 7-kor az idő nem nagyon biztató. A láthatárt elborító párázatból csak Bjaaland-hegye emelkedik ki. A „rejtekek”-hez közeledvén, éppen tiszta időre volna szükségünk; ehelyett a köd mind sűrűbb lesz. Végre 11 kilométernyi út után kénytelenek vagyunk megállni. Éppen bekebeleztünk egy pompás adag meleg pemmikánt, amikor a nap áttör a felhőkön. Útra tehát!

A köd függöny módjára kettéválik. Nyugat felé hatalmas fehér hegytömeg körvonalai bontakoznak ki. Hurrá! ez a *Helland Hansen*! A raktár irányában sűrűn fekszik a köd. Rövid tanácskozás után elhatározzuk, hogy az eleségraktárt föl se kutatjuk, hanem egyenesen a „Mészárlás” táborhelye felé irányítjuk lép-teinket. Készleteink odáig ki fognak tartani.

A *Helland Hansen* hegy alatt jókora gerincen ütünk tanyát.

A jégár mögöttünk most olyan, mint a milyennek először láttuk: sűrű szakadékok szántják keresztül-kasul. A közepen húzódó fehér csík alatt, — amelyet egypár héttel ezelőtt követtünk — kell lennie „rejtekünkné”-nek. Igen fáradt lévén, semmi kedvem sincs az attól elválasztó 24 kilométert megtenni. Társaim azonban készek a vállalkozásra: *Hanssen* és *Bjaaland* üres szánon reggeli 5 órakor útnak is indulnak.

Teljesítményük valóban bámulatraméltó: délután 3 órakor már vissza is érkeznek. A nap folyamán 48 kilométert jártak meg, 5—6 kilométer óránkénti sebességgel. Kutyaínknak is méltán kijár a dicséret. A „rejtekek”-et elég könnyen megtalálták, bár a hullámos terület, amelyen át kellett haladniuk, állandóan elfogta előlük a kilátást.

Az idő mind szebb és szebb. A távolban már látni

véljük a Fridtjof Nansen-t és a Don Pedro Christophersen-t. Sietünk a terepfelvétellel, hátha megint köd ereszkedik.

Alig tudjuk a nappalt az éjszakától megkülönböztetni. Ha nem íránk rendszeren a naplóinkat, még a dátumot sem tudnánk!

Január 4. Az ég teljesen felhőtlen és a legeseke-lyebb szél sem fúj; hőmérséklet: — 19 fok. A meleg oly nagy, hogy ruházatunkat a legszükségesebbre redukáljuk. Jó, hogy nem kell hölgyekkel való találkozástól tartanunk!

Reánk nézve most felette érdekes e vidék látása: alig egynéhány hete sűrű ködben jártunk erre.

Szerencse, hogy a jégár e szakasza nem repedé- ses. Ily magas hőmérséklet mellett a hóhidakon való áthatolás: életveszedelem!

Még egy kínos kapaszkodó áll előttünk: a Mészár- lás táborhelye 804 méterrel fekszik jelenlegi pontunk fölött.

Hóbabáink errefelé igen siralmas állapotban van- nak: az erős napsütés ugyancsak kikezdte őket.

Ma annak a völgynek lábánál tanyázunk, ahol november 26-án a köd feltartóztatott bennünket.

Január 5. Ma kell elérnünk a Mészárlás tábor- helyét. Fontos érdek, hogy rátaláljunk: kutyahús- készletünk ott van elrejtve. E táplálék, melyet többre becsülnek a pemmikánnál, határozottan felfrissíti kutyáinkat. Arra a tapasztalatra jutottam, hogy ily hosszú expedíción az élelmiszerek változatossága még fontosabb a kutyák, mint az emberek szempontjából. Előfordult, hogy a kutyák visszautasították az embe- rek számára készült, tehát elsőrendű pemmikánt, mert ráuntak. Délben $\frac{1}{2}$ -kor máris indulunk: élnünk kell az alkalommal, ki tudja meddig tart a szép idő.

22 km. választ el a Mészárlás helyének raktárától: addig még két hóbabát kell ér- nünk. Az eltévedés lehet- len — legalább akkor úgy hittük.

A két hóbabára rátalálunk ugyan, de olyan furesák

a hegyek! Nem ismerünk rájuk. November 21-én, a Déli Sark felé menet, nyugat és észak felé láttunk ugyan hegyeket, de igen messziről. Most óriási hegytömegek tornyosulnak az égbe, tőlünk majdhogynem karnyújtásnyira. Megesküdném rá, hogy soha ennek a tájéknak színét se láttam!

A 22 kilométert már befutottuk: helyben kellene lennünk. A helyzet kezd különössé válni. Azon a helyen, ahol a multkoriban feljöttünk, teljesen ismeretlen hegy emelkedik, sokkal meredélyesebb, hogysem azon leereszkedhessünk. Csak északnyugatra látunk olyasvalami szelídebb hajlású lejtőt, amelyen elképzelhető a le szállás a Jégperemre.

Amíg tanácskozunk, *Hanssen* hangját halljuk messziről.

— Hé, emberek, valaki már járt erre!

— Utána rögtön *Wisting*:

— Akasszanak fel, ha azt a törött skí-t, ott ni, nem magam dugtam a hóba az eleségraktárnál!

És csakugyan! Ha *Wisting*nek nem jut eszébe akkor, hogy törött skijét beledöfje a hóba, a depó tetejébe, talán sohse látjuk viszont eleségraktárunkat! Boldogan irányítjuk most lépteinket a hósivatagban megbuvó rejtekünk felé. Egy óra múlva helyben vagyunk.

Ekkor eszmélünk csak rá igazában jó szerencsénkre. A depóban ránk váró eleség nélkül még talán meg lettünk volna valahogy, de döntő fontosságú volt, hogy a depótól már most biztosan rátalálunk a Jégperemre levivő útra.

A hegy, amely felé naphosszat közeleedtünk, anélkül, hogy ráismerjünk: a *Fridtjof Nansen*-hegy volt.

Első dolgunk napvilágra hozni az elásott kutya-
tetemeteket. Állataink pompás lakomát esapnak belőlük. Három tetemet azonban félreteszünk: hadd jusson későbbre is.

Az idő barátságtalan. A 23-fokos hideghez esípös szél járul. Sietünk útrakelni.

Az *Ole Engelstad*-ot megkerülve, elérünk a meredélyhez, amelyet annakidején oly kínosan másztunk meg. Most látjuk csak igazán, milyen nehézségeket kellett legyőznünk. Bár megkettőzzük a fékeket, mindgyorsabb iramban száguldunk alá, úgy, hogy nem sokára az első lejtő alján találjuk magunkat. A fennsíkról jövő szélrohamok elől az *Engelstad*-hegy lábánál keresünk menedéket. Mint első ittjártunk alkalmával, a hó most is igen puha és vastag rétegben borítja a vidéket. Csak nehezen találunk megfelelő helyet a sátor számára.

Képzeldés-e vagy sem, nem tudom, de mintha a lélekzetvételünk is érezhetően megkönnyebbült volna. Mindenesetre tekintélyes utat száguldottunk be és jócskán alacsonyabb helyen táborozunk, mint néhány órával előbb.

Szélesend. A nap melegen tűz alá: akárcsak Norvégiában a nyár derekán.

Másnap reggel fenséges látvány tárul szemeink elé. Táborhelyünk a *Fridtjof Nansen* és az *Ole Engelstad* közötti mély bevágásban van. Sátrunkra mély árnyék borul — velünk szemben a *Nansen* jeges csúcsán megcsillannak az éjféli nap ragyogó sugarai. A hókupola fehér fénye alább kékes színezetbe olvad; lejjebb mind sötétebb árnyalatok következnek, míg alatt teljes a sötétség. Az *Ole Engelstad* hegye árnyékba burkolódik, legfelsőbb ormán egy aranszegélyű felhő rózsás fényben izzik. Távobabb keletre a *Don Pedro* fantasztikus vonalai merednek a ragyogó ég felé. És erre a tündéri tájra mélységes csend borul.

Hol erre, hol arra hatalmas hógörgetegek száguldanak nagy robajjal a völgybe: A *Don Pedro* haragosan rázza le magáról téli gúnyját.

A hegygerinc szélén megállunk, hogy előkészítsük a leszállást a glecserre.

A szántalpakra új fékeket szerelünk és a kí-botokat kettesével összekötözzük, hogy a szánokat rögtön meg tudjuk állítani, ha netalán szakadékra bukkan-

nánk. Mi, akik skí-talpon járunk, haladunk elől. A lejtőn éppen elég hó van, — valósággal repülünk lefelé. Nehány perc múlva már lent is vagyunk a Heiberg-en. Szánkás társaink persze lassabban követnek.

A november 19-i táborhelynél állunk meg, 900 méter magasságban. Innen jól látjuk az Axel Heiberg völgyét és azt a pontot, ahol a Jégperembe torkollik. Felszíne egyenletesnek látszik; el is határozzuk, hogy egészen végigmegyünk rajta, ahelyett, hogy betorkolásának fordulóját a hegyeken át vágnók keresztül, amint azt két hónappal azelőtt tettük.

A hosszú pihenőket már nagyon unjuk, ezért új úti-rendben állapodunk meg: egyfolytában megyünk 28 kilométert s aztán 6 órát pihenünk. Így most már sokkal gyorsabb ütemben haladunk.

A Heibergen való leszállás igen símán megy, csupán a Jégperemmel való egyesülésénél találunk nagy repedésre, amelyeket ki kell kerülnünk.

Január 7. Reggel az Axel Heiberg és a Jégperem összefolyásánál lévő kiugrón táborozunk. A 85 fok 5 perc alatt levő raktár már nem lehet messze: *Bjaaland* éles szeme mihamar fel is fedezi. Egyenesen abba az irányba fordulunk és este 11-kor ismét a Jégperem jegét tapodjuk. A Déli Sarkot övező hegységben összesen 51 napot töltöttünk.

Jóllehet a raktárt borító hó nagyrésze elolvadt, az élelmiszereknek semmi bajuk sem történt.

Két társunk a közelben lévő Betty-hegyet mássza meg, hogy geológiai mintákat hozzanak. Ezalatt mi nagy kőgulát rakunk, amely alá 40 liter petroléumot, 40 doboz gyufát és az expedíció rövid leírását rejtjük. Talán erre járó kutatók még hasznát veszik valamikor ezeknek a dolgoknak. Régi ruháinkat, amelyekben megjártuk a Sarkot, hátra hagyjuk ezen a helyen.

Bjaaland egyik kutyája, Fridtjof, alig szuszog már: le kell ölnünk. A boncoláskor kiderült, hogy tüdeje egészen elsovadt már; társai azért mégis jót lakmároznak belőle.

A Jégperemet 12 kutyával értük el, — pontosan, ahogy számítottuk. Tizenegy kutyával folytatjuk útunkat; valamennyi kitűnő húsban van.

35 napra való élelmiszer van szánjainkon. Innen most már mindegyik szélességi foknál egy raktárral fogunk találkozni, egészen a 80. fokig. Éhség tehát nem fenyeget bennünket.

Alig hogy elindulunk, hatalmas hóvihar ér utól. Ha egypár órával előbb tör ki, nehezen találunk rá következő élelmiszerraktárunkra.

Mivel tudjuk, hogy útunkat nagy repedés szeli át, kellő elővigyázattal haladunk. *Bjaaland* és *Hassel*, akik elől járnak, egymáshoz kötözik magukat. Csupasz jégtarajok jelzik a veszélyes zóna kezdetét. Hirtelen Hanssen hangját halljuk: „Állj meg, *Bjaaland!*“ kiáltja társának, akit ez a kiáltás éppen egy tátongó szakadék szélén állít meg. *Bjaaland*nak kitűnő szeme van, de ha saját találmányú szemüvegét veszi fel, éppenséggel semmit sem lát.

Azt hiszem, hogy ez a feldúlt zóna a határ a Jégperem és a földség között. Ma mintha a jó és rossz idő is elhatárolná egymástól: északra a Jégperemen ragyog a nap, délre pedig javában dühöng a hózivatar.

A Victoria-földet köd borítja: nem is fogjuk többé látni.

Este 8-kor elérjük a 85. fok alatti raktárat. Most már nem kell takarékoskodnunk az élelmiszerekkel: kutyáink annyit ehetnek, amennyi jól esik nekik.

Semmi sem tart örökké: a szép idő sem. Másnapra virradóra északnyugati szelet kapunk, amely a havat alaposan felkavarja. Hála Hanssen jó szemeinek, a 28 kilométerenkint felállított hóbabákra sorban rátalálunk.

A Jégperemen levő eleségraktárakban annyi fókahús vár ránk, hogy most már naponta bátran fogyaszthatjuk. Szkorbut esetén ez a friss hús megbeesülhetetlen táplálék lenne. Szerencsére mindnyájan kitűnő egészségben vagyunk s a friss hús nem életszük-

ség, inkább csak az a szerepe, hogy változatossá tegye éltrendünket.

A Jégperemre érkezünk óta a hőmérséklet lényegesen emelkedett: állandóan — 10 fok körül van.

Január 10. Állandó hóesésben haladunk. A hőmérséklet még jobban emelkedik, már — 8 fokot mutat a hőmérő: a szántakarókon olvad a hó, egészen átmedvesednek.

Egyszerre meglepetten tekintünk fölfelé: két sirály kering fejünk fölött, majd a közeli hóbabára szállnak. Megpillantásuk mély hatással van ránk. Nem az élő világ üdvözetét hozzák-e nekünk ide a halál birodalmába?

Mai táborhelyünk a 84 fok 14 perc alatt fekszik.

Minél jobban távolodunk a földségtől, annál szebb az idő. A térszín is mindegyre kedvezőbb: síma hótakarón haladunk. Új útibeosztásunkkal egyik nap 28, a rákövetkező nap 55 kilométert teszünk meg.

Bjaaland visszatérő útunkon az előfutár szerepét tölti be. A minden tájékoztató pontot nélkülöző hőmezőn nehéz az egyenes utat betartani. Az előőrsek ezért is rendszeren hol jobbra, hol balra térnek le az útról. Bjaaland ebben a tekintetben rendkívül következetes: állandóan jobbra tér le; ebben hiba sohasem esik. E hajlamából különben sem származik semmi baj: ha jelzéseinket szem elől tévesztjük, csak balra kell húznunk s bizonyos, hogy nyomra találunk.

Január 16. Ma kell elérnünk a 83. fok alatti „rejteket“-et. Az idő megint ködös lévén, bár a távolságot már befutottuk, nem látjuk az annak idején kelet-nyugati vonalon felállított jelzéseket. Végre a köd oszladozni kezd és megpillantjuk a raktárat, alig néhány lépésnyire, természetesen — balra tőlünk.

A hóban friss nyomokat fedezünk fel. Idejövetelelünkkor egy pár kutya eserbenhagyott bennünket; csak ezeknek a szökevényeknek nyomai lehetnek ezek. De mivel táplálkozhattak? a raktár teljesen sértetlen. Nyomaik innen északi irányban vezetnek.

Január 17. Megérkezünk a 82. fok alatti raktárhoz, amely megadja a választ a fenti kérdésre. Egy kétszer-sültes és egy pemmikános ládát üresen találunk. Szökevényeink ezenkívül két kutyatemetet és egy pár ski-hevedert is felfaltak. Bőviben lévén az élelmiszereknek, e veszteség nem érint bennünk érzékenyen.

A 82. és 81. fok között megtaláljuk azokat a deszkákat, amelyeket második raktárállító-expediciónk alkalomával mérföldes közökben a hóba dugdostunk. Ez 1911 márciusában történt, most pedig 1912 január közepén vagyunk!

Január 19. Ma legnagyobb esodálkozásunkra észak-kelet-délnyugati irányban vonuló hegytömeget pillantunk meg. Talán ugyanaz, amelyet a fennsíkról a 84. fok irányában eltűnni láttunk. Térképembe a 86. és 84. szélesség közé rajzolom be és Carmen-földjének nevezem. Föltételezett folytatását csak ezzel a meghatározással jelzem a térképen: „bizonytalan földség“.

E hegytömeg hatását a Jégperemre idáig érezzük: erősen feldúlt terület következik. Ezelőtt már háromszor is átmentünk e vidéken, de mindig borult időben. Észak-déli irányban szélessége csak 5 kilométer, de keleti és nyugati irányban végeláthatatlan. Valóban a csodával határos, hogy előző útainkon nem ért itt bennünket baj. Ma teljes sebességgel haladunk rajta keresztül: nem minden aggodalom nélkül. Hanssen ugyan besüppedt egy szakadékba, de baj nélkül ki is kecmereg.

Január 22. Ma haladunk el az utolsó hóbaba (80. fok) mellett. Szinte rosszul esik végleg megválnunk derék útjelzőinktől; megpillantásuk mindig oly örömmel töltött el bennünket.

A nap folyamán elérjük a 80. fok alatti nagy raktárat. *Prestrud* írását találjuk benne, amelyben jelzi, hogy november 13-án itt járt *Stubberud*-dal és *Johansen*-nel.

Állatainkat a fókahúsra szabadítjuk. Ők azonban

előbb egymásnak esve, jól megtépázzák egymást és csak azután látnak hozzá a lakomához: ez egyszer legalább volt miért verekedniök.

Január 26-án, reggeli 4 órakor szerencsésen megérkezünk Framheim-be. Két szánnal és 11 kutyával térünk vissza kiinduló helyeinkre. Mindnyájan: állatok és emberek egyaránt jó erőben és egészségben vagyunk. A házba lépve, társainkat alvás közben lepjük meg. Egymás után nyitják ki szemüket és ugyancsak tágra meresztik: kísértetnek néznek. Amint magukhoz térnek, szívélyes szerencsekívánatokkal üdvözlnek.

— Hol van a *Fram*? — így szól az első kérdésünk. Örömmel halljuk, hogy szerencsésen visszaért.

— Hát ti eljutottatok a Sarkra? — kérdezik ők tőlünk.

— Természetesen, — válaszoltuk, — anélkül vissza se jöttünk volna.

Azután Lindström jó forró kávéval kínál meg bennünket; egyszeribe kellemes illat tölti be a házat. Jó a Jégperemen is, de még jobb otthon.

Az expedíció 99 napig tartott; s ezalatt az idő alatt 3000 kilométert futottunk be.

A *Fram* január 9-én érkezett meg. Buenos Aireset elhagyva, három hónapig volt úton. A rossz idő miatt kifutott a nyílt tengerre, de íme már jelzik is, hogy közeledik. Nagy sürgés-forgás *Framheim*-ben. Kutyástól megyünk a hajóhoz: meg akarjuk mutatni társainknak, hogy kutyáink milyen jó állapotban vannak. Nemsokára megpillantjuk a *Fram*-ot. Mily örömmel lépek fedélzetére. Túláradó szavakkal köszönöm meg társaimnak, hogy a hajót annyi veszélyen át visszahozták, miközben tudományos munkájukat is oly sikeresen végezték. Mindnyájan szinte ragyognak a boldogságtól, — csak a Sarkról nem kérdezősködik senki.

Gjertsen-nek jut eszébe végre, hogy odavesse a kérdést:

— Igaz is, voltatok ott?

Meg sem kísérlem leírni azt az örömet, amely

társaim arcán sūgárzik, amikor megtudják utunk eredményét.

Nilsen kapitány átadja postámat és közli velem a fontosabb híreket.

Azok közül, akik a legnehezebb helyzetben támogatnak hatalmas segítségükkel, három nevet kell kiemelnem. A legmélyebb hálával fogunk mindig gondolni rájuk. Ez a három név:

VII. Haakon király.

Fridtjof Nansen.

Pedro Christophersen.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Visszatérés a civilizációba.

Két megerőltető napi munka után, mialatt minder szükséges holminkat hajóra szállítjuk, 1912 január 30-án fölvonjuk vitorlánkat. Bármily élénk örömmel tölt is el, hogy ily korai időpontban útrakelhetünk — haza felé: az öröm mélyén ott parázslik valami fájó szomorúság. Az ember nem könnyű szívvel válik meg a helytől, amely hosszú hónapokon keresztül az *otthont* jelentette számára, — még ha ez az otthon a hetvenkilencedik szélességi fokon fekszik is és jégbe és hóba van is temetve.

Mások szemében a *Framheim* bizonyára a földkerekség egyik legkevésbé csalogató pontja, istenverte hely, az elhagyatottság, kényelmetlenség és lélekölő unalom tanyája. Nem így a mi szemünkben, akik most a *Fram* kötélhágcsóján kapaszkodunk fölfelé . . . A kicsiny házikó, amely ott a Nelson-hegy aljában búvik meg hóba temetve, meghitt hajlékunkká vált, ahol verejtékes napi munkánk végeztével jól megérdemelt nyugalom várt reánk. Ez a négy fal védett és oltalmazott bennünket a délsarki tél hosszú hónapjain keresztül s nem egy fagyoskodó szegény ördög a szelídebb éghajlat

alatt megirigyelt volna, ha történetesen oda cseppen közénk, a mi sarkvidéki tanyánkra. A *Framheim* védett révében emberek — civilizált emberek — módjára éltünk zavartalanul a legirgalmatlanabb időkben, amikor tanyánk négy falán kívül a fagy, a sötétség és az élet minden nyomát elsöprő hóviharok uralkodtak korlátlanul.

Vissza kell hát térnünk a nagyvilág zajgó, küzdelmes életébe, amelynek nyugtalanító gondjai és visszáságai közepette bizonynal vágyakozva fogunk gondolni a *Framheim*-ben töltött békés, csendes órákra.

De ami elmúlt, elmúlt. A jövő örömet és derüt kínál számunkra; hogy mennyi csalódás várhat még ránk, arra senki sem gondol közöttünk!

A *Fram* zászlódíszét öltve indul útjára. *Framheim*-et azzal a büszke tudattal hagyjuk el, hogy az élénkbe tűzött célt elértük.

Hogy expedíciójuk két éve alatt kedélyük állandóan derüs volt és hogy sohasem unatkoztunk, az annak tulajdonítható, hogy sohasem kerültünk, hogy úgy mondjam, holtpontra: alighogy egy problémát megoldottunk, jött a másik; vállalkozás vállalkozást követett. Ily körülmények között az órák valósággal repülnek.

Bár nagy vállalkozásunk végére értünk, még fontos feladatok várnak reánk. Fáradozásaink csak akkor válnak gyümölcsözőkké, ha a civilizált világ tudomást szerez róluk. Fontos tehát, hogy minél előbb a nagyközönség elé tárjuk kutatásaink eredményét, annál is inkább, mert nem szeretnők, ha az angol expedíció megelőzne bennünket.

Első kikötőnk *Hobart*, 2400 tengeri mérföld. Tavaly a Ross-tengeren való áthajózásunk igen kellemes volt: nyár derekán voltunk! Most februárban vagyunk; bizonynal kínos útunk lesz hazafelé. A jégzajlás nem fog hátráltatni bennünket. *Nilsen* kapitány határozottan mindjárt hozzátesszi, hogy a jégzaj övéen való áthaladásnak biztos és csalhatatlan módjára jött rá. Ez

állítást egy kissé merésznek találom: később kiderült, hogy *Nilsen* kapitány nem túlzott. Sokkal nehezebb lesz a hajózás a nyugati szelek zónájában, ahol talán a szél ellen ide-oda hajózni leszünk kénytelenek. Feladatunkat nagyon megkönnyítené, ha a Bálnák öbléből egyenes irányban mehetnénk Hobart-ig. Sajnos, a Victoria-föld észak felé való kiugrása meggátol ebben. Előbb tehát észak felé kell tartanunk, megkerülnünk a délsarki kontinens legszélső részét: az Adare-fokot, majd odább a Balleny-szigeteket. Csak azután fordulhatunk Hobart irányába.

A *Fram* postájából megtudtam, hogy a Douglas *Mawson* doktor vezetése alatt álló ausztráliai délsarki expedíció nagyon örülne, ha egypár kutyát kaphatna tőlünk. Elindulásunkkor még 39 kutyánk van, ezek közül 11 a délsarki útat is megtette. Eredetileg ugyan csak egynehányat szándékoztam megtartani, mint tervbe vett északsarki útam falkájának magvát, de hogy eleget tehessek *Mawson* doktor óhajának, mindnyáját magammal hozom.

Azalatt az egy év alatt, amelyet *Framheim*-ben töltöttünk, a Bálnák öblének formájában semmi változás sem állott be. Még a nyugati fal legkiugróbb része, a *Manhue*-fok sem mozdult el. Azonban míg tavaly az öböl legnagyobb része már január 14-től szabad volt, 1912-ben a zajlás két héttel később állt be. Mennyire megkönnyítette tavaly a kirakodást az a körülmény, hogy a *Fram* a Jégperem széléig jöhetett!

Sűrű köd borítja az öblöt, nem láthatjuk, mit csinálnak japáni barátaink. A január 27-i szélroham a *Kainan Maru*-t, épp úgy, mint a *Fram*-ot, a nyílt vízre kergette; azóta nem is láttuk többé viszont. Az utóbbi napokban a japáni expedíciónak a Jégperemen táborozó tagjai nagyon kimérten viselkedtek velünk szemben. E'indulásunk napján *Prest-rüd* a *Manhue*-fokra kitűzött zászlóért ment. A zászló mellett sátrat állítottunk volt föl a *Fram* visszaérkezését leső őrszemünk számára. Amint *Prestrud*

oda érkezik, két japáni éppen a sátor berendezését vizsgálja nagy figyelemmel. Japánjaink egy-két odavetett szóval az időjárást kezdik magasztalni:

— Nice day!

— Plenty of ice!

Prestrudnak csak nagynehezen sikerül érdekesebb tárgyra terelni a szót. Lassan-lassan kicsikarja belőlük, hogy ők a sátor egyedüli lakói, társai egyhetes kirándulásra indultak a Jégperem belsejébe, a *Kainan Maru* pedig Edward király földje körül cirkál és február 10-e táján fog értük jönni, hogy visszatérjenek hazájukba. Prestrud meghívja őket, hogy kereszenek föl bennünket Framheim-ben, még pedig minél előbb, hogy még itt találjanak. De biz azok nem jöttek el. Ha távozásunk után keresték föl állomásunkat, meggyőződhettek, hogy esetleges utódaink részére mindent a legnagyobb rendben hagytunk hátra.

Amidőn a köd felszáll, már kint vagyunk a tengeren, amely majdnem teljesen szabad, Pihentetve legeltetjük a vakító fehérséghez szokott szemünket ezen a sötétkék vízfelületen: végre sötét szemüveg nélkül szemlélhetjük a külvilágot.

A Ross-tenger ezúttal is kegyes hozzánk: délnyugati széltől hajtva, két nap múlva a Jégperem már körülbelül 200 mérföldnyire van hátunk mögött.

Elindulásunk harmadnapján érzük el a jégmezőt: itt az alkalom, hogy megbizonyosodjunk Nilsen módszerének helyességéről. Ő azt állítja ugyanis, hogy állandóan szél iránt haladva, előbb-utóbb mindig sikerül a jégmezőn szabad csatornára bukkanni.

Igy is teszünk. Nyugati szél fuj: annak irányába fordulunk vele és néhány órai hajózás után számos nyílásra találunk, amelyekben keresztül sikerül is február 6-án végkép kijutnunk a jeges vízből. Nilsen módszere tehát valóban célravezető.

A Framheim körüli délkeleti és keleti szelek idáig már nem követnek bennünket. A Ross-tengeren leginkább északi szelet kapunk, amely meglehetősen las-

sítja előhaladásunkat. Utazásunk első hetében az idő állandóan borus; lehetetlen tehát felvételt eszközölnünk. Február 7-i első felvételünk szerint az Adarefoktól északra vagyunk, következésképpen végképp elhagytuk a délsarki kontinenst.

Egy 48 órás déli szél átsegít bennünket a Ballenyszigeteken és február 9-én átlépjük a sarkkört. Amily örömmel szeltük át több, mint egy éve, épp oly örömmel hagyjuk most el, hogy visszatérjünk a civilizált világba.

Az indulás előkészületei közepette nem ünnepelethettük meg az expedíció két csoportjának szerencsés egyesülését. Most, a déli sarkkörön való áthaladás alkalmával pótoljuk a mulasztottakat. A program igen egyszerű: dupla adag kávé, punch, szivarok és mindehhez persze az elmaradhatatlan grammofón.

A hőmérő már jóval a fagypont fölé emelkedett. Most már mindnyájan levetjük bundánkat: legutóljára a Framheim-lakók. Nagy tévedés azt hinni, hogy a sarkvidéken való hosszas tartózkodás hozzáedzi az embert a hideghez. Amott, a 45 fokos hidegekben meleg bundánkban nem éreztük a hideget; most, hogy levetjük, a jóval magasabb hőmérséklet mellett is jódarabig állandóan didergünk.

Amily mértékben haladunk észak felé, a napok annál rövidebbek lesznek. Ez a körülmény a legnagyobb elővigyázatosságra készítet bennünket; ha a jégmezőt magunk mögött is hagytuk már, az úszó jégheggyekkel még nem végeztünk. A jó őrszem éjjel is észreveszi a nagyobb jégheggyeket, mert csillogó felületük elárulja őket. A kisebb terjedelműeket azonban lehetetlen észrevenni: már pedig ezek épp oly veszedelmesek, mint nagyobb társaik. A tenger hőmérséklete sem nyújt ezeken az állandóan hideg vizeken biztos útmutatást a jégheggyek közellétét illetően.

A vidék, amelyiken most áthaladunk, még nem igen ismeretes. *Colbeck* kapitány, aki a *Scott*-féle első expedíció élelmezésére kiküldött egyik hajót ve-

zette, az Adare-foktól keletre kis szigetet fedezett fel, melyet Scott kapitányról nevezett el. Föltehető, hogy még több sziget is van ezen a vidéken.

A térkép a déli Csendes-Oceánon több bizonytalan fekvésű szigetet és szigetesoportot jelez. Ezek egyikének, a Smaragd-szigetnek, útvonalunkon kell feküdnie. *Davis* kapitány, aki 1909-ben *Shackleton* hajóját, a *Nimrod*-ot Angliába hazahozta volt, ezen a területen haladt át, anélkül, hogy megpillantotta volna. Ha tehát egyáltalában létezik, helyzete a térképeken tévesen van felvéve.

Ebben a magasságban az állandó északkeleti szelek ugyancsak próbára tették türelmünket: két heti késedelmet okoztak a *Fram*-nak. Február 21-én még csak fele úton vagyunk, holott kedvező szelekkel már meg is kellett volna érkeznünk. Kedvező szél a *Macquarie*-szigetek magasságába segít; végre, hosszas bolyongás után, március 4-én megpillantjuk *Tasmania* földjét. Az idő borús, úgy hogy már két napja nem tudunk pontos helymeghatározást végezni.

Hogy az olvasó megérthesse helyzetünket, a vidéket a következőkben ismertetjük: Tasmania déli részén három hegyfokban végződik. A legkeletibb hegyfok magasságában egy világító toronnyal ellátott igen magas szigeteske, Tasman-sziget emelkedik ki a tengerből. A szigetet szűk csatorna választja el a szárazfóltól. E szirtfok és a középső hegyfok — a *Tasman Head* — között nyílik a *Strom Bay*, amely Hobart-ba vezet. Az a kérdés, hogy a három hegyfok melyikét látjuk most? Fogalmunk sincs róla. A szárazföld körvonalai különben is ködbe borultak: az este beálló sűrű eső pedig teljesen lehetetlenné teszi a tájékozódást. Egész éjszaka ide-oda cirkálunk. Reggel a föld láthatóvá válik és az előttiünk emelkedő hegyfokban a *Tasman Head*-et véljük felismerni. Élénk szélről hajtva, *Fram*-unk gyorsan közeledik a föld felé. Véleményünk szerint néhány óra múlva Hobart-ban leszünk.

Reggelizni megyünk. Alighogy asztalhoz ülünk, be nyit a szolgálatot tevő tiszt és jelenti, hogy rossz irányban haladunk. Fölrohanunk a fedélzetre és megállapítjuk, hogy az a hegyfok, amelyet mi a Tasman Head-nek hittünk, tulajdonképpen a Tasman-sziget egy kiugró foka, amint ezt a felbukkanó világítótorony is jelzi. Ahelyett, tehát, hogy a Storm Bay-ben volnánk, még mindig kívül járunk az Oceánon.

A szél a szirtfok felől rettenetesen fúj: nem marad más hátra, mint hogy lavirozással igyekezzünk megközeleltetni a partot. Kínos igyekezet: egész nap és a következő éjjel is ide-oda hajózunk. Végre hosszas készülődés után 7-én reggel bejutunk a Storm Bay-be.

Az idő is kiderül, hangulatunk is vidámra fordul: öreg *Fram*-unkat is ki kell csinósítanunk. Elő a szappannal és mindenféle tisztítószerekkel! A tisztálkodásban hajónk után most már ránk kerül a sor. Még Lindström is rászánja magát a vízzel való érintkezésre.

Egy moterosónak front felénk. Már halljuk a kiáltást: — Want a pilot, captain?

Oly régóta most hallunk idegen hangot! Pilótánk csodálkozva tekint szét hajónkon.

— Nem gondoltam volna, hogy sarkkutató hajó — szólal meg — ilyen ragyogó lehessen. Mintha csak két utazásból tértek volna meg!

Emberünk készséggel felel kérdéseinkre. Különbönbem tudunk meg sok újat. A *Terra Nová*-ról semmit sem tud. Csak arról tud értesíteni, hogy a Mawsön-expedíció hajóját, az *Aurora*-t, amelyet Davis kapitány vezet, a napokban várják Hobart-ba. Február elején a *Fram*-ról is sok szó esett, de most már senki sem várja. Megérkezésünk tehát meglepetés lesz.

Pilótánkat reggelivel kínáljuk meg: erélyesen szabadkozik. Bizonytal azt hiszi, hogy kutyahússal, vagy ilyes valamivel akarjuk megkínálni. De a norvég dohány annál jobban ízlik neki: teli zacskóval bocsátjuk útra.

Hobart Town a Storm Bay-be szakadó Derwent partján fekszik. A környék csodaszép és a föld szemmel lát-

hatóan termékeny. Az erdőket és a mezőket hosszantartó szárazság perzselte el. Milyen gyönyörűség, hogy réteket s erdőket láthatunk! Igaz ugyan, hogy nem nagyon zöldelnek, de mi már nem vagyunk túlkövetelők e tekintetben.

Hobart kikötője kitűnő, tágas és feltűnően jól védett. Mikor közeledünk, a hagyományos processzió — a révkapitány, az egészségügyi és vámhatósági közegek jönnek a hajónkra. Az orvos azonnal észreveszi, hogy nincs szükségünk szolgálatára, a vámőrök pedig könnyűszerrel fölismerik, hogy nem szállítunk dugárút.

A horgony vízbemerül; kiszállhatunk. Magamhoz veszem kábelsürgönyeimet és a part felé indulok a révkapitány hajóján.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

VII. Edward király földjének felkutatása.

Irta: K. Prestrüd.

Amundsen útrakelése után, 1911 október 20-án már csak négyen maradtunk Framheim-ben: *Johansen, Stubberud, Lindström* és én.

Parancsnokunk azzal bízott meg, kutassam fel VII. Edward király földjét, készítsem el a Bálnák öblének és környékének tereprajzát és tartsam jókarban állomásunkat, egy második telelés eshetőségére számítva. Kell felé való előnyomulásunkat úgy kell beosztanunk, hogy még a *Fram* megérkezése előtt hazatérjünk. Tavaly Nilsen hadnagy úgy nyilatkozott, hogy Framheim-be karácsonytájt vagy újévkor visszaérkezik.

Ha semmi akadály nem merült föl és ha a hajó Buenos-Airest a megbeszélte időben, 1911 október 1-én hagyta el, minden valószínűség szerint 1912 január közepétájt fog megérkezni. Ehhez képes elhatározom, hogy még karácsony előtt felkutatjuk Edward király földjét, januárra hagyom az állomás körüli topográfiai felvéte-

leket. Minhogy azonban most az öböl jege szilárd, ezt a kedvező alkalmat felhasználom az előkészítő fölvételekre a téliszállítás körül.

Az időjárás nem igen kedvez ezeknek a műveleteknek. Az Amundsen elutazását követő két hét alatt csak három-négy tűrhetően világos napunk volt; legtöbbször alighogy munkához fogtunk, beállt a havazás.

Amellett, hogy a vihar hátráltatja térképező munkálataimat, még egy oly munkatöbbletet is ró ránk, a melyről nagyon szívesen lemondanánk.

A havazások kényszerítenek bennünket, hogy állandóan lapátoljuk a havat a kutyaólak és saját barlanglakásunk előtt. A fal, amelyet a telelés idején a bejáró ajtótól keletre emeltünk, teljesen be van temetve és a házhoz vezető gádort eltorlaszolja a szél. Hogy birkózik meg Lindström ezekkel a nehézségekkel, ha mi elme gyünk, bajos elképzelni is.

Az állandó hólapátolás mellett utazási előkészületeinket is meg kell tennünk; a szó szoros értelmében nyakig ülünk a munkában. Az élelmiszerek szállítására csak két szánunk van, ezeken kell szállítanunk 3 ember és 16 kutya minden élelmét és felszerelését. Raktárak az útban nincsenek. Mindezt számbavéve hat hétig maradhatunk oda. Hogy karácsonyra visszaérkezhessünk, november közepe előtt kell útnak indulnunk.

Az expedició élelmezésére szánt készleteket s a felszerelés és műszerek nagy részét még szeptemberben elszállítottuk a 80. szélességi foknál levő raktárba, előbb kénytelenek vagyunk tekintélyes kerülővel ezt a „rejteket“ keresni fel. Onnan fogjuk útunkat VII. Edward király földje felé venni.

Framheimtől délre 50–60 km.-re a helyes útirány közelében repedésekkel teli horpadás terül el. Ez a veszélyes terület állandóan valóságos vonzóerőt gyakorol ránk; — többször megesezt, hogy karavánjaink odatévedtek. Hogy magam is így ne járjak s valami balesettel ne kezdjem sarkutazói pályafutásomat, elhatároztam, hogy Framheimet derült, világos időben hagyjuk el.

November elején az idő kissé megjavult; legalább is nem minden nap hoz újabb hóvihart.

Utrakelésünk előtt megtöltjük *Lindström* éléskamráját friss fókapecsenyével. Ártatlan sport a fókavadászat, de *Lindström* egyedül mégis nehezen boldogult volna a súlyos állatokkal.

November 8-án útnak indulunk. Hárman vagyunk: *Johansen*, *Stubberud* és én; az állomás egyedüli őrzője *Lindström* maradt. Én mint előørs vezetem a kis csapatot, utánam két társam jön a két szánnal, amelyekbe hét-hét kutya van befogva. A 80. foknál levő raktárig könnyű teherrel haladunk.

A Jégperemen friss déli szél fogad. Kárpótlásul ragyogó az idő; könnyűszerrel követjük a kijelölt utat.

Mióta a Jégperemen letelepedtünk, vagyis 1911 január óta állandóan vártuk azokat a heves ágyúdörgés-szerű hangokat, melyeket a jégtömegek megmozdulása hoz létre. Az egész tél elmúlt azonban anélkül, hogy egyetlen dörgést hallottunk volna. Ez is arra mutat, hogy téli szállásunk körzetében a jég teljesen mozdulatlan. Szánkírándulásainkon sem észleltünk ilyenfajta zajt. Most azonban, november 9-i táborozásunk alatt, csaknem szakadatlan dübörög a jég. A kutyákat nagy izgalomban tartja az örökös „ágyúmoraj“, minket is zavar alvásunkban. Másnap a kutyák alig várják az indulás idejét, hangos örömnnyilvánítások közepette engedik magukat befogatni, hogy aztán gyors iramban hagyják el ezt a nyugtalanító helyet.

A szép időben és könnyű terhünkkel, minden megerőltetés nélkül teszünk meg nyolc óra alatt 34 kilométert. Hellyel-közzel még láthatók az előző karavánok nyomai és egész nap pontosan követjük a hóbabák által kijelölt útvonalat; eltévedéstől nincs mit tartanunk.

November 10. Délután elérkezünk a feldúlt zónához, ahol a harmadik útiraktárt felállító expedíció annak idején oly aggodalmas perceket élt át.

Csakugyan belekeveredünk a repedések útvesztőjébe,

de jószerecseinkre hamar kikászálódunk belőle. Ski nélkül nem lett volna tanácsos ezt az útát megkockáztatni.

November 11. A hőmérő csak -20 fokot mutat; valószínűségi tavaszi időjárás ez, ha visszagondolunk azokra az -50 fokos hidegekre, amelyeket ezen a vidéken már át-szenvedtünk.

Két órai út után, két hókunyhót pillantottunk meg. Gyorsan arra kanyarodunk, hátha Amundsentől találunk ott valamilyen tudósítást. Egy-két kilométerrel odább meglepetten állunk meg.

— Nini emberek! — kiált fel Stubberud.

Japánok, vagy angolok volnának? Nem. Csupán a déli expedíciónak egy szökevénye az, egy — kutya. Neven szólítjuk; hozzánk sompolyog. Valósággal rejtélyes, miből tartotta fenn magát ilyen sokáig. Bizonyosan két társát is felfalta azóta. Mintha csak hízókúrárt tartott volna, olyan kövér. Befogjuk Stubberud szánjába.

November 12. Megérkeztünk a 80 fokon levő raktárhoz. Amundsentől találunk ott értesítést: „Ezidáig minden rendben“.

Bár a déli expedíció kutyái jócskán leapasztották a múlt áprilisban itt elhelyezett fókahúskészletet, maradt még elég, hogy bőséges lakomában részesítsük állatainkat. Étvágyukat a négynapos út meglehetősen felfokozta, de a mienket is és így mi is alaposan nekilátunk a fókapecsenyének. Azután szánjainkra rakjuk az öt hétre szükséges élelmiszereket: három láda pemmikánt a kutyáknak, egy ládát magunk számára; 9 kg. tejet poralakban, 25 kg. zabkétzersültet és három edény malátás tejet. Tüzelőszerekészletünk 30 liter petróleum két kannában. Műszereket, hegymászó köteleket és ruhadarabokat is találtunk itt.

Tudományos műszereink a következők:

Egy teodolit, egy hipszométer, két aneroid, két hőmérő, egy zsebchronometer, egy zseboró és egy fényképező készülék. Egészségügyi felszereléseképpen nem viszünk egyebet magunkkal, mint egy doboz hashajtó pilulát, három kis tekeres sebkötő gaze-t és egy ollót

szakálnyírás céljából. Teljes felszerelésünk súlya 270 kg. Amíg a többiek rakodnak, én méréseket végzek, megírom rövid jelentésemet, hogy megállapíthassam a követendő útírányt. Kutyaínk reményen felüli kitűnő erőbeli állapota programunk megváltoztatására bír rá bennünket. Ahelyett hogy az Amundsen által kijelölt észak-keleti irányt követnők, egyenesen keletnek indulunk, hogy minél hamarabb érzük el a földet, melyet ebben az irányban vélünk feltalálhatni. Így legalább szélesebb zónában kutathatjuk át a kérdéses területet.

November 13. Délelőtt 11 órakor elhagyjuk a legszélső keleti útjelző lobogót és ezzel merőben szűz területre lépünk. Köröskörül hóborította síkság, amelyen tűrhetően haladunk előre. A hó ugyan egy kevésbé puha, úgy hogy szánjaink egy kissé besüppednek; mi ellenben ski-jeinken pompásan repülünk.

Négy napja haladunk már, — a keresett földnek semmi nyoma.

November 16-án átszeljük a 158. délkört, amelyen az Edward földjét sejtettük. Amerre a szem ellát, ugyanaz a végelethatalan hósvatag! Fölvetjük a kérdést, helyesen cselekszünk-e, ha továbbra is kelet felé haladunk?

Utasításaink értelmében északnak fordulunk.

Fölvéve a pontot, ahol irányt változtatunk, hóbabát rakunk s eddigi felderítő útunkról szóló rövid jelentést helyezünk el benne.

Utunk a Jégperemen kétségbeejtően egyhangú. Mindamellett az idő gyorsan múlik és társaim hangulata kitűnő. Napi útunk végeztével bekapjuk porciónkat, rágyújtunk pipáinkra és — boldogok vagyunk. Étlapunk mindig ugyanaz, de se baj, csak legyen mit harapni.

Hét napi menetelés után a tenger már nem lehet messze. November 23-áról a következő feljegyzést találok naplómban:

„Ma már mást is fogunk látni, mint eget és havat. Reggel két hófecskét, később egypár sirályt pillantunk meg. Framheim óta az első élő lények! A napok

óta észlelt mind szélesebb *tenger-ég**) már jelezte a tenger közellétét; a madarak feltünne most megerősít föltevésünkben.

Elővigyázattal haladunk a Jégperem széle felé, hogy meglepetés ne érjen. Négy órakor megpillantani vélem a jégár szélét jelző meredélyt. Megfelelő távolságban megállunk, én pedig felderítés céljából egyedül haladok előre. A nyílt tenger egész a jégfal aljáig ér és észak felé a szemhatárba olvad bele. Mi pedig meg voltunk győződve, hogy a jégfal mentén befagyott tengert találunk. A hőmezőn megtett 550 kilométer után jól esik tengert látnunk.

A Jégperem itt egy 30 méter magas meredek falban végződik, melyet alul a tenger árja mos. Nyomasztóan nagyszerű látvány!

November 24. Néhány kilométerrel odább keletre befagyott öböl terül el. A jégen fókák heverésznek. A jégfal alkalmas pontján leereszkedünk és pár pillanát alatt három nagy és egy fiatal, de igen kövér fókát ejtünk. Mialatt zsákmányunkat a hegymászó kötéllel föl-vonszoljuk, Stubberud éles kiáltást hallatva eltűnik a jégár belsejében. Hóhíd szakadt le alatta. Szerencséje, hogy egy kiugróban meg tudott kapaszkodni és a kötelet erősen a csuklójára csavarta. Percek alatt felhúzzuk.

Az öböl jegének a repedésein keresztül megmérjük a tenger mélységét. 134 méteren érünk feneket. A fenéktalajból mintát felszínre hoznunk nem sikerül.

Másnap annyi fókahúst rakunk szánjainkra, amennyit csak tudunk. A többit hóbarejtve, raktáron hagyjuk itt. Délután útnak indulunk.

Az öböltől délre a jégár felületét számos kiemelkedés és torlódás szántja.

Keletre szembetűnő magas gerinc mutatkozik, mely a földszén belsejében délkeleti irányban folytatódik. Ugy látszik ez az a kiemelkedés, amely *Scott* kapitány térképén, mint hegyhát szerepel.

*) Nagyobb vízfelület fölött az ég sötétebb színeződésű. A tengerészek erről ismerik meg, hogy már közel a tenger.

Legelőször is nagy kanyarodóval kikerüljük a túrolásokat, aztán kelet-észak-keleti irányt véve, a gerinc felé haladunk. A lejtő meglehetősen meredek. Kutyaínkat kémelendő, a legelső szilárdnak látszó helyen táborozunk.

November 26. Hóviharra ébredünk, mely észak-keleti irányból tör ránk. Az ég, valamint a Jégperem teljesen hóba vész; lehetetlen tovább haladni. Ma van Maud királyná születésnapja. Mozdulatlanságra kárhoztatva, teljes pompával ünnepeljük meg.

November 27. A hóvihar tovább dühög; egész nap ki se moccanunk a sátorból.

November 28. Ámbár a szél még igen heves, útnak indulunk észak-kelet felé. Néhány órai út után *Stubberud* hirtelen megállást vezényel. Kutyafoгатának fele szakadékba zuhant és csak az istráng tartja fenn a szerencsétlen állatokat. Nagy kínnal kihalásszuk őket.

November 28. Ma végre elérjük az emelkedés csúcsát. Pompás napfény ragyog. Messze észak-nyugatnak fölismerjük a tengert. Az utóbbi napok viharai nagy mennyiségű úszójeget sodortak dél felé. Úszó jéghegyet is szépszámmal láttunk. Kilátópontunk magassága körülbelül 300 méter.

November 29. Pompás idővel és kitűnő úton indulunk neki az előttünk elterülő fensíknak, amely semmi akadállyal sem látszik fenyegetni. Este az észlelt szélesség 77 fok 32 perc. A Jégperem szélétől 37 kilométernyire délre lehetünk. Tehát meglehetősen messzire haladtunk elő azon a félszigeten, amelynek a legészakibb fokát *Colbeck-fok*nak nevezte el Scott kapitány, keletre attól a délkörtől, amelyen Scott térképe hegyhátat jelez. Az a viszonylagosan jelentős magasság, amelyen vagyunk, mutatja, hogy szilárd talaj van a lábunk alatt. Mindjobban kételkedni kezdek, hogy jég- és hómentes földre találhassunk errefelé. A következő napi menetelésünk — keletnek — csak fokozza kételyeimet. Megfigyeléseink szerint november 30-án az *Alexandra-hegyek* nyugati nyúlványait kellene elérnünk, ennek pedig semmi

nyoma. Mindamellet korai volna földadni minden reményt. Az angol térkép sokkal kisebb léptékű, semhogy teljesen pontos útmutatással szolgálhatna. A mi hosszúság felvételünk pedig aligha megbízható.

December 1. Délkelet felé folytatjuk útunkat. Ha a térkép pontos, hamarosan ismét tengerre kell bukkanunk. Valóban meg is pillantjuk a tengert, egyenesen észak felé. Keleti irányban két hóborította hegykúp ötlük szemünkbe. Északi meredek lejtőjükön fekete foltok tarkítják a környezet fehérségét. A nagy távolság miatt még nem tudjuk megállapítani, vajjon e sötét felületek sziklák-e vagy pedig szakadéknylások. A kúpok alakja teljesen megfelel *Scott* kapitány leírásának, aki 1902-ben a *Discovery* fedélzetéről pillantotta meg elsőnek ezeket a csúcsokat.*) Az angol kutató a hóból kiemelkedő sziklafalokról beszél; látni fogjuk, hogy *Scott*nak igaza volt.

Mindenekelőtt meg akartunk győződni arról, hogy a Jégperem meredekben végződik-e itt, vagy pedig szelíd lejtőben olvad-e a jégmezőbe. Kötelen ereszkedünk lefelé, míg csak egy sor hatalmas jégrepedés meg nem állít. Amennyire meg tudjuk állapítani, ez az összeszabdalt jégtömeg jelzi a határt a szárazföld és tenger jege között. Kelet felé fordulunk, hogy az előbb említett csúcsokat közelebről megszemléljük. Mint rendesen, most is elől haladok. Abban a hiszemben vagyok, hogy a térszín sík. Csakhamar kiderül, hogy alaposan tévedtem. Ski-talpaim neki lódnak és csudálatos sebességgel száguldok lefelé. Botom segítségével sikerül megfékezni az iramot. De nem úgy ám a kutyák. Hátukban érezvén a nekilódult szánokat, eszeveszett vágatásba fognak. Bármily különösnek tűnjék is a dolog, a térszín állandóan vízszintesnek látom magam előtt. E szétfolyó, bizonytalan világítás mellett teljesen lehetetlen a térszín változását szemmel tartani. Hó, ég és messzeség, minden egybeolvad a bizonytalan fehérségben. Szerencsénkre a

*) *Angolok a déli sarkvidéken.* A Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára.

lejtő alján nem tátong szakadék — ellenkezőleg újabb domb következik.

Délután csak tapogatózva haladunk előre, dombsor-ról-dombsorra. Bár egy-két méternél messzebbre nem láthatunk, megállapíthatjuk, a térszín itt egészen megváltozott.

A két hegycsúcs eltűnt a ködben, de a térszín mind egyenlőtlenebb volta jelzi, hogy közeledünk feléjük. A homályban már továbbhaladni nem lévén tanácsos, tábort ütünk.

Másnap reggel a nap végre áthatol a felhők fátyolán és ekkor látjuk milyen böles dolog volt tegnap este megállnunk. Tanyánktól 500 méternyire előttünk örülden meghasogatott térszín következik és odébb, a két észak-nyugati oldalán a hóval borított lejtő meredeken száll alá. A szánokat itt hagyjuk és jókora kerülővel a nyugati csúcs lábához érünk, kb. 300 méter magasságban. Innen északra kezdődik a fentemlített lejtő; délre tőlünk ellenben sík a vidék. A keletre való kilátást a két csúcs teljesen elzárja. Első gondolatunk, hogy megmásszuk a csúcsokat, de hirtelen kerekedő hóföregteg kényszerít, hogy sátrunkba meneküljünk. Hajnali négy órakor jégcsákánnyal és kötelekkel felszerelve, nekiindulunk a hozzánk közelebb eső lejtőnek.

A csúcs messzebb van és magasabb is, semmint gondoltuk. Magassága az aneroid jelzése szerint legalább 500 méter. Minél magasabba hágunk, annál inkább megfogyatkoznak reményeink, hogy VII. Edward király földjéről csak egy csipetnyit is megláthassunk! Hó és hó mindenütt! És mi még magas szirtokról ábrándoztunk, pingvínnek ezreivel és más csúdálatos dolgokkal!

Egyszer csak, amikor legkevésbé vagyunk rá elkészülve, csupasz sziklák jöttek szemünkbe a szomszédos csúcs északi lejtőjén. Az első szárazföld, amióta a délsarki kontinens lakói vagyunk! Egyedüli gondunk most már, hogy minél hamarább otthagyjunk a sziklán

és belőle kőzeteket gyűjtsünk. Nekilátunk hát a második lejtőnek, mely az elsőnél valamivel meredekebb. De a lejtő kietlen, hatalmas hópárkánytól koronázottan, meredélyben végződik. Nincs más hátra, mint a sziklát alulról megmászni.

Hála a tiszta időnek, világosan szemügyre vehetjük a környéket. Északra a térszín lépcsőzetesen ereszkedik alá a körülbelül 9 kilométer távolságban levő tengerig és ott alacsony jégfalban végződik. Ezt a lejtőt a jégtakaró számtalan repedése járhatatlanná teszi.

Kelet felé körülbelül 35-40 kilométernyi hosszúságban sziklagerinc vonul: az *Alexandra*-hegység. Délen és dél-nyugaton nem látni egyebet, mint a Jégperem egyhangú, hullámos síkját. A *Biscoe*-öböl — ahogy *Scott* kapitány elnevezte, — jelenleg telve van úszó jéghegyekkel; ezek közül jó egynehány megfeneklettnek látszik. A keleti parton a jégfal északi irányában folytatódik, amint azt *Scott* térképe jelzi.

A hegycsúcson hóbabát rakunk s aztán skí-talpon leereszkedünk a hegy keleti lejtőjén s ez úton elérünk a sziklafal északi talapzatához. Onnan, alulról, szemlélve, valóban impozáns látványt nyújt a hegygerinc, 300 méteres függőleges sziklafalával. A sziklafal 30 méter magasságig jéggel van borítva, kőzetminták gyűjtésére tehát semmiképp sem alkalmas. Szerencsére a sziklafal előtt egy körülbelül 75 méter magas, könnyen megmászható *nunatak**) emelkedik.

A nunatak a legkülönbélebb kőzetekből épült. Bőségesen ellátjuk magunkat mintákkal; a tüzetesebb geológiai vizsgálat feladata lesz, azokról végérvényes véleményt mondani. Azonban már most megállapíthatjuk, hogy egynémely minta súlya erős érctartalomra enged következtetni. Van olyan is, mely a mágneses tűre hatással van, bizonyítékául annak, hogy vasat tartalmaz.

*) Egyedülálló, magas kúpalakú sziklatömb. Ezt a nunatakot a norvég expedíció *Scott* kapitányról nevezte el.

Kövületeket azonban a legszorosabb kutatással sem találunk. A délsarköv egyéb helyein talált növény-lenyomatok bizonyítják, hogy a Jura-korszakban buja növényzet borította e ma jégborította tájakat. Ezt az érdekes felfedezést a Graham-föld svéd fölkutatójának, *Otto Nordenskjöld* doktornak és társának, *Gunnar Andersson*-nak köszönhetjük.

Ha a régebbi korszakok flórájának nyomára nem bukkantunk is rá, sikerült élő növényzetre találunk. A sziklát több helyütt sűrű moha fedi. Honnan került ide ez a moha? Bizonytal madarak hozták ide! A sziklák között fészkek maradványait fedezzük föl.

Éppen a sziklafal lefényképezéséhez láttam, midőn társaim figyelmessé tesznek a hirtelen beállott időváltozásra. A vöröslő ég és a napot körülvevő űdvar biztos jelei egy közelgő hóföregetegnek. Pedig egy jó órai út választ el sátrunktól; ha útközben kapjuk a föregeteget, talán sohse vergődünk el odáig.

Sietve kapkodjuk holmiainkat és gyorsan útnak eredünk. Szerencsére reggeli skí-nyomaink még úgy, ahogy, jelzik útunkat; lassanként azokat is belepi a hó. Ha végleg eltűnnek, lehetetlen lesz sátrunkra találunk. Életem legkínosabb negyedóráját éltem most át. Csak vaktában haladunk. Végre megpillantjuk a sátrort. Ideje volt. Fékeveszett erővel tör ki az orkán. A mindent elborító hóföregetegben tíz lépésnyire sem látni.

Tizenkét órája, hogy nem ettünk semmit. Hatalmas adag pemmikánnal és csokoládéval hozzuk helyre a mulasztottakat. Így ünnepeljük meg a nap nagy eseményét: a szárazföld fölfedezését.

A napközben látott panoráma meggyőz bennünket arról, hogy VII. Edward király-földjén nem fogunk semmiféle érdekes fölfedezést sem tenni. A délsarkövnek ezt a régióját sokkal hatalmasabb jég és hóréteg borítja, semhogy figyelemreméltó észleléseket eszközölközhettünk. Mindazonáltal ez a negatív tény is új földrajzi megállapítást rejt magában. A magunkkal ho-

zott kőzetgyűjtemény kézzelfoghatólag bizonyítja, hogy itti szilárd talaj van a jégpáncél alatt, amely különben ugyanazokat a sajátosságokat mutatja, mint az úgynevezett Jégperem.

December 4. A hóvihar fokozott erővel dühöng. A fürgeteg rendszeren a hőmérséklet jelentékeny emelkedésével jár. Hőmérőnk délben — 3 fokig emelkedik. Az alsó sátorlap ilyenkor átnedvesedik.

A hó hatalmas, kemény pelyhekben esik és jégesőhöz hasonló robajjal ütődik sátorunkhoz, úgy hogy alig értjük meg egymás szavát.

A kényszerű sátorfogság ugyancsak kemény próbára teszi türelmünket. Nem éppen a legkellemesebb dolog egy egész napot a hálósákban tölteni, különösen ha az is átnedvesedik. Élelmiszereink is aggasztóan fogynak. Ha útunkat kelet felé folytatni akarjuk, föltétlenül szükségünk lesz friss fókahúsrá. Igaz, hogy végszükség esetén egy néhány kutyát is feláldozhatnánk, de ehhez a kiségitő eszközhöz nem szeretnénk folyamodni, mert hátha Amundsen megfogyatkozott falkával talál visszaérkezni és úgy esik, hogy második telelésre kerül a sor.

December 5. A vihar ma sem enged. Sátorunk hófutta oldalán valóságos hegy emelkedik. A szánok kutyáinkkal együtt valósággal el vannak temetve; úgy kell őket egyenként kiásnunk és mivel semmihez sem érhetnek hozzá, szabadjukra bocsátjuk őket.

A hőmérséklet állandóan magas. Délben — 2.7 fokot észleltünk.

Hogy az időt valahogy agyonüssük, én egy orosz nyelvtannak egypár magammal hozott lapját tanulmányozom, Johansen pedig egy norvég újságból kivágott novellát olvas, amely a Piros Rózsa és a Fehér Rózsa sokatmondó címét viseli. Sajnos, nagyon hamar végére is ér a két rózsa érdekes történetének. Az orosz

nyelvtannak megvan az az előnye, hogy lassabban halad benne az ember.

December 6. Minden a régiben. A szél ereje semmit sem csökkent.

Az utolsó 72 órában itt több hó esett, mint Framheimben tíz hónap alatt. Érdekes lesz meteorológiai észleleteinket Lindströmével egybevetni; bizonynal őt is elérte a hóförgeteg és ugyancsak izzadhat míg magát a hó alól kiássa.

A nedvesség fokozódik. Ruháink már majdnem teljesen át vannak ázva és nemsokára hálósájkaink is erre a sorsra jutnak. A hófúvás már a napvilágot is fölfogja előlünk. A teljes eltemetés veszélye fenyeget.

Stubberud holnapra szép időt jósol. Én azonban nem bízom benne és fogadást ajánlok. A tét egy marék dohány. Leghőbb vágyam, hogy a fogadást én veszítsem el.

December 7. Reggel úgy látom, javul az idő.

— Nyertél! — jelentettem ki Stubberudnak.

Stubberud makacsodik.

— Az idő éppen olyan gyalázatos, mint volt! — állapítja meg.

Alapjában igaza van, de azért rábeszéltem, fogadja el a tétet. A helyzet tarthatatlan. Délben hozzá fogunk a hó eltakarításához, a legkülönbélebb eszközökkel: egy kis lapáttal, egy ócska kétszersületes dobozzal és egy fazékkal. Valósággal Penelope munkáját végezzük. Hat órai szakadatlan munkával sikerül sátrunkat szabaddá tenni és néhány méterrel odébb felállítani. Kétméteres lyuk tátong a helyén.

Sajnos, az ásás hevében többhelyütt beszakítottuk a sátrat, úgy hogy most vidáman beesik a hó. Eddig hólapátoló munkás voltam, most foltozó szabóvá kell alakulnom. Míg én foltozok, társaim a pemmikános ládát szabadítják ki, hogy falkánkat elláthassuk. Éjjel egyik gyomorfájós kutyánk keserves vonítása nem hagy aludni. Hajnal felé már-már elszenderedem, amikor napsugár dereng be a sátorba. Erre mindnyá-

jan talpon termünk. Míg társaim a szánokat ássák ki a másfélméteres hóból, én kiakasztom nedves ruháinkat a napra, majd pedig meghatározom a földrajzi hosszúságot és szélességet és lefotografálok táborhelyünket. Mindent rendbe hozván, a délre eső magaslatok felé indulunk. A *Scott*-nunatak csúcsára kitűzzük a norvég zászlót, magas kőrakást hordunk össze és elhelyezzük benne híradásunkat. Végül lefényképezzük a sziklás hegycsúcsot. Még vissza sem térünk sátrunkhoz, már mindent sűrű köd borított.

A kénytelen hosszú táborozás alatt élelmiszereink ijesztően megfogyatkoztak. Egy heti készletünk van csak, éppen csak arra elég, hogy Framheimet elérjük. Elhatározzuk tehát, hogy másnap, december 9-én, reggel elindulunk hazafelé.

Három nap alatt hóviharral küzdve 90 kilométernyire vergődünk el délnyugatra. Negyednap végre, — 12-én napsütésre ébredünk. Nyomorúságainkat egy csapásra feledve, ezen a napon minden különösebb megéröltetés nélkül 46 kilométert futunk be és ettől fogva napjában 37 kilométert menetelünk.

15-én este kiosztjuk az utolsó adagokat; de már legfeljebb egy napi út választhat el Framheimtől.

December 16. Csendes, de borús idő. Nyugaton és észak-nyugaton „tenger ég“ borul a Jégperem fölé, jeleül annak hogy a Bálnák-öble fölött szabad a tenger. Tíz óra 30 perckor messze észak-nyugatra megpillantjuk a Jégfal egy fokát, melyet az öböl nyugati végpontjának vélünk. Délután, mikor felbukkan a Framheim, távolságmérőnk 36 kilométert jelez. Távesövünkön át egy magányos sétalót pillantunk meg, amint lakóházunktól a „meteorológiai intézet“ felé halad. Tehát Lindström él.

Eltávozásunkkor barátunk nem titkolta örömét, hogy tőlünk megszabadul. Erős a gyanum, hogy ma öt heti teljes egyedüllét után, nem kisebb örömmel lát viszont.

A Framheimben szintén dühöngött a vihar, hatal-

mas hőtömeeggel borította el a vidéket. Hogy kijuthasson, Lindström két napig túrta a ház előtt felhalmozódott havat. A fürgeteg elmúltával a bejáró és az ablakok környékét szabaddá tette. A világosság most egy három méter mély aknán át szűrődik szobájába.

Visszaérkezésünkkor az állomás frisshús készlete teljesen fogytán volt; kutyáinknak éppen egy étkezésre futotta. Első dolgunk tehát, hogy egy pár fókateemet hurcoltunk fel az állomásra. December 18-án újból útnak indulunk. Örülünk, hogy elhagyhatjuk nyirkos otthonunkat.

A Bálnák-öblének hosszú keleti partszegélyét kell most áttanulmányoznunk. Őszi ski-kirándulásainkból ismertük már ezt a tájéket, de sohase tudtuk megmagyarázni, mi okozza a Jégfal repedezettségét és megszakadtságát. Az, hogy a Jégperem ezen a területen szilárd földön nyugszik, nem kétséges többé. Tény az, hogy tőlünk közvetlenül délre a térszín hirtelen 300 méter magasságra emelkedik. Reméljük, hogy a Jégfal aljában a turolások közt csupasz sziklatalajra bukkanunk. A Jégfalnak ezt a beszakadását — a Bálnák-öblét — kellett most követnünk az öböl legmélyéig, a téli-szállástól mintegy 50 kilométerre kelet felé. Öt napig maradunk oda. Csupasz sziklatalajt ugyan nem találunk, de érdekes szemlélnünk a természeti erők hatalmas játékát, miképpen rombolta szét a szilárd jégpáncélt a még szilárdabb szikla.

Karácsonyt borotválkozással és — sirályragúval ünnepeljük.

Távollétünk alatt Lindström mindent elkövetett, hogy házunk táját rendbeszedje. Lakásunkba most már nem csurog be az eső, de a házunk körüli hókunyhók annál szálnalmasabb látványt nyújtanak. Tetejük a nagy hőtömeg súlya alatt annyira besüppedt, hogy csak hason csúszva lehet bennük mozogni. Minél jobban süpped a tető, annál nehezebben férkőzhetünk a holmiainkhoz. A két raktárt borító jégtakarót napokig tartó kemény munka árán eltávolítjuk s földalatti

labirintusunknak ezt a részét szépen rendbe szedjük megint.

Most már csak a Bálnák-öblének délnyugati zugát és annak környékét kell föl kutatnunk. Az újév első hetét erre szenteljük. A Jégperemnek ezen a szakaszán a jégfal apró szigetekre tagozódik, amelyeket aránylag széles vízi-utak választanak el egymástól. E jégtömegek teljesen mozdulatlanok, jóllehet az őket elválasztó csatornáknak 360 méteres mélységet is észleltünk. A „jégszigetek“ magassága 30 méter és felszínük egyenletesen lejt a víztükörré. Az öböl nyugati csúcsánál nyíló egyik ilyen csatorna a Jégperembe mélyen bevágódik és lassanként egyszerű repedéssé szűkül össze. Követjük a repedést, míg csak véget nem ér a Jégperem belsejében: 55 kilométer távolságban.

Kirándulásunk utolsó napját, január 11-ét egy mindannyiunk számára felejthetetlen esemény teszi emlékezetessé. Ma kell megérkeznünk Framheimbe. A lakásunkba való visszatérés gondolata nem nagyon sarkal bennünket. Így nyár idején a sátor szinte kívánatosabb tartózkodó hely, mint a lakóház. Ösztönöz azonban a remény, hogy talán viszont fogjuk látni a Framot!

Az öböl nyugati foka irányában az öböl bejáratánál, jó messze a láthatáron, sötét vízszalag vonja magára figyelmünket. Kisebb-nagyobb jégtömbök úszkálnak rajta, a fehértől a sötétszürkéig. A jégtömbök közt egy sötétebb tömeg tűnik szemünkbe. Optikai csalódások oly gyakran megtréfáltak már, hogy egyikünk se mer találgatásokba bocsátkozni. *Stubberud* szánkója mellett baktatok. Társam szeme állandóan a tengeren csügg. Megszólítom, hogy mit néz oly merőn.

— Esküdni mernék, hogy hajót látok, pedig egész bizonyos, hogy az is csak jéghegy. — válaszol ő erre.

Egyszerre csak *Johansen* hirtelen megáll és izgatottan kapkod látésöve után.

— Talán bizony a Framot keresed? — kérdezzük tőle gúnyosan.

— Minden bizonnyal, — válaszolja ő, és mi lázas feszültséggel lessük társunk mozdulatait. Pár kínos másodperc multával *Johansen* fölkiált:

— A Fram az, oly bizonyos, mint ahogy élek. Elkapom a látesövet. Valóban derék, öreg *Fram*-unk az. Lehetetlen rá nem ismerni. Jó huszonöt kilométer választ még el állomásunktól, ellenszelünk is van, de azért mégis csodálatos gyorsasággal futjuk be az utat.

Délután két órakor már Framheimban is vagyunk. Elsőnek érkezem. Egy teremtet lélek sines a ház előtt, pedig már azt hittük, hogy csoportosulás fog ott fogadni. *Lindström* maga is láthatatlan. Belépek. Szakácsunk, a legteljesebb egészségben, tűzhelye körül forogódik.

— Itt a Fram! — üvölti torkaszakadtából, alighogy beteszem a lábam.

— Tudom, — válaszolok nyugodtan. — Addig is légy szíves adj egy pohár málnaszörpöt.

Társam furesza kajánkodó arckifejezéssel nyújtja át nekem a kért frissítőt, de olyan szomjas vagyok, hogy ügyet se vetek rá. Miután a poharamat kiittam, *Lindström* odavezet az egyik ágy mellé és megkérdi, tudom-e, hogy fekhelyén mi van elrejtve? Megfordulni se érek rá és a takarók máris a földre szóródnak; alóluk pedig egy szakállas fickó bontakozik ki.

— Halló! — szólal meg a jövevény. Hangjáról rögtön ráismerek: *Gjertsen* hadnagy áll előttem. Elképedésem láttára *Lindström* görcsös kacagásba tör ki. Ugyancsak pompás meglepetésben részesítettek a huncutok. Rögtön megállapodtunk, hogy társaimat hasonló tréfával fogadjuk. Ahogy lépteiket meghalljuk, *Gjertsen* újból a takarók alá búvik. Azonban *Stubberud*-ot nem lehet becsapni.

— Többen vagytok itt, mint ketten, — kiált föl már a küszöbön. Tehát egyáltalában nincs meglepetve, amint szakácsunk vackából a Fram egy emberét látja kikászolódni.

Másodnapja horgonyzott már a *Fram* a jég-

mező szélén és a személyzet hiába leste a „benzülőttek“ feltűnését. *Gjertsen* erre engedélyt kért a partraszállásra, amihez *Nilsen* csak nagynehezen járult hozzá. A hajótól *Gjertsen* elindult, egy jelzőzászlót is magához vévén, hogy azzal szükség esetén jelt adhasson. A Jégperem kiemelkedései mind egyformák lévén, eleinte nehezebbre esett a tájékozódás. Gyászos látományok cikáztak agyán keresztül; már-már azt hitte, hogy a beomlott jégár a Framheimet lakóival együtt magával sodorta. A *Manhüe*-fok megpillantása azonban eloszlatta aggodalmait. Ha ez a jégfok helyén áll, Framheimet sem érhetette baj. Megnyugodva a *Nilsen*-hegy felé vette útját. A látománytól, amely ennek az emelkedésnek a csúcsáról szeme elé tárult, majd elállt a lélekzete. Erről a pontról, ahonnan tavaly új házikónk oly csinos képet nyújtott, most csak sivár romhalmazt látott. Amint azonban egy embert látott kibújni a „romok“ alól, eloszlottak aggodalmi. *Lindström* maga volt az és amit *Gjertsen* romhalmaznak vélt, nem volt egyéb, mint a lejáró, amely lakóházunkba, e legzseniálisabban megépített téliszálláshoz vezet. Mit sem sejtő szakácsunk mulatságos arcot vághatott, amint *Gjertsen* megpillantotta.

Miután első kíváncsiságunkat kielégítettük, fölkerelkedünk. Kutyafogatunkkal gyors ütemben haladunk, csak egypár esatornán való átkelés okoz némi nehézséget a nyílt víztől megrettent kutyáinkkal.

A *Fram* szabad vizen cirkál. Amint társaink megpillantanak, a jégmező széléhez irányítják a hajót. Ott himbálódzik a mi pompás, tisztaságtól ragyogó hajónk! A világkörüli út semmi nyomot sem hagyott jól megépített törzsén. A mellvéd hosszában egész sor mosolygó arc bukkan föl; bozontos szakálluk dacára, felismerjük valamennyit. Mihelyt a fedélzetre lépünk, a kérdések özönével árasztanak el bennünket. Hevenyészve közlöm velük telelésünk nevezetesebb eseményeit. Ezután *Nilsen* kapitány kiragad hallgatóságom köréből és magával vonszol a

térképfülkébe. Itt aztán egész hajnali négy óráig beszélgetünk.

Postánk is csupa jó hírt hoz. Az ujságoknak különösen azok a cikkei érdekelnek, amelyek expedíciónk tervének megváltozásáról közölnek jelentést.

Reggeli 8 óraker elhagyjuk a Framot és visszatérünk állomásunkra.

A következő napokon folytatom az öböl térképezését; a szép időben munkámmal gyorsan haladok.

Január 17-én délután az állomásra visszatérve, *Gjertsen* hadnagyot találjuk ott, aki a japáni expedíció megérkezését jött jelenteni. Felkapjuk fényképező és mozgófénykép-készülékeinket és sietve útnak indulunk, mert — amint hírlik — a japániak csak rövid ideig fognak itt tartózkodni.

Az öböl szélére érve, megpillantjuk a zászlódíszolt *Fram*-ot és odább, egy hegyfok tövében, a *Kainan Maru*-t, amely szintén felvonta lobogóját. Bár egy kissé késő van már, *Nilsen* és én meglátogatjuk a japánokat. A hajón egy kedves fiatalember fogad bennünket; arca felragyog, amint az általam ismert egyetlen japán szóval: *Oheio* (jónapot) köszöntöm. A „beszélgetés“ ezzel meg is szakad. Ezenközben az expedíció más tagjai is odajönnek, akik közül olyik egypár angol szót is tud. Nagynehezen megértjük, hogy a *Kainan Maru* az Edward földje körül cirkált, de hogy ott partra szálltak-e, nem deríthető ki.

Mint hogy az expedíció parancsnoka és a hajó kapitánya alusznak, búcsuzni készülünk, amikor előkerül az első kormányos és betessékel a hajóterembe egy pohár borra. Vendéglátónk kér, jöjjünk vissza másnap. Ez a második találkozás elmaradt. Az új folyamán beálló szél mindkét hajót nyílt vízre űzte. Időközben pedig Amundsen is megérkezett és így nem láttuk többet a japáni expedíciót.

Azalatt a néhány nap alatt, amíg útra kel a *Fram*, a rövid délsarki nyár teljes pompájában kibontakozik. Számos állati kolónia étellel és vidámsággal tölti be az öblöt.

A Bálnák öblének elnevezése, amely Shackletontól származik, nagyon találó. Jégzajlás idején valóságos találkozhelye ez az öböl a cetfélék egész hadának. A szörnyetegek látása felvillanyozza vadászösztönünket, de mindhiába: a vadászathoz szükséges eszközöknek híján vagyunk.

Amíg jég borítja a tengert, a Jégfal hosszában bőven találni fókát; a jégzajlás után a Bálnák öblében gyülekeznek össze az öböl a legnagyobb számban. Az öböl felső szegélyén levő aránylag alacsony jégre könnyen fel tudják magukat vetni és ott aztán átadhatják magukat a sütkérezés örömeinek.

Framheimi tartózkodásunk alatt közel kétszázötvenet öltünk le belőlük, anélkül azonban, hogy ez a hátramaradottakra a legcsekélyebb hatással is lett volna.

A fókahúsnak egyáltalán nincs olajos íze; az olaj ugyanis abban a többcentiméteres vastag hájrétegben van, amely ez az állat testét mintegy védőpajzsként körülveszi. A hús maga nem zsíros, de igen véres. A Weddell-fóka húsnak színe erősen sötét és sütés közben megfeketedik. A rákfaló fókának húsa színre és ízre a marhahúshoz hasonlítható. A harmadik fókafajnak — a harcias, erős fogazatú tengeri leopárdnak — húsról nem nyilatkozhatom, mert egész ittlétünk alatt alig láttunk belőlük egy-kettőt.

Az utóbbi években annyit írtak a pingvinekről, annyiszor lefényképezték, sőt lemozgófényképezték őket, hogy valóban fölösleges róluk bővebben szólnom. Tény az, hogy igen vonzó állatok. Olyan komikusak! Olyanok, akárcsak valami feketefrakkos öregurak. Valósággal udvariasak, amint látogatóikhoz közeledve, többrendbeli bókkal üdvözlik őket. Néha — igen ritkán — harcias magatartást öltenek, ilyenkor legtanácsosabb őket hátulról megközelíteni és egyedül

veszélyessé válható fegyvereiket, izmos szárnyesont-jaikat, hátulról lefogni.

Legérdekesebbek a kis Adélie-pingvinek. Amikor ideérkeztünk és felszerelésünk kihajózásával voltunk elfoglalva, állandóan rajtuk mulattunk. Mintegy vezényszóra egyszerre ugranak ki a vízből és a meglepetéstől szinte megdermedve, pillanatokig hangtalanul merednek ránk. Majd magukhoz térve, a vízbe ugrálnak, hogy aztán — a kíváncsiságtól űzelve, — újból visszatérjenek hozzánk.

Nagy rokonuktól, a császár-pingvintől eltérőleg — amely mindig megőrzi komoly méltóságát, — ezek a kis állatok igen heves vérmérsékletűek; csak egy kissé avatkozunk is bele dolgaikba, rögtön dühbe gurulnak és ilyenkor felette mulatságos látványt nyújtanak.

Ezek az úszólábúak vándor életmódot folytatnak. A Déli Óceán kis szigetein telelnek át, a tavasz közeledtével pedig a déli sarkkör felé vonulnak és ott megszokott, hómentes tartózkodóhelyeiket keresik fel. Nagyon szeretik a változatosságot. Mihelyt kicsinyeik egy kissé felcseperednek, útnak indulnak, hogy ismét más helyet keressenek fel. Framheim környékén csak mint turisták jelentek meg, mert errefelé semmiféle szikla sincs, amelyen letelepedhetnének. Mindent egybevetve, a déli sankvidék madaraival való találkozásaink a Bálnák öblében töltött időnknek legkellemesebb emlékei közé tartoznak.

(Vége.)

1923. 155/48.

A NORVÉG DÉLSARKI EXPEDÍCIÓ TAGJAI

A PARTI CSOPORT :

- Roald *Amundsen* (született : 1872 július 16)
Kristian *Prestrud*, a *Fram* első kormányosa, a King Edward VII. földre küldött expedíció vezetője, hadnagy a haditengerészetben (1881 október 22)
Hjalmar *Johansen*, nyugalmazott kapitány a norvég hadseregben
Sverre *Hassel*, vámtiszt (1876 július 30)
A. H. *Lindström*, szakács (1866 május 17)
Oskar *Wisting*, altiszt a haditengerészetben (1871 jún. 6)
Helmer *Hanssen*, vámtiszt (1870 szeptember 24)
Jörgen *Stubberud*, kertész (1883 április 17)
Olav *Bjaaland*, skí- és szángyáros (1873 március 5)

A FRAM SZEMÉLYZETE :

- Thorvald *Nilsen*, a *Fram* kapitánya (1881 augusztus 9)
Hj. Fr. *Gjertsen*, a *Fram* másodkormányosa, hadnagy a haditengerészetben (1888 július 6)
Knut *Sundbeck*, a *Fram* első gépésze
J. *Nødtvedt*, a *Fram* másodgépésze (1857 szept. 17)
Halvardus *Kristensen*, a *Fram* harmadik gépésze (1878 október 29)
Karenius *Olsen*, szakács (1890 augusztus 5)
A. *Beck*, hajósmester, a *Fram* „jégpilótája” (1864 október 8)
L. *Hansen*, hajósmester, a *Fram* „jégpilótája” (1871 július 16)
M. *Rønne*, a *Fram* vitorlamestere, altiszt a haditengerészetben (1863 szeptember 14)
A. *Kucsin*, orosz oceánográfus

TARTALOM:

	Lap
Roald Amundsen. Irta: Halász Gyula	5
Bevezetés. Irta: Fridtjof Nansen	15

AMUNDSEN: A DÉLI SARK MEGHÓDÍTÁSA:

Fejezet.	
I. Utiterv és előkészületek	23
II. Dél felé	42
III. A téliszállítás berendezése	70
IV. Előkészítő expedíciók a Déli Sark felé	84
V. A telelés kezdete	103
VI. Egy nap Framheimben	116
VII. A tél vége	142
VIII. A Nagy Jégperemen	161
IX. Elérjük a Sarkot	183
X. A Déli Sarktól Framheimig	201
XI. Visszatérés a civilizációba	214
XII. VII. Edward király földjének felkutatása. Irta: K. Prestrud	221
A délsarki expedíció tagjai	242
1. A partraszálló csoport.	
2. A Fram személyzete.	
A Bevezetést, I. és II. fejezetet Telekes Béla, a III. IV., IX—XII. fejezetet Ballenegger Henrik, az V—VIII. fejezetet Baktay Ervin fordította.	

KÉPMELLÉKLETEK:

Az első sátor a Déli Sarkon (Polheim)	Címkép
A Fram horgonyt vet a Bálnák öblében	64
Eleséget szállítunk a Framról Framheimbe	64
Framheim	65
Téli este Framheimben	65
Adélie-pingvinek	128
Turolás a Jégperem szélén	128
A Nagy Jégfal egyik kimeredő foka	129
Eleségraktár a déli szélesség 82. fokán	129
Eleségraktárt építünk a déli szélesség 83. fokán	192
Útban a Sark felé. — Tábort ütünk	192
Megérkezés a Déli Sarkra	193
Térkép a kötet végén.	

A HAT VILÁGRÉSZ UTAZÁSOK ÉS FELFEDEZÉSEK

SZERKESZTI: HALÁSZ GYULA

Eddig megjelentek :

- I. AMUNDSSEN ÉSZAKI ÚTJA. Az északnyugati átjáró.
- II. SHACKLETON: Az Antarktisz szívében. 180 kilométerre a Déli Sarktól.
- III. NANSEN: Az eszkimók között.
- IV. TORDAY EMIL: Bolyongások Afrikában. Három utazás az egyenlítő vidékén.
- V. MAGALHAES: A Föld első körülhajózása.
- VI. BIRÓ LAJOS: Hét év Új-Guineában.
- VII. AMUNDSSEN: A Déli Sark meghódítása.
- VIII. COOK: Világtengereken át. Három utazás a föld körül.

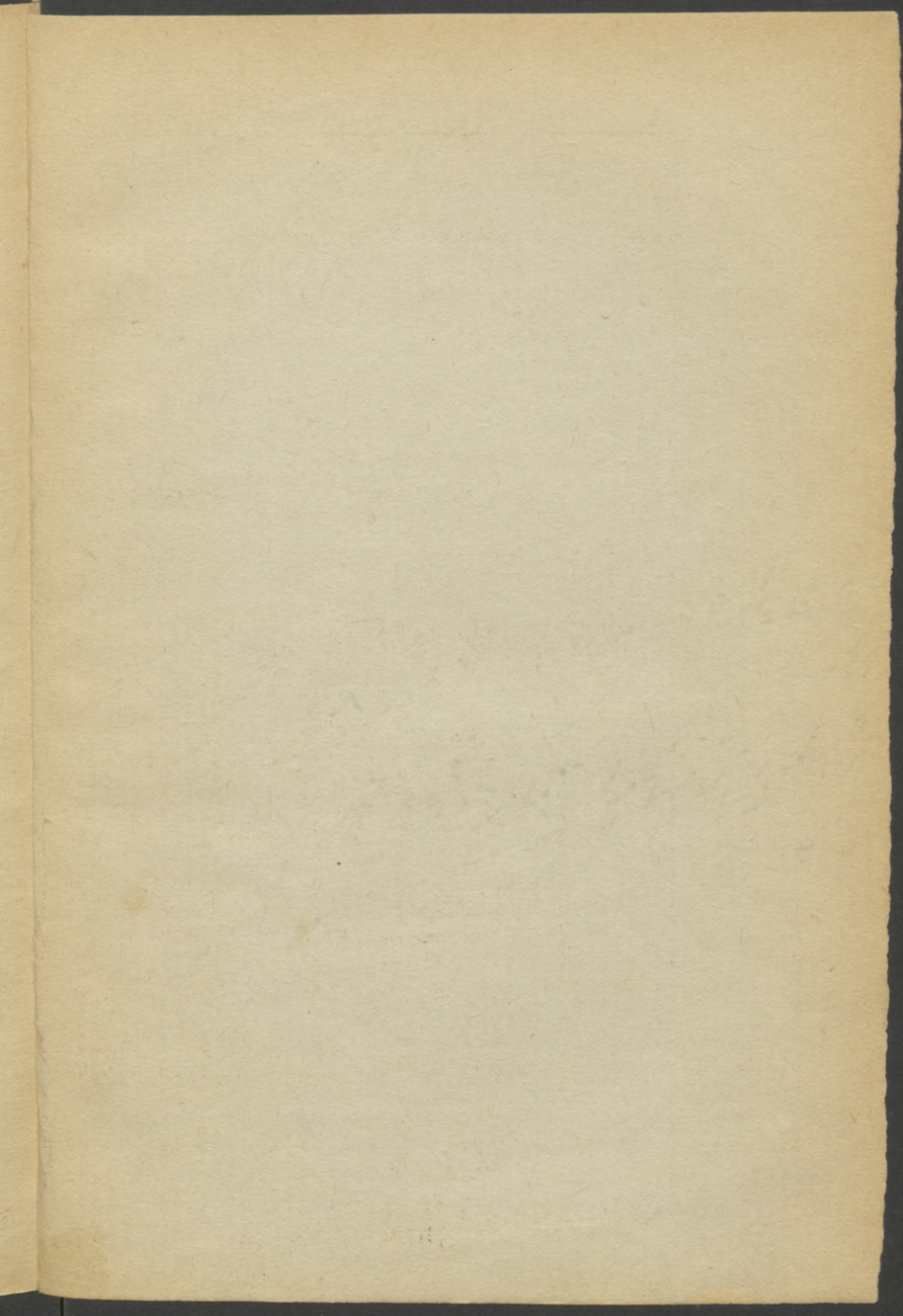
Legközelebb sorra kerülnek :

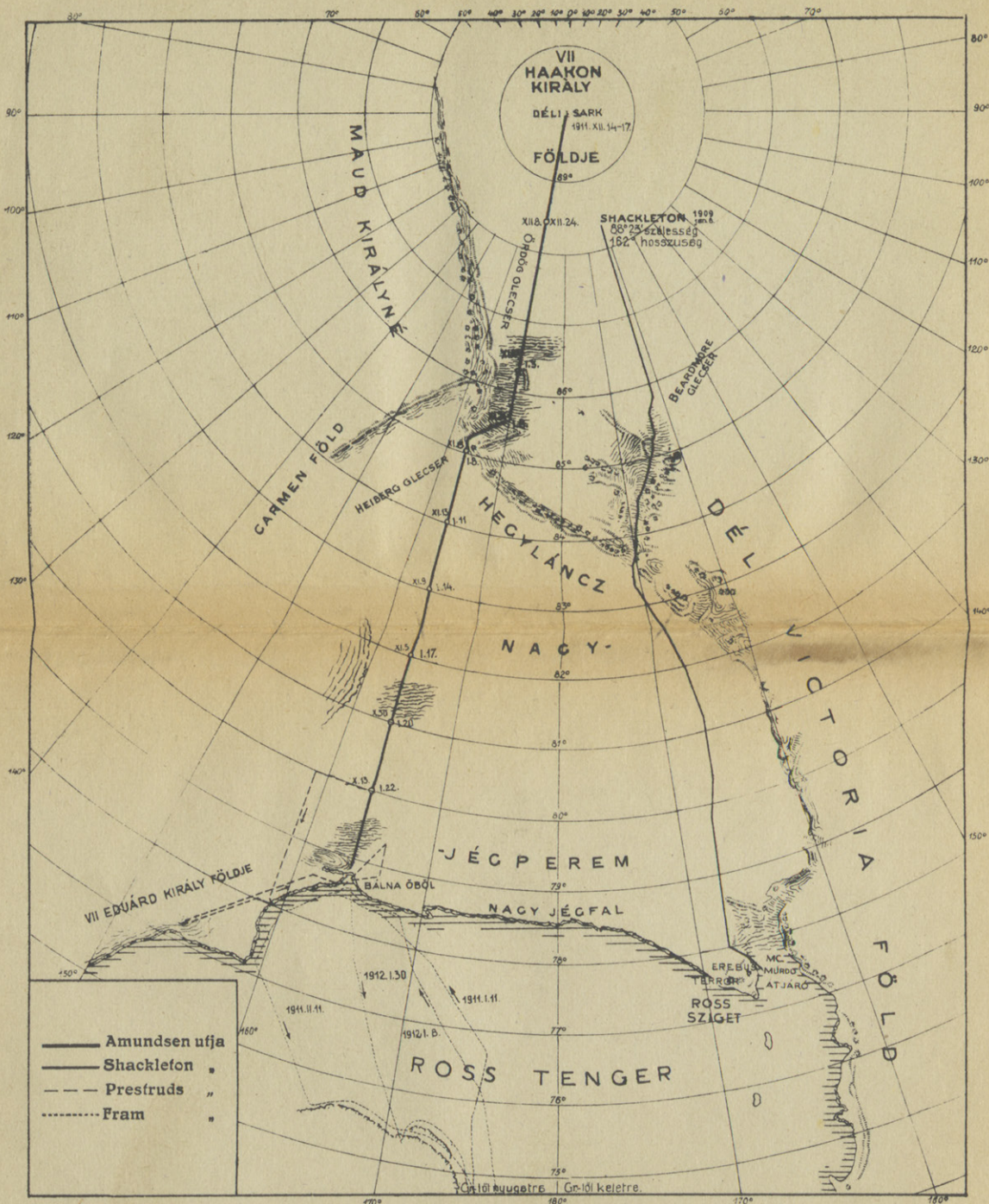
- IX. CANDLER: A leleplezett Tibet. Az angol hadsereg benyomulása Lasszába.
- X. TORDAY EMIL: Afrikai emlékek. Naplójegyzetek, mesék, élmények és történetek.
- XI. MARCO POLO: Velencéből a Kincses Keletre.
- XII. SHACKLETON: Dél. Az Endurance hajótöröttjei.

Valamennyi kötet a szerkesztő bevezető tanulmányával jelenik meg, fűzött és kötött kiadásban

A VILÁGIRODALOM KIADÁSA

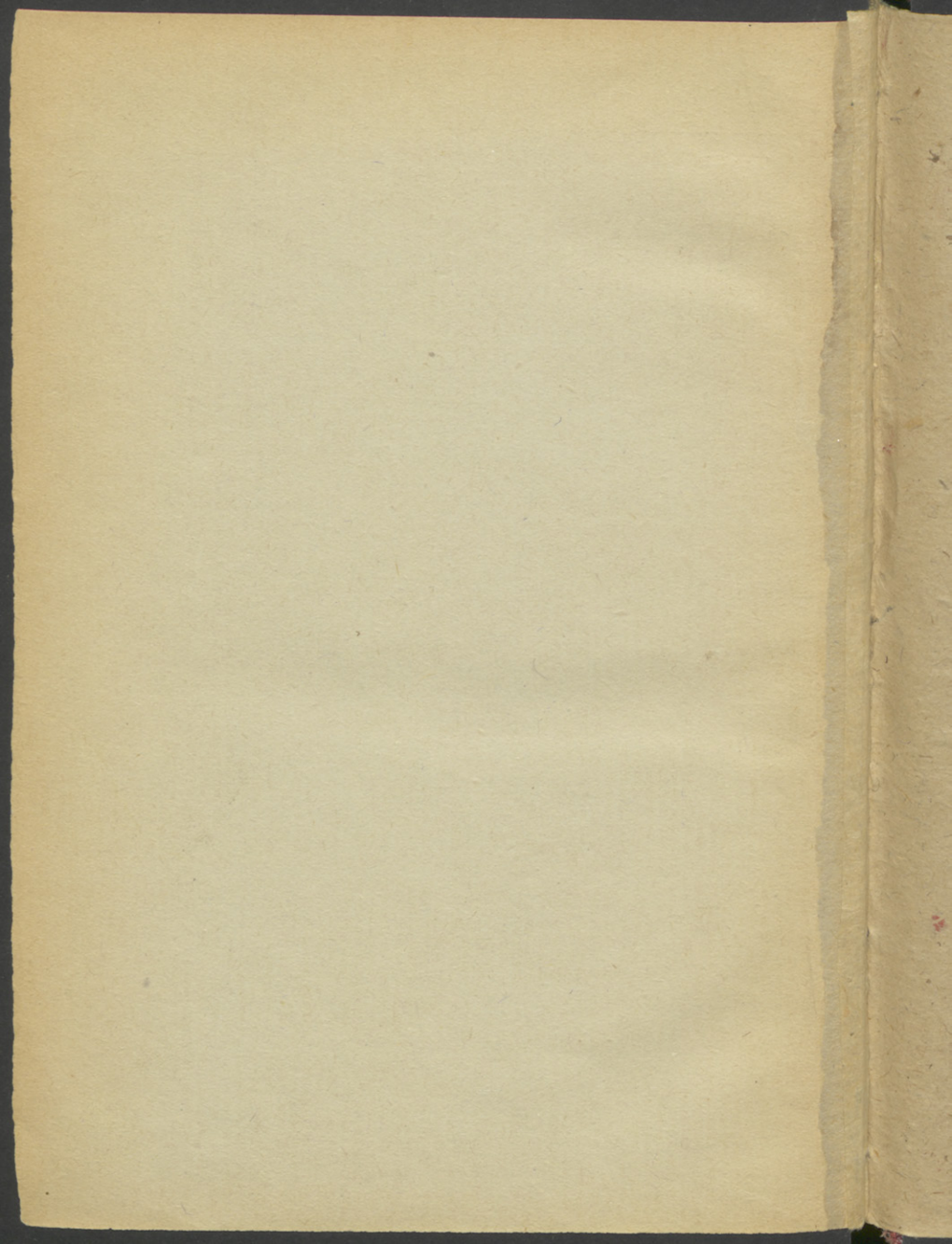
DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI
TISZA ISTVÁN EGYETEM
KÖNYVTÁRA
1408 / 1930
gyarapodási naplósám.

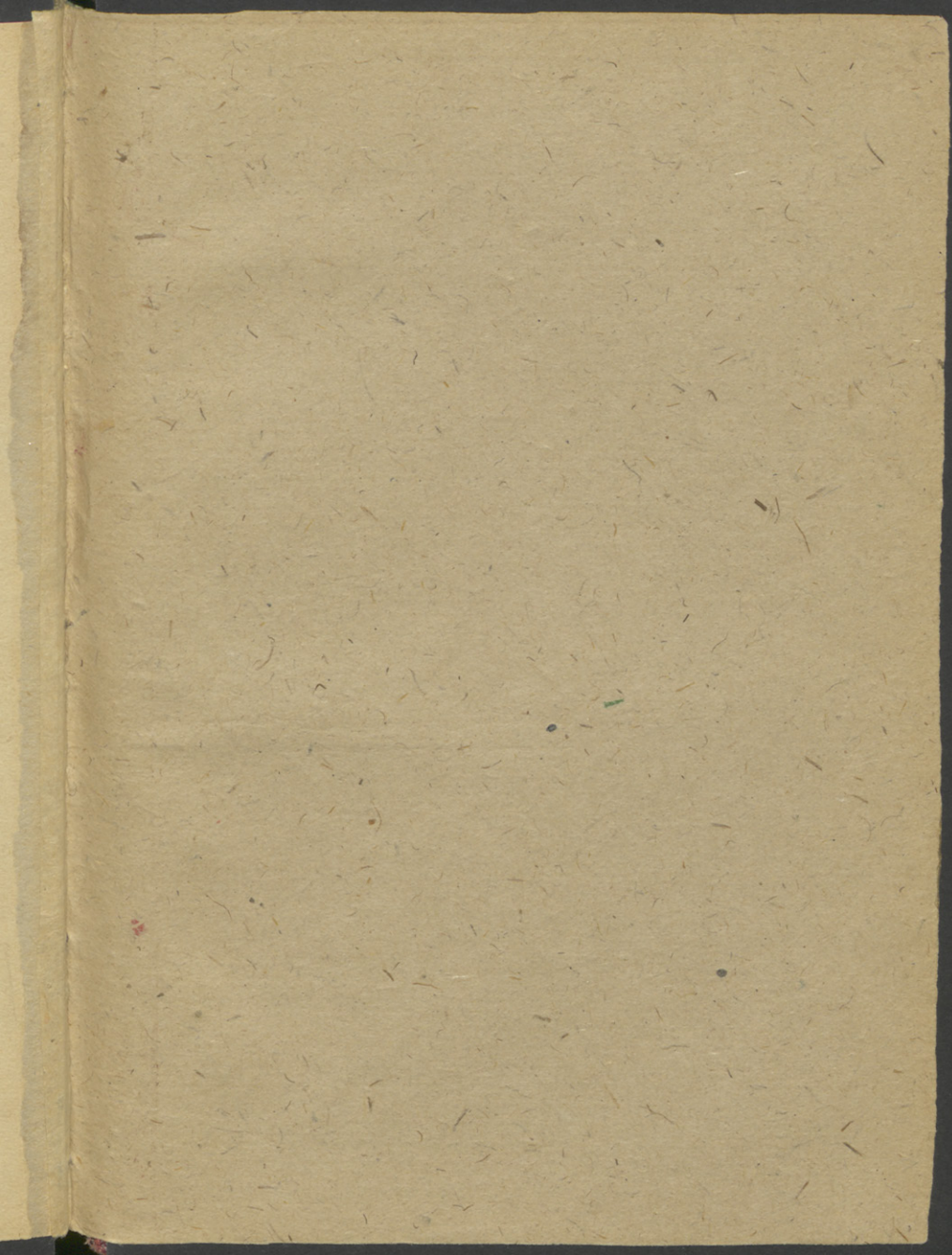

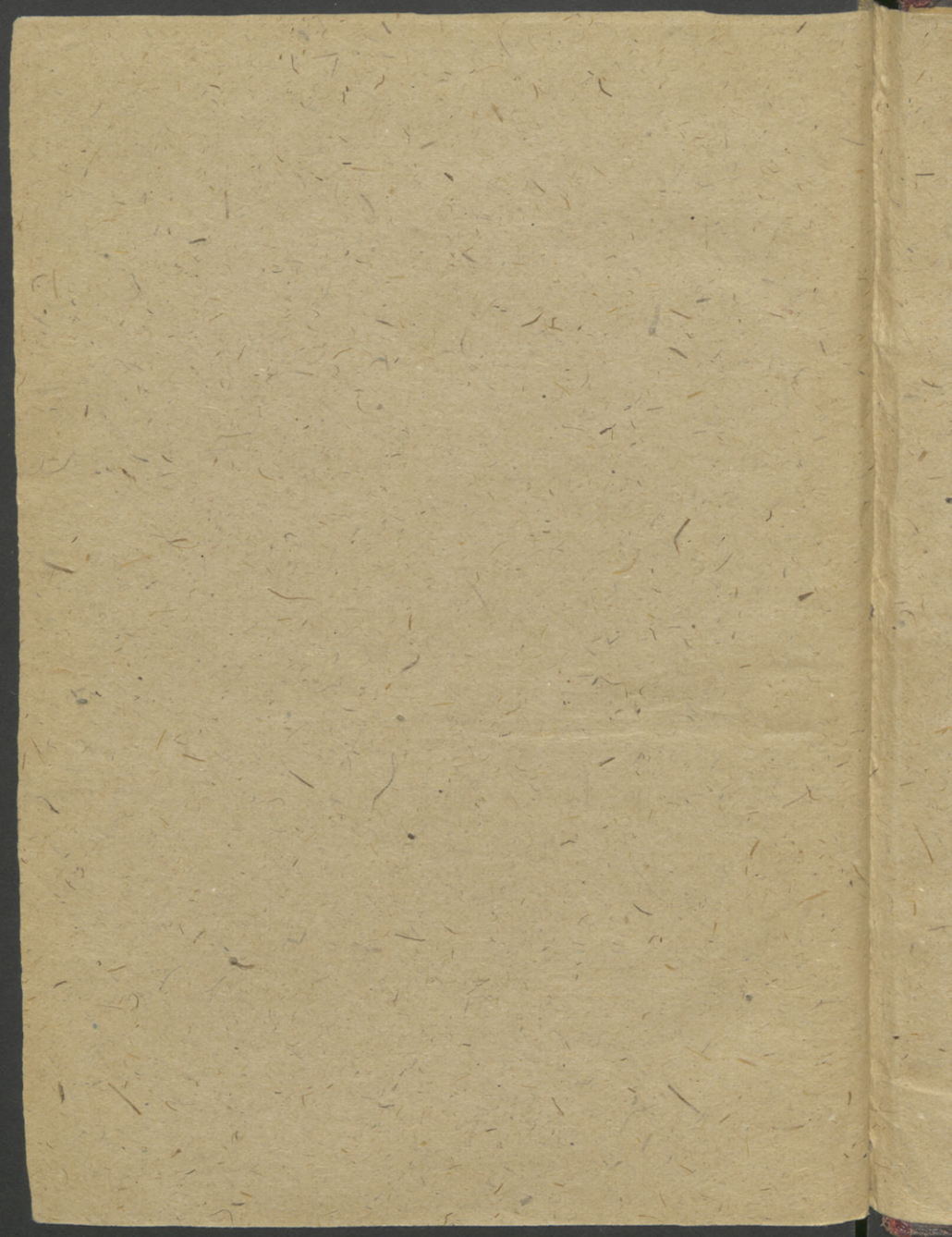

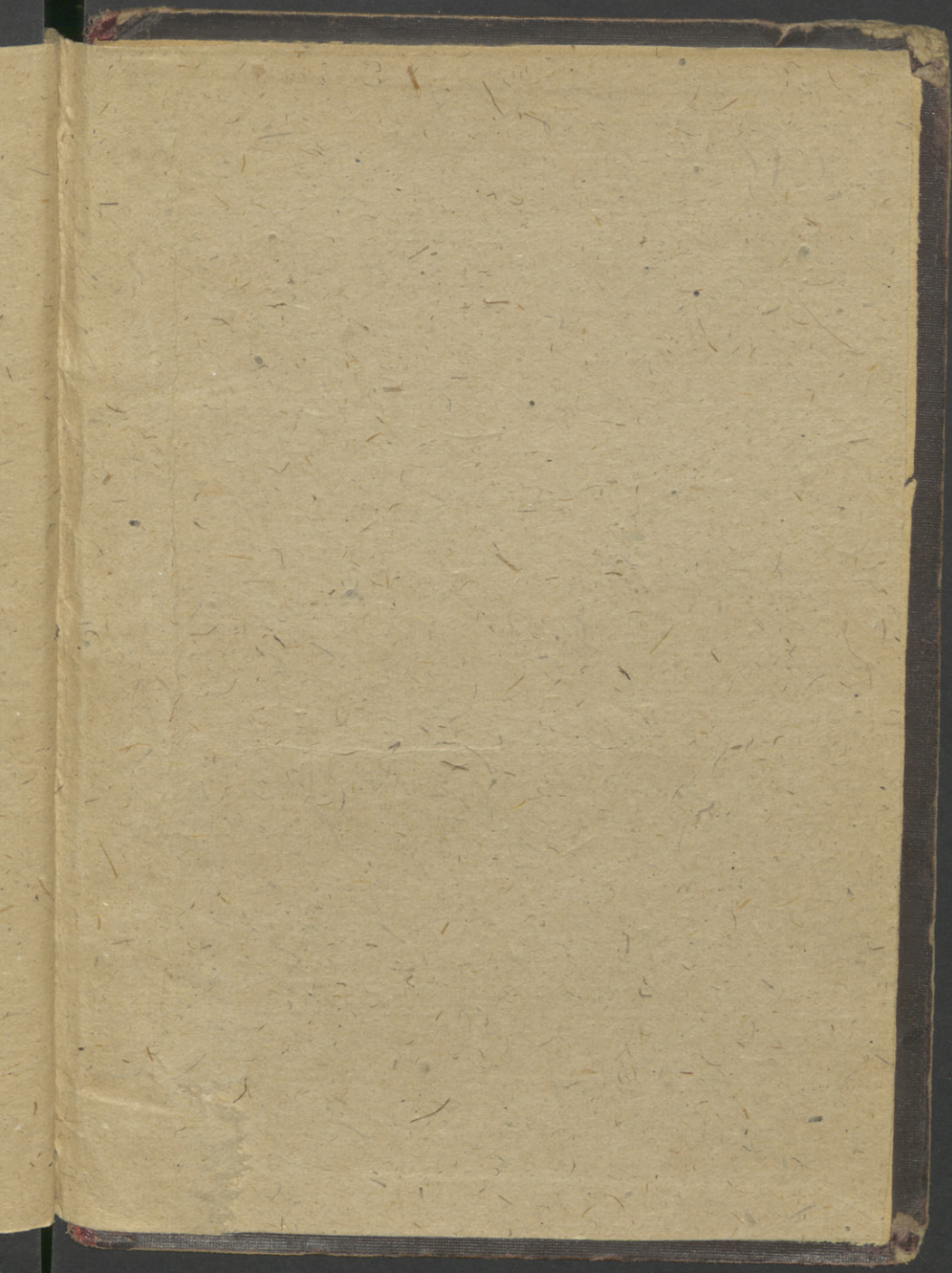
A délsarki kontinens részlete

a 75. szélességi foktól a 90. szélességi fokig (sarkig) és a 100. nyugati hosszúságtól a 150. keleti hosszúságig

of A. Nemz. Múzeumhan. 1876. V. 201. H. Broad.